

ЖЮЛЬ ВЕРН

ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ

ДИТ ВИДАВ ЦК ЛКСМУ

ЖЮЛЬ ВЕРН

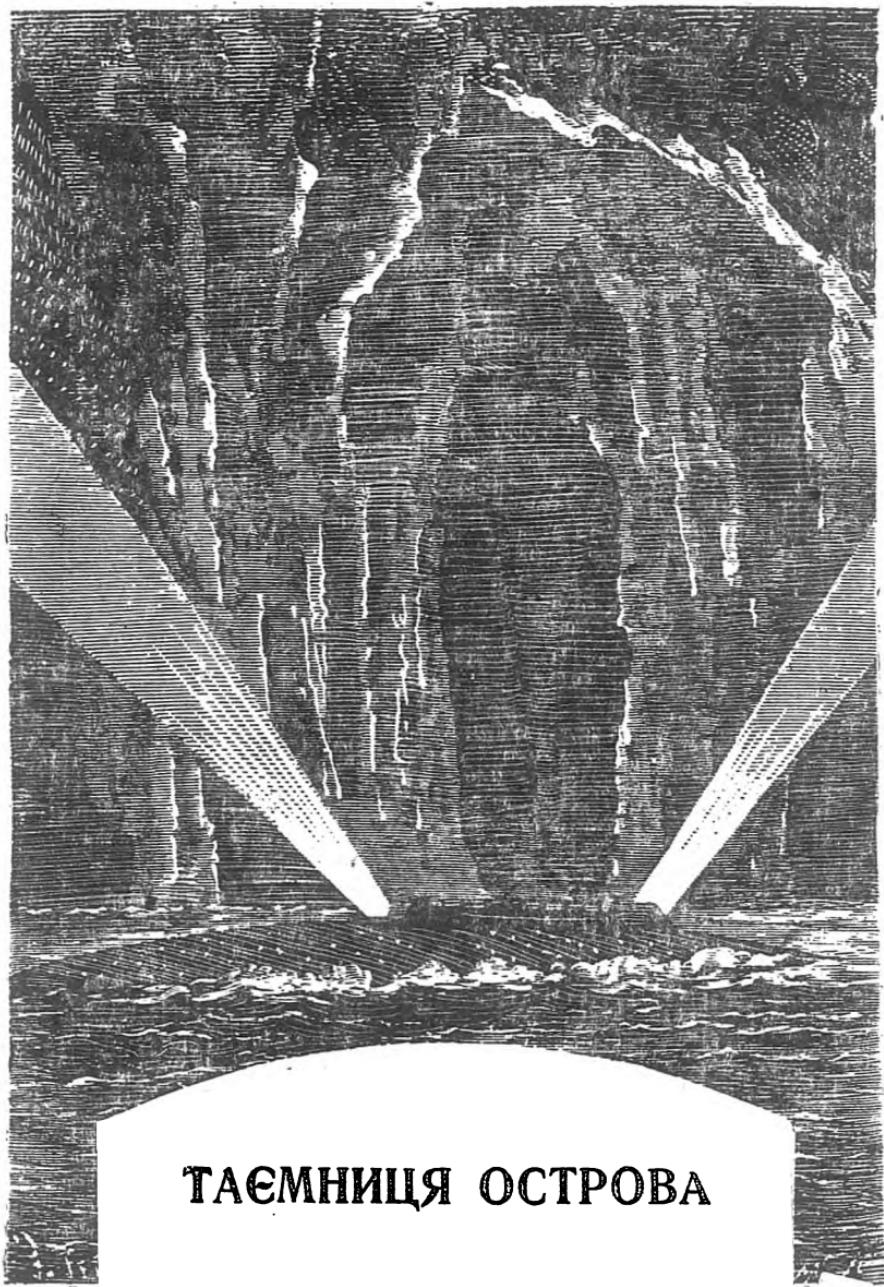
ТАЄМНИЧИЙ ОСТРІВ

ЧАСТИНА ТРЕТЬЯ

ПЕРЕКЛАД З ФРАНЦУЗЬКОЇ
Л. АЛЕКСАНДРОВОЇ

ДИТВИДАВ ЦК ЛКСМУ
ХАРКІВ 1937 ОДЕСА

Редактор В. Синенко
Літредактор С. Ковганиuk
Обкладинка Й. Даїца
Худ. редактор В. Невський
Техн. керівник С. Шенкер
Коректор Т. Біліч

ТАЄМНИЦЯ ОСТРОВА

Розділ перший

Загибель чи порятунок? — Виклик Айртона. — Важлива нарада. — Це не „Дункан“. — Підозріле судно. — Запобіжні заходи. — Судно наближається. — Гарматний постріл. — Бриг кидає якір коло берегів острова. — Ніч.

Вже два з половиною роки потерпілі аварію в повітрі, викинуті на острів Лінкольна, не мали ніяких зв'язків з людьми. Репортер раз був зробив спробу написати листа й послати з диким альбатросом вістку про себе до населених країн. Але чи то ж можна серйозно сподіватись успіху від такого способу листування! Єдина людина — Айртон, в умовах уже відомих читачеві, приеднався до маленької колонії.

І от нарешті, 17 жовтня, люди, справжні нові люди показалися на видноті острова серед безлюдного досі моря.

Сумнівів більше не могло бути. Це корабель. Але чи помине він острів і піде собі далі, чи пристане до берега? Через кілька годин колоністи знатимуть це напевно.

Сайрус Сміт і Герберт, покликавши Гедеона Спілета, Пенкрофа й Наба до великого залу Гранітного палацу, негайно розповіли їм цю несподівану новину. Пенкроф, схопивши підзорну трубу, швидко перебіг очима горизонт; спинившись поглядом на показаній йому цяточці, він скрикнув.

— Тисячу чортів!.. Це таки справді корабель, — додав він через хвилину голосом, що не виявляв особливого піднесення.

— Він іде на нас? — спитав Гедеон Спілет.

— Важко покищо точно сказати, — відповів Пенкроф, — бо добре видно над горизонтом тільки його щогли, самого ж корпуса й трошки не видно.

— Що треба робити? — спитав Герберт.

— Дожидати,— відповів Сайрус Сміт.

Запанувала досить довга мовчанка. Колоністів охопили поплутані думки, почуття, надії, страхи, викликані цією подією — найважливішою з усіх, що трапилися ім на острові Лінкольна.

Безперечно, колоністи не були в тому становищі потерпілих аварію, закинутих на безплідний голий острівець, коли доводиться, щоб підтримати своє жалюгідне існування, видирати кожну крихту у мачухи-природи. Ці, звичайно, поривалися б з усіх сил якнайшвидше вернутись до населених країн. Але наші колоністи, особливо Наб і Пенкроф, які почували себе тут такими щасливими, такими багатими, не покинули б острова Лінкольна без жалю. Колоністи так призвичаїлися до цього нового для них життя на острові, який вони власними силами, власними руками перетворювали з дикого в культурний, так би мовити, цивілізували. Але цей корабель, зрештою, це ж були новини з континенту, може навіть це шматочок батьківщини, що пливе до них!! Він ніс подібні до них істоти. Легко уявити собі, як серце калатало в грудях кожного з них.

Час від часу Пенкроф брав бінокль і висувався з вікна, напружено вдивляючись у корабель, що був на відстані двадцяти миль від острова на схід. Отже покищо у колоністів не було ніякої зможи дати кораблеві звістку про себе: прапора б не помітили звідти, пострілу не почули б, огню не побачили б удень.

А тим часом було ясно, що острова з його високою горою Франкліна не міг не помітити вахтенний на кораблі. Але чого цей корабель приставатиме до острова? Чи не випадково він потрапив у ці води Тихого океану, де ніякі карти не позначають ніякої землі, крім хібащо острова Табор, та й той лежить далеко за межами звичайного морського шляху, яким ідуть кораблі до Полінезійського архіпелагу та Нової Зеландії?

На це запитання, що в кожного було на думці, несподівано дав відповідь Герберт.

— А чи не „Дункан“ це? — скрикнув він.

„Дункан“, як читач пригадує, була приватна яхта лорда Гленарвана, що висадила й покинула на самотньому острові

Айртона і яка мала одного чудового дня прибути знов, щоб забрати Айртона звідти. А тому, що острівець Табор лежав не так далеко від острова Лінкольна, то не могло бути нічого особливо дивного, коли, йдучи до першого, корабель пройшов би на видноті другого. Сто п'ятдесят миль усього відокремлювали їх по довготі і сімдесят п'ять по широті.

— Треба попередити Айртона,— сказав Гедеон Спілет,— і викликати його негайно сюди. Тільки він один може сказати нам, „Дункан“ це, чи ні.

Це була загальна думка; репортер зараз же підійшов до телеграфа і швидко вистукав: „Приходьте негайно“.

Через півхвилини була від Айртона відповідь: „Іду“.

Колоністи продовжували спостерігати судно.

— Якщо це „Дункан“,— сказав Герберт,— то Айртон пізнає яхту з першого ж погляду. Адже він плавав деякий час на ній.

— І коли він її пізнає, він страшно схвилюється.

— Правда,— промовив Сайрус Сміт,— але тепер Айртон вже гідний того, щоб зійти на палубу яхти „Дункан“, і я від широго серця хотів би, щоб це була яхта лорда Гленарвана, бо всяке інше судно мені здається підозрілим. Ці води з добрим наміром мало відвідують, і я боюся ввесь час, що ось-ось наскоочуть на наш острів малайські пірати.

— А ми будемо боронитись! — скрикнув Герберт.

— Безумовно, дитино моя,— відповів інженер, усміхуючись,— але краще було б, якби нам не довелося боронитись.

— Маленьке зауваження! — сказав Гедеон Спілет.— Острів Лінкольна не знають мореплавці, він не позначений навіть на найдокладніших картах. Чи не думаете ви, Сайрус, що це якраз мотив для того, щоб, несподівано побачивши в цих водах невідомий досі острів, пристати до нього, а не пройти мимо?

— Безперечно,— відповів Пенкроф.

— Я теж тієї думки,— додав інженер.— Я б сказав, що це обов'язок кожного капітана, побачивши всяку нову землю або острів, оглянути її і тоді повідомити про неї, коли вона ще невідома; острів же Лінкольна саме такий і є.

— Добре,— сказав тоді Пенкроф,— припустімо, що цей корабель пристане до берегів нашого острова, кине якір. Що тоді зробимо ми?

На це запитання, поставлене руба, зразу ніхто не відповів. Але Сайрус Сміт, після паузи, обміркувавши становище, сказав своїм звичайним спокійним тоном:

— Що зробимо ми, що ми повинні зробити, дружі мої? Ось що: ми почнемо переговори з капітаном корабля і, договорившись, що цей острів належить Сполученим Штатам Америки, сядемо на корабель. А повернувшись додому, подаруємо нашій країні новий корисний пункт — зупинку на цій безлюдній частині Тихого океану.

— Ура! — закричав Пенкроф.—І не маленький це буде подарунок нашій країні. Ми ж уже цивілізували цей дикий острів: дали назви всім його частинам, відшукали природний порт, проклали дороги, провели телеграф, збудували верф, фабрику, млин, містки. Лишається тільки позначити острів Лінкольна на картах.

— А що як під час нашої відсутності хтонебудь захопить наш острів Лінкольна? — зауважив Гедеон Спілет.

— Тисячу чортів! — скрикнув моряк.— Я швидше залишуся тут сам один, щоб охороняти острів, ніж дозволю кому-небудь захопити його. Це ж не годинник, що його можна вкрасти з кишені якогось розязвя.

З годину ще не можна було з певністю сказати, чи держить курс корабель на острів Лінкольна. Він, щоправда наблизився трохи, але в якому напрямі йшов, сказати було важко. Оцього саме й не міг розпізнати Пенкроф. Тим часом вітер дув з північного сходу і можна було майже з певністю припустити, що корабель посувався галсом на правий борт, тобто ходовий вітер гнав його прямо на острів. До того ж і спокійне лагідне море не загрожувало кораблеві, він міг, не боячись невідомих берегів, пристати до острова.

О четвертій годині, через годину після того, як його викликали, Айртон прийшов до Гранітного палацу. Увійшовши до великого залу, він голосно сказав:

— До ваших послуг, містери!

Сайрус Сміт потиснув йому руку, як мав звичку це робити останнім часом, і підвів Айртона до вікна.

— Айртон,— сказав він,— ми вас викликали з дуже важливих причин. На видноті острова з'явився корабель.

Айртон зблід трохи на виду і його очі розгублено метнулися. Потім, висунувшися з вікна, швидко перебіг по обрію очима і нічого небачив.

— Візьміть ось підзорну трубу,— сказав Гедеон Спілет,— і роздивіться якнайуважніше, Айртон, бо це, можливо, яхта „Дункан“, що припливла забрати вас звідти.

— „Дункан“! — затнувся на цьому слові Айртон. — Так швидко! — зірвалося мимохіт з губ Айртона і він закрив на хвилинку руками обличчя.

Дванадцять років самотності на безлюдному острові, виходить, не здавалися йому достатньою спокутою? Невже він ні в своїх, ні в чужих очах не заслужив ще помилування?

— Ні, — прошепотів він, — ні! Це не може бути „Дункан“!

— Подивіться гарненько, Айртон,— сказав тоді інженер.— Нам треба заздалегідь знати, що воно за судно.

Айртон узяв підзорну трубу й подивився в показаному йому напрямі. Кілька хвилин він мовчки вдивлявся в горизонт, а потім тихо промовив:

— Справді, це судно, тільки, на мою думку, це не „Дункан“.

— Чому ви так думаете? — спитав Гедеон Спілет.

— Бо „Дункан“ це парова яхта, а я не бачу найменших слідів диму ні над судном, ні позад нього.

— А, може, воно зараз іде під самими парусами,— зauważив Пенкроф,— бо вітер саме добрий для нього і, бувши так далеко від усікої населеної землі, яхта просто заощаджує вугілля.

— Може й ваша правда, містер Пенкроф,— відповів Айртон.— Можливо, корабель іде з погашеними топками. Нехай но він наблизиться до наших берегів, тоді нам видно буде ясніше.

Сказавши це, Айртон сів у куточку великого залу і поринув мовчки у свої думки. Колоністи ж довго ще спречалися з приводу невідомого корабля, та Айртон не брав ніякої участі в суперечках.

Всі були вкрай занервовані. Ніхто не міг нічого робити

Найбільш, здавалося, були схвильовані Гедеон Спілет і Пенкроф. Вони не могли спокійно всидіти й хвилинки на місці. Герберт був просто гостро зацікавлений. Один Наб був начебто зовсім спокійний. Інженер же, замисливши, щось обмірковував, силкуючись не показати, що він швидше боїться, ніж хоче прибути цього корабля.

Тим часом судно помалу наблизилося до острова. З допомогою підзорної труби вже можна було роздивитися, що це було судно американського або європейського зразка, а не малайська „прао“, на якій звичайно плавають пірати у водах цієї частини Тихого океану. Отже, виходить, сумніви й побоювання інженера були марні: присутність цього судна коло берегів острова Лінкольна не віщувала нічого страшного. Пенкроф, уважно й довго подивившися на корабель, заявив, що він оснащений як бриг і що він іде правим галсом навскоси до берегів острова. Айттон підтверджив спостереження Пенкрофа.

Але, коли судно і далі йтиме цим напрямом, то воно невдовзі сковаетися за мисом Кіготь і тоді, щоб не втратити його з поля зору, доведеться вилізти на цей мис, тобто йти аж до порту Кулі, звідки видно всю бухту Вашингтона. Прикра обставина, бо була вже п'ята година вечора і незабаром мало смеркати.

— Що ж будемо робити, коли зовсім споночіє? — спітав Гедеон Спілет. — Чи, може, запалимо вогонь, щоб сигналізувати про себе кораблеві?

Це було дуже важливе питання. Якесь серйозне передчуття стиснуло серце інженерові. Треба було якось діяти. Адже вночі корабель може пройти повз острів і зникнути назавжди. Чи припліве ж коли nebудь ще якийсь у ці води? Чи не зникне з ним остання надія на порятунок? Хто може знати, передбачити їхнє майбутнє?

— Так, — сказав репортер. — Ми мусимо якось повідомити судно про те, що на острові живуть люди. Програвити цю нагоду — значить, породити вічний жаль у майбутньому.

Отже вирішили, що Наб і Пенкроф вирушать зараз же до порту Кулі і, як тільки споночіє зовсім, запалають там велике вогнище, щоб цим привернути увагу екіпажу судна.

— Справді судно! — сказав, придивившись, Айртон.

Але в той саме момент, коли Наб і Пенкроф зібралися вже виходити з дверей Гранітного палацу, судно повернулося і пішло просто в напрямі на бухту Союзу. Воно, мабуть, мало добрий хід, бо дуже швидко наближалося до острова.

Наб і Пенкроф забарилися трохи, задивившись, як і всі, на краще видний тепер корабель. Айртон, узявши знов підзорну трубу, хотів остаточно пересвідчитись, „Дункан“ це, чи ні. Адже шотландська яхта лорда Гленарвана була оснащена, як бриг. Лишалося тільки добре роздивитись, чи височіє димар між двома щоглами судна, яке було вже не далі, як за десять миль від берега.

Обрій ще був досить освітлений останнім промінням призахідного сонця і судно було ясно видно. Айртон спустив руку з підзорною трубою, кажучи:

— Ні, це не яхта „Дункан“. Та й не може це бути вона.

Пенкроф підійшов і собі до підзорної труби і, приди-
вившись, зробив такий висновок: це — бриг, має він то-
наж приблизно від трьох сот до чотирьох сот тонн, чу-
дово оснащений прекрасними щоглами й системою пару-
сів, з бездоганними лініями і повинен бути швидкохідним.
Але якої національності було судно, сказати ніяк не міг
Пенкроф і він з досадою додав:

— А тим часом якийсь прапор майорить на його щоглі.
Тільки, який же він, якого кольору? Ніяк не доберу!

— Не більше, як через півгодини ми точно знатимемо
це,— озвався репортер.— До того ж і капітан цього корабля
має виразний намір пристати до нашого острова. Отже
сьогодні вночі, а найпізніше — завтра вранці ми з ним
познайомимось.

— А все таки,— обстоював своє Пенкроф,— краще за-
здалегідь знати, з ким маєш справу. Я не від того, щоб уже
зараз розпізнати кольори прапора цього красуня! — і Пен-
кроф знов припав очима до підзорної труби.

Починало сутеніти, разом з пригасаючим днем ущух
зовсім і бриз. Прапор на щоглі судна повис як ганчірка.
Тепер уже ніяк не можна було нічого роздивитись.

— Це в усякому разі не американський прапор,— мур-
мотів собі під ніс Пенкроф,— ні англійський, бо червоні

смуги на ньому були б досить виразні, це ж і не кольори французькі, ані німецькі... , так само і не жовтий прапор Іспанії... Сказати б якийсь однотонний... Так, що ж воно за прапор? Стій но... в цих водах... може китайський? Чілійський? — Так він же трикольоровий... Може бразильський? — Він зелений... Японський... чорне з жовтим... але...

В цей момент легенький подих бриза, як навмисно, плавно розгорнув невідомий прапор. Айртон, що нахилився був теж до підзорної труби, аж шарпнувся ввесь.

— Прапор чорний! — здушеним голосом крикнув він.

Справді, чорним вуалем маяв прапор на щоглі брига.

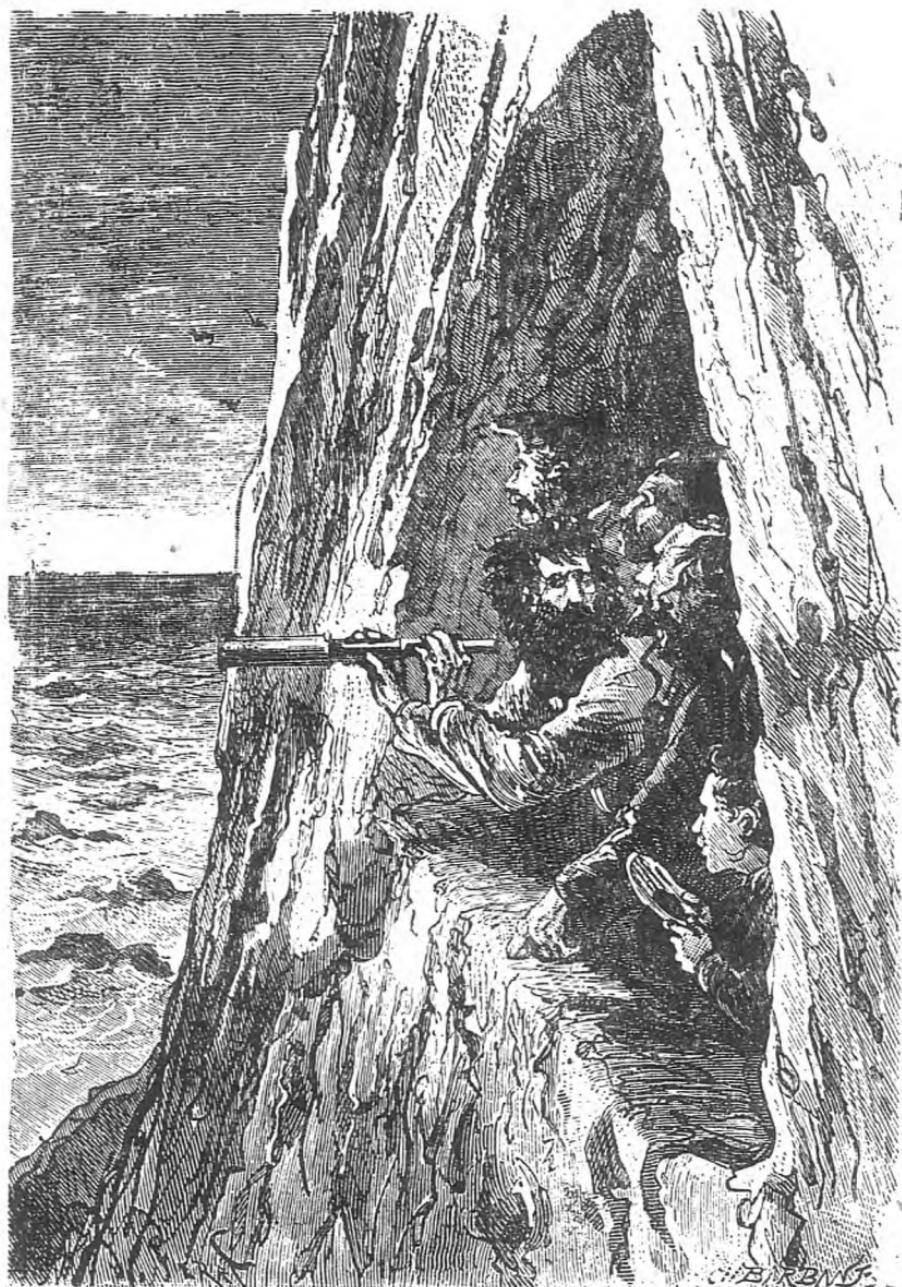
Колоністи мали, чого боятись. Судно було підозріле. Передчуття інженера справдилися.

Чи було це піратське судно? Навіщо пінило воно хвилі цих далеких морів Тихого океану, конкуруючи з малайськими піратами, яких і без нього повно в цих морях? Чого прийшов шукати цей корабель коло берегів острова Лінкольна? Чи вбачав він у цьому острові нікому невідому землю, яка придається йому за схованку для награбованих скарбів? Може прийшов він сюди, щоб у захистку перебути бурхливі зимові місяці? Чи то ж стане ця чесна домівка колоністів за притулок підлім грабіжникам, своєрідною столицею піратських сил Тихого океану?

Такі думки навалилися на кожного з колоністів. Сумнівів більше не могло бути. Чорний колір прапора розкрив страшну правду. Це було піратське судно, таке, яким стала б яхта „Дункан“, коли б розбійникам пощастило захопити її в свої руки.

Колоністи не стали витрачати часу на балочки й суперечки.

— Друзі мої,— сказав Сайрус Сміт,— може це судно прийшло тільки оглянути береги нашого острова? Може екіпаж його навіть і не зайде на землю? Це було б наше щастя. Але в усякому разі ми повинні зробити все, щоб приховати наше існування. Млин, поставлений так високо на шпилі плоскогір'я Далекого краєвиду, занадто вже виказує нашу присутність на острові. Отже треба, щоб Айртон з Набом пішли й зняли принаймні крила з млина. Треба також зеленим гіллям замаскувати краще вікна Гранітного палацу

— На кораблі чорний прапор! — скрикнув Айртон.

й погасити всі вогні. Треба зробити так, щоб ніщо не вказувало на існування людей на нашому острові.

— А наш шлюп? — спитав Герберт.

— Ну, він же в порті Кулі; навряд щоб туди могли дістатися ці шибеники і знайти його, — відповів Пенкроф.

Накази інженера були негайно виконані. Наб з Айртоном подалися на плоскогір'я і вжили всіх потрібних заходів, щоб приховати по змозі сліди роботи людських рук. Тим часом решта колоністів швиденько пішли до лісу Якамар і принесли звідти цілі оберемки зелених гілок та ліан, які мали на певній віддалі справляти враження природної рослинності, насправді закриваючи собою вікна й двері Гранітного палацу. Потім колоністи розібрали й перевірили зброю, щоб при першій потребі використати її.

Коли всі ці заходи були здійснені, Сайрус Сміт звернувся до всіх колоністів:

— Друзі мої, — сказав він голосом, у якому ясно чулася збентеженість, хоч він і намагався приховати її, — якщо ці негідники схочуть заволодіти островом Лінкольна, чи згодні ви обороняти його? Адже так?

— Безперечно, Сайрус, — відповів репортер, — і коли то буде потрібно, ми всі помремо, захищаючи його.

Зворушений інженер потиснув руки всім колоністам, схвильованим не менш, ніж він сам.

Тільки Айртон, лишаючись у темному кутку залу, не приєднувався до решти колоністів. Може він все ще вважав себе негідним їхнього товариства?

Сайрус Сміт зрозумів, що відчував у цю хвилину Айртон і, підійшовши до нього, сказав:

— А ви, Айртон, що робитимете ви?

— Я виконаю мій обов'язок, — відповів Айртон.

Потім він підійшов до вікна і втопив свій погляд у далечінь крізь зелені гілки.

Було вже пів на восьму вечора. Не більше як двадцять хвилин тому сонечко сіло позад Гранітного палацу. Обрій на сході помалу темнів.

Бриг усе наблизався до бухти Союзу. Він був уже не далі, як за вісім миль від острова, хоч відпливом його відносило далеко на північ.

„Чи ввійде бриг у бухту Союзу?“ — було першим запитанням, що виникло у кожного колоніста.

„Увійшовши в бухту, де судно кине якір?“ — було другим запитанням.

Чи задовольниться екіпаж брига тим, що огляне береги і відпліве собі геть, навіть не висадившись на землю? Це буде видно найбільше через годину. Колоністам нічого не лишалося, як чекати.

У Сайруса Сміта тугою стискалося серце щоразу, коли погляд його спинявся на чорному полотнищі пропора. Адже це була безпосередня загроза всьому, що він і його товарищи так добре вже впорядкували. Може ці пірати не вперше вже відвідують цей острів, бо підходять до острова з вільно розгорненим пропором? Може вони й не раз висаджувалися тут і частина нерозгаданих таємничих явищ на острові до якоїсь міри пов'язана з їх відвідуваннями острова Лінкольна? Може навіть у недосліджених ще частинах острова ховаються їхні спільні, для зв'язку з якими й прибув бриг?

Всі ці запитання вихорем кружляли в думках Сайруса Сміта і він не знав, як відповісти на них. Одно інженер твердо знав, що прибуття цього брига несе лиху всій колонії.

Нехай хоч що там буде, а колоністи твердо вирішили оборонятися до останку. Чи багато піратів, чи краще вони озброєні від колоністів? Ось що треба було неодмінно знати. Але яким же способом?

Зайшла ніч. Молодик тільки на дві-три хвилини засяяв над самим горизонтом і зник. Непроглядна пітьма оповила море й острів. Важкі хмари, закриваючи півнеба, не пропускали навіть світла зірок. Вітер ущух зовсім. Жоден листочок на деревах не колихнувся. Не чути було навіть легкого шерехтіння хвиль об пісок та гальку на березі. Бриг наче розтанув у пітьмі, він, очевидно, йшов з погашеними вогнями. Його не чути було; не можна навіть було хоч приблизно визначити, де саме він.

— Ет, хто знає! — озвався стиха Пенкроф. — Може цей клятий бриг уночі пропливє повз остров і на світанку ми вже його більше не побачимо?

Немов би у відповідь Пенкрофові в морі блиснув яскравий огник і майже одночасно повітря розітнув гарматний постріл.

Бриг був, виходить, тут і навіть мав на борті гармати.

Шість секунд минуло між спалахом огнина і звуком пострілу. Отже бриг був на віддалі однієї з четвертю мілі від берега.

Через кілька хвилин до колоністів долетів брязкіт розмотуваних ланцюгів.

Судно стало на якір насупроти Гранітного палацу.

Розділ другий

Дискусії. — Передчуття. — Пропозиція Айртона. — Ухвала. — Айртон і Пенкроф на острівці Порятунку. — Норфольські каторжники. — Їхні проекти. — Героїчна спроба Айртона. — Повернення. — Шість проти п'ятдесяти.

Тепер уже не лишалося надії. Наміри піратів були цілком ясні. Вони стали на якір так близько від берега, що, безумовно, завтра ранком висадяться на острів.

Сайрус Сміт і його друзі готові були зустріти ворога. Але вони, проте, не забували, що мусили бути дуже обережними. Може їх замасковане існування на острові так і лишиться невідоме для піратів? Може пірати задоволяться тим, що зайдуть тільки на берег, а вглиб острова й не заглянуть? Адже можливо, що їм потрібно поновити запаси прісної води, і вони, дійшовши тільки до гирла річки Подяки, далі не підуть. Не було нічого неможливого в тому, що пірати могли не побачити містків, збудованих на віддалі не менш як півтори милі від гирла, і не помітили впорядження „Димарів“.

Але навіщо було підіймати чорний прапор? Нащо стріляти з гармати? Коли це тільки піратський бешкет, то байдуже, але що, як це вияв того, що вони визнають острів своєю власністю?

Сайрус Сміт принаймні знову тепер, що бриг солідно озброєний. А що мали колоністи, щоб відповісти на піратські гармати? Всього лише кілька рушниць...

— Все таки, — сказав Сайрус Сміт, — добре вже хоч те, що ми тут, у Гранітному палаці, зовсім недосяжні для піратів. Вороги не зможуть відкрити входу в старий стік, тепер він так заріс кущами й травою, що його абсолютно не можна розпізнати. Отже, пройти тим ходом у Гранітний палац вони не зможуть.

— Так, але наші плантації, наш пташник, наш кораль, все, нарешті, все! — аж тупнув ногою Пенкроф. — Адже вони можуть усе понівечити, все знищити за кілька годин!

— Все, Пенкроф! — відповів Сайрус Сміт. — І ми нічим не можемо перешкодити їм.

— Скільки їх? Ось у чому питання, — сказав репортер. — Якщо їх не більше дюжини, то ми здолаємо їх зупинити. Але коли їх сорок, п'ятдесят, ще більше, може ...

— Містер Сміт, — промовив тоді Айртон, підійшовши до інженера, — у мене до вас прохання.

— Яке, друже мій?

— Дозвольте мені добрatisя до брига, щоб розвідати яка чисельність його екіпажу.

— Але, Айртон ... — відповів, вагаючись, інженер. — Це не малий риск для вашого життя ...

— Ну, то й що з того?

— Це вже більше, ніж виконати свій обов'язок.

— Я й хочу зробити більше, ніж виконати обов'язок.

— Ви хочете підплівти пірогою до самого брига? — спитав Гедеон Спілет.

— Ні, містер, я хочу добрatisя вплав. Пірога не пройде там, де може легко й непомітно пропливти людина.

— Чи знаєте ви, що бриг став на віддалі милі з чвертью від берега? — спитав Герберт.

— Я добре плаваю, містер Герберт, — відповів Айртон

— Я вам кажу, Айртон, ви рискуєте своїм життям, — повторив інженер.

— Байдуже, — відповів Айртон. — Містер Сміт, я прошу вашого дозволу на це, як милості. Може це поверне мені самоповагу.

— Ідіть, Айртон, — згодився інженер, почувавши, що відмовити в цей момент колишньому злочинцеві, який став чесною людиною, значить, глибоко його образити.

— Я піду разом з вами, — сказав Пенкроф.

— Ви не довіряєте мені? — живо спитав Айртон, потім занепалим голосом додав: — На жаль, у вас є підстави ...

— Та ні, ні, Айртон, — перебив його Сайрус Сміт. — Ви не так зрозуміли його слова, друже мій.

— Справді, — відповів моряк, — я пропоную Айртонові

провести його тільки до острівця Порятунку. Адже може ж трапитись, що якийнебудь негідник з прибулого корабля схоче висадитись на острівець, отже, коли нас буде двоє, тоді зовсім інша річ, ми йому не дамо змоги підняти лемент. Я почекаю Айртона на острівці, а до судна він спробує допливти сам, як обіцяв.

Айртон заспокоївся цісля цього пояснення і став збиратися. Його проект був сміливий до зухвальства і міг удастись тільки в цілковитій пітьмі ночі. Допливши до брига, Айртон мав нечутно вилізти по вантових ланцюгах або ватерштагах до самого борту і постаратись довідатися, яка чисельність екіпажу і, може, підслухати, які наміри піратів.

Всі колоністи провели Айртона і Пенкрофа до самого берега. Айртон роздягся й добре вимазав усе тіло жиром, бо вода була холодна, а йому, може, доведеться пробути в ній кілька годин.

Пенкроф і Наб тим часом пішли по пірогу, прив'язану за кілька сот кроків вище на березі річки Подяки. Коли вони повернулися, Айртон вже був готовий.

На голі плечі Айртонові накинули тепле укривало. На прощання всі потиснули йому руку.

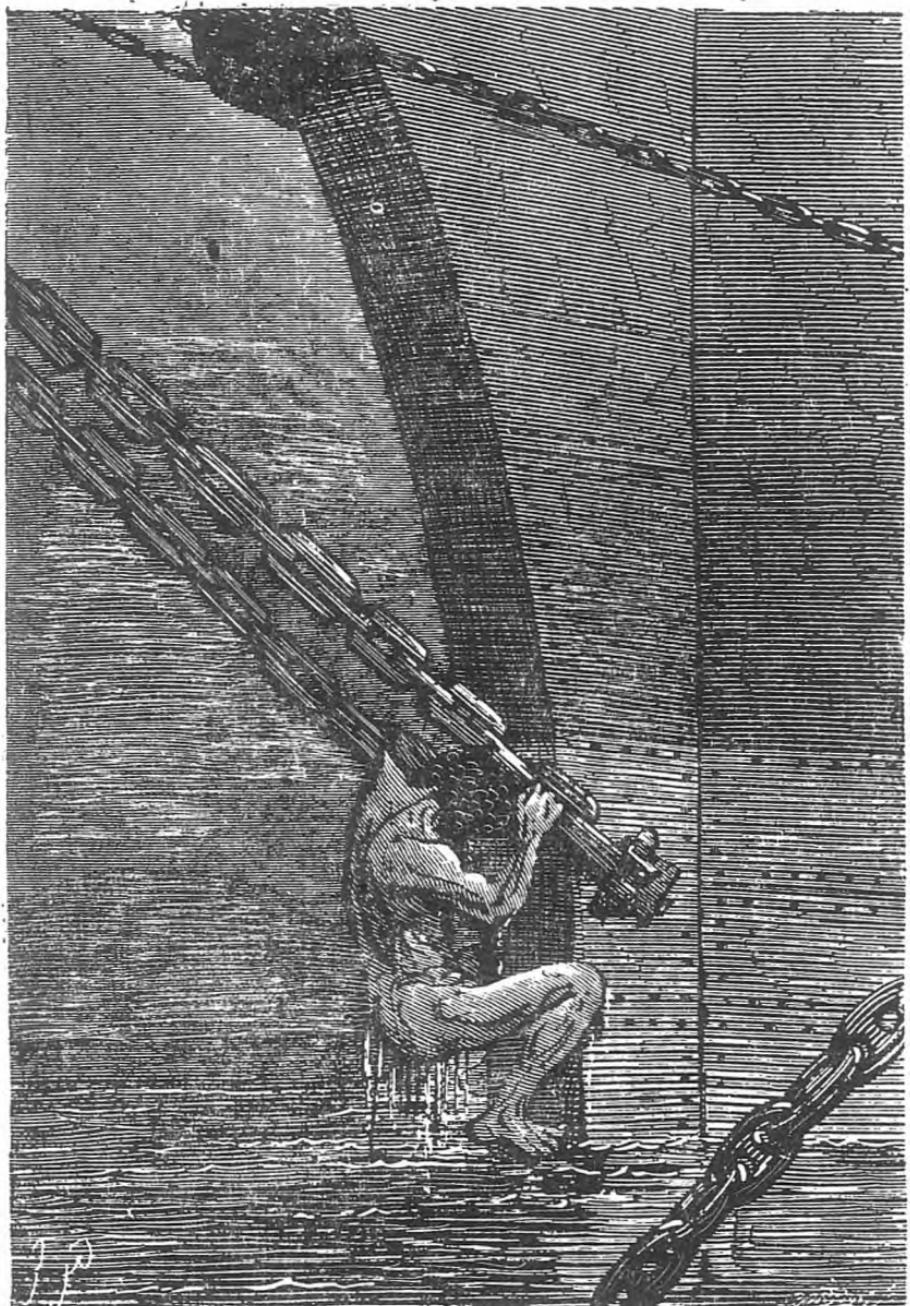
Айртон з Пенкрофом сіли в пірогу і відштовхнулися від берега. Через хвилину вони нечутно розтанули в пітьмі.

Було пів на одинадцяту ночі. Колоністи вирішили почекати їх повернення в „Димарях“.

Кілька помахів весел і пірога перелетіла через вузеньку протоку. Вона пристала до острівця. Причалював Пенкроф якнайбірежніше, намагаючись нічим не порушити тиші, бо їхня справа загинула б, якби на острівці були пірати. Але, не помітивши нічого небезпечного, наші товарищи тихо вийшли на пісок і швидко подалися через увесь острівець до противлежного його берега. Тут Айртон, не вагаючись, тихо слизнув у воду і нечутно поплив до силуету брига, освітленого нездовго перед цим кількома тъмяними вогниками.

Пенкроф, лишившись сам, ліг у береговій заглибинці і перетворився ввесь на напружену увагу.

Айртон нечутно плив, ледве виставивши з води голову.

Схопившись за ланцюг, Айртон поліз угору.

Він не спускав очей з темної маси брига, жовті вогники ліхтарів якого відсвічувались у воді. Він не думав про небезпеку, що загрожувала йому не тільки на піратському судні, але й у самій воді, де водились акули. Відплив підганяв його і він швидко віддалявся від берега.

Півгодини згодом Айртон, ніким непомічений, нечутно пірнувши, під водою підплів до судна й схопився за якірний ланцюг. Пересапнувши хвилиночку, він тихо поліз по цьому ланцюгу вгору до самого водоріза. Тут сохло кілька матросських штанів. Одягши одні, Айртон умостився зручніше й став слухати.

На судні ще не спали. Навпаки, було шумно, навіть весело: сміялися, співали. До Айртона серед лайок і прокльонів стали долітати окремі фрази:

— Добре придбання, оцей наш бриг!

— Добре ходить наш „Швидкий“! Він гідний носити це ім’я!

— Всі морські сили Норфолька могли б кинутись йому навзdogін ... Та, маєш, лови!..

— Ура нашему командирові!

— Ура Бобові Гарвею!

Айртон ледве не зірвався з свого ланцюга. Легко зrozуміти, що пережив він у цю хвилину, почувши ім’я Боба Гарвея. Це був його старий приятель ще з австралійської банди каторжників - утікачів. Боб Гарвей був відважним і досвідченим моряком, здатним на перший - ліпший злочин.

Захопивши у водах Норфолька цей бриг, навантажений зброею, знаряддям і припасами, призначеними для Сандвічевих островів, він зібрав на його борту всю банду колишніх каторжників. Вони пустилися пінити на своєму — тепер піратському — судні води Тихого океану, грабуючи й знищуючи кораблі ще нещадніше, ніж малайські пірати.

Каторжники розмовляли на ввесь голос, вихваляючись один перед одним. Вони вже були напідпитку і, розмовляючи, одно вихилили чарку за чаркою. Ось що Айртон зрозумів:

Теперішній екіпаж „Швидкого“ складався ввесь з англійських каторжників - втікачів з Норфолька.

Що ж таке Норфольк?

На $29^{\circ}2'$ південної широти і $165^{\circ}42'$ східної довготи, на

схід від Австралії, лежить зовсім маленький острів — щось із шість миль в обводі — з високою горою Пітта в тисячу сто футів заввишки. Цей острів Норфольк належить Англії, яка зробила його місцем каторги для найзапекліших, найнепоправніших злочинців.

Тут ув'язнені п'ятсот таких каторжників, залізу дисципліну серед яких підтримують сто п'ятдесят наглядачів і сто п'ятдесят солдатів. За кожну провину каторжників немилосердно, безжалісно катують. Керує всім островом губернатор. Важко собі уявити щось страшніше від цього зборища злочинців, довічних каторжників.

Інколи, — хоч це буває дуже рідко, не зважаючи на пильний і суворий нагляд, — все ж таки каторжникам щастить тікати з острова, захопивши якенебудь судно, і вони стають тоді піратами в Полінезійських архіпелагах.

Так було і з Бобом Гарвеєм та його бандою. Так колись хотів зробити й Айртон. Боб Гарвей захопив „Швидкого“, що стояв на якорі недалеко від острова Норфольк. Переїбивши його екіпаж і зробивши з „Швидкого“ піратське судно, ось уже рік водить його по морях Тихого океану Боб Гарвей, колишній капітан далекого плавання, а тепер пірат — довічний каторжник, приятель Айртона.

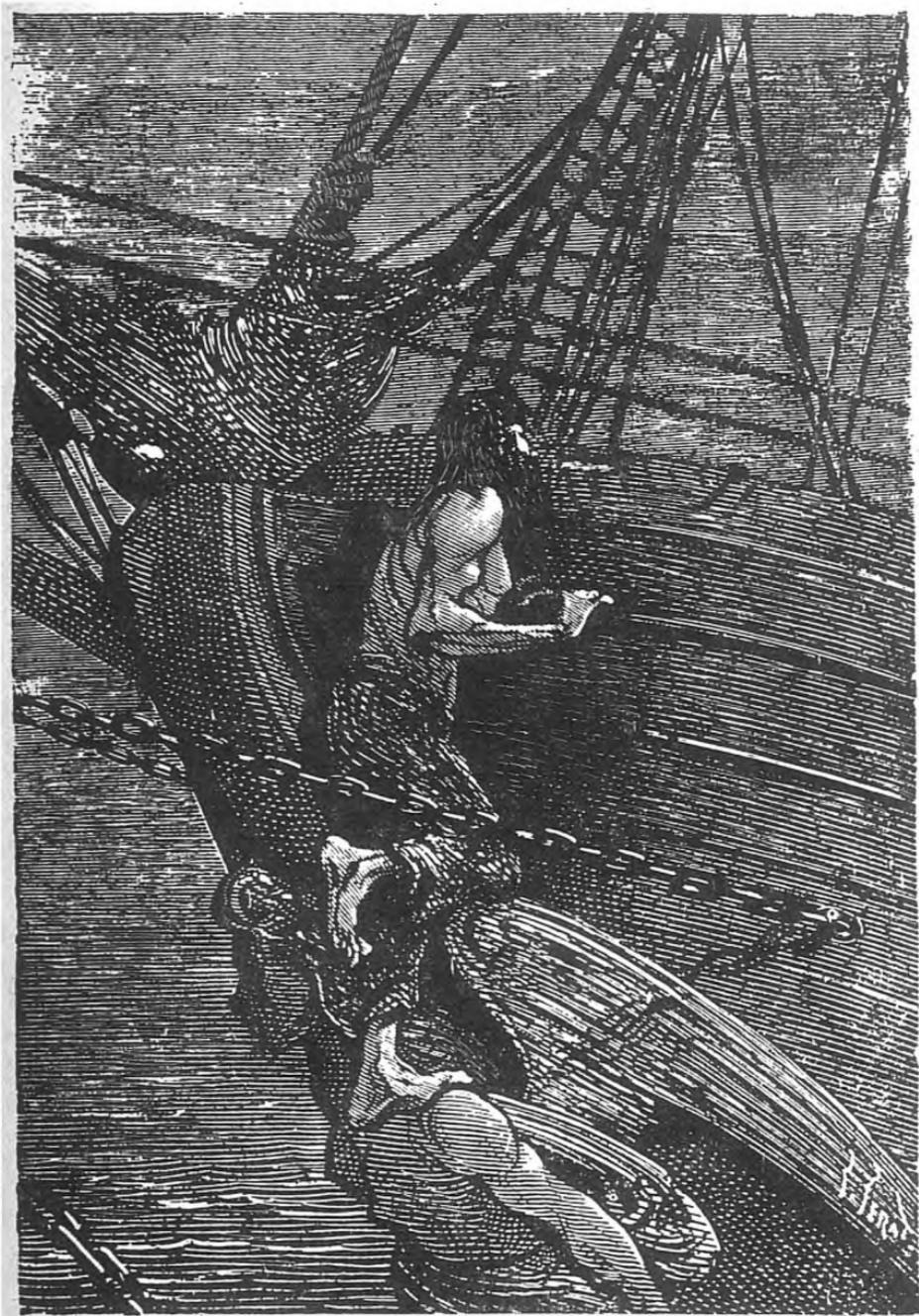
Більшість піратів сиділи на юті — задній частині корабля, але кілька з них лежали, простягшись на палубі, і голосно розмовляли, перериваючи свою розмову вигуками, лайками.

Айртон з усього зрозумів, що тільки чистісінський випадок привів піратів до берегів острова Лінкольна.

Боб Гарвей ніколи ще не був на цьому острові, але, як і передбачав Сайрус Сміт, наткнувшись випадково на землю, не позначену ніде на картах, він вирішив відвідати острів і, якщо це йому буде зручно, зробити з нього порт-стоянку для свого брига.

Щождо чорного прапора, піднятого на щоглу „Швидкого“, та пострілу з гармати — на зразок військових кораблів, коли ті вітають піднесення свого прапора гарматним пострілом, — то це була звичайнісінська вихватка п'яних піратів, не більше. Це був зовсім не сигнал. Ніяких зв'язків між норфолькськими каторжниками та островом Лінкольна не існувало.

Отже колонії загрожувала страшна небезпека. Ясна річ,

Причайвшись, Айртон прислушався.

острів з доброю прісною водою, з прекрасним портом, з усіма його природними різноманітними багатствами та ще й так добре впорядкованими руками колоністів, його підземні потайні ходи Гранітного палацу могли тільки привабити піратів. Все це якнайкраще підходило для них. У руках піратів острів стане неприступною схованкою. І саме те, що острів ніде не був позначений на картах, що про нього ніхто не знав, і було особливо цінним для піратів-каторжників. Все це гарантувало їм надовго, може навіть назавжди, волю й безкарні піратські грабунки.

Так само було ясно, що життя колоністів їм би заважало і що Боб Гарвей насамперед подбав би про те, щоб їх винищити.

У колоністів не лишалося навіть надії врятуватись, сховавшись десь на острові, бо пірати, вирішивши тут оселитись, розташуються, безперечно, як слід, а коли вирушатимуть у свої експедиції, то, напевно, лишатимуть когось з піратського екіпажу для охорони острова й свого награбованого добра.

Отже, треба було оборонятись. Треба було битись до останніх сил. Битись доти, доки не буде знищений останній з цих негідників - злочинців, для яких не повинно бути ні жалю, ні милосердя. Всі засоби для боротьби проти них будуть добрі.

Так думав Айртон і він був певний, що Сайрус Сміт поділятиме ці його думки.

Чи можлива ж оборона, а тим більше знищення піратів? Це залежало від озброєності брига й чисельності його екіпажу.

Саме оце й вирішив за всяку ціну розвідати Айртон. Він просидів, мабуть, з годину. Тим часом п'яній шарварок на кораблі почав вгамовуватись, дехто з піратів навіть заснув глибоким п'яним сном. Айртон зважився на останнє. Він переліз на палубу і, користаючися з того, що миготливі вогники ліхтарів майже всі погасли, почав у темряві тихенько посуватись по палубі „Швидкого“. Прослизаючи тихо, як кішка, поміж поснулими піратами, Айртон обійшов кругом увесь бриг. Він роздивився, що бриг був озброєний чотирма гарматами, що стріляли восьми - десятифунтовими ядрами.

Він переконався навіть, обмацавши гармати, що вони найновішої, невідомої йому, системи. Отже, це було страшне знаряддя руйнування.

Щождо екіпажу, то з тих, які спали розпістерті прямо на палубі, він нарахував з десяток, але треба ж було врахувати й тих, що спали внизу, в каютах: іх, напевно, було далеко більше. Айртон припускав, що іх було не менш як п'ятдесят.

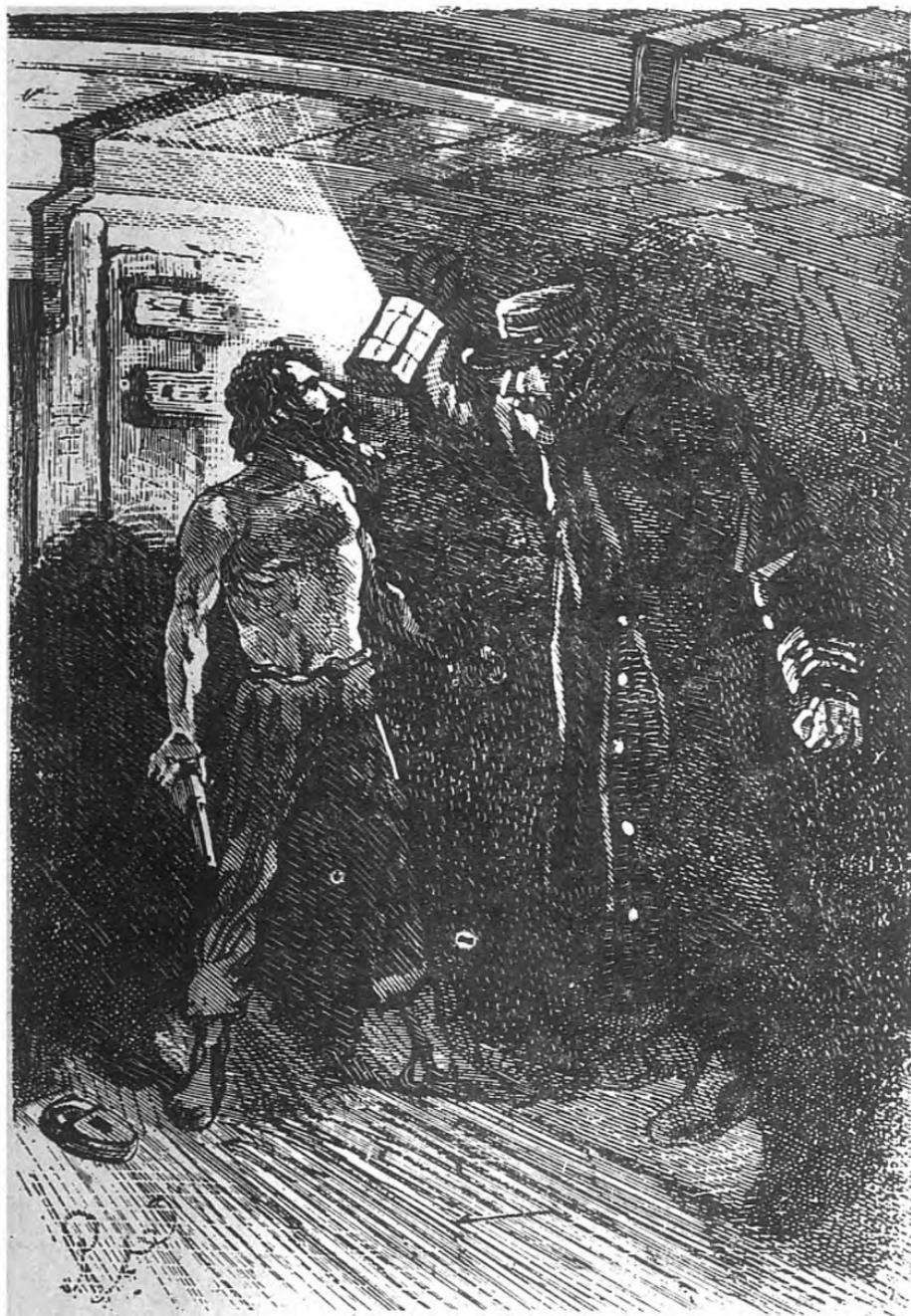
Це було занадто багато для шістьох колоністів острова Лінкольна! Але, дякуючи відвазі Айртона, Сайрус Сміт не буде застуканий зненацька. Знаючи, скільки іх, він підготується, якось дасть собі раду, вживе принаймні відповідних заходів.

Так, Айртон знає все; більш не лишається нічого. Можна повернутись, щоб розповісти товаришам. Айртон уже підійшов був до носу брига, звідки мав спуститися по ланцюгу до води. Але цій людині, яка хотіла виконати більш, ніж свій обов'язок,— Айртон сам про це сказав,— раптом спало на думку, що він лише одним єдиним героїчним вчинком може зарадити всій справі. Щоправда, для цього потрібно буде пожертвувати своїм життям. Але він тоді врятує колоністів, врятує острів.

Безумовно, Сайрус Сміт не зможе встояти проти п'ятдесяти бандитів, озброєних всіма видами зброї. Все одно, хоч живою силою, вдершись у Гранітний палац, хоч облогою і, значить, голодуванням, а бандити однаково переможуть колоністів. Айртон наче на власні очі побачив, як його рятівників, друзів, що ім завдячує він не тільки своїм життям, а й тим, що вони зробили з нього людину чесну,— як іх немилосердно вбивають пірати, наслідки іх важкої роботи знищують, а острів роблять ганебним притулком піратів. Йому уявiloся навіть, що, зрештою, він винен в усьому, бож його приятель — Боб Гарвей — здійснив колишні мрії самого Айртона. І ось наслідки...

Жах від цієї думки наче морозом пройшов по спині Айртона.

Вміть у голові Айртона склалась і оформилася думка. Так! Він висадить у повітря ввесь бриг з усіма його екіпажем і хоч загине разом з усіма й сам, проте своєю смертю

— Ти що тут робиш? — гукнув Боб Гарвей.

врятує острів і колоністів. Він виконає більше, ніж євій обов'язок. Він сам цього хотів.

Айртон не вагався. Розшукати порох було неважко: адже завжди пороховий склад розташований у задній частині корабля. Пороху ж на судні, піратському з професії, повинно бути не мало. Отже досить буде однієї іскорки і... судно за одну мить злетить у повітря.

Айртон якнайобережніше став посуватись поміж сплячих піратів, знеможених, власне, горілкою більше, ніж сном. Ліхтар, почеплений майже біля основи гrott-щогли, помалу чадів, тъмяно освітлюючи козли, розташовані навколо гrott-щогли, з усілякою вогнепальною зброєю.

Вибравши добрий револьвер, Айртон уявив його й обдивився. Револьвер був у бездоганному стані й заряджений. Більш йому нічого й не потрібно. Цього буде досить. Постріл і... вибух.

Тепер йому лишалося тільки пробратись до порохового погреба. Але це було найважче. В трюмі було поночі. Безшумно посуватися вперед навпомацки, не наштовхнувшись на сонних піратів або на якусь річ, було неможливо. Не раз наступав він на котрогось з піратів і у відповідь мав або штурхана або невиразний прокльон. Не раз Айртонові доводилось спинятись і, затримавши подих, при чаюватись. Але, нарешті, перед ним переборка, кінцевий пункт його передсмертного мандрування. На переборці він намацав двері, які мали вести у пороховий погріб.

Айртон натиснув на двері. Ні, замкнені міцно! Айртон намацав висячий замок. Що ж, зламати цей замок у нього вистачить сили, але як зробити це стиха? Силу в руках Айртон мав нелюдську. Налігши добре на замок, він його вивернув. Двері від несильного навіть поштовху відчинились...

Але в цей момент важка рука лягла на плече Айртона.

— Ти що тут робиш? — грізно спітав голос, і високий на зріст чоловік, виступивши з темряви, підняв ліхтар майже на рівень обличчя Айртона.

Айртон шарпнувся назад. У миготливому свіtlі ліхтаря він пізнав свого колишнього приятеля — Боба Гарвея. Але він не хотів, щоб Боб Гарвей теж пізнав його. Нехай Боб думає, що Айртон давним давно помер.

— Ти що тут робиш? — ще раз повторив Боб Гарвей, хапаючи Айртона за пояс штанів.

Айртон, замість відповіді, з усієї сили відштовхнув Боба і кинувся в двері порохового погреба. Один постріл. Тільки один постріл з револьвера в бочку з порохом і... всьому буде край...

— До мене, хлопці! — загоріав Боб Гарвей.

Двоє - троє найближчих до них піратів, схопившись на ноги від крику Гарвея, накинулися на Айртона. Він швидко двічі вистрілив з револьвера і двоє піратів упали, але в цю мить гостре лезо ножа вп'ялося йому в плече.

Бліскавкою пронизала Айртона думка, що це кінець: його проект загинув.

Боб Гарвей грюкнув дверима, зачинивши пороховий погріб. На всьому судні зчинився шарварок, знялася метушня. Всі посхоплювались. Айртон зрозумів, що йому треба тепер зберегти своє життя для того, щоб допомогти Сайрсової Сміті й усім колоністам битися з піратами. Йому необхідно було тікати. Але як? Як врятуватись?

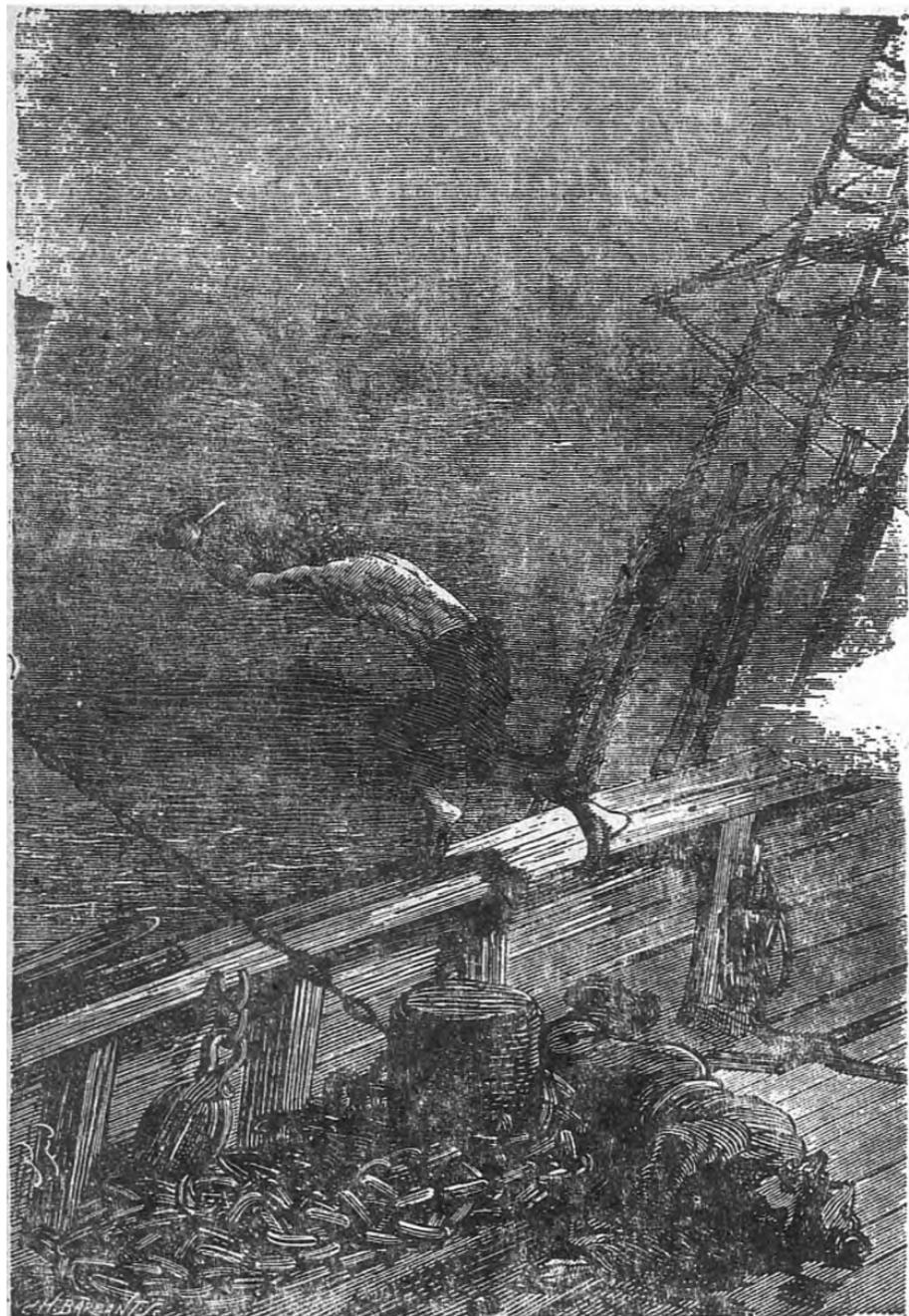
У нього лишалося ще чотири заряди; він міг зробити ще чотири постріли. Він вистрілив двічі, один з пострілів був скерований на Боба Гарвея. Але куля не влучила в Боба; може й поранила, тільки дуже легко.

Скориставшись з замішання, викликаного його пострілами, Айртон кинувся до драбини на палубу. Ударивши на бігу ногою ліхтар, залишений Бобом Гарвеєм на підлозі, Айртон його розбив. Все поринуло в глибоку пітьму.

Назустріч йому спускалися згори ще двоє - троє піратів. Айртон пропустив їх, а потім, вилізши нагору, вистрілив ще раз униз. Тепер уже все переплуталося. Ніхто не міг нічого зрозуміти. Айртон двома стрибками досякочив до борта і через три секунди, вистріливши останній раз просто в обличчя одному піратові, який перетнув йому шлях, перестрибнув через борт і полетів сторч головою в море.

Не встиг він відплівти кількох футів від брига, як навколо нього градом засвистіли кулі, а з судна затріщали постріли.

Пенкроф, зіщулившись у береговій заглибині острівця, почувши ці постріли, завмер від страху за життя Айртона.

Айртон стрибнув у море.

Сайрус Сміт, репортер, Герберт і Наб похололи від хвилювання, зачувиши, як затріщали пачками постріли з брига.

Кинувшись до берега, вони звели рушниці на плече і стали вдивлятись у темне море, готуючись зустріти наскок піратів.

Для них уже сумнівів не могло бути. Напевне, Айртона скопили пірати, убили, а тепер, користаючись темрявою ночі, негідники готуються висадитись на острів ...

Минуло з півгодини в смертельній тривозі. Тим часом постріли припинились, а ні Пенкрофа, ні Айртона не видно було. Може захопили тільки острівець? Може варто було б побігти на підмогу Айртонові з Пенкрофом? Але як? Приплив саме найвищий, перейти вбрід протоку між островом Лінкольна й острівцем не можна. Колоністи місця собі не знаходили, не знаючи, що думати, що робити.

Нарешті, вже в пів на першу ночі, з п'ятьма виринула пірога з двома силуетами. Це були Айртон, легко поранений ножем у плече, і Пенкроф, цілий і неушкоджений. Назустріч їм кинулися з невимовною радістю колоністи.

Зараз же всі подалися в „Димарі“. Тут Айртон розповів усі свої пригоди, не приховавши навіть проекта висадити в повітря разом із собою й усіма піратами бриг, і провал цього проекта.

Всі з гарячим почуттям потиснули руку Айртонові. Він попередив колоністів, що їхнє становище дуже критичне. Пірати тепер знають, що острів населений і висаджуватимуться на нього великими загонами й добре озброєні. Тепер вони вже не пожаліють нічого. Якщо колоністи потраплять піратам у пазурі, то нічого сподіватися від них помилування.

— Ну, що ж, ми зуміємо вмерти! — сказав репортер.

— Ходімо в Гранітний палац і звідти пильно будемо стежити, — озвався інженер.

— Чи є у нас хоч невелика надія на те, що ми якось викрутимося з біди? — спітив моряк.

— Так, Пенкроф.

— Гм! Шість проти п'ятдесяти...

— Так! Шість проти п'ятдесяти, але у нас є деякі переваги ...

Розділ третій

Туман.— Наміри інженера.— Три пости.— Айртон і Пенкгоф — Перший човен.— Ще два човни.— На острівці.— Шестеро каторжників на землі.— Бриг німається з якоря.— Ядра „Швидкого“.— Безпоряднє становище.— Несподівана розв'язка.

Ніч минула без нових подій. Колоністи вартували цілу ніч, ніч алишаючи, проте, „Димарів“. Але піраги й не збиралися висаджуватись. Після того, як стихли останні постріли, скеровані на Айртона, не чути було не то що пострілів, а навіть не долинало й на меншого шуму з брига. Можна було подумати, що його й зовсім нема; або він, думаючий, що натрапив на сильного ворога, знявся тихенько з якоря й відплиз геть.

А втім ні, нічого цього не було! Тільки почало розвиднитись, удосвіта стала помалу вирізнятися якась неясна маса. Це був „Швидкий“.

— Ось, друзі мої,— звернувся до колоністів інженер,— які в мене наміри. Поки розвіється туман, треба використати цю завісу, що ховає нас від очей піратів, і почати діяти, не привернути до себе їхньої уваги. На мою думку, найнеобхідніше примісити піратів думати, що острів має чимале населення і здатний добре оборонятися. Я пропоную, отже, поділитися на три групи і сковатися так: перша група засяде в „Димарях“, дріга сковатиметься в скелях гирла річки Подяки. Щодо третьої то, я думаю, найкраще її влаштуватися на острівці Порятинку, щоб, коли не перешкодити, то, принаймні, хоч затримати висадку піратів. У нас є два карабіни й чотири рушниці. Кожен з нас, значить, буде озброєний вогнепаленою зброєю; ні куль, ні пороху не жалітимемо. Нам тут не страшні їхні постріли з рушниць, ні навіть з гармат. Що вони можуть зробити скелям, серед яких ми сковаемось? А раз ми не стрілятимо з ві-

кон Гранітного палацу, то пірати не догадаються бити по ньому ядрами, а це єдине місце, де їхні постріли можуть накоїти нам непоправного лиха. Єдине, чого слід всіма силами уникати, це вступати в бій віч-на-віч, щоб вони не знали й не бачили, скільки нас. Отже треба тільки перешкоджати їм висадитись, але так, щоб самим не показуватись, і не заощаджувати бойових припасів. Стріляймо часто, але без похибки. На кожного з нас припадає вбити по вісім або десять ворогів і... ми мусимо їх убити.

Сайрус Сміт охарактеризував точно становище, промовляючи все це таким спокійним тоном, наче йшлося про розподіл фінкцій у як йсь звичайній роботі, а не про страшну, може навіть смертельну небезпеку для всієї колонії й колоністів.

Вислухавши розпорядження інженера, всі мовчки згодилися. Кожен поспішив на свій пост, щоб встигнути сковатьсь, поки ще не розвіявся на березі густий ранковий туман.

Наб і Пенкроф швиденько піднялися в Гранітний палац і принесли звідти рушниці й усі потрібні бойові припаси.

Гедеон Спілет з Айртоном, як найкращі стрільці, взяли по карабіну, які могли стріляти на цілу милю. Чотири рушниці розібрали Сайрус Сміт, Наб, Пенкроф і Герберт.

Ось як розподілилися на групи.

Сайрус Сміт з Гербертом лишилися в „Димарях“, звідки можна було обстрілювати берег великим радіусом, обороняючи підніжжя Гранітного палацу.

Гедеон Спілет з Набом скочилися в скелях гирла річки Подяки, де великий міст і всі маленькі містки були зведені, щоб перешкодити навалі піратів, коли б ті висадилися на протилежному березі.

Айртон же і Пенкроф, переїхавши пірогою протоку, розташвалися в двох різних пунктах островця Порятунку.

Постріли з чотирьох різних точок острова одночасно створять у каторжників уявлення, що остров густо населений і добре охороняється.

Коли б Пенкроф з Айртоном не могли перешкодити піратам висадитись або коли б вони побачили, що піратська шлюпка увійшла в протоку між островом Лінкельна й островцем Порятунку і може перетнути їм шлях назад, вони

мусили негайно ж перепливти пірогою через протоку і приєднатись до тієї групи, якій загрожувала в цей момент найбільша небезпека.

Перед тим, як розійтись по своїх постах, колоністи на прощання міцно потиснули один одному руки. Пенкроф навіть знайшов у собі стільки сили, щоб попрощатися з своєю улюбленою „дитиною“ — Гербертом, стримавши хвилювання.

Потім усі мовчки розійшлися ...

Хвилину згодом Сайрус Сміт з Гербертом уже влаштувалися в „Димарях“; через дві хвилини Наб з репортером зникли за високими скелями гирла річки, а хвилини через п'ять і Пенкроф з Айртоном, щасливо переїхавши протоку, вже умощувались у різних кінцях островця Порятунку в берегових заглибинах східної частини його берега.

Нікого з них двох пірати не могли побачити, бо в густому ще тумані на превелику силу можна було розрізняти чорний силует брига.

Було пів на сьому ранку.

Скоро туман почав рватися вгорі на клапті, і з нього визирнув вершок щогли брига. Потім величезні клапті його покотилися понад водою океану і, нарешті, повіяв свіжий бриз і розігнав рештки туману.

„Швидкий“ виринув з туману ввесь цілком; він стояв на двох якорях, носом на північ, повернувшись до острова Лін-кольна своїм правим бортом. Як і передбачав Сайрус Сміт, бриг стояв не більше як за милю з чвертью від берега.

Лиховісний чорний пррапор, як і раніше, маяв над бригом.

Інженер у бінокль міг роздивитись, що на судні справді було чотири гармати і правобортові, спрямовані на острів, чекали тільки гасла, щоб почати стрілянину.

Але „Швидкий“ мовчав. Видно було як з тридцять піратів вештались на палубі. Кілька з них сиділи на бакові. Двоє, вилізши на брам-стеньгу, дивилися звідти пильно в підзорну трубу на острів.

Очевидно Боб Гарвей і ввесь його екіпаж ніяк не могли збегнути, що саме, як і чому трапилося вночі на борту брига. Ця напівгола людина, що намагалася пролізти в пороховий погріб, з якою довелось їм битись і яка стрі-

ляла з револьвера в них, убивши одного з їх екіпажу й поранивши двох, чи втекла вона, чи наздогнали її кулі з „Швидкого“? Звідки вона? Чого шукала на борту брига? Чи справді у невідомої людини був намір висадити в повітря бриг? Такі думки непокоїли Боба Гарвея, як і всю його банду. Тепер для них було ясно, що острів, біля якого „Швидкий“ став на якір, населений і що, може, там уже ціла колонія, готова люто оборонятись. А тим часом нікого не видно ні на березі, ні на підвищених частинах острова. Узбережжя здавалося цілком пустинним. Ніде не виднілося ніякого житла. Що ж це таке? Може жителі втекли вглиб острова?

Так плутався у здогадах начальник піратів і, безумовно, бувши обережним, він мусив спочатку добре орієнтуватись і розміркувати все, раніш ніж спустити на острів свою банду.

Години з півтори не можна було помітити ніякіх слідів приготувань до атаки чи висадки на борту брига. Очевидно, Боб Гарвей вагався. Щонайкращі його біноклі й підзорні труби не могли йому допомогти побачити хоч би одного схованого колоніста. Важко було припустити, щоб увагу Гарвея притягли до себе на сірому голому граніті зелені гілки й ліани, що маскували вікна Гранітного палацу. Справді, було зовсім неймовірним припускати, щоб на такій висоті, серед голих гранітних скель було людське житло. Від миса Кіготь до самого миса Щелеп на всьому ввігнутому півколі затоки Союзу, ніщо не породжувало думки, що острів міг бути або був кимсь зайнятий.

О восьмій годині колоністи помітили на борту „Швидкого“ якийсь рух. Видно було, як звелися блоки й спустили на воду шлюпку. Сім піратів, озброєних рушницями, сіли в шлюпку. Один сів до стерна, четверо взялися за весла, решта двоє сіли на самому носі шлюпки, тримаючи напоготові рушниці й пильно вдивляючись уперед. Було ясно, що ці семеро вирядились шлюпкою тільки на розвідку, оглянути острів зблизька, бо коли б вони мали намір висадитись, то, напевно, їх було б далеко більше.

Пірати, вилізши на самий вершок рангоута, могли, безперечно, бачити, що маленький острівець відокремлює від

острова досить велика протока, приблизно з півмилі завширшки. Проте, Сайрус Сміт, стежачи в бінокль за рухами шлюпки, помітив, що пірати зовсім не збираються повернати в протоку, а хочуть, мабуть з обережності, спершу пристати до островця.

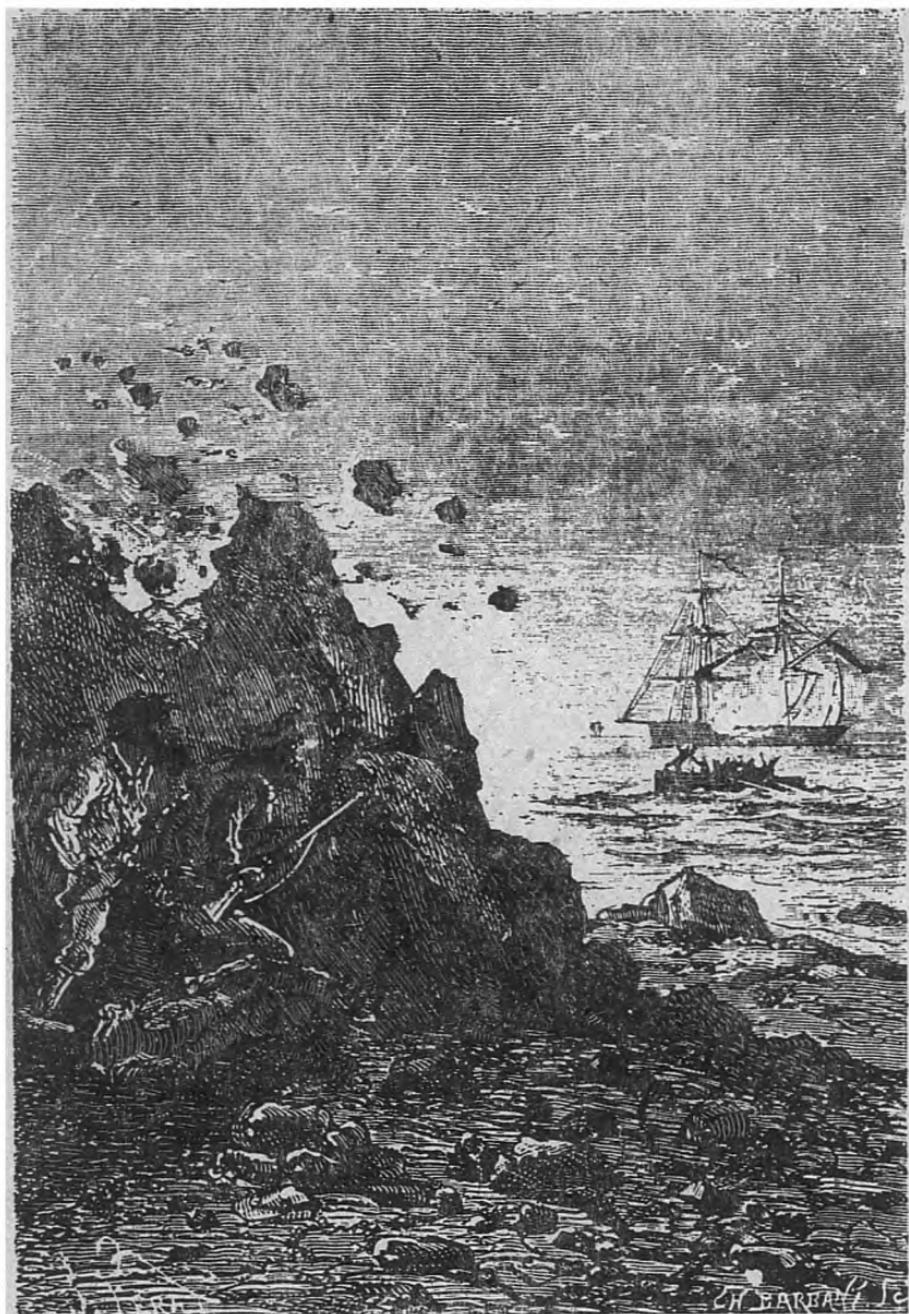
Пенкроф та Айртон, сховані у різних місцях, бачили, як шлюпка йде прямо на них. Вони зовсім припали до скель, дожидаючи, поки вона підіде на певний постріл.

Шлюпка посувалася повільно і надзвичайно обережно. Весла тихо й рідко опускались у воду. Один з каторжників, стоячи на носі шлюпки, ввесь час вимірював глибину води, шукаючи, очевидно, фарватер, промитий течією річки Подяки. Це доводило, що Боб Гарвей, очевидно, збирається підвести свій бриг якнайближче до берега. З тридцять піратів, вилізши на ванти брига, стежили звідти за кожним рухом шлюпки.

Не доходячи двох кабельтових до островця, шлюпка спинилася. Стерновий, роздивляючись, де б йому краще пристати, встав на ввесь зріст майже насупроти того, що стояв з лотом. В цю мить одночасно пролітало два постріли, і обидва пірати, що стояли в шлюпці, упали навзнак на дно човна. Але майже зразу ж за пострілами скопився над бригом білий димок, і почувся вибух. Гарматне ядро, ударивши в вершину скель, під якими скочилися Айртон з Пенкрофом, відірвало від неї великі брили каміння, але, на щастя, вони не ушкодили стрільців.

Страшні прокльони вихопилися з грудей каторжників у шлюпці. В один момент до стерна сів новий пірат, весла швидко запрацювали, і шлюпка помчала. Але, замість повернути до брига, якого можна було сподіватись, шлюпка пішла вперед до південного краю островця. Весла аж миготіли в повітрі. Пірати піспішли вибратись поза межі досягання куль.

Вони пройшли так ка́бельтових з п'ять, прямуючи до миса Знахідки. Потім, обійшовши мис, стали наблизатись до гирла річки Подяки. Намір їх був очевидний. Обійшовши островець, вони повернули в протоку і цим ставили тих, що стріляли з островця, під подвійний обстріл: з шлюпки — з протоки, і з брига — з моря.

Ту ж мить бриг відповів гарматним пострілом.

Минуло з чверть години. Шлюпка швидко йшла протокою. Мовчав бриг. Панувала мертві тиша.

Айртон і Пенкроф, хоч і бачили, що вони можуть опинитися в пастці, проте не рушили з місця, не бажаючи, з одного боку, наражатись на постріли з брига й шлюпки і, з другого боку, сподіваючись, що Гедеон Спілет і Наб, з своєї схованки, коло гирла річки Подяки, та Сайрус Сміт з Гербертом — у „Димарях“ потурбуються про їхній порятунок.

Через двадцять хвилин після перших пострілів шлюпка була вже не далі, як за два кабельтових од гирла річки Подяки.

В цей час саме почався приплив. Хвилі з моря несли човен у фарватер річки Подяки, і піратам треба було витрачати чимало сили, щоб утримувати веслами шлюпку на середині протоки. Коли їх течією все таки принесло ближче до гирла річки, раптом ударили знову два постріли, і знову двоє піратів повалились на дно шлюпки. Наб і Спілет добре поцілили.

В ту ж мить бриг послав друге ядро на те місце, звідки виднівся легесенький димок від рушничних пострілів. Знову від скель відлетіло кілька брил каменю, і все. Нікому це не зашкодило.

У шлюпці залишалося тільки троє піратів. Попавши в швидку течію, шлюпка помчала протокою, як стріла. Пролетівши повз Герберта і Сайруса Сміта на віддалі, більшій від пострілу, чому вони й не стріляли, шлюпка повернула за північний бік острівця і понеслася до брига.

Досі колоністам нічого було скаржитись. Ім щастило. Вороги мали вже четверо вбитих або тяжко поранених, а колоністи не тільки нікого з своїх не втратили, а навіть жодна куля їхня не пропала марно. Коли б пірати продовжували атакувати й далі таким способом, то колоністи перебили б їх усіх одного по одному.

Тепер для всіх стало ясно, до чого план оборони, запропонований інженером, був вдалий. Пірати, мабуть, були переконані, що ім протистоять численний і сильний ворог, подолати якого буде не легко.

Минуло з півгодини, поки шлюпці, переборюючи зу-

стрічні хвилі припливу, вдалося нарешті пристати до „Швидкого“. Страшні зойки й прокльони зал нали в повітрі, коли з шлюпки стали підіймати чи то вбитих чи то поранених. Три - чотири гарматні постріли були ніби розлученою відповіддю колоністам. Але, як і за попередніх разів, ніkomu вони ні трохи не пошкодили.

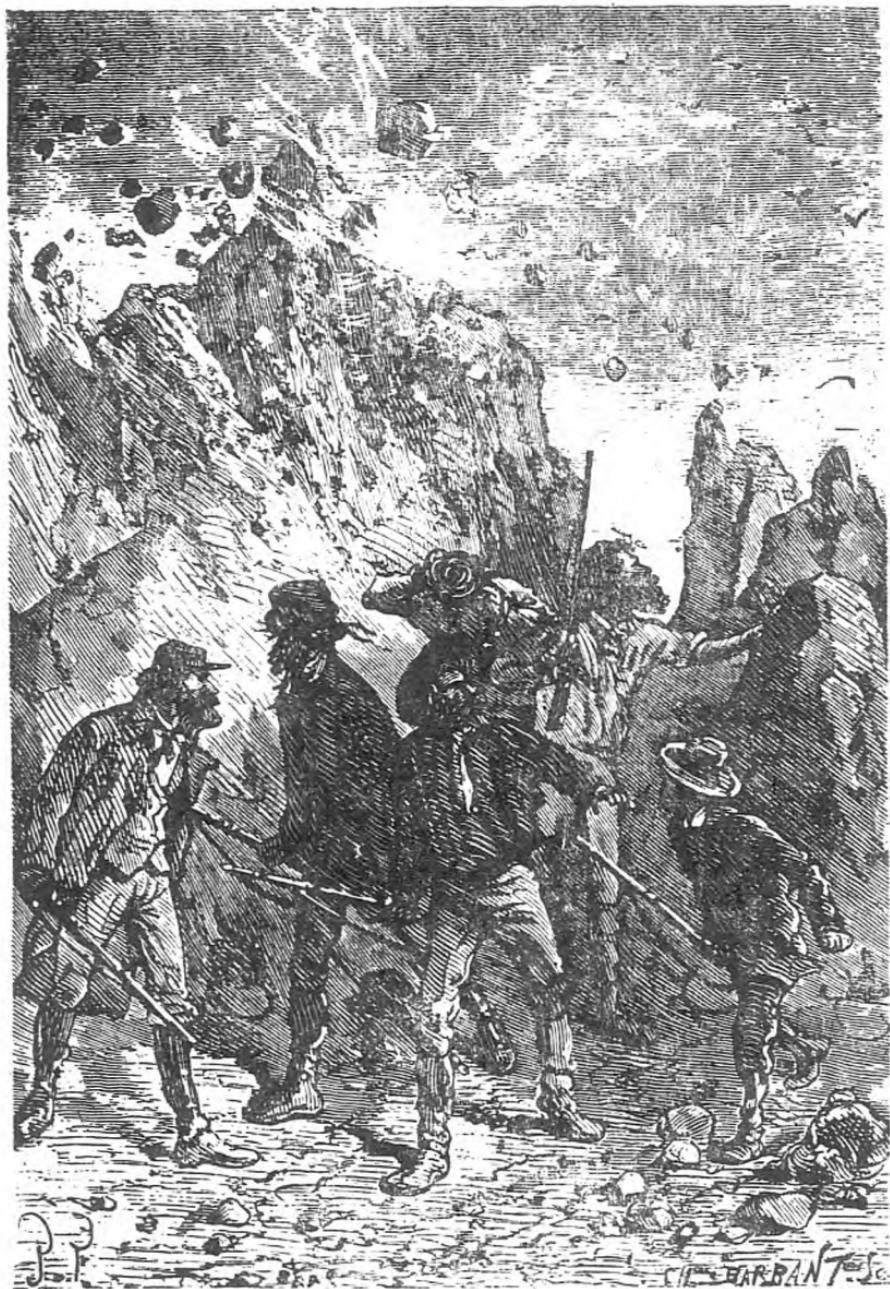
Десять або дванадцять каторжників, п'яних від люті, а, може, ще не проповізних з уchorашнього вечора, кинулися в шлюпку. Спустили на воду ще одну шлюпку і в неї сіло ще восьмеро піратів. Перша шлюпка понеслася прямо на острівець, щоб знайти й розшматувати там тих, хто стріляв; тим часом як друга пішла в напрямі до гирла річки Подяки.

Оточені піратами на островіці, Айртон і Пенкроф мусили негайно рятуватись, бо становище їх ставало смертельно небезпечним. Треба було зараз же тікати на острові.

А втім, вони почекали ще трохи, поки перша шлюпка не підійшла на певний постріл, і тоді, зваливши знов двох піратів, кинулися під градом куль тікати через уесь островівець. Благополучно перебігши островівець, Айртон і Пенкрофом ускочили в пірогу і, поки піратська шлюпка обминала південний край островіця, вони встигли перепливти пірогою протоку і добігти до „Димарів“.

В той момент, коли вони вскочили до Сайруса Сміта й Герберта в „Димарі“, шлюпка пристала до островіця і пірати заметалися по ньому вздовж і впоперек, шукаючи ворога.

Майже в цю ж хвилину залунали ще два постріли по тій шлюпці, що підходила вже до самого гирла річки Подяки. Двоє з восьми в шлюпці були вбиті або смертельно поранені влучними пострілами Гедеона Спілета й Наба. Шлюпку ж у момент пострілів сильно рвонуло, вона потрапила в течію. Навальною непереможною силою припливу її понесло прямо на підводні рифи і розбило майже в самому вже гирлі річки Подяки. Але шестеро живих піратів, піднявши над головами рушниці, щоб не замочити їх, хоч на превелику силу, а все таки вибралися цілі з води і вилізли на берег річки. Побачивши, що вони потрапили чи не саме в те місце, звідки стріляли по них,

Снаряди один за одним били в скелі.

каторжники зірвалися з місця і з усіх ніг кинулися тікати від пострілів у напрямі миса Знахідки.

Становище, отже, було таке: на острівці десять піратів з двома пораненими чи вбитими, але з цілою шлюпкою; на острові — шестеро з розбитої шлюпки. Щоправда, вони нічим не були страшні, бо не мали змоги навіть наблизитись до Гранітного палацу: шлюпка розбилась, а містки були зведені. Вони лишалися на лівому березі річки Подяки.

— Справи не погані, містер Сміт! — скрикнув, вбігаючи до „Димарів“, Пенкроф. — Наша бере! Що ви на це скажете?

— Я скажу, — відповів інженер, — що боротьба повинна набути інших форм, бо не можна ж припускати, що пірати такі дурні, щоб дозволити перебити себе поодинці в таких невигідних для себе умовах.

— А все таки вони не зможуть перебратись з острівця через протоку, бо карабіни Айртона й містера Спілета б'ють більш ніж на милю! — радів заздалегідь моряк.

— Це правда, — озвався Герберт, — але що можуть зробити два карабіни проти чотирьох гармат з брига?

— Ну, бриг же ще не в протоці, я сподіваюсь! — не згадав Пенкроф.

— А як прийде? — сказав Сайрус Сміт.

— Це неможливо, — заперечив моряк, — занадто вже великий ризик сісти на мілину.

— Правда, — підтримав і Айртон. — Вони можутьувійти в протоку тільки під час найвищого припливу, зваживши навіть на те, щоб сісти на мілину, а зате під огнем їхніх гармат не встояти ніяким нашим постам.

— Сто тисяч чортів! — вигукнув Пенкроф. — Клянуся, ці бандити готуються знятися з якоря!

— Може нам краще було б тікати в Гранітний палац? — схвилювався Герберт.

— Почекаймо ще! — відповів Сайрус Сміт.

— А Наб і містер Спілет?.. — озвався Пенкроф.

— Вони встигнуть приєднатися до нас, коли настане час. Приготуйтесь, Айртон. Зараз слово належить вашому та містера Спілета карабінам.

Інженер мав слухність. „Швидкий“ знявся з якоря і

повернув, маючи намір наблизитись до острівця. З годину або півтори приплив ще продержиться; невтримна навала хвиль з океану вже припинилась і „Швидкому“ легко було маневрувати. Але щодо того, щоб увійти в протоку між островом та острівцем, то Пенкроф категорично заперечував можливість цього. Він не міг припустити, щоб бриг насмілився зважитись на це.

В цей час пірати, що шукали ворога на острівці Порятунку, помалу стали збиратися на ближчому до острова березі. Тепер їх від острова Лінкольна відокремлювала тільки протока. Озброєні лише звичайними рушницями, вони не могли заподіяти ніякого лиха колоністам, що поховалися в „Димарях“ та в гирлі річки Подяки.

Не знаючи на свою біду, що колоністи мали далекобійні карабіни, пірати, все ще шукаючи зниклих ворогів, вільно ходили й стояли на самому березі протоки.

Але приемне незнання тривало для каторжників недовго. Карабіни Айртона й містера Спілета заговорили. І сказали вони, мабуть, щось дуже неприємне двом з піратів, бо вони, як підрізані колоски, попадали горілиць.

Сталося щось неуявне. Пірати, навіть не потурбувавшись про своїх поранених чи вбитих, пустились безтязно бігти на другий бік острівця, стрімголов повскакували в шлюпку, і весла їх замиготіли в повітрі.

— На вісім менше! — скрикнув Пенкроф. — Слово честі, можна подумати, що містер Спілет і Айртон змовилися стріляти разом.

— Містери, — озвався Айртон, заряджаючи знову свій карабін, — справа повертає на гірше. Бриг підходить.

Справді, піднявши гrot - фок і маленькі марселі, „Швидкий“ повільно наблизався до острова. Вітер дув з моря.

З двох пунктів острова Лінкольна — у гирлі річки Подяки та в „Димарях“ — схвильовані колоністи пильно стежили за рухами брига, не виявляючи, проте, ніяких ознак життя. Становище їх ставало щохвилини небезпечніше. Коли бриг підійде зовсім близько до берега і стане в упор бити з гармат по берегу, що вони зможуть тоді зробити з своїми рушницями? Як перешкодити каторжникам висадитись?

Сайрус Сміт все це бачив, все розумів і не міг зараз собі ради дати, що далі робити. Ще хвилина - друга, і він мусить же зважитись на щось певне? Але на що саме? Тікати в Гранітний палац, зачинитись там і витримувати облогу? Облогу протягом тижнів, місяців навіть! А потім що? Адже запаси виснажяться, як тоді? Пірати ж все одно будуть господарями острова, і рано чи пізно, а доберуться до обложених у Гранітному палаці!

Ще, правда, лишалася одна - едина надія на порятунок: коли Боб Гарвей не рискне увійти в протоку і тоді, лишаючись приблизно на півмілі від берега, все таки не зможе на цій віддалі вщент зруйнувати всього узбережжя своїми гарматами.

— Ніколи, — повторював Пенкроф, — ніколи Боб Гарвей, якщо він добрий моряк, не наважиться ввести свій бриг у протоку. Він же мусить знати, що це смертельний ризик для брига, хай но тільки трохи зіпсуються погода. А чого ж він буде вартий без судна?

Тим часом бриг наблизився до острівця Порятунку. Помітно було, що він повертає до внутрішнього його боку. Бриз був легенький, а що й бурхливість припливу вже вгамувалась, то Боб Гарвей мав цілковиту змогу вільно маневрувати, як тільки сам того хотів.

Приблизно знаючи фарватер з двох попередніх, хоч і невдалих, рейсів шлюпок, Боб Гарвей без особливого страху вів свій бриг. Його план був цілком зрозумілий: він хотів протокою підвести „Швидкого“ прямо до самих „Димарів“ і звідси ядрами та розривними снарядами відповісти в упор тим, хто досі безкарно виривав сили з його екіпажу.

„Швидкий“ тим часом досяг острівця, спритно його обминув і через кілька хвилин був уже на траверсі річки Подяки.

— Ой, ви ж бандити! Вони йдуть! Не бояться! — скрікнув Пенкроф.

В цю хвилину в „Димарі“ увійшли Наб і Гедеон Спілет.

Репортер з Набом вирішили, що тепер ім нічого вже більше було робити на своєму посту. Затримати судно вони все одно не зможуть і обачніше було саме тепер

приєднатися до своїх. Хоч Гедеон Спілет і Наб скрадалися поза скелями, проте, їх все таки побачили з брига і їм довелося перебігати під дощем куль. На щастя, пірати стріляли не дуже влучно і жоден з їхніх пострілів не вразив ні Наба, ні Спілета.

— Спілет! Наб! — скрикнув інженер. — Ви не поранені?

— Ні! — відповів репортер. — Кілька легких контузій від рикошетів. Але клятий бриг ввійшов у протоку.

— Так, — озвався Пенкроф, — і не більше, як через десять хвилин він стане на якір перед Гранітним палацом.

— Які ваші наміри, Сайрус? — спитав репортер.

— Треба тікати до Гранітного палацу, поки ми ще маємо час і поки вони нас не можуть ще побачити, — відповів інженер.

— Я теж так думаю, — згодився репортер. — Але, засівши там ...

— Ми й зможемо обговорити як слід наше становище, — докінчив інженер.

— В дорогу, в такому разі, і поспішаймо! — сказав репортер.

— А може б Айртонові й мені краще залишитися тут, містер Сайрус? — спитав моряк.

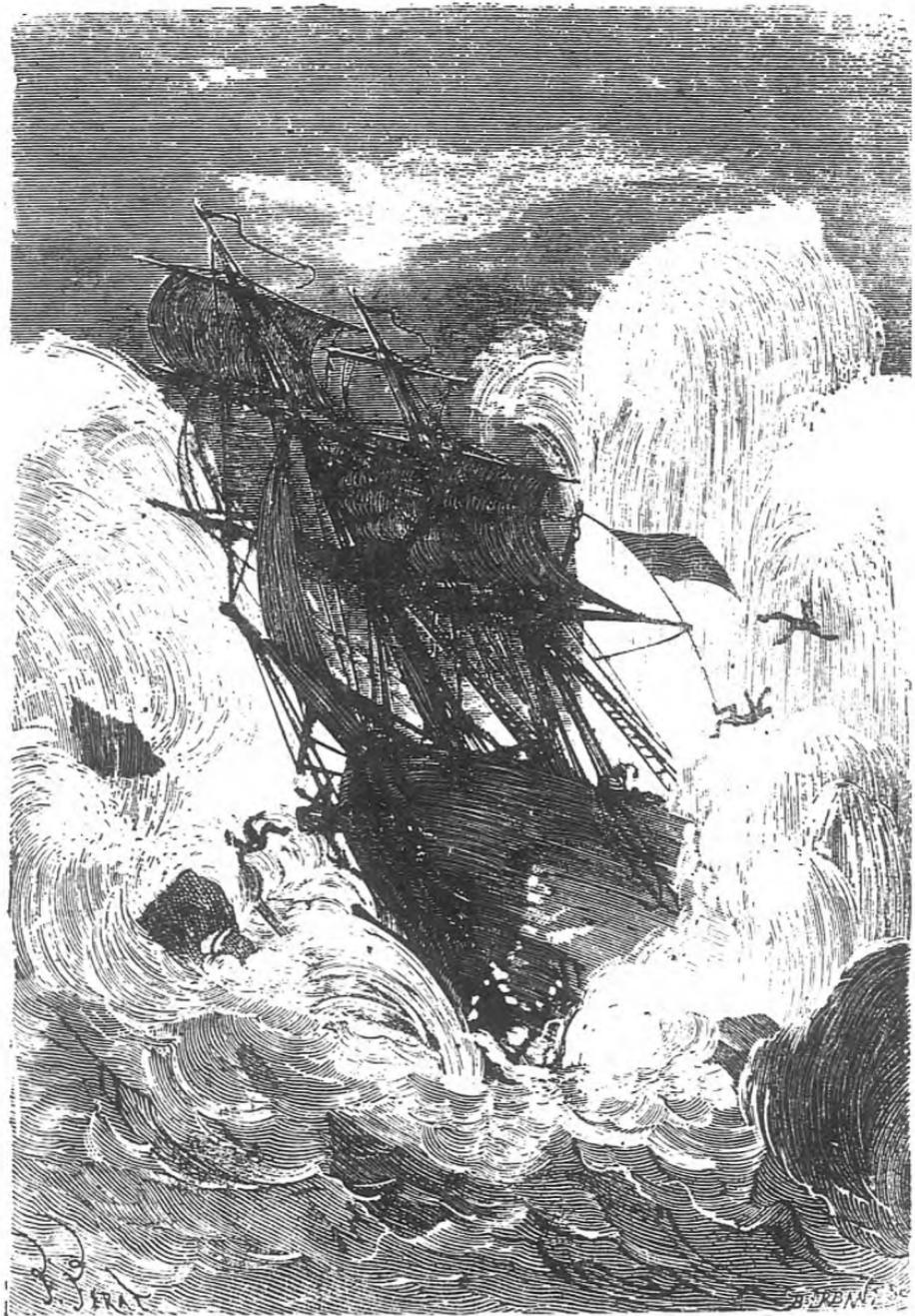
— Навіщо це, Пенкроф? — здивувався Сайрус Сміт. — Ні, ні в якому разі! Не слід нам розлучатись!

Не можна вже було втрачати й хвилини. Колоністи вийшли з „Димарів“. Невеличке підвищення прикривало їх ній відступ від очей і куль з брига. Але два - три гарматні постріли й розриви снарядів довели колоністам, що бриг вже ось - ось підійде до берега.

Колоністи поквапились.

Ускочити в підйому, піднятись до дверей Гранітного палацу, де звіducора сиділи замкнені Юп і Топ, вбігти у великий зал палацу і зачинитися — було справою кількох хвилин.

I це було саме вчасно, бо колоністи, подивившись крізь зелене замасковання вікон палацу, побачили, як „Швидкий“, оповившись білою хмарою, швидко йшов протокою! Вони навіть мусили відскочити од вікон, бо бриг у цей момент почав майже безупинно бити з усіх чотирьох

Підкинутий у повітря водяним смерчем, бриг почав тонути ...

гармат наосліп по всьому берегу та прибережних скелях. Скелі здригались од вибухів, і після кожного вибуху кілька з них, здригнувшись, розлітались у повітрі уламками. І щоразу тоді голосні „ура“ неслися з брига.

Дякуючи передбачливості інженера, який порадив замаскувати вікна Гранітного палацу, можна було сподіватись, що він не приверне уваги піратів і, здавалося, буде помилуваний снарядами. Коли раптом одне ядро влучило якраз у двері палацу і, вирвавши їх, влетіло в коридор.

— Прокляття! Вони знайшли наш захисток! — вилаявся Пенкроф.

Може на судні ніхто й не догадувався, що приховує зелене галуззя на сірому граніті, але, мабуть, Боб Гарвей вирішив про всяк випадок разів кілька ударити по цій дивній підозрілій зелені на високій гранітній стіні. Проте, після першого ядра, що висадило двері Гранітного палацу, Боб Гарвей, побачивши в стіні отвір під зірваною завісою зелені, подвоїв свої старання і став посилати снаряд за снарядом.

Становище колоністів стало безнадійне. Їхню схованку відкрито. Порятунку не лишалося. Майнула лише слабенька надія на верхній коридор — горище Гранітного палацу. Вони були вже зібралися тікати в цей останній свій передсмертний притулок, коли враз почувся якийсь дивний глухий удар і слідом за ним розpacливі людські зойки.

Колоністи кинулися назад у великий зал і крізь проголомини побачили неймовірну річ: бриг, підкинутий, неначе смерчем, у повітря, впав між двома стінами води на бік і, найбільше через десять секунд, над ним зімкнулися хвилі води. Бриг зник. Він затонув разом з усім своїм злочинним екіпажем.

Розділ четвертий

Колоністи на березі. — Айртон з Пенкрофом рятують рештки — Розмова під час сніданку. — Міркування Пенкрофа. — Уважний огляд корпуса брига. — Пороховий погріб цілий і неушкоджений. — Нові багатства. — Останні уламки. — Уламок вибухлого циліндра.

— Бриг злетів у повітря! — крикнув Герберт.

— Так, ніби це Айртон його висадив у повітря! — відповів Пенкроф на бігу, поспішаючи до підйоми. За ним побігли Наб і Герберт.

— Але, що з ним сталося? — спитав Гедеон Спілет, який і досі не міг ще отяmitись від цієї несподіваної розв'язки.

— О! Цього разу ми довідаємося... — відповів живо інженер.

— Про що ми довідаємося?

— Потім, потім, Спілет! Найголовніше те, що пірати всі загинули. Ходімо, Спілет, ходім Айртон!

І Сайрус Сміт разом з Айртоном та Спілетом спустилися підйомою і наздогнали вже на березі Пенкрофа з Набом та Гербертом.

Від брига не лишилося й сліду. Навіть вершка щогли не видно було спід води. Після того як бриг підкинуло дивним водяним смерчем, він упав на бік і так затонув. Очевидно, це сталося від якоїсь великої проломини, куди зразу ринула вода. Але тому, що протока в цьому місці була не глибша двадцяти футів, то, безперечно, під час відпливу вода оголить корпус судна.

Проте, наблизившись до самої води, колоністи побачили, що на поверхні плавав цілий пліт з запасних щогл та рей, зірваний вибухом з палуби. Трохи далі виднілося кілька пташників, тобто кліток з живими ще курми, кілька

бочок, ящиків ; усе це помалу почало спливати на поверхню. Але не видно було ніяких уламків самого корпуса брига. Це свідчило, що корпус його цілий. Від чого ж тоді так хутко й несподівано затонув „Швидкий“?

Поки колоністи роздивлялися й міркували, на поверхню спливли дві щогли брига, переломившись, очевидно, від струсу при самій основі. Щогли тягли за собою всю систему парусів, частина яких були розпущені, а частина на-віть і не розгорнені.

Пенкроф з Айртоном, злякавшись, що таке багатство відпливом може занести в море, вскочили в пірогу і хотіли вже пливти, щоб, урятувавши щогли з парусами, відбуксувати їх на берег острова Лінкольна або на берег острівця Порятунку, коли раптом Гедеон Спілет спинив їх словами :

— А про шість каторжників, що висадилися на берег річки Подяки ви забули?

Справді, слід було мати на увазі, що ті шестеро піратів, які з розбитої на рифах шлюпки втекли в напрямі до миса Знахідки, були живі. Значить, існувала ще небезпека.

Всі подивилися в той бік, але ніде не видно було ніяких утікачів. Побачивши, що трапилося з їхнім бригом, вони, мабуть, з переляку подалися чимдуж углиб острова.

— Пізніш ми візьмемося й до них,— озвався Сайрус Сміт.— Безумовно, вони можуть бути небезпечні, раз вони озброєні. Але шість проти шістьох, це вже не страшно. Сили рівні. Тому берімося зараз за більш невідкладну справу.

Айртон з Пенкрофом, що сиділи під час цієї розмови в своїй піrozі, відчалили і попливли рятувати цінні уламки.

Днів зо два тому був молодик, а що під молодик завжди бувають особливо сильні припливи, то вода в протоці ще стояла дуже висока, хоч мав незабаром початись відплів. Отже треба було поочекати, принаймні, з годину, поки корпус брига почне помалу виступати з води. У Пенкрофа з Айртоном, отже, був час управитись. Обв'язавши кінець пійманої щогли мотузами, вони потягли їх до берега, а тут, передавши кінці мотуз за колоністам, об'єднаними зусиллями витягли все на пісок проти Гранітного палацу. Потім

знов подалися пірогою в протоку і виловили всі клітки, ящики та бочки і попереносили їх у „Димарі“.

Тут один по одному почали зринати й трупи загиблих піратів. Айртон пізнав труп Боба Гарвея і, вказуючи на нього Пенкрофові, схвильовано сказав:

— Таким і я був колись, Пенкроф!

— Але тепер ви вже зовсім не такий, друже Айртон! — відповів моряк.

Дивно було, що зринає так мало трупів. На поверхні мокхитувалося не більше як п'ять чи шість утоплених. Відпливом їх потроху односило у відкрите море. Можна було припустити, що каторжники, зненацька захоплені несподіваним вибухом, не встигли навіть приготуватись, щоб стрибнути у воду, а, придавлені всім корпусом корабля, що впав на бік, миттю пішли разом з ним на дно. Для колоністів це було навіть зручно тим, що знімало з них неприємний і сумний обов'язок копати могили десь на своєму острові й ховати загиблих. За них це мав зробити відплив. Всі трупи, що зринатимуть на поверхню, він однеє далеко в море.

Протягом двох годин Сайрус Сміт з товаришами витягали тонкі рангоути на пісок, знімали цілісні й непошкоджені паруси, переносили їх на сухе. Вони розмовляли мало, так їх захопила робота, але думки хмарою кружляли в голові кожного. Це ж був незлічений скарб для них — злощасний бриг! Справді, бо добрий корабель є цілим маленьким світом на воді. Господарство колонії, отже, мало збагатитись на безліч потрібних колоністам речей.

„Між іншим, — думав Пенкроф, — чому ми не можемо підняти цей бриг і відремонтувати його, якщо він загинув од пробоїни? Її ж можна залатати, бриг полагодити і тоді... о, тоді далеко можна на ньому поїхати! Поїхати, куди захочеш! Треба неодмінно, щоб містер Сміт, Айртон і я оглянули цей бриг. Варто потратити зусилля!“

А таки й правда. Якщо бриг був ще здатний плавати, надії на швидке повернення на батьківщину у колоністів зростали. А втім, щоб остаточно розв'язати це питання, треба було чекати, поки повний відплив оголить корпус судна, і тоді детально його оглянути з усіх боків.

— Я був такий самий, Пенкроф!..

Виловивши і сховавши всі уламки з брига, колоністи вирішили спочити трохи і нарешті поснідати, бо просто вмирали з голоду. Наб нашвидку приготував сніданок і тут же, біля „Димарів“, всі накинулись на їжу. Підживившись трохи, колоністи завели розмову про надприродний порятунок.

— Якесь чудо! — повторював Пенкроф. — І треба ж було статись вибухові на судні саме в цей момент! Ще б кілька хвилин, і від нашого Гранітного палацу залишилися б самі руїни!

— Чи уявляєте ви собі, Пенкроф, — спитав репортер, — як все це сталося, і хто міг висадити в повітря бриг?

— Ет! Містер Спілет, нема нічого простішого, — відповів Пенкроф. — Піратське судно, це ж не військове. Дисципліни ніякої; пірати — не матроси. Ясна річ, пороховий погріб у них стояв, напевно, відчинений навстіж, бо стріляли ж вони в [нас з гармат безперестанку. Ну, якась роззыва з піратів або недодивилась, або навіть, гаразд не вміючи поводитися з вибуховим, і висадила в повітря ввесь бриг.

— Містер Сайрус, — озвався Герберт, — що мене найбільше дивує, так це якийсь дивний самий вибух. Удар був не дуже вже й сильний, уламків самого брига майже нема. Можна сказати, що бриг скоріше затонув, а не загинув од вибуху.

— Це тебе дивує, дитино моя? — спитав інженер.

— Так, містер Сайрус.

— І мене так само, хлопчику, — відповів інженер. — Я теж дивуюся. Але, коли ми під час повного відпливу оглянемо уважно корпус корабля, ми, безперечно, знайдемо розгадку.

— Ну, містер Сайрус, — заперечив Пенкроф, — не думаете ж ви, що бриг простісінько розбився, наскочивши на риф.

— А чому б і ні? — сказав Наб. — Хіба мало підводних скель у цій протоці?

— Овва! Вгадав, Наб! — засміявся Пенкроф. — Де твої очі були? Перед тим, як затонути, бриг, — я ж чудово це бачив, — злетів у повітря, підкинений водяним смерчем, а тоді впав боком і вмить пішов на дно. Отже, коли б він

наскочив на риф, то став би просто помалу потопати, як усяке чесне судно.

— Ну, то якраз же це нечесне судно! — огризнувся Наб.

— Гаразд, скоро ми самі все побачимо, — помирив іх інженер.

— Це правда, побачимо, — додав моряк. — Я дам собі голову відрубати, коли в цій протоці, особливо в цьому місці, ми знайдемо хоч одну підводну скелю. Послухайте, містер Сміт, скажіть одверто, не думаете ви, що й у цій події є щось надприродне?

Сайрус Сміт не відповів.

— В усякому разі, чи риф, чи вибух, але ви згоджуєтесь, Пенкроф, що це сталося дуже доречно?

— О, так... так... — відповів моряк. — Тільки не в тім річ. Я питаю містера Сміта; чи не вбачає він у цій події знову чогось надприродного?

— Покищо я утримуюсь од відповіді, — сказав інженер. — Оце все, що я можу вам відповісти.

Відповідь ця, безумовно, не могла задовольнити Пенкрофа. Він стояв на своєму, обстоював „вибух“, і не хотів зректися своєї думки. Ніколи він не згодиться з припущенням, ніби судно загинуло від того, що наскочило на підводний риф. Адже він прекрасно знов, що дно протоки рівне, піщане, не гірше від пляжу на березі, хіба ж він не десятки разів переходив цю протоку під час відпливу. До того ж у момент загибелі брига був повний і дуже високий приплив; так що, коли б навіть і були підводні скелі, то судно пройшло б понад ними, не зачепивши їх. Отже, виходить, що причина загибелі є вибух.

І слід визнати, що міркування та висновок моряка були до певної міри правильні.

О пів на першу дня колоністи сіли в пірогу й попливли на місце катастрофи. Який жаль, що обидві шлюпки з брига загинули. Одна, як пригадує читач, розбилася на рифах коло гирла річки Подяки, друга загинула разом з усім бригом, і, мабуть, падаючи, бриг роздавив її, бо вона навіть не спливла на поверхню.

Вода помалу спливала. Під водою зачорнів корпус загинулого брига, і скоро він почав виступати з води. Судно

лежало не на боці, як був переконаний Пенкроф, а, втративши щогли і падаючи з повітря у воду, силою того ж незрозумілого водяного смерча було перекинуте кілем донгори.

Колоністи об'їхали навколо брига, і в міру того, як спадала вода, вони могли розпізнати коли не причину катастрофи, то, принаймні, з її наслідків встановити хоч би характер її.

В передній частині брига, по обидва боки кіля, на сім-вісім футів нижче від ватерлінії, обшивка судна була страшенно зруйнована. Величезна проломина зяяла футів на двадцять завдовжки. Не тільки мідна зовнішня обшивка зникла, зіткнута в порох від неймовірного удару, а й усі внутрішні скріпи, всі дерев'яні й залізні та стальні частини були остаточно й непоправно зруйновані. Кіль був чистісінько відірваний від корабля й у кількох місцях переламаний. Вся підводна частина побита й потрощена.

— Тисяча чортів! — скрикнув Пенкроф. — Це судно важкувато буде відремонтувати!

— Навіть зовсім неможливо, — сказав Айртон.

— В усякому разі, — зауважив Гедеон Сплет, — вибух, коли це справді був вибух, створив дивовижний ефект. Замість висадити в повітря палубу та надводну частину корабля, вибух розірвав на друзки підводну його частину. Оці широкі проломини можна було б скоріше пояснити ударами об підводну скелю, ніж вибухом у пороховому погребі.

— Та немає ж рифів у протоці! — аж гrimнув моряк. — Я припускаю все, що хочете, тільки не рифи тут!

— Спробуймо пробратись усередину брига, — сказав інженер. — Може щонебудь наведе нашу думку на причину катастрофи.

Це було найкраще розв'язання суперечок, не кажучи вже про те, що варто було б оглянути багатства на борту загиблого судна та організувати рятування їх.

Пробратись усередину брига було зовсім не важко: води все меншало, а низ судна, що тепер, коли воно перекинулось, став його верхом — давав легкий доступ до внутрішньої його частини. Баласт брига, що складався з важких

чавунних чушок, під час вибуху пробив у багатьох місцях обшивку, і тепер вода, дзюркочучи, витікала з середини корабля крізь ці пробоїни.

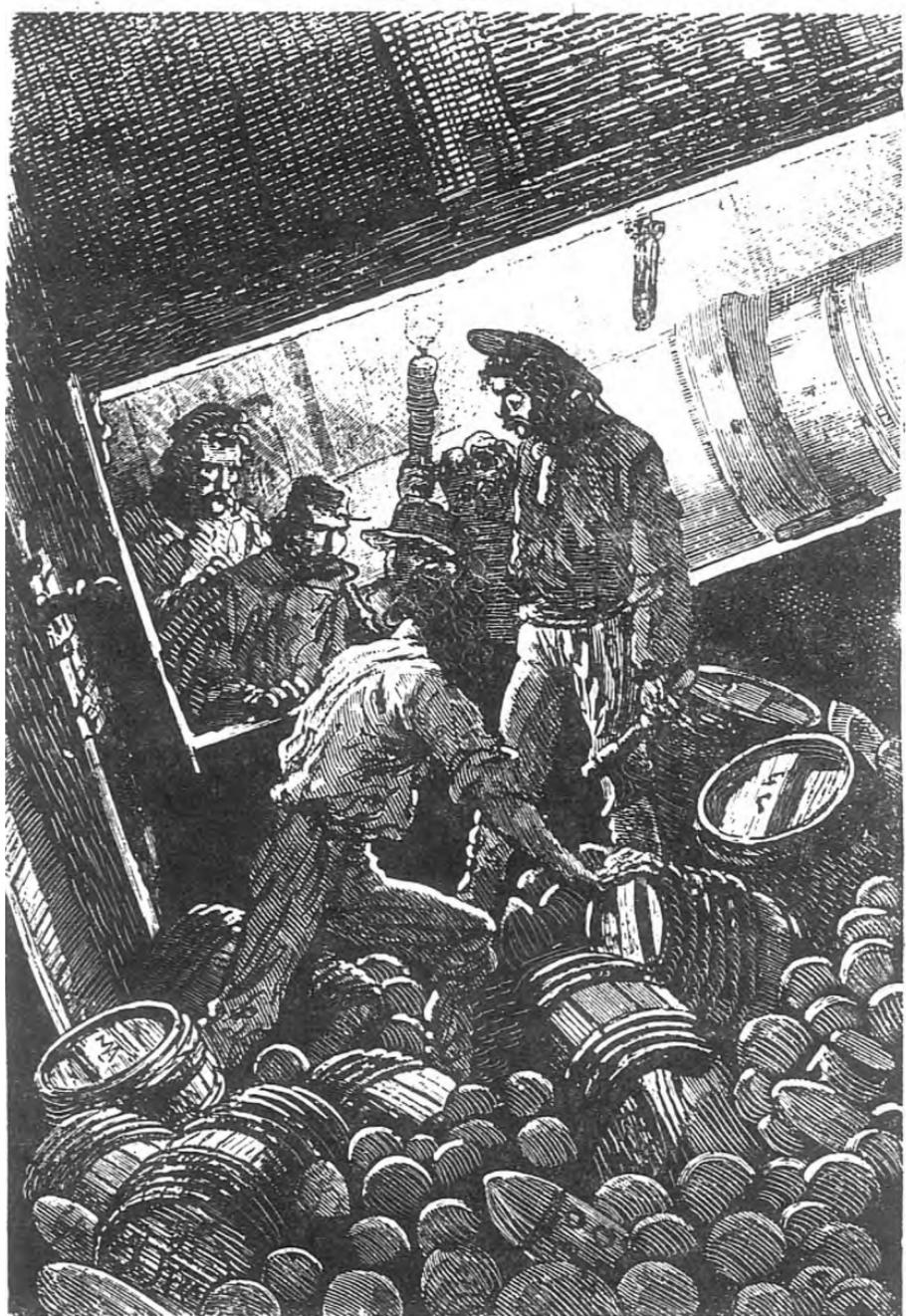
Колоністи з сокирами в руках поволі посувалися уздовж напівзруйнованого корпуса брига. Безліч усіх ящиків та скринь безладно завалила всю внутрішню частину судна. Вони були під водою недовго, отже, колоністи мали надію, що вміст ящиків не попсований.

Насамперед вирішили ввесь корабельний вантаж перенести в безпечне місце. Приплів мав початися ще не раніше, як через кілька годин. Отже ці кілька годин треба було використати як найпродуктивніше. Айртон з Пенкрофом стали крізь пролому витягати з допомогою канатів ящики й викочувати бочки. Їх вантажили на пірогу і відвозили на берег. Забирали похапцем усе підряд, щоб потім вже розсортувати.

Колоністи з величезним задоволенням могли констатувати, що бриг мав надзвичайно різноманітний і багатий вантаж. Тут були: бойові припаси, зброя, всіляке знаряддя, багато тканин, харчових продуктів, всіляке хатне добро; одне слово, все, що здебільшого буває на кораблях, які йдуть у далеке плавання. Було якраз все те, про що могли тільки мріяти колоністи острова Лінкольна.

Сайрус Сміт оглядав усе в мовчазному здивованні. Не тільки кіль корабля, як ми вже про це казали, був страшно пошкоджений через якусь невідому катастрофу, але й увесь корпус, особливо передня його частина,—все тут було в такому хаотичному безладді, ніби в самому трюмі стався вибух якоїсь речовини неймовірної сили. Перегородки й стінки були порозбивані й розтрощені, вантаж порозкиданий, обшивка корпуса вкрай понівечена. Колоністи могли посуватись уздовж корпуса корабля, тільки пробираючи поперед себе дорогу серед хаотичного накупчення всіляких вантажів. Добре, що це були не величезні паки, а невеликі ящики й пакунки!

Отже без особливих зусиль колоністи добралися нарешті до кормової частини брига, де, за вказівками Айртона, мав бути пороховий погріб. Сайрус Сміт, бувши переконаний, що не в пороховому погребі стався вибух, сподіався знайти

Тут було бочок з двадцять пороху та безліч гарматних ядер.

в ньому кілька бочок пороху. Адже порох у великій кількості завжди має металічну упаковку; отже він міг і в воді залишитись неушкодженим, навіть не відволожитись.

Сталося так, як передбачав інженер. Поміж безлічі ядер та снарядів колоністи знайшли бочок з двадцятью пороху. Кожна бочка зсередини була обита мідлю і, значить, порох був урятований від вологи. Їх з величезною обережністю перенесли в пірогу і приставили на берег. Та частина брига, саме в якій був цей пороховий погріб, як виявилося, була найменше пошкоджена вибухом. Пенкроф міг тепер на власні очі переконатися, що катастрофа з „Швидким“ сталася не через вибух у пороховому погребі.

— Можливо! — твердив упертий моряк. — Але щодо рифа, — ні! Нема тут рифів у цій протоці!

— Тоді, що ж тут сталося? — спитав Герберт.

— Я не знаю нічого, — відповів Пенкроф, — містер Сайрус не знає нічого, і ніхто про це ніколи не взнає нічого!

Кілька годин невтомної праці промайнули непомітно, і хвилі почали потроху прибувати. Треба було відкласти роботи на після відпливу. Можна було не боятись, що остав брига під час відпливу хвилі занесуть у море, бо він уже так загруз у пісок, що, здавалось, не стояв би міцніше на всіх своїх якорях.

Можна було спокійно перечекати, поки зійде новий приплив, щоб потім знову розпочати рятувати вантаж брига. Але щодо самого корабля, то треба було поспішати, бо ворушкі піски протоки могли скоро зовсім його засмоктати.

Була п'ята година вечора. Важка днина припала їм сьогодні! Нашвидку вони поїли з великим апетитом і, не зважаючи навіть на неймовірну втому, зараз же після обід вирішили хоч подивитись, що в тих ящиках, з яких складався вантаж „Швидкого“.

Більшість ящиків були напаковані костюмами, білизною, черевиками на всякий зрист і розмір.

— Ото, які ми багаті! — скрикнув Пенкроф. — Але, що ж ми з усім цим робитимем?

Щохвилини вихоплювалися голосні „ура“ експансивного моряка, коли він бачив або бочки з ромом, або великі паки тютюну, або вогнепальну й іншу зброю, або знаряддя земле-

робське, слюсарне, ковальське, теслярське, різноманітні інструменти, або ящики з усяким зерном, якому зовсім не пошкодило недовгочасне перебування під водою.

О, що якби все це потрапило до них два роки тому! Ale й тепер, хоч і навчились вже колоністи добре заabezпечувати себе всім потрібним, таке багатство марно не пропаде у них.

Місця в просторих коморах Гранітного палацу вистачило б для всіх цих скарбів, але сьогодні колоністи вже не могли встигнути все перенести й упорядкувати. А втім, не можна було й забувати про шістьох живих піратів з „Швидкого“ мабуть це були першорядні розбійники і треба було їх стерегтися. Що з того, що великий міст через річку Подяки й усі маленькі місточки та кладки були зведені й розібрани! Хіба для цих каторжників можуть існувати якісь перешкоди! Гнані люттою й розпачем, вони, напевно, жахливі, як хижаки.

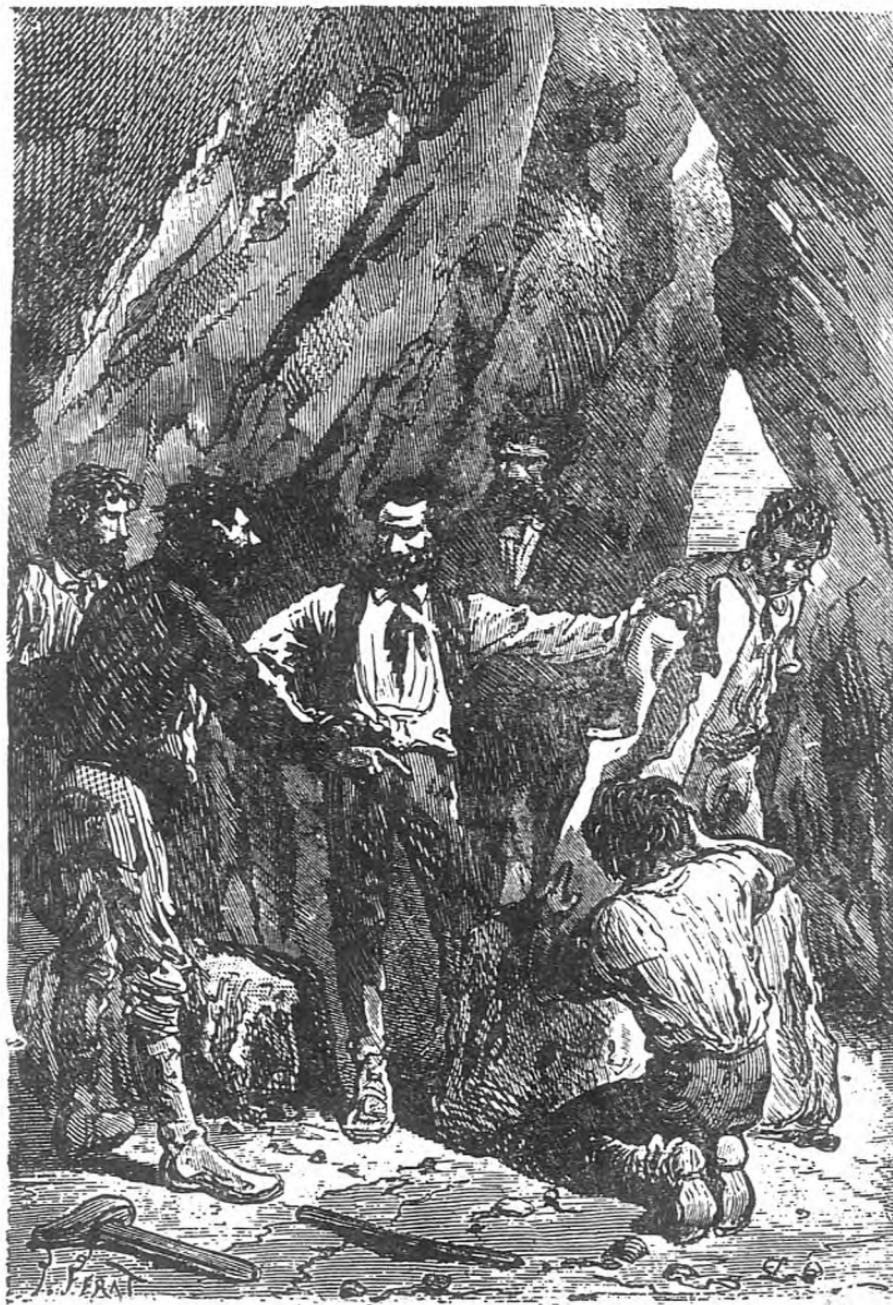
Далі читач побачить, яких заходів проти них вжили колоністи. Ale зараз треба було якось собі дати раду з ящиками, пакунками, з усім скарбом, знятим з брига і наваленим купою біля „Димарів“.

Довелося колоністам почережно сторожити цілу ніч.

Ніч, проте, минула спокійно. Пірати не робили ніяких спроб напасті на колоністів. Містер Юп і Топ стояли на варті коло підніжжя Гранітного палацу і вмить відчули б їх наближення.

Протягом трьох наступних днів — 19, 20 і 21 жовтня — колоністи, не покладаючи рук, працювали, рятуючи все з загинулого брига, що тільки було на ньому цінного або що могло придатись у їхньому господарстві. Під час відпливу вони кінчали розвантажувати трюм, а під час припливу, коли бриг заливало водою, вони лаштували, сортуючи й прибирали в комори Гранітного палацу все, що вивезли з брига.

Більшу частину чудової мідної обшивки колоністи встигли зірвати й вивезти з корабля, який не тільки щодня, а вже навіть щогодини все глибше осідав у пісок. Ale, поки зрадливий пісок не засмоктав остаточно важкі речі з брига, треба було поквапитись їх забрати. Айртон і Пенкроф не раз поринали на дно протоки і витягали звідти ланцюги, якорі, свинцеві чушки баласту тощо. Навіть усі

Це рештки торпеди.

четири гармати, полегшені з допомогою порожніх бочок, були витягнені на берег. Отже не тільки комори Гранітного палацу збагатилися всіляким врятованим з брига добром, але й арсенал колоністів незлічено зрос до гармат включно. Непоправний ентузіаст Пенкроф пропонував навіть улаштувати з них цілу батарею, яка охороняла б вхід у протоку й гирло річки Подяки. З цими чотирма гарматами він клявся перетнути доступ до берегів острова Лінкольна „найсильнішому в світі флотові“.

Поки колоністи, не знаючи втоми, працювали над останками брига, погода почала псуватись, і на той час, коли вже від корабля лишився самий остов, настали бурі та осінні холоди. Сайрус Сміт збирався був висадити в повітря цей остов або каркас, маючи на меті, що хвилі після вибуху викинуть на берег уламки, які можна буде тоді легко по-збирати, але й без нього буря докінчила існування піратського брига. Налетів шалений норд - ост і, пробушувавши цілу ніч з 23 на 24 жовтня, розтрощив, зруйнував і розметав жалюгідні останки. Частину уламків викинуло море на берег, і їх зібрали колоністи, а частину занесло далеко в океан. Зникли всі сліди піратського корабля.

Хоч і як старанно Сайрус Сміт шукав, копаючись по шухлядах у капітанській рубці, ніде не міг він знайти ніяких документів та паперів, які хоч би натяк дали на те, кому належав цей бриг, якої національності він був, до якого порту був приписаний, як прізвище було його капітана.

Проте з деяких особливостей будови судна Пенкроф з Айртоном визнали, що воно збудоване в англійських доках.

Через вісім день після катастрофи, або вірніше, після чудесного врятування колоністів, не видно було більше ніяких слідів корабля, навіть під час повного відпливу. Море змило найменші уламки. Тільки Гранітний палац збагатився усікими скарбами.

А таємниця, що вкривала це дивне знищенння брига, так і лишилася б нерозгаданою, коли б Наб випадково не на-трапив на березі в піску на чималий кусок твердого залізного циліндра; кусок пошарпаний, понівечений, який мав на собі всі ознаки вибуху.

Наб приніс цей кусок циліндра інженерові, що працював у своїй майстерні в „Димарях“.

Сайрус Сміт з гарячковою пильністю оглянув цей уламок великого циліндра, і тоді, повертаючись до Пенкрофа, сказав :

— Ви й тепер все ще будете обстоювати, що „Швидкий“ загинув через вибух порохового погреба?

— Так, містер Сміт,— відповів моряк.— Ви ж самі, не гірше за мене знаєте, що в протоці немає підводних скель.

— Ну, а якщо бриг наткнувся на цей кусок заліза?— показав інженер рештки розірваного якоюсь вибуховою речовиною циліндра.

— Що? На цей краєчок труби?— аж підскочив Пенкроф.

— Друзі мої,— сказав тоді Сайрус Сміт,— чи пригадуєте ви, як злетів у повітря бриг, наче підкинутий водяним смерчем, перед тим, як піти на дно?

— Так, так, містер Сайрус!— відповів Герберт.

— Так от, хочете ви знати, звідки взявся цей водяний смерч? Ось звідки,— сказав інженер, показуючи уламок розірваного циліндра.

— Звідси?— аж рота роззявив Пенкроф.

— Так! Оцей уламок циліндра— все, що лишилося від торпеди.

— Торпеди!.. — скрикнули всі колоністи разом.

— Хто ж її міг випустити?— спитав моряк, все ще не бажаючи здатись.

— Єдине, що я можу вам сказати,— це не я!— відповів Сайрус Сміт.— Але, що вона була там, це факт, ви самі бачили наслідки і могли переконатися, яка пекельна її руйнівна сила.

Розділ п'ятий

Доводи інженера.— Неймовірні плани Пенкрофа.— Повітряна батарея.— Чотири снаряди.— Живі ще пірати.— Вагання Айртона.— Великодушні почуття Сайруса Сміта.— Пенкроф неохоче здається.

Отже все з'ясувалося! Бриг загинув од підводного вибуху торпеди.

Сайрус Сміт, який під час визвольної війни в Сполучених Штатах, мав нагоду не раз випробовувати це жахливе знаряддя руйнації, не міг помилитись. Тільки такий страшний циліндр, заряджений якоюсь сильною вибуховою речовиною, міг спричинити водяний смерч у протоці, підкинути в повітря бриг і потім, моментально й страшно зруйнувавши, блискавично швидко потопити його. Проти такої торпеди, яка легко знищує броненосці, наче звичайний рибальський човен, ясна річ, не міг устояти і „Швидкий“.

Так! Все з'ясувалося. Все... за винятком того, звідки взялася ця торпеда в протоці.

— Друзі мої! — звернувся до всіх Сайрус Сміт.— У нас не лишається більше ніяких сумнівів, що десь коло нас існує якась таємнича істота. Може цей „хтось“ такий же потерпілий аварію, як і ми, може, він покинутий на острові; я це нагадую для того, щоб поінформувати Айртона про ті дивні події, що трапилися з нами на острові протягом цих двох років. Хто цей невідомий наш доброчинець? Чому він виявляє до нас свою прихильність у багатьох і різноманітних обставинах? Я не можу навіть хоч трохи догадатись! Які підстави у нього ховатись після стількох важливих для нас послуг? Я не розумію! Але від цього не меншає реальність усіх його послуг нам. Коли подумати, скільки зробив він нам доброго, то це людина, але людина надзвичайно, надприродно могутня. Він рятівник Айртона, як і всіх нас:

бо коли цей невідомий витяг мене з води після того, як я зірвався з оболонки аеростата, то Айртон мусить бути йому вдячним за підкинуту нам у пляшці записку. Адже тільки після цієї записки ми могли розшукати Айртона в його жахливому стані. Додам, що скриню, напаковану якраз усім дуже нам потрібним, викинув на мис Знахідки не хто інший, як він; він же запалив і вогнище, щоб показати „Благополучному“ шлях до острова; дробинка, що опинилася в тілі маленького пекарі, так само вилетіла з його рушниці; знов таки торпеда, що висадила в повітря й потопила бриг, належить йому. Одне слово, все нез'ясовне, незрозуміле для нас, все таємниче на цьому острові — все це діло його рук. Отже, нехай він буде хоч хто: потерпілий якусь аварію чи, може, занедбаний, покинutий вигнанець на острові, ми будемо найневдячнішими людьми на землі, коли ми нічим не виявимо нашої йому подяки. Ми перед ним неоплатні боржники, і я маю надію, що одного чудового дня ми йому сплатимо всі наші борги.

— Правда ваша, мій любий Сайрус, — озвався Гедеон Спілет. — Є на острові якась істота, надлюдсько могутня, доброзичлива до нас, вплив якої позначається на всій нашій колонії. Я додам, що ця невідома істота має в своєму розпорядженні якісь засоби й способи, я б сказав, надприродні, коли б я міг припустити існування чогось надприродного. Невже ця людина потай пробиралася не раз до нас у Гранітний палац через колодязь старого стоку і звідти підслухала всі наші плахи? Невже це вона підкинула пляшку з запискою, коли ми вперше випробовували свій шлюп? Невже це вона викинула спід води Топа й убila дюгоня? Невже це вона, як усе ніби доводить, врятувала вас з розбурханих над рифами хвиль, Сайрус, і це в таких обставинах, коли всяка інша людина не змогла б нічого зробити. Якщо це так, то, значить, ця людина — владар стихій!

Слова репортера якось наче приголомшили всіх.

— Так, — відповів Сайрус Сміт, — коли втручання або участь у наших справах якоєсь людської істоти беззаперечні, то я згоджується з вами, що вона має в своєму розпорядженні надлюдські можливості. Виходить, знову ще одна таємниця. Але, якщо ми знайдемо цю людину, то роз-

криється й таємниця. Питання ось у чім: чи мусимо ми поважати інкогніто цього нашого доброчинця чи, навпаки, намагатися якнайшвидше розшукати його? Яка ваша думка щодо цього, друзі мої?

— Моя думка така,— відповів Пенкроф,— хто б не була ця людина, це молодець і я його поважаю!

— Не заперечую,— відповів Сайрус Сміт,— але це не відповідь, Пенкроф.

— Мій хазяїне,— озвався Наб,— на мою думку, ми можемо шукати того містера, скільки нам буде завгодно, але ми його знайдемо тільки тоді, коли він сам того забажає.

— Розумно сказано, Наб! — гукнув Пенкроф.

— Я приеднуся до думки Наба,— сказав Гедеон Спілет:— Але це не підстава, щоб зовсім облишити розшуки. Чи знайдемо ми цю таємничу істоту, чи не знайдемо, ми мусимо виконати наш обов'язок подяки щодо неї.

— А ти, дитино, яка твоя думка? — звернувся інженер до Герберта.

— О! — скрикнув Герберт, спалахнувши.— Я б так хотів подякувати тому, хто врятував спершу ваше життя, а потім і всіх нас.

— Правильно, хлопчику мій,— підтримав Пенкроф.— І я так само, як і всі. Я, здається, не дуже цікавий, але охоче віддав би одне своє око, щоб тільки побачити цю дивовижну істоту. Мені ввижається, що це чоловік високий на зріст, сильний, красивий, з розкішною бородою, русавий, непереможний ...

— Ну, ну, Пенкроф,— засміявся Гедеон Спілет,— а може він зовсім не такий?..

— Можливо, містер Спілет,— але в моїй уяві він тільки такий.

— А ви, Айртон? — звернувся до нього інженер.

— Містер Сміт,— відповів Айртон,— я не можу мати своєї думки в теперішніх обставинах. Все, що ви зробите, буде добре. Коли ви накажете, я приєднаюся охоче до ваших розшуків.

— Дякую, Айртон,— але я хотів би мати від вас прямішу відповідь на мое запитання. Ви — наш товариш; ви не раз уже важили своїм життям для нас, і як ми всі тут, ви маєте

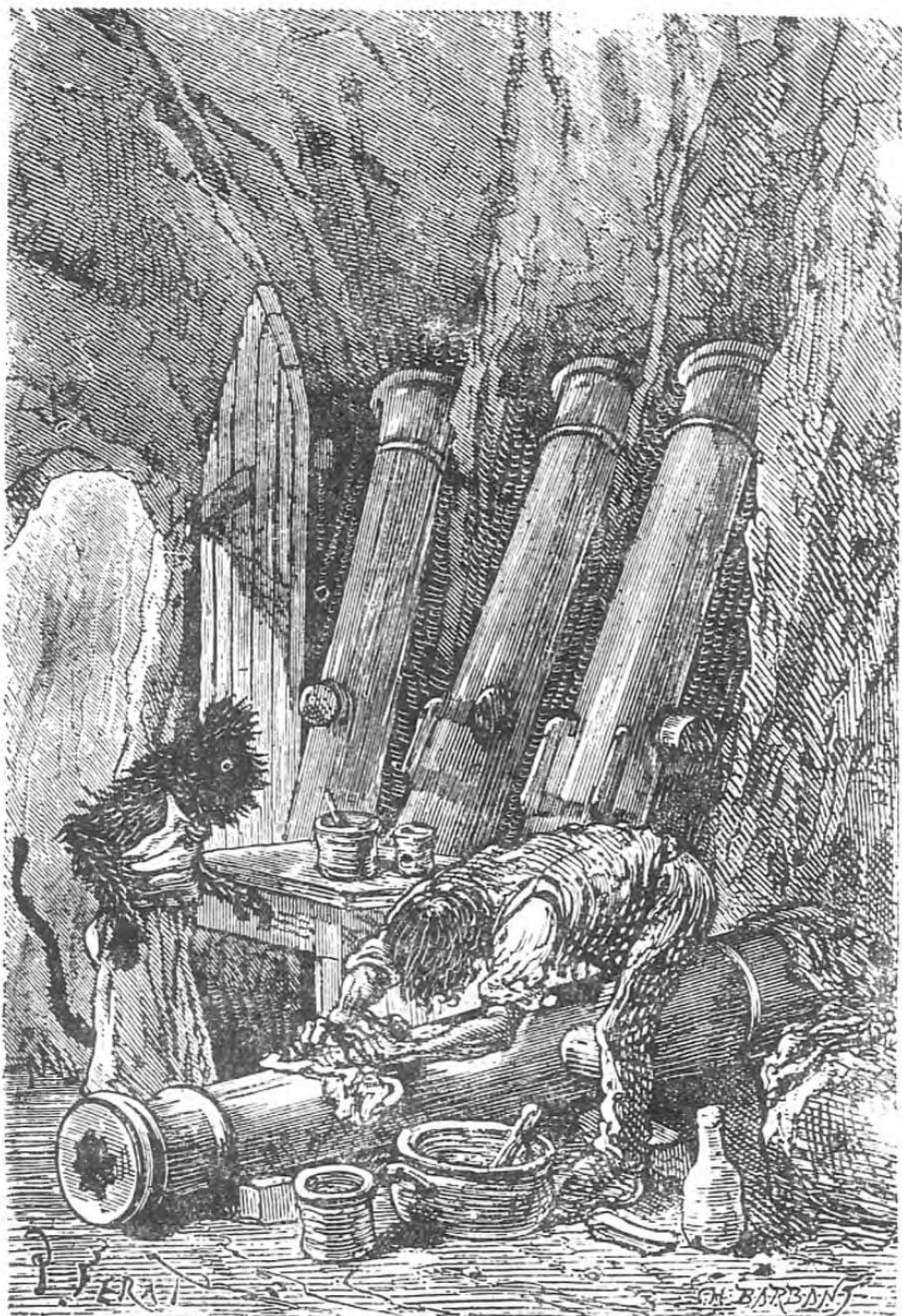
право й можете давати свої поради, коли йдеться про важливі справи. Отже говоріть.

— Містер Сміт,— відповів Айртон,— на мою думку, треба шукати нашого невідомого доброочинця. Може він самітний. Може він терпить якесь лихо. Може йому треба чимсь допомогти. Адже я теж йому завдячує своїм теперішнім життям. Це ж тільки він, відвідавши острів Табор і знайшовши там жалюгідну істоту, якою я був тоді, міг повідомити вас про мое нещастя і цим допоміг моему врятуванню. Значить, це, дякуючи йому я знову став людиною. Цього я ніколи не забуду.

— Значить, вирішили! — сказав Сайрус Сміт. — Ми почнемо наші розшуки по змозі якнайшвидше. Ми переглянемо й перекидаемо ввесь чисто острів, ми пролізмо в найприхованіші куточки його, нехай не гнівається за це наш добродійний друг. Адже нас спонукає до цього наше почуття гарячої вдячності.

Протягом кількох днів після цієї розмови қолоністи спішно кінчали польові роботи: складали висушене сіно й кінчали жнива. Колоністи хотіли закінчити всі свої невідкладні справи перед тим, як вирушити в експедицію на розшуки свого добродійника. Після жнив якраз настало пора збирати городину. Хоч роботи було й багато, але колоністи швидко впорались. Все було зібрано й складено в просторих коморах Гранітного палацу. На щастя, всьому місця вистачило. Всі багатства острова Лінкольна, як придані й зібрани руками колоністів, так і врятовані ними з брига, розташувалися поруч у коморах Гранітного палацу. Все це було тут у надійній схованці від звірів і від людей, від спеки й вологи в товщі гранітного масиву.

Чотири стальні, літі гармати, притягнені з брига з допомогою канатів аж у самий Гранітний палац, були розташовані у великому залі між вікнами. На домагання Пенкрофа для кожної гармати пробили в стіні спеціальний отвір. Чотири близкучі дула грізно виставилися з гранітного масиву на висоті не менш як сто футів. З такої висоти ці страшні пащі домінували над усією бухтою Союзу. Це був своєрідний маленький Гібралтар. Кожне судно, яке наблизилося б до цього боку острова Лінкольна, було б під страшною загрозою обстрілу з повітряної батареї.

Дула гармат блищали, як жар.

— Містер Сміт,— сказав Пенкроф, після того, як гармати були вже остаточно встановлені,— тепер варто було б випробувати далекобійність нашої повітряної батареї.

— Ви думаете, що це корисно? — спитав інженер.

— Це більш, ніж корисно, це необхідно! Без цього як ми знаємо, куди можуть долітати ці гарненькі ядра, яких у нас чималий запас?

— Спробуймо в такому разі, Пенкроф,— відповів інженер.

Нема чого й говорити, що гармати були в прекрасному стані. Після того, як їх витягли з води, скільки часу, скільки сил витратив Пенкроф, чистячи, змазуючи й натираючи їх! Самі дула гармат і механізми їх блищали, сяяли як на справжньому фрегаті американського флоту.

Випробування відбулося того ж дня в присутності всіх колоністів, включаючи Юпа й Топа.

Одну по одній зарядили кожну гармату.

Перший постріл зробив Пенкроф. Ядро, перелетівши острівець Порятунку, зникло десь у хвилях океану. Важко було сказати, на яку точно дистанцію воно ударило.

З другої гармати вистрелив Герберт. Ядро ударило в скелі на місі Знахідки і разбило вщент один гострий шпиль. Віддаль приблизно була до трьох миль від Гранітного палацу.

Герберт сяяв з гордості. Пенкроф не менш від нього пишався блискучим успіхом „своєї любої дитини“.

За третім пострілом ядро влучило в дюни на віддалі не менш як чотири милі і потім рикошетом відскочило в море.

У четверту гармату Сайрус Сміт збільшив заряд, щоб випробувати її на граничний опір вибуховій силі. Цього разу, боячись наслідків, всі вийшли геть, затравку ж запалили з допомогою довгого мотузка.

Розлягся страшний вибух, але гармата лишилася ціла. Всі кинулися до вікон і встигли ще побачити, як ядро, ударивши в скелі міса Щелеп, за п'ять миль від Гранітного палацу, перелетіло через скелі й упало в затоку Акули.

— Ну, що ви тепер скажете, містер Сміт? — вигукнув у цілковитому захваті Пенкроф, чиї голосні „ура“ змага-

лися з вибухами гармат.—Що ви скажете про нашу батарею? Всі пірати Тихого океану можуть тепер з'явитись перед Гранітним палацом. Жоден з них не висадиться на цьому березі без нашого дозволу.

— Вірте мені, Пенкроф,—відповів інженер,—краще було б, якби нам зовсім не треба було користатися з цієї батареї.

— До речі,—похопився Пенкроф,—а ті шестero каторжників, які вештаються на нашему острові, що ми зробимо з ними? Невже ми так і залишимо їх прогулюватись по наших полях, лісах та луках? Адже це справжні ягуари, ті пірати; і, на мою думку, з ними так і треба поводитись, як з ягуарами. Що ви на це скажете, Айртон?—додав Пенкроф, повертаючись до нього.

Айртон розгублено мовчав. Сайрусові Сміту стало шкода, що Пенкроф запитав про це Айртона. Інженер навіть схвилювався трохи, коли почув, як Айртон занепалим голосом після довгої мовчанки тихо відповів:

— Я довго був таким самим ягуаром, містер Пенкроф, і я не маю права зараз висловлювати своєї думки...

З цими словами Айртон якось винувато повернувся і вийшов.

Пенкроф зрозумів.

— Який же я йолоп!—скрикнув він.—Бідний Айртон! А втім, він має право обговорювати все, як і кожен з нас...

— Це вірно,—промовив Гедеон Спілет,—але треба поважати його чесну стриманість у цьому питанні, беручи на увагу його сумне минуле.

— Згода, містер Спілет!—відповів моряк.—Більше цього не трапиться. Краче мені проковтнути власний язик, ніж зробити боляче Айртонові. Але вернімося до попередньої розмови. Як на мене, то ці не варті найменшої милості; на мою думку, треба нам позбутися їх, і чим швидше, тим буде краче для нашого острова.

— Це ваша непохитна думка, Пенкроф?—спитав інженер.

— Так! Точнісінько так!

— І ви почнете нещадно переслідувати їх, і навіть не дождаючись, щоб вони перші почали ворожі дії проти нас?

— Хіба не досить того, що вони вже зробили? — спітав Пенкроф, не розуміючи цієї нерішучості.

— А може вони вже не ті, — сказав Сайрус Сміт, — може вони розкаялися?..

— Розкаялися... вони?! — аж підстрибнув моряк.

— Пенкроф, згадай Айртона! — промовив Герберт, беручи за лікоть моряка. — Адже він знову став чесною людиною.

Пенкроф розгублено глянув на товаришів, переводячи погляд з одного на другого. Він і на думці не мав, щоб його пропозицію зустріли так неприхильно. Він ніяк не міг припустити, щоб можна було вагатися, коли треба покарати каторжників, співучасників піратських наскоків Боба Гарвея, убивців екіпажу „Швидкого“, грабіжників, які, на його думку, були гірші від хижого звіра і яких треба було знищити без найменших вагань та докорів совісти.

— Стій! — сказав він нарешті. — Виходить, усі проти мене! Ви хочете дарувати помилування цим злочинцям? Гаразд! Не довелося б тільки потім нам гірко каятись!

— Та ніяка небезпека не загрожує нам від них, Пенкроф, якщо ми будемо обачні, — заспокоїв Герберт.

— Гм! — хмикнув репортер, щось не дуже балакучий у цій розмові. — Їх шестеро і вони добре озброєні. Якщо кожен з них зза рогу поцілить тільки одного з нас, то скоро вони стануть владарями нашого острова.

— Чого ж вони досі цього не зробили? — сказав Герберт. — Мабуть, це не в іх інтересах. Крім того, нас теж шестеро.

— Гаразд, гаразд! — пробубонів Пенкроф, ні трохи не переконаний. — Нехай собі гуляють на волі ці молодчики, нехай собі влаштовують свої маленькі справи. Не думаймо більше про них!..

— Ну бо, Пенкроф, не вдавай з себе такого вже лютого! — озвався Наб. — Коли б один з них оце стояв би перед тобою, то, напевно, ти б не вистрелив у нього...

— Я б застрелив його, як скажену собаку, Наб! — холодно промовив Пенкроф.

— Пенкроф, — звернувся тоді до нього інженер, — ви завжди були уважні до моїх порад. Хочете їй цього разу, в теперішніх обставинах, послухатись мене?

— Я зроблю так, як ви накажете, містер Сміт,— відповів моряк, лишаючись, як і раніше, непереконаним.

— Добре! Отже, почекаймо; не нападаймо самі доти, доки вони на нас не нападуть.

На цьому й вирішили триматись щодо піратів, хоч Пенкроф не вбачав тут нічого доброго. На них не нападатимуть, але самі будуть обережні. Насамперед острів же великий, багатий, родючий. Якщо в піратах збереглися ще рештки порядності, то вони самі собі якось дадуть раду, не зачіпаючи колоністів. Крім того, в їхніх же інтересах було, потрапивши в такі обставини, почати зовсім нове життя. Кінець - кінець, хоч би з почуття людяності треба було почекати.

Правда, колоністи не могли вже тепер, як раніше, вільно й безпечно ходити по своему острові. Досі вони стереглися тільки диких хижаків, тепер же на них зза кожного куща могли чигати гірші від хижаків — шестero каторжників - піратів. Становище було серйозне, і для людей не таких хоробрих, як колоністи, це значило б назавжди втратити спокій.

Байдуже! Тепер то колоністи мали слушні підстави за- перечувати Пенкрофові, але чи матимуть вони їх і надалі? Побачимо.

Розділ шостий

Проект експедиції.— Айртон у коралі.— Відвідини порту Кулі.— Зауваження, зроблені Пенкрофом на борті „Благополучного“.— Телеграма в кораль.— Ніякої відповіді від Айртона.— Від'їзд на ранок.— Чому не працював телеграф.— Постріл.

Тим часом колоністи спішно готувалися до експедиції, яка мала одночасно два завдання: поперше, знайти й розкрити таємничого благодійника колонії, щодо існування якого вже не було ніяких сумнівів ні в кого з колоністів; подруге, довідатись, де поділися пірати, як живуть вони, що роблять, і чим та як можуть бути вони небезпечні для колоністів.

Сайрус Сміт хотів вирушити якнайшвидше, але тому, що ця експедиція мала тривати досить довгий час, то треба було брати з собою багато харчових запасів, усіх речей та знаряддя, які можуть знадобитись у дорозі або коли треба буде ставати табором. Вирішили їхати возом. А тут, як на лихо, один з онагрів уразив собі ногу і закривів. Довелося перечекати кілька днів, поки він одужає і тому відклести від'їзд.

Стояла чудова весняна погода, бо, як уже відомо читачам, листопад у південній півкулі відповідає травневі у північній. Здавалося, все сприяло початкові експедиції. Лишалося тільки почекати дев'ять день, поки одужає онагр.

Та воно було почасти добре, бо треба було ще закінчити деякі землеробські роботи на плоскогір'ї Далекого краєвиду і, крім того, Айртонові необхідно було кілька днів витратити на те, щоб повернутися до кораля й заготовувати корм тваринам на весь час відсутності колоністів.

Коли Айртон вже зібрався був іти в кораль, Сайрус Сміт запропонував йому, щоб він пішов не сам, а з ким-небудь ще з колоністів, бо тепер на острові стало ходити

небезпечно. Але Айртон відмовився, кажучи, що він і сам, коли треба буде, зуміє оборонитись. Він не боїться нічого. Крім того, коли він помітить щось небезпечне в околицях короля, то зразу ж повідомить про це Гранітний палац телеграфом.

— Отже другого дня, 9 листопада, на світанку, запрігши воза одним тільки онагром, Айртон виїхав до короля.

Дві години згодом електричний телеграф приніс від Айртона звістку, що в коралі все гаразд.

Два наступні дні Сайрус Сміт невтомно працював над здійсненням плану, за яким Гранітний палац мав стати зовсім неприступним, цілком уbezпеченим від усякого несподіваного наскоку. Інженер, власне, хотів знову підняти так рівень води в озері, щоб вона сховала під собою замаскований травою й кущами вхід до старого стоку в південному кутку озера Гранта.

Отже, щоб підняти знову рівень води, треба було перегородити обидва витоки з озера, що живили Гліцериновий струмок та струмок Великого водопаду. Всі колоністи взялися гуртом до цієї роботи, яка полягала в тому, щоб великими з cementованими між собою уламками гранітних скель перегородити ці не дуже широкі й глибокі струмки, і за два дні успішно закінчили її.

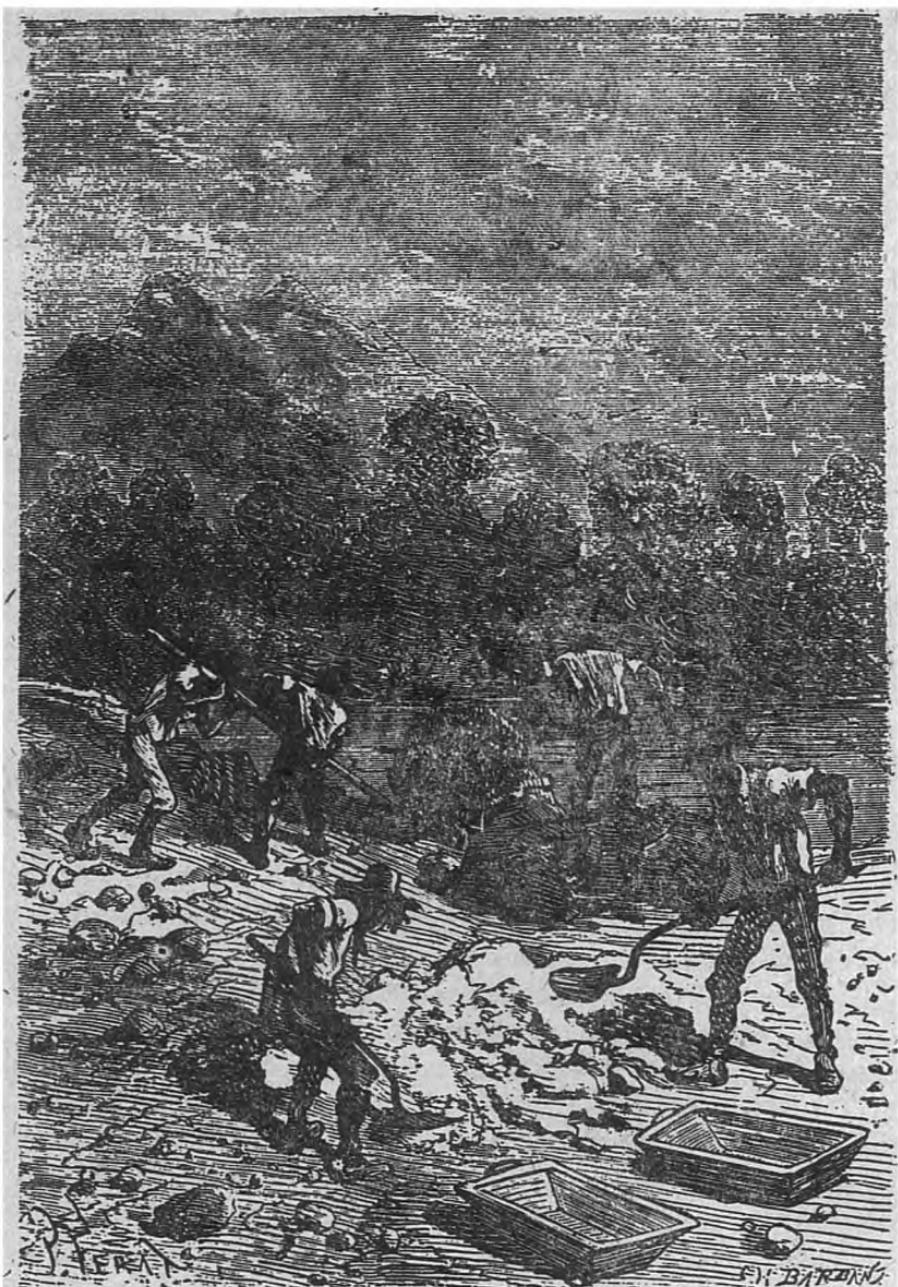
Коли вода піднялася в озері, вона цілком затопила отвір колишнього стоку, і ніхто не міг би навіть догадатись, що там колись ходили люди підземним ходом.

Одночасно колоністи дбайливо підправили струмочок — водопровід Гранітного палацу, який поставав воду і одночасно правив за мотор для підйоми.

Тепер, якщо підняти підйому, то Гранітний палац стає цілком неприступною й недосяжною фортецею.

Закінчивши всі ці роботи, Пенкроф, Гедеон Спілет і Герберт вирішили піти аж до порту Кулі, щоб навідатись до свого „Благополучного“, який стояв на якорях у малесенькій потайній бухточці, і подивитись, чи не добрались часом до шлюпа піратів.

— Справді бо,— міркував уголос моряк,— адже ці джентльмени висадилися на південному березі, і коли вони пішли вздовж берега і далі на південь, то вони легко

Всі колоністи взяли участь у спорудженні загати.

могли б натрапити на приховану 'бухточку і... тоді я б не дав і півдолара за нашого „Благополучного“.

Міркування Пенкрофа таки мали підстави і варто було, отже, піти навідатись.

10 листопада після обіду моряк з репортером і Гербертом вирушили до порту Кулі. Всі вони були добре озброєні. Пенкроф, закладаючи в обидва стволи своєї рушниці по кулі, з таким виглядом мотнув головою, що це не провіщало нічого доброго тому, хто мав би необережність трапитись йому на дорозі — „тварині чи людині — однаково“ — буркнув він собі під ніс. Гедеон Спілет і Герберт так само добре перевірили свої рушниці, і о третій годині по обіді вийшли з Гранітного палацу.

Наб провів їх аж до великого мосту і, звівши його, коли вони пройшли, повернув додому. Вони умовилися, що коли повернатимуться з порту Кулі, то постріл з рушниці буде гаслом, після якого Наб прийде спустити їм для переходу міст.

Маленька група попрямувала дорогою на південь. До порту Кулі було всього три з половиною милі, але Гедеон Спілет з товаришами витратили на неї години зо дві, бо вони оглянули всі зарости, що тяглися уздовж дороги на узлісці та понад болотами Казарки. Але хоч як уважно вдвівлялися колоністи, ніде не помітили вони слідів проходу піратів. Каторжники, не знаючи, скільки колоністів та як вони озброєні, вирішили, мабуть, податися кудись далі вглиб острова, у непрохідні хащі лісів.

Прийшовши до порту, Пенкроф заспокоївся, побачивши, що „Благополучний“ спокійно відпочиває у вузенькій бухточці. Ця бухточка була так добре схована серед високих прибережних скель, що ні з моря, ні з берега, не знаючи, її не можна було побачити.

— Ага,— сказав Пенкроф,— ці негідники ще не побували тут. Всякі гади завжди шукають густішої трави. Мабуть, ми знайдемо піратів у лісах Далекого Заходу.

— Це було б наше щастя,— промовив Герберт,— бо, коли б вони захопили наш шлюп, то вони б утекли на ньому, і ми б не змогли поїхати, як збиралися, ще раз на острів Табор.

— Справді, — додав репортер, — треба неодмінно залишити там документ з точними координатами острова Лінкольна та з повідомленням про нове місце оселення Айртона на той випадок, коли б шотландська яхта приїхала по нього.

— Так „Благополучний“ же тут, на місці, містер Спілет! — відрапортував моряк. — І шлюп і його екіпаж кожної хвилини готові вирушити. Накажіть лише!

— Я думаю, Пенкроф, що це стане на чергу дня, тільки нам закінчити дослідження на острові. До того ж, можливо, що наш невідомий добродійник, коли нам пощастиТЬ його знайти, знає все так само добре про острів Лінкольна, як і про острів Табор. Не забуваймо, що це він автор документа, знайденого нами в морі, і може навіть йому відомо про сподіване повернення яхти.

— Тисячу чортів! — скрикнув моряк. — Так хто ж це, нарешті, може бути, цей наш невідомий? Він нас знає, а в нас про нього ніякого уявлення. Коли це простий собі потерпілий аварію, то чого він ховається? Ми ж чесні люди, я сподіваюся, і товариство порядних людей нікому не може бути неприємне. Чи він з власної волі тут? Чи може він, коли того схоче, залишити цей острів? Чи він і тепер тут? Чи вже немає?..

Отак розмовляючи, всі троє підійшли до „Благополучного“, вилізли на його палубу і пройшлись по ній, оглядаючи його стан. Раптом моряк, нахилившись до бітенга, на який був накручений канат від якоря, здивовано скрикнув:

— От тобі й маєш! Це як же так?

— Що там таке, Пенкроф? — спитав репортер.

— А те, що це не я завязав канат. — і Пенкроф показав накручений на бітенг і зав'язаний вузлом канат.

— Як це так — не ви? — здивувався і едеон Спілет.

— Ні, не я! Ладен поклястися. Цей вузол плоский, а я завжди в'яжу подвійним морським або „удавкою“.

— Може ви помилилися, Пенкроф?

— Ні, не міг я помилитися. Адже в'яжеш руками за звичкою, не думаючи. Як же можуть руки помилитися?

— Я не знаю нічого, — відповів моряк. — Але що без-

заперечно, так це те, що якір „Благополучного“ підіймали, а потім знову опустили. Е! Стійте, ще один доказ! Ясно, що травили канат від якоря, і що його „гарнітур“ — обмотка якірного каната над клюзом — попсований. Я вам кажу, що хтось користався нашим шлюпом.

— Але якби пірати ним користалися, то вони або його попсували б геть чисто, або втекли б на ньому ...

— Утекли ... на ньому ... куди ... на острів Табор? Невже ви припускаєте, що вони могли б зважитись попливти суденцем такого маленького тоннажу?..

— Треба припустити тоді, що вони точно знають координати острова Табор, — зауважив репортер.

— Та хоч нехай там як, — сказав Пенкроф, — але що нашим шлюпом хтось, крім нас, плавав, так це так само вірно, як те, що мене звуть Пенкроф з Віньярда!

Моряк це сказав з таким переконанням, що ні репортер, ні Герберт не стали заперечувати. Виявилося далі, що шлюп стоїть навіть не на тому саме місці, де його поставив останній раз Пенкроф. У Пенкрофа не було жодного сумніву, що хтось підіймав якір, знов його опускав і що суденце поставлене не точно на тому місці, де стояло раніше. Навіщо ж потрібні були комусь усі ці маневри, якби судно не рушало з місця?

— Але як так могло статись, що „Благополучний“ плавав у морі, а ніхто з нас цього не побачив з берега? — здивувався репортер.

— Ет, містер Спілет! — відмахнувся моряк. — Досить відійти вночі від острова і з ходовим вітром за дві години ви вже будете від острова так далеко, що на ранок вас і не побачиш.

— Ну, гаразд, — почав знову Гедеон Спілет, — скажіть, будь ласка, для якої мети пірати користалися „Благополучним“ і потім знову привели його до порту Кулі й поставили на місце?

— Гм! — розвів руками моряк. — Мабуть, містер Спілет, доведеться і цей факт приєднати до ряду інших незбагнених подій на острові, і не будемо більше про це думати. Байдуже, зрештою, чи плавав, чи ні „Благополучний“. Добре вже те, що він на місці. Але коли пірати ще раз скориста-

ються ним, то боюся, що він уже більше не стоятиме тут.

— Так може, Пенкроф, було б краще одвести „Благополучного“ до Гранітного палацу? — спитав Герберт.

— І так, і ні, — відповів Пенкроф, — навіть скоріше ні. Гирло річки Подяки не дуже то добре місце для стоянки шлюпа. Занадто там буває бурхливе море.

— Ну, а якби витягти його зовсім на пісок біля „Димарів“?

— Можливо... так... — відповів Пенкроф. — Але все ж таки, я гадаю, буде спокійніше лишити його тут, бо ми ж збираємося на досить довгий час дослідження острова покинути Гранітний палац. Нехай уже він постоїть тут, поки ми не очистимо острів од бандитів.

— Правда ваша, — озвався репортер. — Я теж так думаю. Принаймні під час штурмів шлюп тут буде в більшій безпеці, ніж у гирлі річки Подяки.

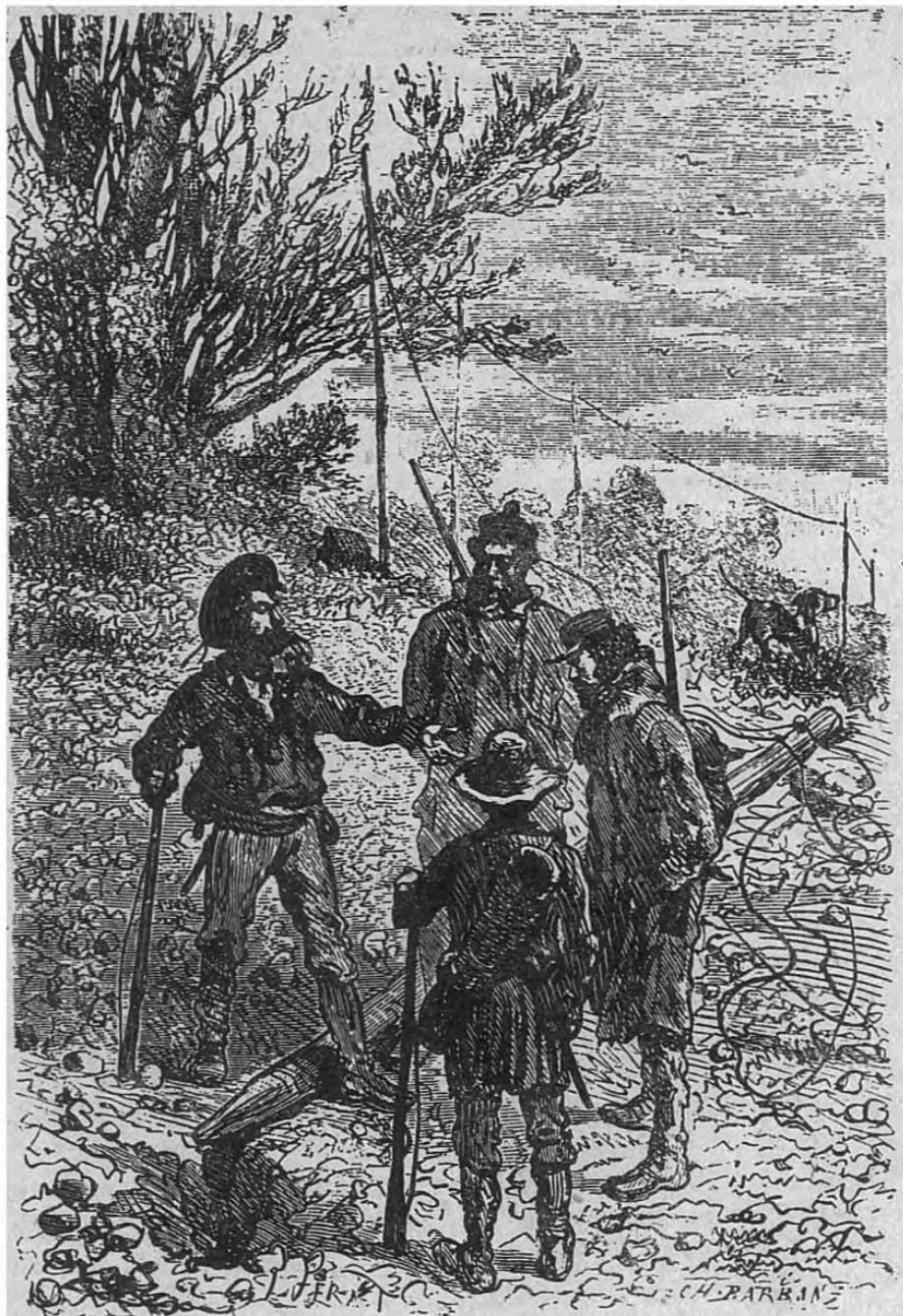
— Ну, а якщо пірати знов навідаються до „Благополучного“? — сказав Герберт.

— То й що, мій хлопчику? — відповів Пенкроф. — Не знайшовши його тут, вони побачать його коло Гранітного палацу і під час нашої відсутності все одно захоплять його. Я думаю так само, як і містер Спілет, що краще б залишити шлюп тут, у порті Кулі. А коли ми повернемося з нашої екскурсії і нам не пощастиТЬ очистити острів од негідників, то тоді доведеться одвести наш шлюп до Гранітного палацу.

— Згода! — сказав репортер. — Ходімо назад.

Повернувшись додому, Пенкроф, Герберт і Гедеон Спілет розповіли інженерові все, що сталося, і те, що вони вирішили зробити з „Благополучним“. Сайрус Сміт схвалив їхні наміри й пообіцяв навіть Пенкрофові, що повернувшись з експедиції, обдивиться уважно частину берега протоки між островом та островцем з тим, щоб улаштувати тут з допомогою штучного молу, маленький порт. Отже „Благополучний“ тоді завжди буде на похваті перед очима і його можна буде тримати на замку.

Увечері протелеграфували Айртонові, щоб він привів пару овець, яких Наб збиралася акліматизувати на моріжку плоскогір'я. Дивна річ, Айртон не відповів. Інженер здиву-

Повалений стовп лежав упоперек через дорогу.

вався, але потім вирішили, що Айртона, мабуть, не було в цей момент у хаті, а може навіть він був уже в дорозі, вертаючись до Гранітного палацу. Проте, минул о два дні, як Айртон поїхав у кораль, а його все ще не було, хоч він збирався повернутись 10 увечері, або найпізніше 11 ранком.

Колоністи виглядали Айртона з плоскогір'я над Гранітним палацом. Наб з Гербертом навіть вартували коло великого містка, щоб звести його, коли під'їде Айртон. Айртона не було.

О десятій годині вирішили ще раз протелеграфувати, вимагаючи негайної відповіді.

Апарат короля мертвомовчав.

Колоністів охопив жах. Що трапилося? Може Айртона немає більше в коралі? А може він там, тільки не має чомусь змоги відповісти їм? Може треба негайно поспішати йому на допомогу? А ніч же темна...

Засперчалися. Дехто з колоністів хотів зараз же йти, дехто пропонував почекати ранку.

— А може щось зіпсувалося в телеграфному апараті, — сказав Герберт, — і він просто не працює?

— Можливо, — згодився репортер.

— Почекаймо до ранку, — запропонував Сайрус Сміт. — Можливо, справді, Айртон не дістав наших телеграм, а може ми, навпаки, не дістали від нього звістки?

З важким серцем згодилися чекати ранку.

Ще вдосвіта 11 листопада, ледве почало сіріти, Сайрус Сміт уже протелеграфував у кораль. Ніякої відповіді.

Почекавши трохи, інженер знов почав телеграфувати. І знов ніякої відповіді.

— В дорогу! — тоді гукнув він. — У кораль!

— І добре озброймося! — додав Пенкроф.

Вирішили, що залишати так Гранітний палац небезпечно, і тому Наб залишиться дома. Провівши їх до містка через Гліцериновий струмок, Наб мусив, звівши міст, лишатися там, сховавшись у кущах, і дожидатись повернення хоч їхнього, хоч Айртона.

В разі б з'явилися пірати і стали б намагатися перейти струмок, Наб мусив їх відганяти пострілами з рушниці. А коли б це не допомогло, він мав би тікати в Гранітний

палац, де, піднявши вгору підйому, лишався б у цілковитій безпеці.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет, Герберт і Пенкроф мали йти прямо в кораль. Коли б вони не знайшли там Айртона, то тоді мали б обшукати ліс навколо кораля.

О шостій годині ранку, інженер з трьома супутниками перейшли через Гліцериновий струмок, а Наб, звівши за ними міст, причаївся на лівому березі струмка.

Колоністи тримали напоготові заряджені кулями рушниці й карабіни, готові вистрілити при найменшій небезпеці.

Обабіч дороги в густих непролазних кущах, звичайна річ, могли сховатися пірати і, бувши добре озброєні, являли собою для колоністів грізну небезпеку.

Колоністи йшли швидко й мовччи. Топ біг попереду, часом збочуючи й нишпорячи по кущах. Але ввесь час він біг спокійно, не виявляючи ніяких особливих ознак збудження. Вірний і чутливий пес вже б зразу відчув, коли б була якась небезпека попереду. Він би загавкав і кинувся.

Одночасно як за дорогою, стежили колоністи й за телеграфними проводами. Проте вже пройшли вони мілі за дві, а проводи й стовпи були в бездоганному стані, всі ізолятори на місці. Але, пройшовши ще трохи, інженер помітив, що дріт ніби ослаб. Коли раптом Герберт, який ішов попереду, крикнув:

— Проводи перервані!

Колоністи прискорили кроки і, підбігши до того місця, де стояв Герберт, побачили повалений через дорогу стовп з перерваними дротами. Тепер було ясно, чому не доходили телеграми з Гранітного палацу в кораль і назад.

— Це не вітер перекинув стовп, — зауважив Пенкроф.

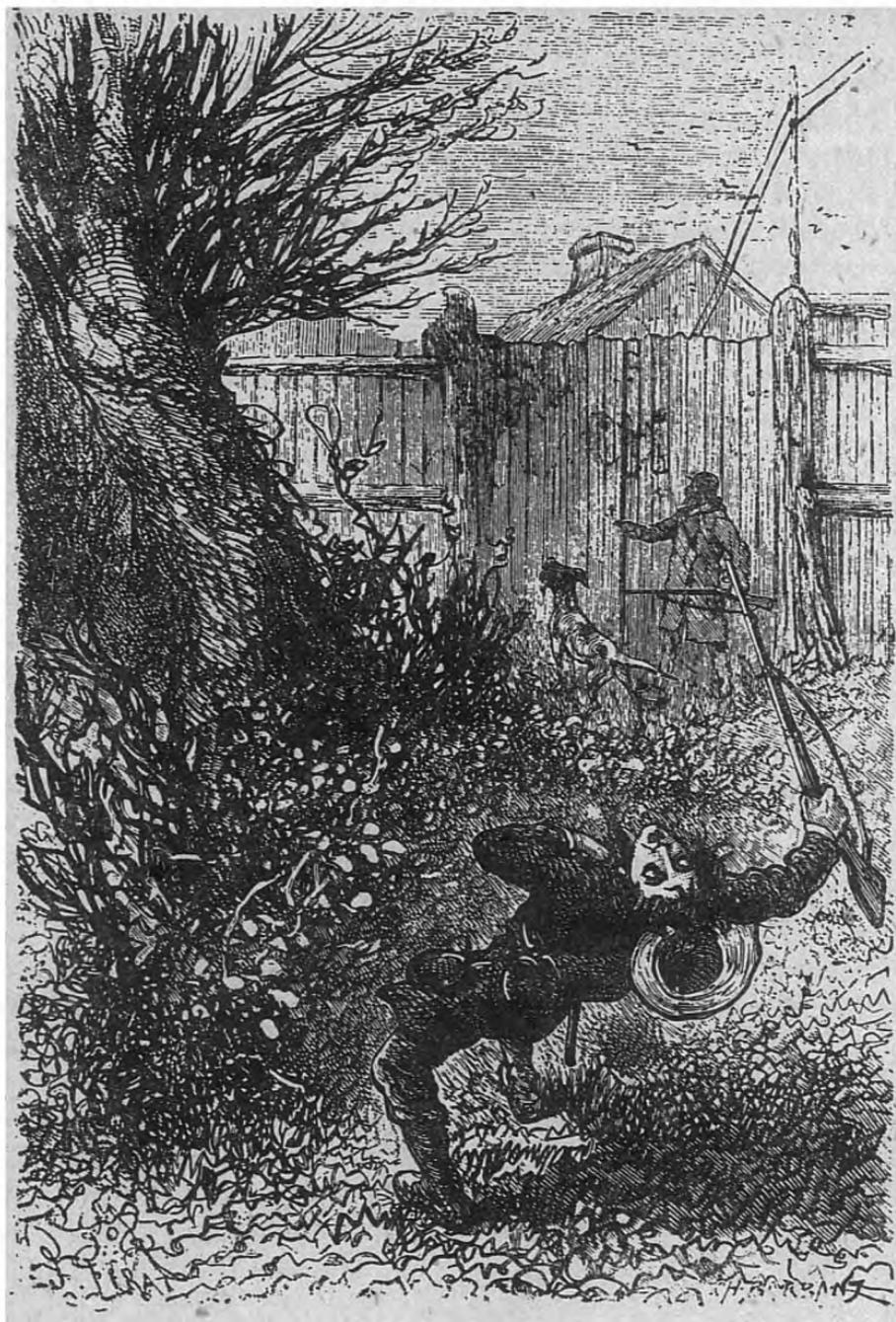
— Ні, видно, що хтось спершу підкопав стовп і що це людська рука його повалила, — додав Гедеон Спілет.

— Між іншим, дроти переламані, — промовив Герберт, показуючи кінці перерваного дроту.

— Місце перелому свіже? — спитав інженер.

— Так, — відповів Герберт. — На мою думку, переламано ці дроти недавно.

— До кораля! До кораля! — гукнув моряк.

Зза огорожі бухнув постріл.

Колоністи пройшли якраз півдороги до короля. Отже вони пустилися йти далі якнайшвидше.

Очевидно, сталися якісь серйозні події в коралі. Безперечно, Айртон силкувався телеграфувати, і, звичайно, його телеграми не могли дійти. Але і не це найбільше схвилювало колоністів. Гірше було те, що Айртон обіцяв бути назад ще напередодні увечері, а його нема й досі. Хто ж міг, крім піратів, перервати сполучення між коралем та Гранітним палацом? Кому це, крім них, могло бути потрібно?

Колоністи вже не йшли, а бігли з лиховісним передчуттям. Адже вони щиро сприятеливалися з своїм новим другом — Айртоном. Чи не знайдуть вони його вже мертвим, убитим руками тих, чиїм ватажком він сам колись був?

Невдовзі вони вибігли на галевину недалеко від короля. Уздовж дороги біг струмочок — маленька притока Червоного струмка. Колоністи уповільнили кроки, щоб не бути такими засапаними в той момент, коли потрібно буде битись. Всі вдивлялися вперед, між дерева лісу. Топ раптом глухо, але люто загарчав.

Нарешті, крізь стіну дерев засірів частокіл короля. Тут усе було спокійно. Ворота, як завжди, були замкнені. Але якась глибока зловіснатиша панувала за високим парканом: ні мекання муфлонів не долинало звідти, не чулося й голосу Айртона.

— Увійдімо! — промовив Сайрус Сміт.

Інженер підійшов до воріт, тим часом як його товариші, залишивши кроків за двадцять від нього, приготувалися до залпу, коли б зза воріт хтось напав на Сайруса Сміта.

Інженер відкинув внутрішній засув і вже зібрався був відчинити вузеньку фірточку, коли Топ раптом голосно загавкав. Майже одночасно зза паркану пролунав постріл і жалісний розпачливий крик розітнув повітря.

Герберт, уражений кулею, впав на землю.

Розділ сьомий

Репортер і Пенкроф у коралі. — Герберта перенесли. — Розпач моряка. — Консиліум інженера й репортера. — Спосіб лікування. — Пробліск надії. — Пірати. — Як попередити Наба? — Вірний і точний посоланець. — Відповідь Наба.

Почувши крик Герберта, Пенкроф, кинувши зброю, рвонувся до нього.

— Вони вбили його! — закричав він. — Мого хлопчика! Мою дитину вбили!..

Сайрус Сміт і Гедеон Спілет підбігли до Герберта. Репортер, ставши на коліна, прислухався, чи б'ється ще в хлопчика серце.

— Він ще живий. Але треба його зараз же перенести...

— До Гранітного палацу? Це неможливо! — відповів інженер.

— Тоді в кораль! — скрикнув Пенкроф.

— Хвилиночку! — промовив Сайрус Сміт і несподівано пустився ліворуч уздовж огорожі, маючи, очевидно, намір обійти навколо паркану. Не встиг він повернути за ріг, як пролунав постріл, яким у інженера збило з голови шапку, і він опинився віч-на-віч з одним піратом. В той момент, коли пірат, зарядивши знову рушницю, хотів удруге вистрілити, Сайрус Сміт стрілою метнувся до пірата і з усього розгону всадив йому в груди кинджал. Удар кинджала, як виявилось, був меткіший від пострілу: секунду згодом пірат з проколеним серцем лежав на землі.

В цей час Пенкроф і репортер, повідсувавши всі засуви й відчинивши високі ворота, внесли Герберта у двір кораля. Будиночок Айртона стояв порожній. Через хвилину непритомній Герберт, внесений у кімнату, лежав уже на ліжку Айртона.

Ще через кілька хвилин повернувся і Сайрус Сміт.

Вигляд нерухомого, наче мертвого тіла свого улюблена-ця викликав у Пенкрофа такий вибух розпачу, що ні інженер, ні репортер не могли його ніяк заспокоїти. Моряк бився головою об стіну, ридав у голос, як дитина.

І хоч самі Гедеон Спілет та Сайрус Сміт ледве стримували своє хвилювання, проте вони зробили все, щоб відвоювати у смерті нещасну дитину, яка агонізувала у них на руках.

За своє мандрівне життя Гедеонові Спілету на практиці довелося навчитись трохи медицини. В минулому йому не раз траплялося успішно лікувати рани від кулі й шаблі. Тепер ці знання дуже йому придалися. З допомогою Сайруса Сміта Гедеон Спілет заходився коло Герберта.

Насамперед репортера вразив загальний загрозливий стан хворого. Тривала глибока непритомність, спричинена або надмірною втратою крові, або, можливо, ураженням кулею одного з важливих внутрішніх органів, могла непомітно перейти в смерть.

Герберт був блідий, як мрець. Неймовірно слабий пульс бився з такими довгими паузами, що Гедеонові Спілету щоразу здавалося, ніби це вже кінець, ніби пульс рухнувся востаннє. Симптоми були дуже й дуже тяжкі.

Роздягши Герберта догола, репортер оглянув хворого. На грудях між третім і четвертим ребром зяяла овальна рана. Сяк - так затамувавши кров, обмили рану холодною водою.

Сайрус Сміт і Гедеон Спілет повернули потім бідолашного хлопчика на живіт, у нього при цьому вихопився легенький стогін, такий легкий, що скидався швидше на останній подих. На спині вони побачили вихідну рану, крізь яку вилетіла куля.

— Яке щастя, — зітхнув з полегкістю репортер. — Куля не лишилася в грудях, і нам не доведеться її виймати.

— Але серце? — спитав Сайрус Сміт.

— Серце ціле, — інакше Герберт уже був би мертвий! — відповів репортер.

— Мертвий!.. — несвоїм голосом закричав моряк.

Пенкроф розчув тільки останнє слово.

— Ні, Пенкроф, ні! — заспокоював його Сайрус Сміт. — Герберт не мертвий. Пульс ж є'ється. Він навіть легко

стогнав. Але ради самого ж Герберта заспокойтесь! Тепер нам потрібно зберегти ввесь наш спокій, всю нашу розважність. Допоможіть же нам зберегти їх, а не втратиці!

Пенкроф замовк, але по перекривленому від внутрішнього болю обличчю невтримно котилися сльози.

Тим часом Гедеон Спілет силкувався пригадати все, що він знов або вмів колись робити в потрібних випадках. Після того, як він оглянув пораненого, репортер переконався тільки в єдиному: що куля ввійшла в груди і вийшла навиліт через спину. Це все. Але які з важливих органів вона, пробивши груди, зачепила, чи смертельно вразила?

Але він твердо знов знате: треба хоч би там що відвернути всякий запальний процес у поранених місцях. Але як це зробити? Яких антисептичних, яких жарознижуючих засобів ужити?

Насамперед треба було знезаразити обидві — і вхідну й вихідну — рані. Гедеон Спілет не зважився це зробити теплою водою, боячись викликати знову кровоточу з ран, бо Герберт і без того зовсім знесилів, втративши занадто багато крові. Тому репортер задовольнився тим, що обмив рані свіжою холодною водою.

Герберта поклали на лівий бік і в такому положенні його й тримали.

— Не треба, щоб він повертається, — сказав Гедеон Спілет. — Це найкраща позиція для найшвидшого загоєння обох ран. Йому потрібен абсолютний спокій.

— Як? Ми не зможемо його перенести в Гранітний палац? — спитав Пенкроф.

— Hi, Пенкроф! — відповів репортер.

— Прокляття! — зойкнув моряк, посварившись у небо кулаком.

— Пенкроф! — заспокоїв його Сайрус Сміт.

Гедеон Спілет знов почав пильно вдивлятись у поранену дитину. Герберт, як і раніше, лишався смертельно блідий. У репортера стиснулось серце.

— Сайрус, — сказав він, — я ж не лікар... я страшенно розгубився... Ви мусите мені допомогти своїми порадами... своїм досвідом...

— Заспокойтесь, не хвилюйтесь... друже мій, — відповів інженер, стискаючи йому руку.— Обміркуйте спокійно все... Думайте тільки про одно: як урятувати Герберта.

Ці слова підбадьорили трохи Гедеона Спілета. Він опанував себе. Його розгубленість, викликана величезною відповідальністю за життя юнака, зникла. Він сів на краєчок ліжка коло Герберта, Сайрус Сміт, стоячи сперся на ліжко. Пенкроф, порвавши свою сорочку, машинально щипав корпію.

Гедеон Спілет пояснив тоді Сайрусові Сміту, що саме він збирався зараз робити. Перш за все, треба негайно затамувати кровотечу, але не перев'язкою обох ран, бо небезечно було закривати вихід для гною, коли б він утворився всередині організму в наслідок ураження кулею внутрішніх органів.

Сайрус Сміт все це схвалив цілком. Отже вирішили, що ран не перев'язуватимуть, а намагатимуться якимсь іншим способом уникати забруднення, а звідси й запалення.

Але якого ж способу вжити? Які можливості вони мали в теперішньому своєму становищі. Здається, ніяких.

Проте, був один лише спосіб. Це — холодна вода. Чудовий спосіб, яким для загоєння ран користаються часто лікарі, навіть маючи в своєму розпорядженні багатий асортимент потрібних ліків. Компреси з холодної води, заспокоюючи біль, зменшують жар, тобто затримують запальний процес і, крім того, убезпечують рану від дотику з навколошнім повітрям, що, як визнають лікарі, особливо перші дні після поранення, — дуже небезпечно.

Поконсультувавши, ніби справжні хірурги, Гедеон Спілет і Сайрус Сміт вирішили діяти. Герберта поклали боком так, щоб можна було одночасно прикладати компреси до обох ран; потім, поклавши компреси з холодної води, вони стали безупинно міняти їх, не даючи їм навіть гаразд зігрітися.

Моряк тим часом розпалив у печі і заходився готовувати для хворого підкріпне питво. В Айртоновій хаті було все, потрібне для життя. Пенкроф знайшов кленовий цукор, зняв жмути сухого зілля — лікових рослин, назбираних руками самого ж Герберта, і зварив з них питво. Його довел

лося силоміць вливати хлопчикові в рот, бо Герберт все ще був непритомний.

Почалася сильна гарячка. Цілий день і всю ніч він і на хвилиночку не приходив до пам'яті. Життя Герберта висіло на волосинці; здавалося — ось міне ще хвилинка і воно згасне.

На другий день, 12 листопада, у Сайруса Сміта й Гедеона Спілета зажевріла надія. Герберт опритомнів: розплющив очі, пізнав Сайруса Сміта, репортера, Пенкрофа, навіть прошепотів кілька слів. Він не знав, що трапилося. Йому розповіли, і Гедеон Спілет благав хлопчика зберігати абсолютний спокій, запевняючи, що життю його ніщо не загрожує і що рані загояться через кілька днів.

Правда, Герберта не дуже мучив біль: поперше, холодні компреси вгамовували самий біль, а, подруге, знов таки від холодних компресів припинялося й запалення. Особливої нагноення не було, не помітно було, щоб і гарячка збільшувалась. Все ніби показувало на добре; можна було сподіватись, що стан ран не спричинить ніякої катастрофи.

У Пенкрофа помалу відлягло від серця. Він був більш ніж сестра - жалібниця коло хворого хлопчика,— він був як рідна мати над улюбленою дитиною.

Герберт знов заплющив очі. Але тепер він задрімав. Цей сон провіщав одужання.

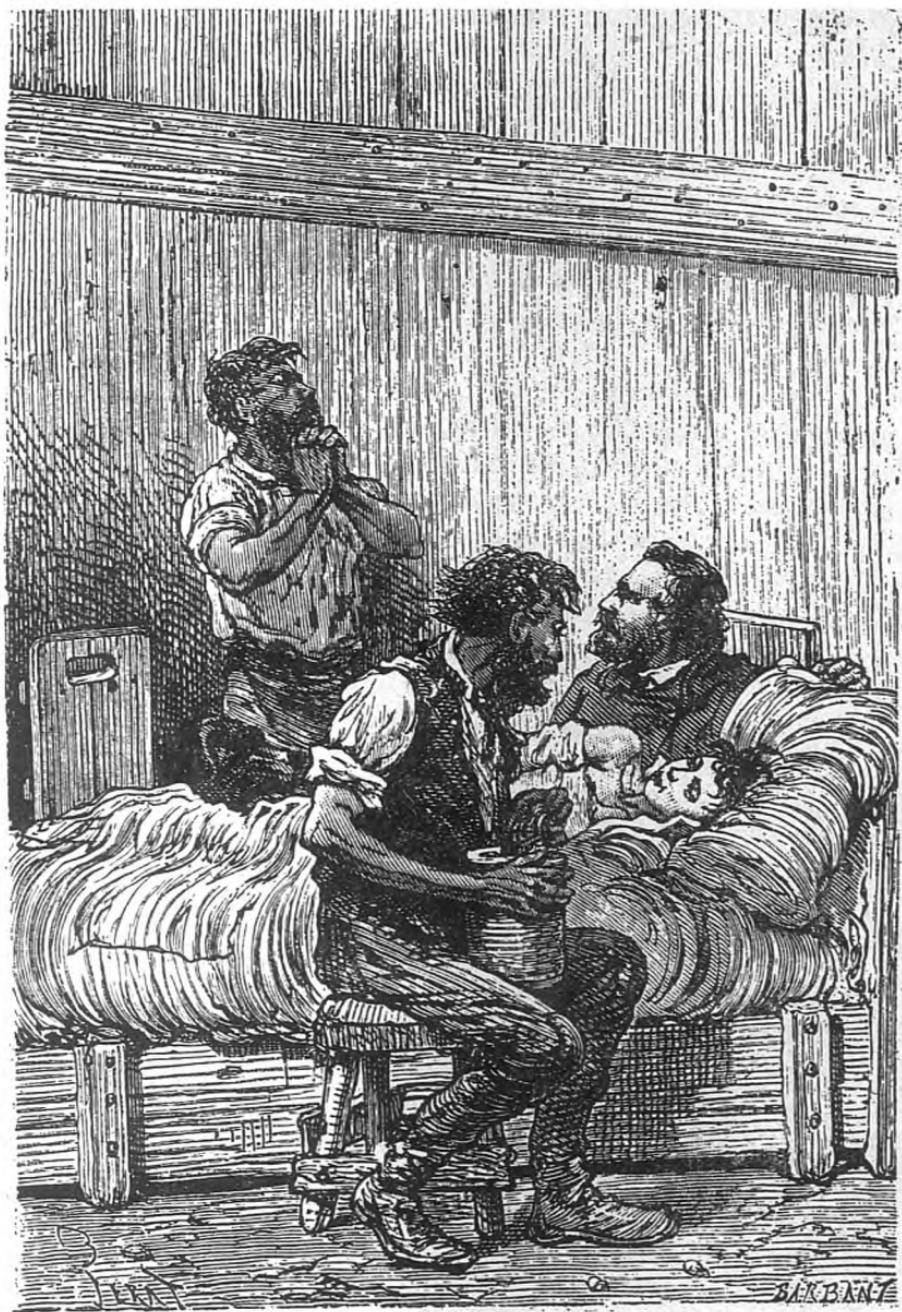
— Скажіть мені, що у вас є надія, містер Спілет! — благав Пенкроф. — Скажіть, що ви врятуєте Герберта!

— Врятуємо, Пенкроф! — заспокоював репортер. — Рана дуже серйозна. Можливо навіть, що куля пробила легеню, але якраз поранення легені не смертельне.

— О! Якби то! — вихопилось у моряка.

Ясна річ, протягом цих двадцяти чотирьох годин, що вони пробули в коралі, колоністи ні про що інше не могли думати, крім врятування Герберта. Вони забули й про небезпеку, що загрожувала їм, коли б повернулися пірати, і про те, що треба було подбати про якісь запобіжні заходи.

Але сьогодні, коли Гербертові помітно полегшало і моряк, схиливши над ліжком, пильнував сон свого улюблена, Сайрус Сміт та репортер, тихо порадивши, вирішили діяти.

Герберт розкрив очі.

Насамперед вони обійшли ввесь кораль. Ніде навіть сліду ніякого від Айртона. Чи нещасного затягли колишні його спільники? Чи вони зненацька застукали його в коралі, так що він може не встиг і оборонитись? Може він бився до останнього і загинув? Це припущення було, на жаль, мабуть, найвірніше. Гедеон Спілет, ідучи вздовж огорожі, помітив крізь частокіл одного з піратів, який при його наближенні пустився тікати в напрямі південних відрогів гори Франкліна. Це був один з тих, що вибралися на берег з розбитої на рифах шлюпки.

Найдивніше було те, що в коралі ніде абсолютно не було помітно найменших слідів боротьби або розгрому. Ворота були міцно замкнені, всі тварини на місцях, ні коло будиночка ні в самому будиночку не було помітно ніяких змін. Не було тільки зброї Айртона. Вона зникла разом з ним.

— Нещасного, очевидно, застукали розполохом,— сказав Сайрус Сміт.— Він, мабуть, боронився, скільки було сили, але вони вбили його ...

— Боюся, що ви маєте рацію! — озвався репортер.— Потім, очевидно, бандити влаштувалися спокійно собі в коралі, адже тут усього вдосталь, і втекли звідси, мабуть, тільки побачивши наше наближення. Це так само безперечно, як і те, що Айртона — живого чи мертвого — тут більше немає.

— Треба буде обшукати всі ліси, але звільнити острів від цих негідників,— твердо промовив інженер.— Передчуття Пенкрофа справдилися. Він не помилявся, коли обстоював, щоб бандитів виловити й перестріляти, як хижих звірів. Ми б тепер не знали ніякого горя.

— Ваша правда, — згодився репортер.— Але тепер ми маємо право бути нещадними.

— В усікому разі,— сказав інженер,— ми примушені зараз лишатися в коралі деякий час, поки нарешті можна буде без особливої небезпеки для життя Герберта перевести його в Гранітний палац.

— А Наб? — спитав репортер.

— Наб у цілковитій безпеці.

— А що, коли він, стурбований нашою довгою відсутністю, зважиться йти сюди?

— Ні в якому разі цього припускати не можна,— схвилювався інженер.— Його, безумовно, вб'ють у дорозі.

— На мою думку, це майже беззаперечний факт — він почне розшукувати нас.

— О, коли б працював телеграф! Можна б тоді було попередити,— скрикнув у розpacі Сайрус Сміт.— А тепер! Що його робити тепер? Залишити тут самого Пенкрофа коло Герберта — неможливо ... Гаразд, я піду сам у Гранітний палац...

— Ні, ні, Сайрус! — урвав його репортер.— І не думайте! Ви ж рискуєте своїм життям. Ваша хоробрість в даному разі нідочого! Бандити ж, безумовно, стережуть кораль, сховавшись у густих заростях навколо. І тільки но ви вийдете, нам доведеться оплакувати дві втрати, замість однієї.

— Алеж Наб! — стояв на своєму інженер.— Ось уже доба, як він не має від нас звістки. Він, безумовно, схоче прийти.

— А тому, що він буде ще менш обережний, ніж ми були,— додав Гедеон Спілет,— то його вб'ють неодмінно ... Невже немає жодного способу попередити його?

Поки інженер стояв, замисливши, шукаючи виходу, Топ, крутячись поблизу, всім своїм виглядом наче хотів сказати: „Адже я ж тут, я!“ Погляд Сайруса Сміта спинився на собакі.

— Топ! — гукнув він зраділо.

Тварина підскочила до свого хазяйна.

— Правильно! Топ побіжить,— скрикнув репортер, зрозумівши без слів інженера.— Собака пробіжить там, де ми не змогли б пройти. Топ однесе записку Набові й принесе нам відповідь з Гранітного палацу.

— Швидше! Швидше! — заспішив Сайрус Сміт.

Гедеон Спілет в одну мить вирвав сторінку з своєї записної книжки і написав:

„Герберт поранений. Ми в коралі. Будь обережний. Не виходи з Гранітного палацу. Чи не видно піратів в околицях? Відповідь передай з Топом“.

В цій коротенькій записці було все, що треба було знати Набові. Її склали й заткнули за ошийник Топа так, щоб її зразу можна було побачити.

— До Наба, Топ! До Наба!

— Топ, хороша собачко моя! — пестячи, примовляв інженер. — Біжи до Наба, Топ, до Наба! Швидше!

Топ почав скакати при цих словах, наче розуміючи, чого від нього вимагають. Дорогу від короля до Гранітного палацу він знов і, коли бігтиме швиденько, то через півгодини буде на місці.

Інженер відчинив ворота короля, вивів Топа поза огорожу і, простягаючи руку в напрямі до Гранітного палацу, ще раз повторив:

— Біжи до Наба, Топ, до Наба! Швидше до Наба!

Топ кинувся вперед і через хвилину зник з очей у лісі.

— Добіжть! — упевнено сказав репортер.

— Так. І повернеться, вірна тварина! — додав інженер.

— Котра година? — спитав Гедеон Спілет.

— Десята.

— Через годину приблизно він може повернутись. Треба пильнувати, коли він повернеться.

Зачинивши ворота, інженер з репортером повернулися в будиночок. Герберт міцно спав. Пенкроф невтомно міняв компреси. Все було ніби гаразд.

Гедеон Спілет, бачачи, що зараз нічого робити, взявся готовувати їжу, не спускаючи тим часом ока з тієї частини огорожі, що прилягала до південних схилів гори Франкліна, звідки можна було сподіватися нападу піратів.

Колоністи не без хвилювання чекали повороту Топа. Перед одинадцятою годиною Сайрус Сміт і Гедеон Спілет, обидва з зарядженими рушницями, вже були біля воріт короля, прислухаючись чи не почують гавкоту Топа. Вони були певні, що, коли Топ благополучно добіг до Гранітного палацу, то Наб, не гаючись, відправить його зараз же назад.

Минуло вже хвилин з десять. Обидва колоністи напружені прислухалися, коли зненацька бахнув постріл і майже одночасно почулося голосне гавкання Топа.

Інженер в одну мить розчинив ворота і побачив, що в лісі кроків за сотню від короля ще синів димок від пострілу. Сайрус Сміт наосліп підкинув рушницю і вистрілив у цьому напрямі.

Майже одночасно з його пострілом до воріт вискочив з лісу Топ і кинувся до своїх. Ворота в той же момент зачинили.

— Топ! Топ! — скрикнув інженер, обома руками притискаючи до себе голову розумної тварини.

Клапоть паперу теліпався на шиї собаки. Великими незграбними літерами Наб писав:

„Піратів не видно в околицях Гранітного палацу. Я не рушу з місця. Бідний містер Герберт“.

Розділ восьмий

Пірати навколо короля. — Тимчасовий притулок. — Дальше лікування Герберта. — Перша радість Пенкрофа. — Спогади про минуле. — Що готове майбутнє. — Думки Сайруса Сміта про це.

Отже пірати були тут. Весь час тут, виглядаючи колоністів, дожидаючи слушної нагоди, щоб перебити їх по одному. Справді, це були якісь кровожерні хижаки, а значить, з ними треба було й поводитись, як з хижим звірем. Але тут колоністам доводилось бути далеко обережнішими й обаччішими, ніж із звичайними хижаками. Адже пірати стежили за коралем з гущавини лісу. Вони чигали на колоністів, лишаючись самі невидними, їх несподіваної лютої атаки могли не передбачити колоністи. Кораль, виходить, був в облозі.

Сайрус Сміт вирішив, отже, влаштуватися в коралі на невизначеного довгий час. Добре, що в коралі було чимало всяких запасів, а будиночок лишився цілий і неушкоджений. Мабуть, пірати, наполохані несподіваною появою колоністів, просто не встигли пограбувати й зруйнувати його.

З усіх зроблених досі спостережень Гедеон Спілет зробив такий висновок щодо подій, які відбулися до появи колоністів у коралі. Очевидно, шість піратів з розбитої на рифах шлюпки, добравшись до берега, пустилися тікати вздовж південного берега острова. Обігнувши Зміїний півострів, пірати не зважились заглибитися в густі ліси Далекого Заходу і, наткнувшись, мабуть, на річку Водопаду, пішли її правим берегом. Дійшовши до перших відрогів гори Франкліна, вони, очевидно, вирішили пошукати природної схованки. Наблизившись же до гори, відразу побачили кораль. У коралі нікого на той час не було і, мабуть пірати любенько розташувалися були тут, коли несподівана

поява Айртона примусила їх позбутися небажаного хазяїна, а потім, коли прийшли колоністи ...

Тепер же негідники — числом, щоправда, п'ять, проте добре озброєні — нишпорили навколо короля в лісах, готові першої - ліпшої хвилини кинутись на колоністів, не даючи їм зможи ні оборонитись, ні передбачити напад.

— Тільки чекати! Нема чого більше робити! — повторював Сайрус Сміт. — Як тільки Герберт одужає, ми зараз же розпочнемо нашу велику екскурсію — облаву на цих негідників, одночасно ...

— Одночасно з розшукуваннями нашого таємничого благодійника, — додав Гедеон Спілет, закінчуючи фразу інженера. — Ех, шкода тільки, любий мій Сайрус, що цього разу, саме, коли ми так потребуємо його допомоги, наш благодійник покинув нас напризволяще!

— Ну, це ще невідомо! — відповів інженер.

— Що ви хочете цим сказати? — спитав репортер.

— Що наші лиха ще не закінчилися, дорогий Спілет, і хто може поручитись, що рятівниче втручання нашого благодійника ще не матиме нагоди виявити себе. Але річ зараз не в цьому, а в тому, щоб урятувати життя Герберта. Це найголовніше!

Це таки була найболючіша річ для колоністів. Минуло кілька днів. Стан здоров'я Герберта не гіршав. При такій хворобі кожен благополучно минулений день є шанс на порятунок. Щохвилиною свіжі компреси з холодної води на ранах припинили запалення і не тільки не допустили найменшого нагноення ран, а навіть почалося вже помітне загоювання їх. Репортер гадав, що такий добрий ефект від компресів залежав від того, що вода з струмка, джерело якого було, можливо, неподалік від вулкану, мала в своєму складі сірку.

В усякому разі все наче йшлося на добре. Гарячка перших днів не відновлювалася: догляд за хлопчиком був бездоганний і Герберт почав одужувати; тільки все ще був надзвичайно слабий. Його ще більше знесиловала сурова дієта. А все ж таки Герберт помалу вертався до життя: цілковитий спокій і напої з лікарських трав цілющо впливали на нього.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Пенкроф навчилися прямо таки майстерно перев'язувати рані хворому. Всю білизну, яка тільки була в будиночку Айртона, витратили на бинти. Пов'язки, накладені бездоганно — ні занадто туго, ні надто слабко — тримали в правильному положенні компреси й корпію. Репортер справі бинтування надавав великого значення. Він розповідав, як від самих лікарів не раз чув, що їм частіше доводиться бачити вдало проведену операцію, ніж добре зроблене бинтування.

Через десять днів, 22 листопада, Герберт уже настільки поправився, що почав їсти, щоки його зарожевіли і дитячі очіці заблищали усмішкою до своїх „сестер - жалібниць“. Розмовляв він мало, та й Пенкроф докладав усіх сил, щоб не дозволити йому багато говорити. Це бо могло шкідливо відбитися на здоров'ї хлопчика. Отже, моряк безперестанку говорив, вигадуючи найнеправдоподібніші речі, аби лиш Герберт, слухаючи його, мовчав.

На запитання Герберта, де Айртон, чому його не видно біля нього, боячись схвилювати хворого, морякові довелося вигадувати неправду, ніби Айртон пішов на допомогу Набові, щоб обороняти від піратів Гранітний палац.

— Ex! — говорив Пенкроф. — Казав же я, що цих піратів треба винищити без усякого жалю. Так містерові Сміту хотілося вплинути на їх почуття. А як на мене, то я б їм послав найкращого свинцевого почуття у вигляді кулі найбільшого калібра.

— А що, їх так і не бачили більше? — спитав Герберт.

— Ні, дитинко! — відповів моряк. — Але ми їх розшукаємо і, як тільки ти одужаєш, ми побачимо, чи ці боягузи, що б'ють зза рогу, такі ж будуть хоробрі й тоді, коли зустрінуться віч-на-віч?

— Я ще такий кволій, мій любий Пенкроф!

— Нічого! Помалу сили відновляться. Зрештою, що таке пробита кулею легеня? Подумаєш! Дурниця! У мене не раз бували гірші рані, а тепер, дивись, який я силач!

Здавалося, що, нарешті, все склалося гаразд. І коли не виникне ніякого ускладнення, то стан здоров'я Герберта можна було вже вважати задовільним. Треба було лише поочекати, поки рані загояться й заростуть зовсім. А що

було б, коли б трапилося інакше: коли б, приміром, куля лишилася десь у грудях або в нозі чи в руці і в наслідок цього треба було неминучо ампутувати руку або ногу? Що робили б тоді колоністи?

На одну згадку про таку можливість у них мороз ходив по спині.

— О, мене щоразу дрож пробирає, коли я думаю про це! — схвильовано говорив Гедеон Спілет.

— А тим часом, коли б припекло і треба було діяти, хіба ви вагалися б? — питав інженер.

— Напевно, ні, Сайрус. Але нехай краще боронить нас доля від такого лиха! — відмахнувся репортер.

Досі все складалося для колоністів так, що вони, дякуючи здоровому розумові, енергії, загальній освіті і взагалі практичним знанням, влаштовувалися добре, даючи собі раду в усіх обставинах. Алеж може трапитись таке, коли, бувши самотніми на острові, позбавлені людського товариства, вони опиняться в безпорадному становищі, без силі самі щось зробити. Сайрус часто про це мовчки думав.

Взагалі останнім часом інженерові чогось стало здаватись, ніби їм, досі таким щасливим в усіх справах, тепер усе мало неодмінно повернулось на гірше.

Два з половиною роки, що минули від їхньої втечі з Річмонда, коли вони опинилися на острові Лінкольна, все складалося для колоністів якнайкраще. Острів давав їм у необмеженій кількості метали, мінерали, рослинні й тваринні продукти — всю сировину, яку тільки могла побажати собі людина. А вони всі ці природні багатства силою своїх знань, умінь і працьовитості повертали на потреби колонії. І колонія процвітала.

Більш того, в найтяжчі для них хвилини завжди ставала їм на допомогу якась невідома таємнича сила... Але все це тільки до певного часу. Отже Сайрус Сміт не міг позбутися якогось тяжкого темного почуття, що відтепер все для них піде на погане.

Справді, як сніг на голову, несподівано з'явився піратський корабель, і хоч був знищений якимось чудом, проте шість піратів все таки уникли катастрофи. Тепер вони на острові і п'ятеро їх, що залишились живі, озброєні і майже невловимі.

— Я ще такий кволий, безсилій, любий мій Пенкроф!

Нещасний Айртон, тепер уже немає ніяких сумнівів, убитий цими негідниками, які, крім своєї зброї, захопили ще й зброю Айртона і використали її, щоб смертельно поранити Герберта.

Може це вже лиховісний початок їх далішої недолі? питав себе Сайрус Сміт. Він частенько про це говорив з репортером, жалкуючи, що таємничий їх благодійник десь зник саме в ці тяжкі для них хвилини. Невже він покинув острів? А може й він помер?

Але відповіді на ці запитання бути не могло. Проте не слід думати, що Сайрус Сміт та його товариші занепали духом і впали в розпач. Вони обговорювали все це — правда, але були далекі від занепадництва. Колоністи не боялися дивитись дійсності прямо, як то кажуть, в обличчя, аналізуючи всі шанси своєї перемоги, передбачаючи можливі невдачі, готові до всяких подій. Вони стояли твердо й прямо перед майбутнім, що насувалося на них, готові боронитись і відбити всі удари, які це майбутнє могло ім приготувати.

Розділ дев'ятий

Ніякої звістки від Наба. — Відкінута пропозиція Пенкрофа й репортера. — Кілька вилазок Гедеона Сплета. — Шматок ганчірки. — Посланець. — Негайний від'їзд. — Прибуття на плоскоріп'я Далекого краєвиду.

Одужання пораненого юнака посувалося нормальними темпами. Єдине, чого лишалося бажати, це, щоб швидше стан його здоров'я дозволив перевезти хворого до Гранітного палацу.

Хоч як добре був постачений усім потрібним для життя будиночок Айртона, проте його не можна було порівняти з Гранітним палацом. Мало того, що морське повітря й великі зручні зали палацу були далеко кращі для хворого від маленького будиночка; найголовніше ж те, що там колоністи були б у цілковитій безпеці за його масивними гранітними стінами, де їх не міг дістати ніякий ворог. Тут же в коралі, в цій маленькій хатинці, вони мусили щохвалини стерегтися й бути готовими відбивати напади піратів. Отже, всі нетерпляче дожидали того моменту, коли можна буде, без риску для його ран, перевезти Герберта додому.

Від Наба не було ніякої звістки. Та колоністи не дуже турбувалися за нього. Адже це був розумний і хоробрый негр і він не дасть себе захопити зненацька, а в глибинах Гранітного палацу йому не страшні ніякі пірати. Посилати вдруге Топа не хотіли, щоб не рискувати життям вірної тварини. Добре, що першого разу куля не влучила в нього.

Колоністи примушенні були чекати, хоч це було дуже зле для них: іхні сили, і без того невеликі — четверо колоністів проти п'ятьох піратів, — були розпорошені. Айртон загинув, Герберт хворий, лишалися тільки Наб у Гранітному палаці та троє колоністів у коралі. Отже треба було за всяку ціну об'єднатися. Бідний хлопчик мучив себе дум-

кою, що він є причиною стількох неприємностей і клопоту для своїх друзів.

29 листопада, коли Герберт міцно заснув, Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Пенкроф стиха стали обговорювати своє становище та як їм діяти далі.

— Друзі мої, — сказав репортер, — раз з Набом нам зв'я-
затися нема ніякої можливості, а пускатися в путь до Гра-
нітного палацу, це, значить виставляти себе під кулі, не
маючи навіть зможи відповісти кулею ж негідникам, то, на
мою думку, нам уже час розпочати справжнє полювання
на цих мерзотників.

— Я ввесь час про це думаю, — сказав Пенкроф. — Що,
ми боймося кулі, чи що? Як на мене, то, коли дозволить
містер Сміт, я готовий зараз же кинутися в ліс. Який чорт!
Адже людина варта людини!

— А може п'яти? — спитав інженер.

— Я приєднуюся до Пенкрофа, — озвався репортер, —
удвох, добре озброєні, в супроводі Топа ...

— Любий Спілет і ви, Пенкроф, — перервав Сайрус
Сміт, — розміркуймо спокійно. Коли б пірати ховалися у яко-
мусь певному місці і це місце було нам відоме, а нам залиша-
лося б тільки знайти їх і схопити, то проти такої атаки я б
не мав нічого. Але, де у вас певність, що їх немає за пер-
шим - ліпшим кущем і що вони зза нього вас не переб'ють?

— Ну, містер Сайрус, — буркнув Пенкроф, — не кожна ж
куля влучає.

— Якраз та, що влучила в Герберта, не заблудилася,
Пенкроф, — відповів інженер. — До того ж, зауважте собі,
що коли ви обидва підете з кораля, я залишуся тут сам -
один його обороняти. Чи можете ви ручитись, що каторж-
ники, побачивши вас, дадуть вам зможу загибитись у
ліси, а тоді, знаючи, що в коралі залишився тільки хворий
та одна людина на оборону, не нападуть на кораль?

— Ваша правда, містер Сайрус, — здавленим голосом
озвався Пенкроф, якому стримувана лють розривала груди. —
Вони підуть на все, щоб тільки знову заволодіти коралем,
бо він занадто приваблює їх своїми запасами. Що зможете
ви зробити один проти всіх їх? Ех, коли б ми були в Гра-
нітному палаці!

— Еге, коли б! Якби ми були в Гранітному палаці, це була б зовсім інша річ. Там би я не побоявся залишити Герберта з кимнебудь одним, а троє з нас подалися б нишпорити по лісах шукати піратів. Алеж ми в коралі. І ми мусимо тут залишитися доти, поки ми зможемо вийти звідси всі разом.

На такі міркування інженера не можна було справді нічого відповісти. Довелося його друзям скоритись.

— Коли б хоч Айртон був з нами! — сказав Гедеон Спілет. — Нещасна людина! Коротке ж його було повернення до нормального людського життя!

— Якщо тільки він умер! — додав Пенкроф якимсь дивним тоном.

— Ви маєте надію, Пенкроф, що ці негідники помилували його? — спитав Гедеон Спілет.

— А чого ж ні, коли це було ім вигідно?

— Як! Ви гадаєте, що Айртон, пòтрапивши до своїх колишніх спільників, забув усе, забув нас, забув, чим він нам завдячує?..

— А хто ж його знає! — похмуро буркнув моряк.

— Пенкроф, — взявши моряка за лікоть і стримуючи своє хвилювання, сказав Сайрус Сміт, — у вас гидкі думки. Ви завдаєте мені туги такими своїми думками про Айртона. Я гарантую вірність Айртона. Він не зрадить нас:

— Я такої самої думки! — живо підтримав репортер.

— Так... так... містер Сміт. Може я й помиляюсь, — згодився Пенкроф. — Я таки справді погане сказав, нема ж ніяких доказів проти нього. Це, мабуть, я просто наче зду́рів від ув'язнення в цьому коралі! Воно мене давить. Я не знаю сам, що роблю і що кажу...

— Потерпіть ще трохи, Пенкроф, — відповів інженер. — Через який час, любий Спілет, можна буде перевезти Герберта до Гранітного палацу?

— Важко це сказати, Сайрус, — відповів репортер, — бо найменша необережність у даному разі може спричинити непоправне лиxo. Але, кінець - кінцем, одужання у нього йде нормальну і днів через вісім він матиме вже досить сил, щоб витримати транспортування. Ну, та ми побачимо.

Гедеон Спіlet посувався з надзвичайною обачністю.

Вісім день. Виходить, вирушити з короля можна тільки на початку грудня.

Весна вже кінчалася. Погода стояла чудова. Почалася навіть спека. Наблизився час, коли треба було вже починати жнива. Ліси на острові стояли в усій своїй пишній літній красі. Після повернення на плоскогір'я Далекого краєвиду треба буде негайно братись до землеробської роботи. Отже одне це вже мало затримати проектовану експедицію.

Зрозуміло, що в таких обставинах сидіти, вимушено склавши руки в коралі, для колоністів було нестерпно. Від нетерплячки їм не сиділося на місці.

Раз чи двічі репортер, взявши з собою Топа і озброївшись карабіном, виходив з короля. Він обійшов навколо всієї огорожі. Проте нічого підозрілого не побачив і нікого не зустрів. Топ, ідучи попереду репортера, не виявляв ніяких ознак занепокоєння. Отже, можна було бути спокійним, принаймні, в цей момент, бо, очевидно, пірати подалися в інший бік острова.

Проте, коли Гедеон Спілет удруге зробив вилазку і відійшов од короля на якусь чверть милі далі в ліс у напрямі до південного схилу гори, то помітив, що Топ раптом занепокоївся. Він заметався між кущами, нюшив траву, шукав сліду так, наче натрапив на щось дуже підозріле.

Гедеон Спілет пішов слідом за Топом, підбадьорюючи собаку, але сторохко озираючись на всі боки, тримаючи карабін напоготові й ховаючись за стовбурами дерев. Але дивно було, що Топ не гавкав. Значить, він учув не людину, а щось інше. Він навіть не гарчав. Це значить, що небезпеки не було. А в чим же річ?

Хвилин з п'ять тривало це дивне занепокоєння собаки. Топ усе стурбовано біг уперед, Гедеон Спілет ішов, крадучись слідом, коли враз Топ кинувся в густий кущ і витяг звідти якесь лахміття.

Це був шматок подерготого, вкритого плямами, забрудненого одягу. Гедеон Спілет біgom відніс свою знахідку до короля. Тут колоністи, уважно розглянувши її, пізнали в ній частину куртки Айртона, шматок того самого непідробного сукна, яке було сфабриковане в майстерні Гранітного палацу.

— Ви тепер бачите, Пенкроф, — сказав Сайрус Сміт, — що нещасний Айртон боровся, опирається і що його каторжники тягли силоміць. Чи й досі ви маєте сумніви щодо його чесності?

— Ні, містер Сміт, — відповів моряк, — я вже давно зрікся свого хвилинного підозріння. Але треба звідси зробити один висновок.

— Який? — спитав інженер.

— Що Айртона не вбили в коралі, що його тягли кудись живого і що, можливо, він і тепер ще живий.

— Може й правда... — замислено промовив репортер, який досі зосереджено мовчав.

Це був маленький пробліск надії, яка знов відродилась у товаришів Айртона. Справді, можна було припускати, що коли б Айртона підстрелили зза рогу, як Герберта, то він лишився б на місці в коралі. Але якщо каторжники не вбили його зразу, а забрали живого в якесь інше місце острова, то, чого доброго, він і зараз міг бути іхнім в'язнем. Може котрийсь з піратів пізнав в Айртоні свого колишнього австралійського спільника, Бена Джойса, ватажка бандитів? І хто знає, можливо, що у піратів зародилася думка перетягти знову на свій бік Айртона. О, він би їм був такий корисний, коли б став зрадником!..

Цей випадок і викликана ним надія на те, що Айртон живий, підбадьорила колоністів. Вони повеселішли і навіть не вважали за неможливе, що одного чудового дня вони знайдуть Айртона. Адже, коли він в'язень, то, напевно, докладе всіх сил, щоб визволитись і втекти від піратів. Тож то буде цінним помічником тоді Айртон для колоністів!

— В усякому разі, — зробив висновок Гедеон Спіллет, — коли б Айртонові пощастило врятуватись від каторжників, то він би тікав прямо в Гранітний палац. Він же не знає про поранення Герберта, а, значить, і не знає про нашу облогу в коралі.

— Ех, хотів би я, щоб він був у Гранітному палаці! — зіткнув стурбовано Пенкроф. — Хотів би також, щоб і ми всі були там, бо, хоч домівки нашої і не зможуть атакувати бандити, проте, напевно, атакувавши, попсували б і понівечили наші городи, пташник...

Пенкроф уже став справжнім фермером, всією своєю істотою зрісши із своїми городами, полем. Але треба визнати, що найбільш поривався додому, до Гранітного палацу, Герберт, бо він добре знав, як саме в цей час присутність колоністів у Гранітному палаці була необхідна. А тим часом це якраз через нього всі мусили залишатись у коралі. Напевно ця думка не давала йому спокою: швидше додому, швидше з коралля!.. Він запевняв, що вже може витримати транспортування і що він швидше й краще одужуватиме у своїй кімнаті в Гранітному палаці, де таке чисте морське повітря і прекрасний вигляд на море.

Не раз Герберт уперто домагався, щоб уже швидше його перевезли, але Гедеон Спілет, боячись, щоб ледве-ледве загоєні рани не відкрилися знову, не давав дозволу.

А втім трапилася подія, яка примусила репортера згодитись на домагання Герберта і негайно вирушити з кораля, хоч потім йому довелося не раз гірко каятись у цьому.

Була сьома година ранку 29 листопада. Троє колоністів розмовляли в кімнаті біля Герберта, коли раптом розляглося голосне гавкання Топа.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Пенкроф, схопивши свої завжди заряджені рушниці, кинулися надвір.

Топ, шалено гавкаючи, біг уздовж загорожі, крутячись, підстрибуючи. Але і в гавкоті і в підстрибуванні Топа не було люті, а швидше радість.

- Хтось іде!
- Здається!
- Це не ворог!
- Може Наб?
- А може Айртон?

Не встигли колоністи перекинутись своїми зауваженнями, коли якась темна маса перевалилася через верхній загострений край загорожі і гепнула на землю в коралі.

Це був Юп, містер Юп, своєю власною особою, якого Топ зустрів, наче рідного брата.

- Юп! — крикнув Пенкроф.
- Це Наб послав його до нас! — сказав репортер.
- Значить на ньому десь повинна бути записка! — зауважив інженер.

Пенкроф підбіг до орангутанга. Безперечно, коли була якась потреба Набові відрядити послаця, то кращого він не міг би знайти: мавпа могла пройти й пролізти всюди там, де нікому з колоністів, ні навіть Топові, не пощастило б.

Сайрус Сміт не помилився. На шії містера Юпа висіла малесенька торбиночка, а в ній записка, надряпана рукою Наба.

Легко собі уявити розpacність колоністів, коли вони прочитали:

„П'ятниця, 6 год. ранку.

Пірати бешкетують на плоскогір'ї.

Наб“.

Колоністи тільки перезирнулися, не промовивши й слова. Що тепер робити? Пірати на плоскогір'ї Далекого краєвиду, це значить зруйнування їхнього господарства, катастрофа ...

Герберт, побачивши, що інженер, репортер і Пенкроф повертаються мовчазні з похмурими аж почорнілими обличчями, відчув, що трапилося якесь лихо. А коли він побачив містера Юпа, то серце у нього завмерло; хлопчик догадався, що Гранітному палацові загрожує небезпека.

— Містер Сайрус,— сказав Герберт,— я хочу їхати додому! Я можу витримати дорогу. Поїдьмо, я вас прошу!

Гедеон Спілет підійшов до Герберта. Уважно й дівго подивився на нього; тоді сказав:

— Гаразд! Нехай буде, що буде, їдьмо!

Питання як транспортувати Герберта: на носилках чи на возі, яким ще Айртон приїхав у кораль — було розв'язане швидко. Звичайно, краще було б на носилках — легше для хворого. Але тоді б двоє мусили нести Герберта і залишався б тільки один озброєний, щоб відбити напад бандинтів, коли б вони напали в дорозі.

Отже вирішили везти хворого на возі. Настеливши якомога м'якше і ведучи онагра ступою, можна було уникнути шкідливих для ран Герберта струсів. До того ж усі троє колоністів мали б вільні руки і їхні рушниці були б напоготові першої — ліпшої хвилини дати відсіч наскокові піратів.

Не гаючись, Пенкроф привів онагра і став запрягати. Тим часом Гедеон Спілет та Сайрус Сміт винесли на матраці

Пенкроф запріг онагра.

Герберта і, помостивши матрац на дні воза, поклали його.

Погода була чудова. Сонце сипало своє палюче проміння крізь густе листя дерев.

— Чи перевірили зброю? — спитав Сайрус Сміт.

Все було готове. Інженер і Пенкроф, озброєні своїми двострільними рушницями, і Гедеон Спілет з карабіном у руках приготувалися вирушити.

— Чи добре тобі, Герберт? — спитав інженер.

— Нічого, містер Сміт, не турбуйтесь дуже за мене, я не вмру в дорозі! — відповів хоробро хворий, хоч видно було, як хлопчик напружує всі сили, щоб не виказати болю і не знепритомніти.

У інженера боляче стислося серце. Не вистачало рішучості подати знак вирушати. Він вагався. Але залишившись знов у коралі, значить завдати горя Гербертові, і це так само кепсько може вплинути на його здоров'я, як і саме транспортування.

— Рушаймо! — дав нарешті наказ Сайрус Сміт.

Ворота розчинилися. Юп і Топ, наче знаючи, що треба мовчати, біgom кинулися вперед. Пенкроф, ведучи за повід онагра ступою, вивів віз за ворота і міцно потім зачинив їх за собою.

Ясна річ, було б краще їхати якоюсь іншою дорогою, а не звичною, бо, мабуть, її вже знали пірати і вона тепер була небезпечна; проте інша небезпека загрожувала б так само, кільки б вони повезли Герберта просто цілинним лісом. Труський віз та ще нерівний лісовий ґрунт могли б остаточно добити хворого. Отже доводилось їхати звичайною прямою дорогою до Гранітного палацу.

Сайрус Сміт і Гедеон Спілет ішли обабіч воза, готові першої - ліпшої хвилини відбити напад піратів. Проте було майже неможливою річчю, щоб вони в цей час могли опинитися так далеко від плоскогір'я Далекого краєвиду. Адже записка Наба була написана, як тільки пірати з'явилися на плоскогір'ї. Це було о шостій годині ранку; прудкий орангутанг, добре знаючи дорогу до кораля, де часто раніше бував, міг пробігти ці п'ять кілометрів, що відокремлювали кораль від Гранітного палацу, не більш як за сорок п'ять хвилин. В цей час пірати, звичайна річ, могли бути тільки

десь неподалік від плоскогір'я Далекого краєвиду і, значить, дорога ще була вільною. Треба було стерегтися нападу тільки в околицях Гранітного палацу.

Все ж таки колоністи були ввесь час напоготові. Топ і Юп, озброєний ломакою, бігли попереду воза або забігали в ліс обабіч дороги, нишпорячи по кущах, але не виявляючи досі ніяких ознак занепокоєння.

Віз посувався поволі. Онагр ішов ступою. Виїхали з короля в пів на сьому. Через годину вже проїхали чотири миля з п'ятьох, без усіяких подій.

Дорога була мертвa, як взагалі вся частина лісу Якамар між річкою Подяки й озером. Ніде не шелесне.

Стали наблизатися до плоскогір'я. Ще миля, і визирнув місток через Гліцериновий струмок. Сайрус Сміт був певен, що цим містком не можна буде перейти: напевно пірати після того, як перейшли струмок, зіпсували міст або зумілизвести його, щоб цим собі забезпечити порятунок.

Нарешті зелена запона останніх дерев розірвалась і в просвіті визирнуло море. Майже дома! Віз посувався, не спиняючись, і його оборонці не залишали напружено пильнувати дороги.

Раптом Пенкроф спинив онагра і страшним голосом крикнув:

— Ой, мерзотники! — і він показав рукою на стовп чорного диму, який виравав над місцем, де були розташовані млин, конюшня й пташник.

У диму метушилася якась людина. Це був Наб.

Колоністи не могли стримати вигуків обурення. Наб іх почув і біgom кинувся до своїх ...

Він повідомив, що пірати залишили плоскогір'я з півгодини тому, зруйнувавши все, що було можна.

— А містер Герберт? — спітав він стурбовано.

Гедеон Спілет підійшов до воза.

Герберт лежав непритомний ...

Розділ десятий

Герберта переносять у Гранітний палац.— Наб розповідає, що трапилося.— Сайрус Сміт оглядає плоскогір'я.— Руїни і спустишнення.— Безпорадність колоністів перед хворобою.— Кора з верболозу.— Смертельна пропасниця.— Топ знову гавкає.

Пірати, небезпека для Гранітного палацу, зруйнування господарства, все було забуте. Вся увага зосередилася на хворому юнакові.

Чи це так згубно вплинуло на нього транспортування? Чи, може, трапився якийсь внутрішній крововилив? Репортер не міг відповісти, але і він сам і його товариші були в розpacі.

Віз під'їхав до останнього закруту річки Подяки. Тут, зрубавши кілька великих гілляк, нашвидку зробили щось подібне до носилок. Потім поклали на них матрац, на якому лежав непритомний Герберт на возі, і на руках Сайрус Сміт, Гедеон Спілет та Пенкроф перенесли хворого до підніжжя Гранітного палацу. Наб лишився біля воза, щоб розпрягти, онагра й відпровадити віз на плоскогір'я Далекого краєвиду.

Прилаштували носилки в підйомі і через кілька хвилин Герберт, все ще непритомний, був піднятий нагору і покладений на його ліжко в кімнаті Гранітного палацу.

Після досить довгих старань Гедеона Спілета свідомість повернулася до Герберта, він опритомнів і слабо посміхнувся, пізнавши свою кімнату в Гранітному палаці. Він ледве прошепотів кілька слів, до такої міри був слабий.

Гедеон Спілет уважно оглянув рани Герберта, боячись, що вони знову відкрилися, бо, може, були не зовсім добре загоєні. Але ні, все було гаразд. Тоді звідки ж таке погіршення, звідки такий тяжкий стан?

Хворий впав у забуття або, вірніше, впав у якийсь гаряч-

ковий сон. Пенкроф з репортером не відходили від його ліжка.

Тим часом Сайрус Сміт розповідав Набові про все, що з ними трапилося в коралі, а Наб так само повідомив про всі події, що відбулися на плоскогір'ї Далекого краєвиду.

Виявляється, що тільки минулій ночі пірати вперше з'явилися на узліссі поблизу Гліцеринового струмка. Наб, що вартував тієї ночі коло пташника, не довго думаючи, вистрілив у того пірата, який збирався був перепливти струмок. Хоч ніч була й не дуже темна, проте Наб не міг розібрати — влучив він у того пірата чи ні. В усякому разі постріл не спинив банду і Набові довелося тікати в Гранітний палац, де він був у цілковитій безпеці.

Але що ж йому робити далі? Як відбити цей насикок бандитів, як відвернути неминучі грабунок і зруйнування? Єдине, що лишалося, це попередити товаришів. Він це й зробив, відрядивши Юпа. Але в якому вони самі становищі, що з ними? Наб не знов. Вони виїхали 11 листопада, а сьогодні вже 29. За ввесь цей час він мав тільки одну звістку від них, принесену Топом, та й та повідомляла про те, що Герберт серйозно поранений, Айртон зник зовсім, а інженер, репортер і моряк, так би мовити, ув'язнені в коралі.

Що робити? — мучив себе думкою бідний Наб. Особисто йому ніщо не загрожувало: пірати не могли дістатися до нього в Гранітний палац. Але всі господарські будівлі на плоскогір'ї Далекого краєвиду, плантації, все, все було в руках піратів! Не лишалося нічого іншого, як удастися по розпорядження до Сайруса Сміта або, принаймні, хоч попередити його про небезпеку.

Вихід для Наба лишався єдиний — повідомити про небезпеку запискою, відрядивши з нею до короля Юпа. Мавпа прекрасно знала слово „король“, тисячі разів чуте від колоністів. Можна було бути спокійним, що каторжники в сутінках не побачать мавпи, а коли й побачать, то подумають, що це звичайна собі дика мавпа на волі.

Зміркувавши все це, Наб швиденько надряпав свою записку, прив'язав її до шиї Юпа і, привівши мавпу до дверей Гранітного палацу, спустив довгий мотуз до землі. Далі, повторивши кілька разів: „Король, Юп! Король!“ Наб

Герберта на носилках поклали в підйому.

спустив його на берег і через хвилину тварина, зрозумівши слово „король“, зникла в сутінках світанку.

— Ти зробив добре, Наб! — сказав Сайрус Сміт. — Але краще бти нас не попереджав ...

Кажучи так, інженер мав на увазі Герберта, на здоров'я якого транспортування до Гранітного палацу впливнуло згубно.

Наб продовжував розповідати. Пірати не насмілювалися з'являтись на березі. Не знаючи числа жителів острова, вони могли припустити, що Гранітний палац обороняється чималими силами. Вони, мабуть, добре ще пам'ятали, як під час атаки брига меткий сильний огонь привітав їх шлюпку і що постріли лунали споміж скель і ближчих і дальших і, ясна річ, вони не хотіли рискувати. Але плоскогір'я Далекого краєвиду було відкрите звідсіль і сюди не могли долетіти кулі з Гранітного палацу. Тож вони кинулися, як оскажені, і стали нищити, грабувати, палити, відплачуючи злом за зло. Тільки півгодини перед тим, як підіхали колоністи, пірати, винищивши все, зникли, думаючи, очевидно, що колоністи й досі в коралі.

Побачивши пожежу, Наб кинувся на плоскогір'я, рискуючи дістати кулю. Але він не думав про це, намагаючись погасити вогонь, що поглиняв усі будівлі пташника. Марно він бився самотою проти вогню; і тільки, побачивши на узлісі віз, запряжений онагром, він покинув свою тяжку й зовсім марну працю.

Таке було становище. Присутність каторжників створювала постійну загрозу всьому існуванню колонії на острові Лінкольна. Досі життя колоністів було таке мирне, щасливе; відтепер же щохвилини вони могли сподіватися найбільшого лиха.

Гедеон Спілет разом з Пенкрофом чергували біля ліжка хворого Герберта, а Сайрус Сміт в супроводі Наба пішов подивитися на наслідки бешкетування піратів на плоскогір'ї Далекого краєвиду.

Добре вже було хоч те, що каторжники не зважилися дістатись під вікна Гранітного палацу. Тоді безперечно загинули б усі майстерні в „Димарях“. Але невідомо, яка втрата була дошкульніша для колоністів і що легше було б

відновити — чи господарські будівлі на плоскогір'ї Далекого краєвиду, чи майстерні в „Димарях“. Чи так, чи сяк, а справи були юкські.

Ідучи на плоскогір'я лівим берегом річки Подяки, Сайрус Сміт і Наб не помітили ніде слідів присутності бандитів. Навіть не видно було, щоб вони продиралися крізь непролазні хащі правого берега річки.

З цього можна було зробити такі висновки : або пірати побачили наближення колоністів, що поверталися з корала, і втекли, або, пограбувавши й зруйнувавши все, що можна на плоскогір'ї, вони подалися вглиб лісів Якамар, навіть не знаючи нічого про повернення додому колоністів.

Якщо вони знали про повернення колоністів, то, напевно, подалися до корала, беззахисного телер, повного цінних для них запасів.

Коли ж ні, то, очевидно, вернулись у свою схованку, чекаючи на нову слушну нагоду, щоб відновити свої напади.

Отже треба було б розшукати їх і знищити, але при теперішньому стані здоров'я Герберта не було чого й думати про це. Справді, Сайрус Сміт один не міг би піти, а решта колоністів мусили залишатися з Гербертом у Гранітному палаці.

Інженер з Набом прийшли на плоскогір'я. Жалем здавило Сайрусові серце, коли він побачив руїни : поле було витолочене. Позривані колоски валялися на землі. Городи потоптані, понівеченні. Щастя колоністів, що в Гранітному палаці було вдосталь насіння ; отже можна було поправити лихо.

Всі будівлі у пташнику, повітка для онагрів, млин — все знищила пожежа. Кілька переляканіх тварин тинялися по плоскогір'ю. Розполохані пожежею птахи, що позалітали на озеро Гранта, поволі стали повертатися на звичні місця і безпорадно метушилися на згарищі. Тут усе доведеться будувати спочатку.

Сайрус Сміт аж зблід на обличчі від гніву, що вирував усередині. Він ледве мав сили стримати себе, але не промовив і слова. Востаннє кинувши погляд на димуючі руїни, він мовчкі повернув додому.

Кілька наступних днів були для колоністів найтяжчі, які їм довелося зазнати на острові Лінкольна.

Щохвилини Герберт усе більше занепадав на силах. Здавалося, що якась страшна хвороба, наслідок глибокої фізіологічної травми, йому загрожує. Гедеон Спілет бачив, як неминучо гіршає Гербертові, але був безсилій чимсь допомогти.

Герберт ввесь час лежав напівнепритомний. Інколи починав марити. Жарознижуючі відвари трав були єдині ліки, якими міг боротися проти хвороби Гедеон Спілет. Гарячка все збільшувалась і можна було ждати, що її приступи стануть небезпечні.

Шостого грудня почався страшний приступ, який тривав майже п'ять годин. У бідного юнака руки, ноги, ніс і вуха пополотніли й похололи. Потім почався спершу легкий озноб, а далі стала трусити справжня пропасниця. Пульс був ледве помітний, нерівний, шкіра суха, спрага невгамовна. Потім почався жар. Гарячка знемагала хворого. Обличчя розчрев'юлося, шкіра стала гаряча, червона, пульс прискорився. Нарешті Герберт став обливатися потом, а після цього почав спадати приступ.

Гедеон Спілет не відходив од Герберта. Для репортера було ясно тепер, що це болотна пропасниця або малярія і що ослаблений пораненням організм Герберта не зможе довго боротись. Ще один - два такі приступи і юнака не стане. Треба було на чому б не стало відвернути новий приступ.

— Щоб відвернути приступ, нам потрібні противамлярійні ліки! — сказав Гедеон Спілет Сайрусові Сміту.

— Але які? — відповів інженер. — Адже ми не маємо не то що готової хіни, а навіть хінної кори.

— Правда, — згодився Гедеон Спілет, — але на березі озера росте чимало верб. Вербову кору іноді можна вживати замість хіні.

— Спробуймо ж, не гаючи й хвилини! — запропонував Сайрус Сміт.

Вербова кора справді має подібні до хініну властивості, так само як кора індійського каштану, листя падуба - гостролиста та рослинні — зміївника. Звичайно, варто було спро-

бувати хоч цей засіб, коли немає хініну. Потрібно було чимало вербової кори в її природному стані, бо не було змоги приготувати з неї препарат — її алкалойд — саліцилову кислоту.

Сайрус Сміт пішов сам, щоб нарізати вербової кори. Потім приніс її додому і тут, потовкши її добре, розтер на порошок. Цей порошок дали того ж вечора випити Гербертові.

Ніч минула більш - менш спокійно. Герберт трохи марив, але озноб і пропасниця не відновлялись. Минув спокійно і наступний день.

У Пенкрофа відродилась надія. Гедеон Спілет мовчав. Приступи болотної малярії бувають не щодня, а найбільше через день. Отже можна було ждати, що завтра якраз буде новий приступ, а його так боявся Гедеон Спілет!

Між іншим, репортер помітив, що хоч приступ і минув, проте Герберт був наче побитий, голова у нього була важка і ввесь час паморочилася. Був ще один симптом, який налякав Гедеона Спілета : у Герберта почала боліти печінка, потім знов почався бред. Це означало, що організм не може боротись.

Гедеон Спілет одвів у куток Сайруса Сміта і сказав йому занепалим голосом :

— Це злюйкісна болотна малярія.

— Злюйкісна! — жахнувся інженер. — Ви помиляєтесь, Спілет. Не може бути, звідки? Адже нею треба заразитись, вона ж не починяється так, зненацька.

— Я не помиляюсь, — відповів репортер. — Герберт, безперечно, скопив заразу десь на болотах острова, але тепер тільки вона виявилається. Один типовий приступ уже був. Коли повториться другий і ми не зможемо відвернути третього, всьому буде кінець... він не витримає.

— А вербова кора?

— Її не досить, — відповів репортер. — Третій же приступ цієї злюйкісної болотної малярії, коли його не відвернуті, завжди кінчається смертю. Потрібен хінін і тільки хінін!

На щастя, Пенкроф не чув цієї розмови. Він збожеволів би.

Пенкроф показав на довгу коробочку.

Зрозуміло без слів, як хвилювалися репортер та інженер увесь цей день, 7 грудня, і наступну ніч.

Приблизно опівдні почався другий приступ. Це було щось страшне. Герберт почував, що вмирає. Він простягав руки то до Гедеона Спілета, то до інженера й Пенкрофа, благаючи врятувати. Він же не хоче вмирати! Він же хоче з ними жити! Ці хвилини були такі тяжкі, що довелося вивести Пенкрофа.

Припадок тривав знову п'ять годин. Для всіх стало ясно, що третього Гербертові не витримати.

Ніч була жахлива. У бреду Герберт говорив таке, від чого серце рвалося у колоністів. Він бився, наче борючися з піратами, кликав Айртона, благав таємничу істоту, цього доброчинця, що десь зник тепер, але образ якого, очевидно, невідступно жив у свідомості хлопчика... Потім Герберт непритомнів, і щоразу здавалося, що життя вже залишило його. Кілька разів Гедеон Спілет був певен, що його бідна улюблена дитина вмерла.

На другий день, 8 грудня, була тільки непереможна слабість. Худі похололі руки Герберта безсило лежали поверх ковдри. Знову йому дали нову дозу порошків з вербової кори, але репортер не сподівався більше від них порятунку.

— Коли не пізніше як завтра ранком ми не здобудемо чогось сильніше діючого, ніж ця вербова кора, — Гербертові буде кінець. Він умре.

Настала ніч, можливо остання ніч цього розумного, доброго хлопчика, такого серйозного для своїх років, якого всі колоністи так полюбили. Єдиних ліків, які могли ще врятувати цього юнака від злоякісної малярії — хініну, на острові Лінкольна не було.

Вночі з 8 на 9 грудня Гербертові зовсім стало погано. Він метався в гарячці, безперестанку марив, лоб палав огнем. Хлопчик уже більш не пізnavав нікого.

Чи доживе він до ранку? Чи витримає ще один такий припадок? Майже неможлива річ! У нього не було більше сил. Після кожного приступу він лежав знесилений, ледве, ледве живий.

Перед світанком, о третій годині ранку Герберт раптом

страшно закричав. Здавалося, що вже почалась у нього агонія. Наб, який чергував у цей час коло хворого, зірвався з місця і злякано кинувся в сусідню кімнату, де сиділа без сну решта колоністів.

Топ враз якось дивно загавкав ...

Всі вбігли в кімнату й кинулися до вмираючого, який метався до такої міри, що, здавалося, ось - ось упаде з ліжка додолу. Гедеон Спілет схопив Герберта за руку і через силу намацав ледве помітний пульс.

О п'ятій годині почало світати. Перше проміння сонця блиснуло в кімнаті хворого.

Починається розкішний літній день, можливо останній день життя нещасного Герберта.

Один промінь зненацька слизнув прямо на кінчик столу біля ліжка хворого. І раптом Пенкроф, що стояв, безсило спершись на стіл, розгублено, безпорадно дивлячись перед себе, голосно скрикнув, показуючи рукою на якусь річ на столі. Це була невеличка довгаста коробочка, на якій зверху було написано: Х і н і н - с у л ъ ф а т.

Розділ одинадцятий

Незображенна таємниця. — Одужання Герберта. — Недосліджені частини острова. — Готування до від'їзду. — Перший день. — Ніч. — Другий день. — Каурі. — Двійко казуарів. — Відбитки ніг у лісі — Прибуття до мису Рептилій.

Гедеон Спілет скопив коробочку, розкрив. У ній було не менш як дві сотні зернинок якогось білого порошку. Він узяв одну і спробував лизнути її. Так, сумнівів бути не могло. Неймовірно горка на смак крупиночка беззаперечно доводила, що це справжній хінін — найкращі противамярійні ліки.

Треба було зразу ж дати його випити Гербертові, не витрачаючи й хвилини на роздумування про те, як хінін міг опинитися тут.

— Кофе! — звелів Гедеон Спілет.

Через хвилину Наб уже ніс чашку теплого кофе. Укинувши в неї хініну, Гедеон Спілет влив цю мікстуру в рот Гербертові.

Був саме час це зробити. Третій приступ ще не починався і ліки якнайкраще могли вплинути на хворого.

Тепер же приступ і не міг більше початись.

В усіх наче піднісся настрій. Добродійний вплив таємничої істоти знов позначився на житті колоністів, та ще в такий момент, коли вже ніхто не міг навіть мати якихось надій на неї.

Через кілька годин Герберт уже спокійно спав.

Колоністи тепер тільки могли поговорити про дивну подію. Втручання таємничого благодійника в життя колоністів цього разу було яскравіше й виразніше за всі попередні. Але як міг він вночі дістатися в саму середину Гранітного палацу? Це було понад усяке людське розуміння. Цього ніхто і ніяк з'ясувати не міг.

Протягом усього цього дня кожні три години Гербертові давали пити порошки хініну.

З другого ж дня почалося помітне поліпшення в здоров'ї Герберта. Правда, він ще не одужав і болотна малярія дає часто небезпечні рецидиви, але за Гербертом був бездоганний догляд і чудодійні ліки були тут, у них під руками; крім того, напевно недалеко був і той, хто піклується про них, хто подбав про хінін для Герберта. Всіх колоністів охопила бадьорість, сповнена непереможної надії.

І ця надія їх справдилася. Через десять день, 20 грудня, Герберт почав як слід одужувати. Він ще був дуже квотливий, його доводилося витримувати на суворій діеті, але приступи більш не повторювалися. І, крім того, юнак мав таке палке бажання одужати нарешті, поздоровшати, що беззаперечно корився всім приписам, які тільки йому призначали.

Пенкроф мав вигляд людини, щойно витягненої з бездонної прірви. На нього находили напади буйної веселості, що межувала з бредом. Після того, як минув час, коли мав початись третій приступ, і видно було, що його більше не буде, він з радості ледве не задавив у своїх обіймах репортера. Відтоді Пенкроф інакше не звав репортера, як лікар Снілет.

Лишалося тепер розшукати справжнього лікаря.

— Знайдемо! — повторював моряк.

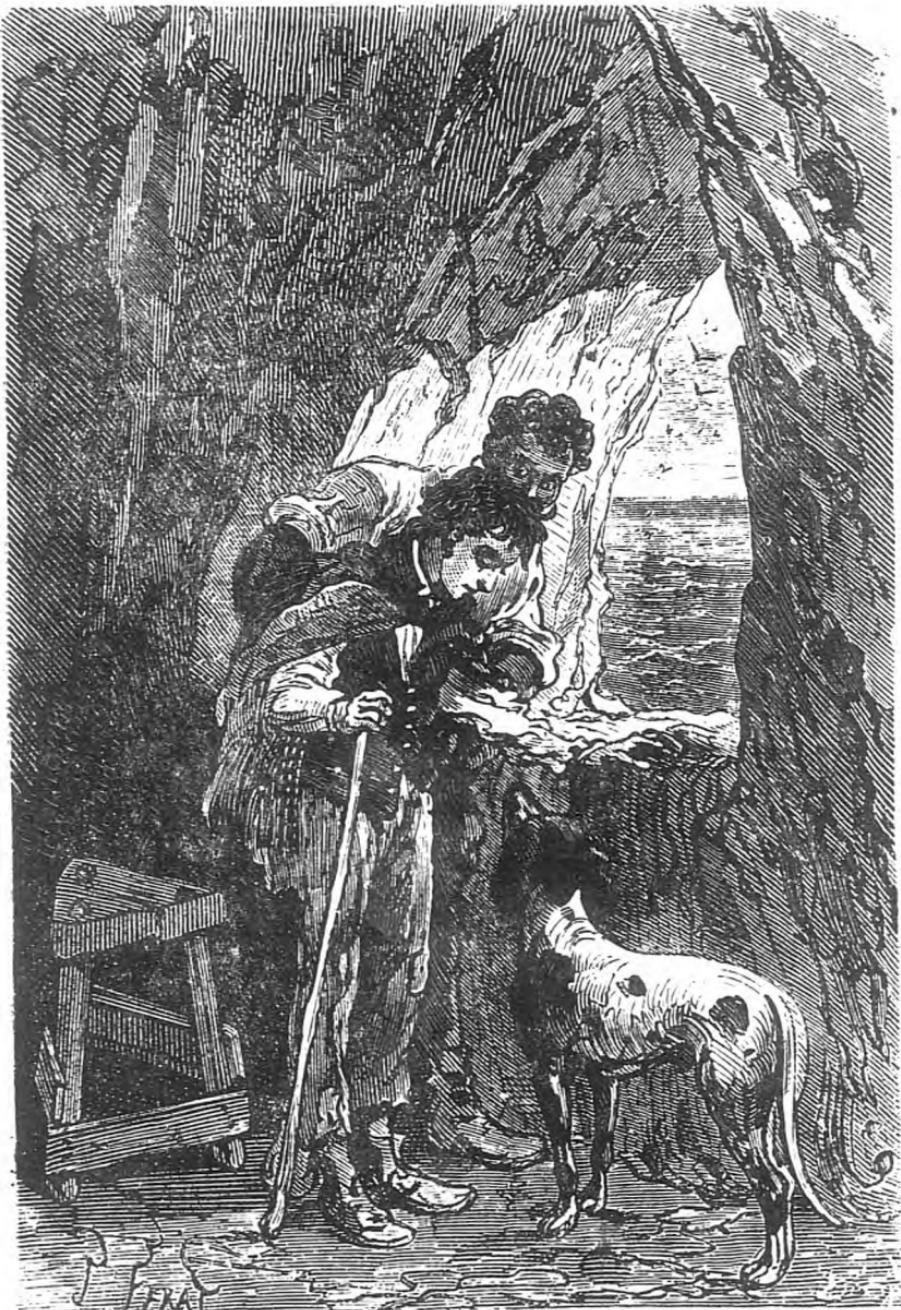
І справді, хто б це не був, він мав на власній особі відчути силу радісних і вдячних обіймів Пенкрофа.

Грудень підійшов до кінця. З ним кінчався і цей 1867 рік, такий тяжкий для колоністів острова Лінкольна.

1868 рік почався чудовою погодою. Стояла гаряча пора року, але dennі спеки зменшував подихами своїх бризів океан.

Герберт відроджувався. Його ліжко стояло під самим, завжди відчиненим, вікном і юнак на повні груди дихав улюбленим морським солоним повітрям, що несло йому з собою одужання. Він почав охочіше їсти; і чого тільки смачного не готував йому Наб!

— Аж заздрість бере, хочеться й самому бути вмираючим! — сміявся Пенкроф.

Герберт почав помалу виходжуватись.

Протягом усього цього періоду каторжники й разу не з'являлися в околицях Гранітного палацу. Ні від Айртона, ні про Айртона не було ніяких чуток. Якщо Герберт та інженер уперто тайли в собі якісь надії на те, що він ще живий, то решта колоністів були глибоко переконані, що безталанний Айртон давно вже загинув.

Проте, така непевність не могла довго тривати, і як тільки Герберт твердо стане на ноги, колоністи зараз же вирушать на розшуки загинулого друга.

Але треба було чекати ще, принаймні, з місяць, бо треба було мати всі руки й усі сили на боротьбу з піратами, щоб перемогти їх.

Гербертові ж день - у - день кращало. Рани можна було вважати за цілком і остаточно загоєні.

Протягом усього січня нового року колоністи докладали своїх сил, працюючи на плоскогір'ї Далекого краєвиду. Ці роботи їх полягали переважно в рятуванні всього того, що ще могло бути врятоване після розгрому, заподіяногого піратами. Збирали недобитки хліба, городини, садовини. Збирали головно те, що можна було посіяти або посадити, щоб забезпечити врожай наступного півріччя. Щождо того, щоб відновлювати господарські будівлі на плоскогір'ї, то Сайрус Сміт запропонував почекати, поки острів буде звільнений від піратів — цих грабіжників та паліїв. Бо, поки колоністи шукатимуть каторжників, ті любесенько собі можуть знову об'явитися на плоскогір'ї і знову зруйнувати й попалити вщент усі відновлені колоністами будівлі. Коли знайдуть і знищать піратів, тоді колоністи візьмуться і до будівництва.

Герберт почав уставати з ліжка в другій половині січня. Спершу на одну годину щодня, потім на дві, потім на три. Сили йому прибували щогодинно. Це був напрочуд здоровий юнак. Йому вже минав сімнадцятий рік. Він був високий на зріст і вирівнювався на гарного, ставного парубка.

Починаючи з другої половини січня, одужання пішло швидкими темпами, хоч все таки Герберт потребував догляду й певного режиму, відносно якого лікар Сплет був дуже суворий.

Наприкінці місяця Герберт став виходити навіть на плоскогір'я Далекого краєвиду та на берег моря. Кілька морських ванн вплинули на нього якнайкраще.

Сайрус Сміт вирішив, що вже час збиратися в експедицію, і призначив навіть день від'їзду на 15 лютого. Ясні, світлі ночі цієї пори року полегшувають колоністам розшуки.

Отже почали готуватися до від'їзду. А збиратися і готуватися треба було, ґрунтовно все обміркувавши, бо експедиція мала тривати довго. Колоністи вирішили не поверталися додому раніше, ніж вони виконають поставлені собі завдання: поперше, знищити піратів та розшукати й урятувати Айртона, якщо він ще живий; подруге, знайти або розкрити того невідомого, хто своїм благодійним впливом підтримує в тяжкі хвилини колонію.

З усього острова Лінкольна колоністи, можна сказати, уздовж і впоперек знали такі його частини: все східне узбережжя від миса Кіготь до миса Щелеп, розлогі простори болот Казарки, далекі й близчі околиці озера Гранта, ліси Якамар, особливо їх частини між дорогою до кораля й річкою Подяки та між річкою Подяки й Червоним струмком, і нарешті відроги гори Франкліна, між якими був розташований кораль.

Поверхово, не досить добре, колоністи знали широке півколо берега бухти Вашингтона від миса Кіготь до скелястого миса Плазуна, лісисту й болотисту частину західного узбережжя та нескінченні дюни, що кінчаються біля напівроззяленої паці затоки Акули.

Але зовсім невідомими лишалися для колоністів широкі, вкриті лісами простори Зміїного півострова, вся частина лісів праворуч від річки Подяки, лівий берег річки Водопаду й уся плутаниця відрогів, ущелин та гірських долин, що на три чверті вкривають гору Франкліна з півночі, з заходу і з сходу; якраз там, де, безперечно, існують усілякі скованки. Отже колоністам зовсім були ще невідомі частини острова Лінкольна в багато тисяч гектарів.

Ухвалено було, що експедиція пройде насамперед лісами Далекого Заходу так, щоб охопити всю частину лісів по правий бік річки Подяки.

Колоністи спершу вагалися: може б краще піти зразу до короля? Там найлегше можна було сподіватись застукати піратів, бо вони його вже знали і могли з'явитися там знову або щоб пограбувати й зруйнувати його, або, навпаки, щоб засісти там міцно. Якщо вони вернулися до короля з метою знищити його, то, безумовно, давно вже встигли виконати свій лихий намір. Коли ж вони там оселилися, то колоністи завжди встигнуть їх накрити.

Після довгих і гарячих суперечок більшість висловилася за перший план і колоністи вирішили рушати через ліси Далекого Заходу до миса Рептилії або Плезуна. Вони просуватимуться з сокирами в руках і цим способом прокладуть першу стежку майбутнього шляху, що з'єднає Гранітний палац з кінцевим пунктом Зміїного півострова, довжиною в шістнадцять - сімнадцять миль.

Віз був у прекрасному стані. Онагри, добре відпочивши за цей час, могли цілком забезпечити довгу і, може, важку подорож. Харчові запаси, приладдя для отaborення, переносну пічку, всіляке потрібне в дорозі знаряддя було наранажено на віз. Запасну зброю і бойові припаси, взяті про запас, так само поклали на віз, а самі озброїлися всією потрібною в дорозі зброєю, бо зза кожного куща густих лісів міг пролунати піратський постріл. З цих же міркувань колоністи ухвалили, не зважаючи ні на що, не розпорушуватись, а триматися ввесь час укупі. Герберт, вже цілком здоровий, тільки ще трохи слабий, мав їхати разом з речами на возі.

Вирішили, що ніхто не залишатиметься дома в Гранітному палаці, навіть Топ з Юпом мали взяти участь в експедиції. Неприступне житло могло й само себе добре обороняти.

На світанку 15 лютого Сайрус Сміт вжив усіх заходів, щоб уbezпечити своє житло від навали всяких ворогів. Мотузяні драбини, якими користалися раніш, віднесли в „Димарі“ і глибоко закопали їх у пісок, щоб після повороту можна було скористатися з них, бо підйому підняли нагору й розібрали, так що від споруди не лишалося нічого. Пенкроф лишався останнім у Гранітному палаці, закінчуячи ці приготування. Потім спустився канатом, обидва

кінці якого він перекинув через виступ скелі. Спустившись до землі, він потяг один з кінців униз, канат упав, і всяке сполучення з Гранітним палацом припинилося.

Погода стояла чудова.

— А день сьогодні буде тепленький! — весело промовив репортер.

— Нічого, лікарю Спілет,— озвався Пенкроф.— Адже ми йтимемо під тінню густого лісу, ми й не помітимо спеки.

— Ну, рушаймо! — наказав інженер.

Віз дожидав колоністів на березі моря, недалеко від „Димарів“. Репортер вимагав, щоб Герберт їхав на возі, принаймні хоч перший час подорожі, і юнак, звікши за час хвороби беззаперечно слухатись приписів свого лікаря, скорився мовччи.

Наб уяв за повід онагрів. Сайрус Сміт, репортер і моряк пішли перед возом. Топ з радісним вищанням носився взад і вперед. Герберт запросив собі до компанії Юпа і мавпа без здивувань запрошувањ охоче вмостилася на возі поруч Герберта. Експедиція вирушила.

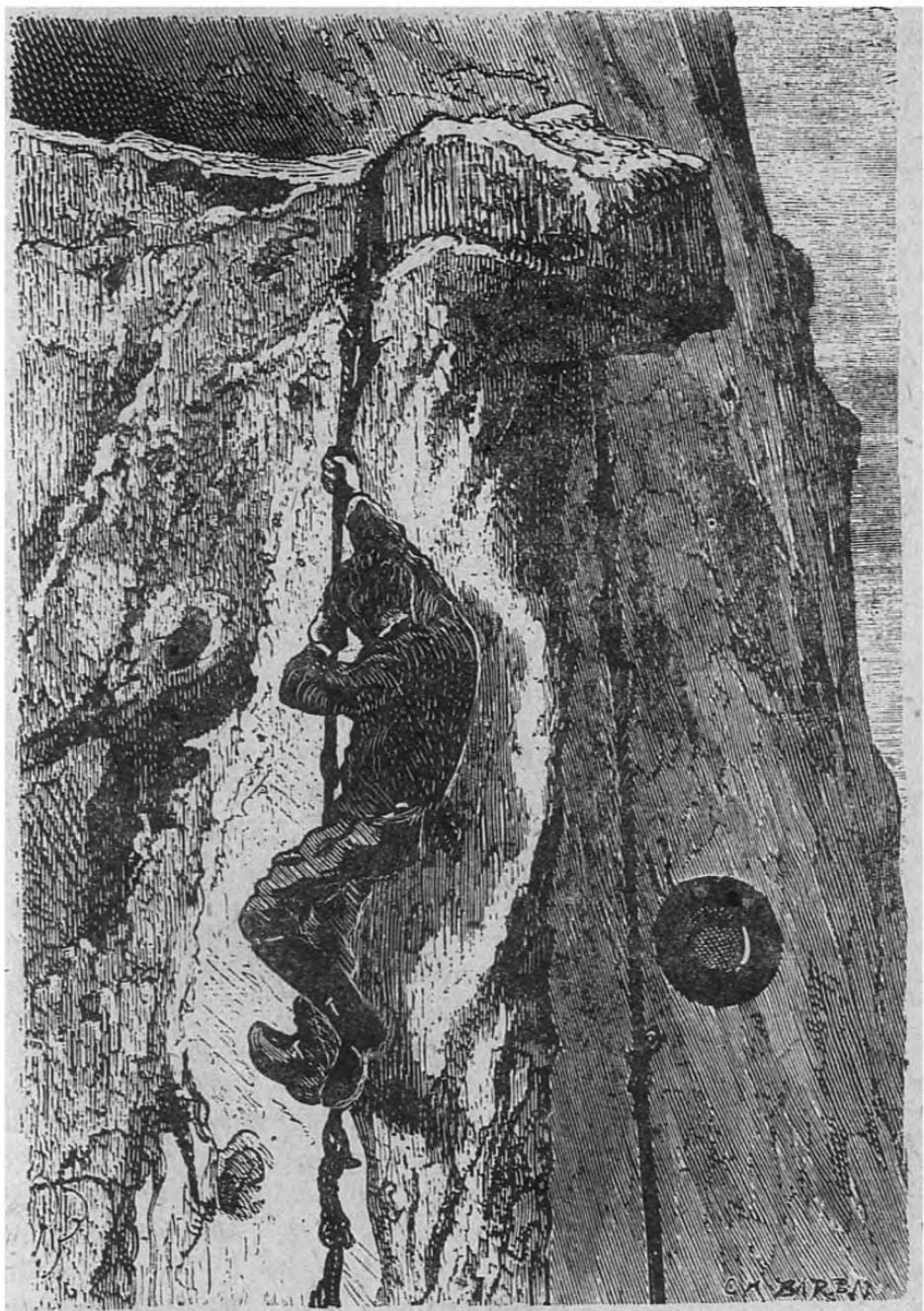
Віз спершу підіймався з миль лівим берегом вверх по річці, потім переїхав міст, звідки дорога поверталася до порту Кулі. Але вже звідси експедиція, залишаючи цю дорогу ліворуч, звернула в ліси по правий бік річки Подяки і стала заглиблюватись під старезними зеленими велетнями в ліси Далекого Заходу.

В цьому лісі протягом двох миль старі великі дерева росли, хоч густо, але так, що віз міг досить вільно посуватись; щоправда, інколи доводилось перерубати якусь ліану, що перетинала шлях, або зрубати кілька густих кущів, яких не можна було обминути.

Густі переплутані гілки високих дерев створювали майже непроникливу для сонячного проміння завісу. Під деревами в затінку був зелений присмерк і прохолода.

Перед очима височіли неозорі маси деодарів, казуарінів, банксій, драцен та інших дерев, уже відомих колоністам порід.

І птахи й звірі, що траплялися їм у цій частині лісу, нагадували колоністам перші дні їх життя на острові. Тут були: тетереви, якамари, фазани, незчисленні представники

Пенкроф вже по канату спустився останнім.

криклих папуг і зелених папужок. Трава й навколоишні куці аж кишили відомими вже колоністам агуті, кенгуру, водосвинками тощо.

— Мені здається,— зауважив Сайрус Сміт,— що тварини в цій частині лісу якісь надто полохливі. Чи не відвідують її пірати? На мою думку, ми мусимо неодмінно невдовзі натрапити на сліди їх.

І таки справді подекуди стало помітно, що тут бувала невелика купка людей: видно було то притолочені кущі, то пороблені позначки на деревах, очевидно, щоб не заблукати в лісі; то колоністи натрапляли на попіл згаслого вогнища, то на відбитки ніг по глинистому ґрунту, який, і засохши, зберіг форму ніг. Але нічого не знайшли колоністи, що нагадувало б на чиєсь більш-менш постійне отaborення.

Інженер порадив утримуватись від полювання, бо луна від пострілів може попередити піратів, які, можлива річ, десь тиняються тут у лісі, неподалік. Крім того, полюючи, можна непомітно віддалитись від воза й розійтись поодинці в лісі — найнебезпечніша для колоністів у даному становищі річ, категорично заборонена інженером на ввесь час екскурсії. Триматися треба було тільки всім разом, укупі.

У другій половині дня, приблизно миль за шість від Гранітного палацу, посуватися вперед стало далеко важче. Інколи доводилося навіть рубати цілі великі дерева, щоб звільнити хоч невеликий прохід. Щоразу, коли траплялися такі густі зарости, інженер, раніше ніж пробиратись у цю гущавину, відряджав туди на розвідку Топа з Юпом, які бездоганно виконували функції розвідувачів. Коли вони обидва поверталися назад, не виявляючи ніяких особливих ознак занепокоєння, це означало, що все гаразд, що нема чого боятись ні піратів, ні хижого звіра. На жаль, кровожерність і перших і других споріднювала їх між собою й ставила на один рівень.

Увечері колоністи отаборились на ніч приблизно миль за дев'ять від Гранітного палацу на березі невеличкої невідомої їм досі притоки річки Подяки.

Повечеряли добре з неймовірним апетитом. День безупинної ходні дався добре взнаки. Потім вжили всіх застеж-

режних заходів, щоб ніч минула спокійно. Коли б можна було сподіватись нападу тільки хижаків, то Сайрус Сміт обмежився б тим, що розклав би велике вогнище навколо свого табору, і край! Це б відігнало всякого найлютішого хижака. Але колоністам треба було стерегтися й нападу кровожерних людей. Отже каторжників якраз огонь міг би притягти, а не відштовхнути. Тому вирішили краще вогню не розпалювати, а ховатись у цілковитій пітьмі.

Вартування було організовано якнайсуворіше. Варту мали тримати колоністи по двоє, змінюючись кожні дві години. Поки двоє вартуватимуть, двоє спочиватимуть. Поділилися так: першу варту триматимуть Пенкроф та Гедеон Спілет, другу інженер і Наб; Гербертові ж, не зважаючи на всі його домагання, вартувати категорично заборонили.

Зрештою ж і ніч улітку коротка. І темрява здавалася такою непроглядною тільки через те, що ліс був занадто густий, непроникливий для світла ні вдень ні вночі.

Лісову тишу зрідка порушувало далеке рикання ягуарів та верещання мавп, яке особливо, здавалось, турбувало містера Юпа.

Ніч минула спокійно. На ранок 16 лютого експедиція відновила свою мандрівку далі в ліси.

Цього дня зробили всього шість миль, бо доводилось майже кожного кроку прорубувати собі прохід сокирами. Колоністи, шкодуючи рубати великі дерева, що, до речі, забрало б у них багато часу, охочіше рубали невеличкі. Через це прорубана ними дорога покрутилася зигзагами і від того стала ще довшою.

Цього дня Герберт відкрив нові породи дерев, досі ще не бачені колоністами на острові. То були величезні дерево-видні папороті з буйно - пухнастим верховіттям на зразок пальм, потім ріжкові дерева з чудовими на смак солодкими стручками - ріжками, і, нарешті, колоністи натрапили на чудові екземпляри розкішних каурі, що ростуть купками. Їх стрункі височенні стовбури циліндричної форми гордо несли свої зеленолисті корони на висоті приблизно двох сот футів. Це були визнані всіма царі новозеландської флори, такі ж славнозвісні, як і ліванські кедри.

Коротка літня ніч минала ...

Щождо фауни, то нового покищо колоністи не побачили нічого. Тільки здалека вони помітили два величезні птахи з породи страусів, у яких Герберт пізнав близьких родичів австралійських ему. Це були казуари.

Топ з усіх ніг кинувся був за казуарами, аде ті, наче й не поспішаючи, проте з швидкістю найпрудкішого коня, зникли з очей у собаки.

Колоністи натрапили ще на кілька слідів, залишених піратами в лісі. Навколо одного згаслого вогнища, яке, до речі, здавалося ще теплим, таке було свіже, колоністи побачили такі яскраві відбитки їхніх ніг, що вирішили довідатися з цих відбитків, чи був і Айртон з каторжниками. Старанно вимірювали сліди уздовж і впоперек, а потім порівнявши їх між собою, відзначали п'ять слідів. Було ясно, що п'ятеро піратів нещодавно тут були, але так само було ясно, що шостого — Айртонового сліду між ними не було.

— Айртона з ними не було! — з сумом зауважив Герберт.

— Ні, — обізвався Пенкроф, — вони, напевно, його вбили. Невже у цих негідників немає постійного лігва, де їх можна було б схопити як тигрів?

— Напевно! — промовив Сайрус Сміт. — Цілком можливо, що їм зручніше отак бродяжити по лісах аж доти, поки вони не стануть господарями всього острова.

— Господарями острова! — здушеним голосом скрикнув Пенкроф. — Господарями острова!.. — аж захлінувся моряк, наче йому хтось перехопив горло. Потім додав трохи спокійніше: — А знаєте, містер Сміт, якою кулею я зарядив свою рушницю?

— Ні, Пенкроф.

— Тією, що пробила груди Гербертові. Я вас запевняю, що вона влучить якраз туди, куди треба.

Але ця загроза, віддячити все одно не могла повернути життя Айртонові. Було ясно, що його нема і нема чого плакати надій на його врятування.

Цього вечора на ніч стали табором за чотирнадцять миль від Гранітного палацу. Інженер приблизно вирахував, що до скелястого миса Плазуна лишилося миль з п'ять.

Справді, другого дня дійшли до кінця Змійного півострова, до миса Плазуна.

Ліс і в цьому напрямі був досліджений досить докладно, але колоністам не пощастило ні відшукати місця постійної схованки піратів, ні, ще менш, знайти хоч би якісь сліди або вказівку на існування їх невідомого таємничого благодійника.

Розділ дванадцятий

Дослідження самого Змійного півострова. — Табір коло гирла річки Водопаду. — За шістсот кроків від кораля. — Гедеон Спілет і Пенкроф на розвідці. — Повернення. — Всі вперед! — Відчинені ворота. — Освітлене вікно. — При місячному сяйві.

Уесь наступний день, 18 лютого, був присвячений до кладному дослідження всієї лісистої частини узбережжя, що починається від миса Плазуна і простяглося до річки Водопаду. Колоністи легко могли, так би мовити, перевернути ввесь ліс і всю цю місцевість, бо широка Змійного півострова, від берега до берега, була не більше, як три - чотири милі. Могутні старі дерева з крислатими густими кронами свідчили про велику родючість ґрунту в цій частині острова Лінкольна. Мимохіть спадало на думку, що це тропічні праліси Америки або Центральної Африки якимось чудом перенеслися сюди, в помірну зону. Це так само викликало думку про те, що надзвичайної родючості ґрунту для цього мало, що цей Змійний півострів, очевидно, таїть у собі підземний вулканічного походження жар і він сприяє зростанню тут справді тропічної рослинності, невластивої помірній зоні.

Та колоністам зараз було не до милування розкішною рослинністю. Вони вже визначили, що своєю флорою острів Лінкольна міг змагатися навіть з Канарськими островами. Але лихо було в тому, що тепер острів не належав їм більше. На ньому вешталася банда піратів, загрожуючи щохвилини всьому існуванню колонії. За всяку ціну треба їх розшукати й знищити всіх до одного!

На східному березі, не зважаючи на найбільші старання, не виявили ніяких слідів піратів. Ніде не натрапляли більше ні на сліди ніг, ні на позначки на деревах, ні на попіл згаслого вогнища, ні на місце їхнього табору.

— Це мене не дивує, — сказав Сайрус Сміт. — Пірати,

вибралися на берег біля миса Знахідки, насамперед кинулися в ліси Далекого Заходу і йшли ввесь час на південь, як приблизно йшли і ми досі, залишивши Гранітний палац. Ось чому ми й натрапляли часто на сліди їх. Але, дійшовши до берега моря і побачивши, що тут вони пристойного собі притулку не знайдуть, бандити повернули на північ. Ідучи цим напрямом, вони й наштовхнулися на наш кораль ...

— Куди вони, напевно, повернулися й тепер!.. — додав Пенкроф.

— На мою думку, ні, — відповів інженер, — бо вони там завжди були б під загрозою нашого повернення. Для них кораль є місцем, де вони можуть роздобуватись продуктами й усякими припасами, а зовсім не постійним житлом.

— Я такої ж думки, як і Сайрус Сміт, — озвався репортер. — Мені здається, що найімовірніше пірати десь улаштувалися серед відрогів гори Франкліна.

— В такому разі, містер Сміт, ходімо прямо в кораль! — скрикнув Пенкроф. — Треба нарешті покласти цьому край! І так ми вже змарнували скільки часу!

— Ні, друже мій, — відповів інженер. — Ви забуваєте, що у нас, крім піратів, була ще мета обдивитись ліси Далекого Заходу, чи не знайдемо ми житла нашого таємничого благодійника. Наша ж експедиція, Пенкроф, має подвійну мету: з одного боку, скарати мерзотників-піратів, з другого — скласти подяку нашему заступникові.

— Оце так добре сказано, містер Сміт! — гукнув задоволено моряк. — Але я певен, що ми знайдемо цього джентльмена тільки тоді, коли він сам того захоче.

Цими словами Пенкроф наче висловив загальну думку. Здавалося, що таємнича особа повинна мати не менш таємниче житло.

Цього вечора віз спинився над гирлом річки Водопаду. Ночівля була організована, як і щоразу, із змінним вартуванням.

Герберт за час подорожування зміцнів і набрався сил. Він почував себе так добре, що й мови вже не було про те, щоб він їхав на возі. Місце його тепер було спереду експедиції. З одного боку, морське повітря, а з другого — лісове цілющо вплинули на юнака.

На другий день, 19 лютого, колоністи, залишивши берег моря, де почали вже височіти базальтові громаддя, стали підійматися лівим берегом річки Водопаду. Цю частину острова з попередніх екскурсій колоністи вже досить добре знали. Тепер вони були не більше ніж за шість миль від гори Франкліна.

Дальший план дій Сайруса Сміта був такий: найдетальніше обдивитись долину, якою текла річка Водопаду, аж до її витоків, наближаючись таким способом до короля. Якщо він захоплений піратами, то відбити його силою. Коли ж ні, то розташуватись у коралі як слід і звідси провадити дослідження самої гори Франкліна.

Цей план був одноголосно схвалений усіма колоністами. Всім хотілось якнайшвидше позбутися, нарешті, піратів і знов почати спокійне життя.

Рушили далі вузькою долиною, що поділяла два найбільші відроги гори Франкліна. Дерева, такі густі біля гирла річки Водопаду, що вище підіймалися мандрівники до вулкана, то ставали рідші. Грунт був гірський, нерівний, обваливався й обсипався під ногами. Посуватися можна було тільки дуже обережно.

Топ і Юп бігли попереду експедиції, нишпорячи право-руч і ліворуч дороги, змагаючись на спритність і чутливість.

Але ніщо не вказувало тут на присутність або недавнє проходження піратів.

Перед п'ятою годиною вечора віз спинився кроків за шістсот від огорожі короля. Густа зелена завіса дерев ховала ще від очей кораль.

Треба тепер було довідатись, чи в руках він піратів, чи ні. Іти туди просто серед ясного дня, якщо пірати там скочилися, це значить рискувати здобути кулю, як Герберт. Краще вже було почекати, поки споночіє.

Тим часом Гедеон Спілет не міг витримати так довго. Про Пенкрофа й говорити нічого. Вони хотіли зараз же спробувати піти на розвідку.

— Ні, ні, друзі мої,— спинив їх інженер. — Дождіться ночі. Я не дозволю жодному з вас іти на риск серед білого дня.

— Але, містер Сміт...— намагався заперечувати моряк.

— Я вас дуже прошу, Пенкроф! — твердо поклав край розмові інженер.

— Нехай буде по-вашому! — відповів неохоче моряк, даючи змогу вилитись своєму незадоволенню в потоках найсильнішої, найвиразнішої морської лайки на адресу піратів.

Колоністи скучились навколо воза, не спускаючи очей з сусідніх частин лісу.

Так минуло три години. Вітер ущух і цілковита тиша запанувала під старезними деревами навколо. Хруст зламаної найтоншої гілки, найлегші кроки по сухому листу, плаzuвання якогось тіла в траві, і то було б чути. Але все було спокійно. Навіть Топ, простягшись у траві і поклавши морду поміж лапами, не виявляв найменшого натяку на занепокоєння.

О восьмій годині стало вже так смеркати, що можна було зважитись почати розвідку.

Гедеон Спілет і Пенкроф зібралися. Сайрус Сміт не за-перечував. Топ і Юп мусили залишитись біля воза, щоб якимсь необережним шумом або криком не попередити піратів.

— Будьте ж обережні, — радив на дорогу інженер. — Не забувайте, що мета вашої розвідки не відбивати кораль, а тільки довідатись, там пірати чи ні.

— Згода! — відповів Пенкроф.

Двоє тихо зникли.

Під деревами стало вже так темно, що на тридцять-сорок кроків не можна було розпізнати силуета.

Гедеон Спілет і Пенкроф посувалися тихо, спиняючись щоразу, коли чули якийсь підозрілий шум.

Г'ять хвилин згодом вони були вже на початку галевини, в кінці якої стояв кораль.

Спинилися. На рівній без дерев галевині ще було досить видно. Кроків за тридцять виднілись ворота кораля. Вони, здавалося, були щільно зачинені. Ці тридцять кроків, що відокремлювали колоністів од воріт кораля, були найнебезпечнішим місцем або, користаючись військово-артилерійським виразом, це була „зона обстрілу“. Справді, постріл зза огорожі кораля поклав би на місці кожного, хто насмілився б з'явитись на цій відкритій місцині.

— Через кілька хвилин, Пенкроф! Ще кілька хвилин!..

Гедеон Спілет і Пенкроф були зовсім не боягузи, але вони знали добре, що необережність їхня може впасти на голови решти колоністів. Їх уб'ють, що ж буде з Сайрусом Смітом, Гербертом, Набом?

Пенкроф, певний, що пірати в коралі, всього за кілька кроків од нього, не в силі був більше себе стримувати; він рвонувся був іти, але репортер скопив його дужою рукою. Притягши моряка до себе, репортер на саме вухо пропшепотів йому:

— Ще кілька хвилин! Стане зовсім темно, тоді...

Пенкроф судорожно здавив ствол своєї рушниці, шепочучи про себе прокльони піратам.

Невдовзі останні відблиски денного світла згасли, спустилася ніч. Настала нетерпляче сподівана хвилина.

Репортер і Пенкроф як вийшли на галевину, так і не спускали очей з огорожі кораля. Кораль здавався мертвим. Верхівка частоколу видавалася чорнішою проти навколої темряви. Її лінія була рівна, чиста. Тим часом, якщо каторжники в коралі, то вони ж мусили б виставити вартоного, щоб гарантувати собі спокій, і він виглядав би зза огорожі.

Гедеон Спілет стиснув руку своєму другові і обое поплазували по землі до воріт кораля, тримаючи рушниці напоготові.

Вони долізли до самих воріт, не викривши себе ні шелестом ні власною тінню.

Пенкроф спробував штовхнути ворота, але вони, як і сподівалися Пенкроф та Гедеон Спілет, були зачинені. Проте моряк помітив, що зовнішні засувки не були засунені.

Можна було зробити такий висновок, що пірати засіли в коралі й забарикадували ворота так, щоб їх не можна було відчинити ззовні.

Гедеон Спілет і Пенкроф прислухались.

Ніяких звуків зза огорожі. Муфлони й вівці, певно, зачинені в повітках, спали і нічим не порушували нічного спокою.

Репортер з моряком, не чуючи нічого, не знали, що робити. Чи не перелізти б через огорожу і чи не вдертися в кораль? Але це суперечило б інструкціям Сайруса Сміта.

Правда, спроба могла б удавись, але вона могла б і провалитись так само.

Отже, якщо пірати ні про що не догадувались, коли вони нічого не знали про експедицію, карну для них, якщо існував спосіб застукити їх зненацька, то чи варто було ризкувати провалити цей спосіб спробою перелісти через огорожу?

На думку репортера, було краще почекати, поки всі колоністи об'єднаними силами зможуть пробратись у кораль і напасті на піратів. Розвідка виявила твердо тільки те, що в нічній пітьмі можна непомітно дістатися до огорожі короля, що саму огорожу ніхто не охороняє, що можна перелісти через неї в кораль. З'ясувавши це, лишалося тільки вернутись до своїх і повідомити.

Пенкроф, очевидно, теж згоджувався, бо мовчки простував за репортером, коли той повернув назад до воза.

Кілька хвилин згодом інженер уже слухав доповідь репортера.

— Гм, — промовив замислено Сайрус Сміт, — на мою думку, піратів у коралі зараз нема.

— Ми це знатимемо напевно тільки тоді, коли перелізмо через огорожу.

— В такому разі в кораль, друзі мої! — скомандував Сайрус Сміт.

— Воза ми залишимо в лісі? — спитав Наб.

— Ні, — відповів інженер. — Адже на возі вся наша зброя й усі запаси; крім того, він нам правитиме за прикіття в разі потреби.

— Вперед! — закінчив Гедеон Спілет.

Віз вийшов з лісу на галевину і стиха покотився до огорожі короля. Темінь була непроглядна, тища така ж цілковита, як і в той момент, коли Пенкроф та репортер пла-зом підкрадалися до огорожі. Висока м'яка трава приглу-шувала кроки.

Колоністи тримали рушниці зведеними до плеча. Юп, слухаючись наказу Пенкрофа, тримався позад усіх; Топа вів на мотузці Наб, щоб собака часом не вискочила наперед.

— Вони прийдуть, вони зараз прийдуть!..

Галявина була неначе мертвa. Не вагаючись, маленька купка колоністів наблизилася до огорожі, в одну хвилину перетнули небезпечну „зону обстрілу“. Жодного пострілу.

Віз під'їхав до воріт і спинився. Наб тримав онагрів. Інженер, репортер, Герберт і Пенкроф попрямували до воріт, щоб спробувати, чи міцно вони зачинені зсередини.

Ворота були напіввідчинені...

— А ви що казали? — спитав тихо інженер, повертаючись до моряка й репортера.

Обидва остовпіли.

— Клянуся,— прошепотів розгублено Пенкроф,— ворота кілька хвилин тому були міцно зачинені!..

Колоністи завагалися.

Значить, пірати були в коралі в той момент, коли Пенкроф і репортер ходили на розвідку? Сумнівів бути не могло. Адже ворота, замкнені хвилину тому, не могли ж бути відчинені тепер. Це могли зробити тільки вони зсередини. Чи ж і досі вони там, чи, може, тільки один з них вийшов?

Всі ці запитання вихорем закружляли в думках кожного колоніста. Але яка ж відповідь?

В цей момент Герберт, що непомітно прослизнув крізь ворота всередину кораля, злякано позадкував звідти і схопив за руку Сайруса Сміта.

— Що таке? — спитав інженер.

— Світло!

— Де?

— В будиночку Айртона!

Всі п'ятеро кинулися вперед. Справді у вікнах будиночка мерехтіло невиразне світло.

Сайрус Сміт в одну мить збагнув, що робити.

— Це виняткове щастя! — сказав він. — Каторжники в будиночку і не сподіваються ычогісінько... Тепер вони в наших руках. Вперед!

Колоністи нечутно прослизнули у ворота з рушницями, готовими дати залп. Віз лишився біля воріт під доглядом Юпа й Топа, яких з обережності прив'язали до воза.

Сайрус Сміт, Пенкроф, Гедеон Спілєт по один бік і Герберт з Набом — по другий бік воріт нечутно стали посую

ватись уздовж огорожі до будиночка. Ця частина кораля була тиха, безлюдна, здавалася мертвовою.

Через хвилину всі були коло будиночка перед зачиненими дверима.

Сайрус Сміт зробив своїм товаришам рукою знак, щоб вони не ворушились, а сам підійшов до тъмяно освітленого вікна.

На столі блимав ліхтар. Біля столу стояло ліжко, на якому колись спав Айртон.

На ліжку тіло людини.

Раптом Сайрус Сміт відкинувся од вікна і здушеним голосом пробелькотів :

— Це... Айртон...

З силою натиснувши на двері, колоністи швидше видавили, ніж відкрили їх, і вбігли в кімнату.

Айртон, здавалося, спав. Його змучене обличчя, вся його істота виявляла, що він багато вистраждав за цей час. На руках і на ногах виднілися садна й синяки.

Сайрус Сміт схилився над ним.

— Айртон! — поклиував він, схопивши руки того, кого він знайшов у таких дивних обставинах.

На цей поклик Айртон відкрив очі, дивлячись просто в обличчя Сайрусові Сміту. Потім помалу перевів погляд на інших і враз скрікнув :

— Ви? Це ви?

— Айртон! Айртон! — тільки й повторював Сайрус Сміт.

— Де я?

— В будиночку кораля.

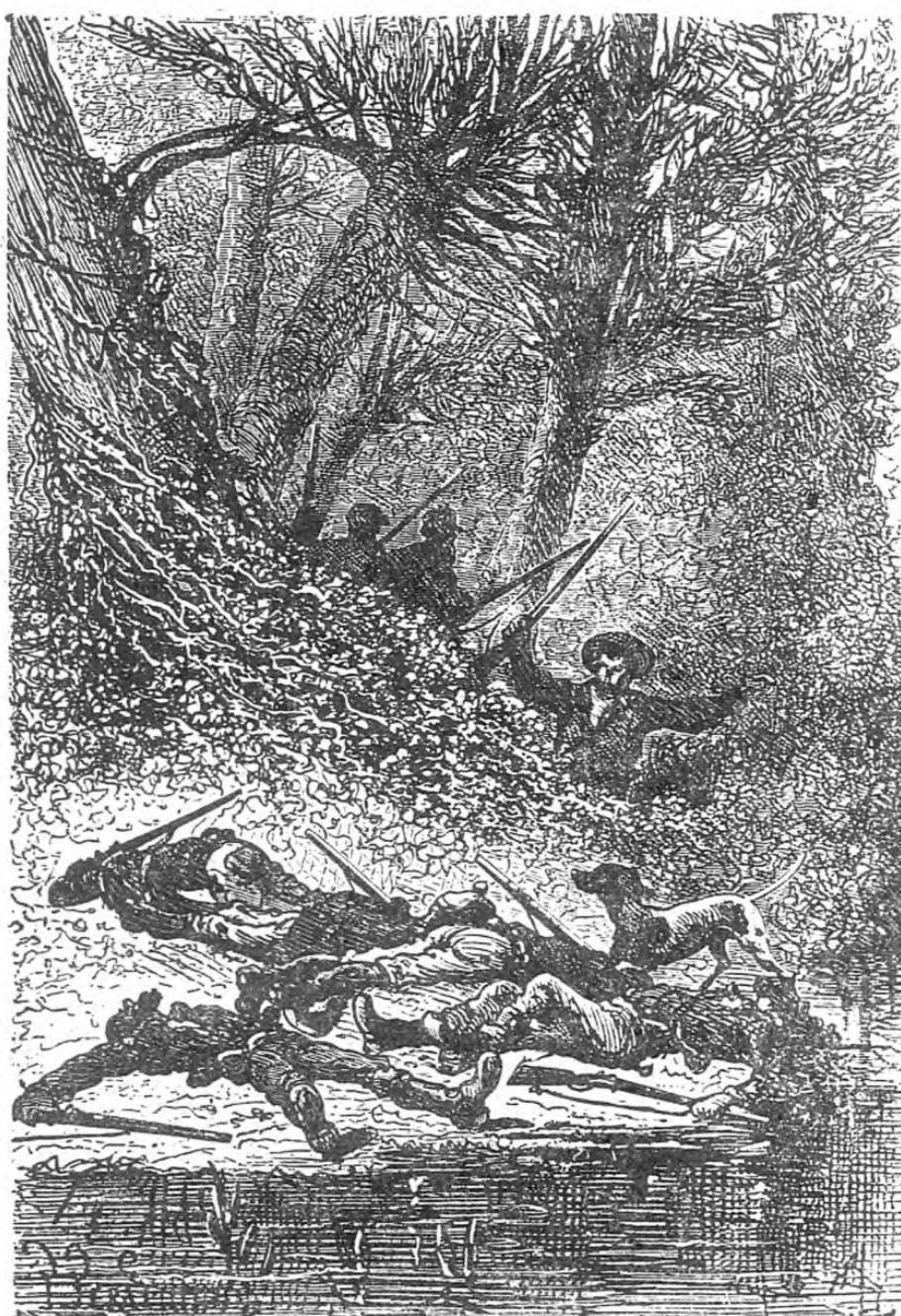
— Сам?

— Так.

— Алеж вони прийдуть. Вони зараз прийдуть. Рятуйтесь! Рятуйтесь швидше! — крикнув Айртон і впав непритомній назад у ліжко.

— Спілет, — сказав інженер, — на нас можуть напасті каторжники кожної хвилини. Ідіть, уведіть віз у двір, забарикадуйте добре ворота і тоді, тоді всі повертайтесь сюди!

Наб, Пенкроф і репортер біgom кинулися виконувати розпорядження інженера. Не можна було марнувати їх хвилини. Може вже пірати встигли за цей час захопити віз?

На березі струмочка лежало п'ять трупів.

В одну мить перебігли двір короля і були вже біля воріт, коли почули сердите глухе гарчання Топа.

Інженер, а з ним і Герберт вийшли з будиночка і наставили дула своїх рушниць на одну з скель гори Франкліна, що височіла над коралем і звідки, коли б засіли на ній пірати, вони легко могли б перестріляти по одному всіх колоністів.

В цю мить на сході визирнув зза темної маси лісу місяць і залив своїм білим сяйвом двір короля з групами дерев, із струмочком посередині й зеленим килимом трави. Частина ж огорожі біля воріт лишалася темною; на неї падала тінь від гори Франкліна.

Якась темна маса повільно висунулася з темряви і по-малу вийшла на світлу смугу. Це був віз. Майже одночасно Сайрус Сміт почув стукіт воріт, які зачиняли й брали на засуви зсередини Гедеон Спілет, Наб і Пенкроф.

Зненацька Топ так рвонувся на своїй припоні, що мотузка розірвалась і пес, з лютим несамовитим гавканням, помчав за правий ріг будиночка.

— Обережно, друзі! Стережіться!.. — крикнув Сайрус Сміт.

Колоністи враз націлилися із своїх рушниць у цьому напрямі й приготувалися дати залп. Топ, не перестаючи, гавкав. Юп побіг слідом за собакою і звідти чути стало його характерний гострий свист.

Всі разом рушили слідом за тваринами. Підійшли до берега струмочка, затемненого в цьому місці старими крислатими деревами.

Щось нерухоме чорніло на землі.

Придивившись ближче, колоністи скам'яніли: під неяс-кравим тут світлом місяця, на березі струмочка, розпістерти на землі, лежали трупи...

Це були трупи п'ятьох піратів, які чотири місяці тому висадилися на острів Лінкольна з розбитої шлюпки.

Розділ тринадцятий

Що розповів Айртон. — Плани його колишніх спільників. — Загарбання короля. — Друг правосуддя на острові Лінкольна. — „Благополучний.” — Розшуки навколо гори Франкліна. — Гірські долини. — Підземний гуркіт. — Відповідь Пенкрофа. — В глибинах кратера. — Повернення.

Що трапилося? Хто повбивав піратів? Може Айртон? Так хвилину перед тим він же боявся їх повернення.

Але здобути від Айртона якихось відомостей, принаймні зараз, було неможливо. Після тих небагатьох слів, що він вимовив, а потім знепритомнів, він так і лишився лежати нерухомо, як мертвий. Щось подібне до правця скувало його тіло.

Колоністи губилися в здогадах і думках. Вони ніяк не могли збагнати, з'ясувати собі, що це трапилося на острові. Вони просто розгубились і сиділи в будиночку біля нерухомого Айртона, навіть не виходячи звідти, не зважуючись ще раз піти на те місце, де лежали побиті каторжники.

Щодо обставин, серед яких знайшли свою смерть пірати, навряд, щоб міг дати якісь пояснення Айртон, бо він і сам не знов, де він, коли на хвилину опритомнів і пізнав друзів. Чи то ж, одужавши, зможе він щось розповісти, принаймні хоч про те, що було перед цими подіями?

Ранком другого дня Айртон прокинувся від своєї заціпеніlostі, і колоністи з невимовною радістю кинулися до нього, бачачи, що він живий і майже здоровий. Минуло ж сто чотири дні розлуки.

Айртон небагатьма словами розповів, що трапилося, правдивіше, те, що він сам про це знат.

На другий день після того, як він приїхав у кораль, 10 листопада, тільки зайшла ніч, бандити перелізли через огорожу й скопили сонного Айртона. Зв'язавши йому руки

й ноги, запхнули затичку в рот. Потім каторжники перетягли його в одну з темних печер підніжжя гори Франкліна, де вони влаштували собі житло.

Пірати засудили на смерть Айртона і збиралися ранком другого дня здійснити свій присуд, коли раптом один з каторжників пізнав Айртона — свого колишнього австралійського спільника й друга. Айртона вони збиралися вбити, але Бена Джойса помилували.

З цієї хвилини Айртон зазнав ще гірших мук. Каторжники думали, що він і тепер буде їхнім спільником і з його допомогою збиралися заволідіти Гранітним палацом, побивати всіх колоністів і стати господарями всього острова.

Айртон категорично відмовився. Колишній каторжник, злочинець, спокутувавши дорогою ціною свої злочини, тепер вважав за краще вмерти, аніж зрадити друзів.

За це Айртон, зв'язаний, майже чотири місяці пролежав у цій печері.

Пірати знайшли кораль невдовзі після того, як потрапили на острів. І відтоді вони жили запасами з кораля, але там не оселялися.

Одинадцятого листопада двоє з бандитів, зненацька застукані в коралі колоністами, стріляли в Герберта і один з них, повернувшись у печеру, вихвалявся, що вбив якогось жителя острова. Але повернувшись цей бандит теж сам, бо другий його товариш, як знає вже читач, загинув від руки Сайруса Сміта.

Айртона аж у розpac укинула ця звістка: виходить, тепер колоністів лишилося тільки четверо через негідників-піратів.

Після цих подій протягом усього часу, що колоністи вимушенні були хворобою Герберта жити в коралі, каторжники надовго не залишали своєї печери. Навіть і після пограбування та зруйнування плоскогір'я Далекого краєвиду вони стереглисядалеко заходити від своеї схованки.

І так з Айртоном поводилися погано, а з цього часу йому ще гірше стало. Бідного Айртона і вдень і вночі триали зв'язаного, аж поврізалися в тіло пута. Кожної хвилини він ждав смерті і, здавалося, тепер йому вже нічим не врятуватись!

Так тривало до третього тижня лютого. Пірати чекали на сприятливий момент для свого остаточного нападу на колоністів. Вони рідко виходили з своєї скованки - печери і то тільки, щоб пополювати або взагалі здобути якось їжі. Айртон не чув більше від них нічого про своїх друзів, яких ніколи вже й не сподівався побачити.

Нарешті нещасний Айртон, змучений, ослаблій, впав у якесь напівзабуття. Він уже нездатний був ні чути, ні розуміти нічого. Починаючи відтоді, тобто днів із десять тому, він більше не може ні пригадати, ні розповісти нічого.

— Але, містер Сміт, — ддав він, — раз я був ув'язнений у тій печері, як могло статися, що я опинився тут, у коралі?

— А як могло статися, що всі пірати, розпістерті тут, усередині кораля, за огорожею, лежать мертві? — відповів запитанням же інженер.

— Мертві?! — аж підкинуло з ліжка Айртона, не зважаючи навіть на всю його кволість.

Колоністи підхопили його. Спираючись на них, Айртон важко підвівся і його під руки вивели з хати. Всі попрямували до берега струмочка.

Був ясний сонячний день.

На березі веселого струмка в дивних позах, застукані раптовою блискавичною смертю, лежали трупи п'ятьох піратів.

Айртон стороною дивився, не в силі промовити й слова.

На знак інженера Наб і Пенкроф взялися оглядати трупи, вже задубілі й холодні.

На трупах не знайшли ніяких ран. Тільки після старанного й детального огляду побачили, що в кожного з мертвих піратів то на лобі, то на грудях, то на спині було по маленькій червоненькій цяточці, ніби від удару. Але якого походження ці цяточки, ці удари, ніхто з колоністів догадатися не міг.

— А втім, це якраз у ці місця їх і влучено! — сказав Сайрус Сміт.

— Та якою ж зброєю? — здивувався репортер.

— Якоюсь зброєю, що стріляє блискавкою.

— Хто ж їх убив такою блискавкою? — спитав Пенкроф.

— Друг правосуддя на острові Лінкольна, — відповів Сайрус Сміт,—той, хто переніс вас сюди, Айртон, той, хто допомагає нам у всі тяжкі хвилини, коли ми самі не можемо вже нічим собі зарадити, і той, хто відкриється нам, коли сам схоче.

— Алеж його треба шукати! — скрикнув Пенкроф.

— Так, шукаємо його, — відповів Сайрус Сміт, — тільки запам'ятаймо, що ця істота, яка зробила нам стільки добрих вчинків, покличе нас сама до себе, коли схоче відкритися нам.

Ця невидима протекція одночасно і розчулювала і сердila інженера. Свідомість власної нікчемності перед могутністю цієї таємничої сили була нестерпною для гордого Сайруса Сміта. Мало того, велиcodушність їхнього протектора - оборонця, усуваючи всяку можливість подяки, мала в собі через це щось принижуюче для колоністів і в очах Сайруса Сміта, навіть зменшувала цінність самих добрих вчинків.

— Шукаємо ж, — закінчив після мовчанки інженер. — І не знаю, що б я дав, аби тільки мати змогу довести нашому благодійникові, що він має справу з людьми, які знають, що таке почуття вдячності. Я б рад віддати своє життя, щоб зробити і йому якусь послугу, віддячити чимсь за його ласку до нас.

Від цього дня розшуки колоністів острова Лінкольна мали тільки одну кінцеву мету — знайти розгадку всіх таємниць на острові, знайти саму цю таємничу людину або навіть надлюдину.

Наб з Пенкрофом перетягли всі трупи далеко в ліс і закопали їх глибоко в землю.

Тоді всі повернулися в кораль. Кілька днів Айртон пролежав. Але добрій догляд товаришів скоро поставив його на ноги. Айртонові розповіли все, що трапилося з колоністами під час його відсутності; як вони хвилювалися, коли з усіх їх спостережень виходило, що бандити замордували на смерть Айртона і що вони вже ніколи не побачать врятованого ними раз друга Айртона.

— А тепер, — сказав Сайрус Сміт, закінчуючи свою розповідь, — одна половина завдання виконана, лишається нам виконати другу — знайти нашого благодійника.

— Гаразд! — додав Гедеон Спілет, — вілазьмо, обшукаймо всі звивини, увесь лабіринт відрогів гори Франкліна, не залишаймо жодної печери, жодної заглибини неогляненою. Я вам кажу, не було ще жодного репортера на світі, якому довелося б стикнутися з такою таємницею, як мені, друзі мої...

— Ми не повернемося до Гранітного палацу доти, доки не знайдемо нашого таємничого покровителя. Правда? — озвався Герберт.

— Правда, — згодився інженер, — ми зробимо все, що буде в людських силах, але, повторюю вам ще раз, я переконаний, що ми знайдемо його тільки тоді, коли він сам того скоче.

— Чи залишаємося ми в коралі? — спитав Пенкроф.

— Залишімося тут, — відповів Сайрус Сміт, — запас продуктів у нас є, і тут ми будемо в центрі району наших розшуків. До того ж, коли нам це буде потрібно, ми зможемо возом швиденько з'їздити до Гранітного палацу.

— Добре! — згодився моряк. — Тільки одно зауваження.

— Яке?

— Літо вже до кінця наближається, а ми ж збиралися цього літа відбути ще й морську подорож?

— Морську подорож? — спитав Гедеон Спілет.

— Так, морську, на острів Табор. Необхідно ж туди відвезти записку, яка б повідомляла про географічне положення острова Лінкольна і теперішнє перебування на ньому Айртона, коли б шотландська яхта лорда Гленарвана прибула на острів Табор по Айртона. Може вона за цей час уже була там? Може ми вже й спізнилися?

— Але, Пенкроф, — спитав Айртон, — як гадаєте ви відбути цю морську подорож?

— Як? А на „Благополучному“.

— На „Благополучному“! — скрикнув Айртон. — Та його ж більше немає.

— Що? Мого „Благополучного“ немає? — підстрибнув Пенкроф.

— Так, він більше не існує! — пояснив Айртон. — Днів з вісім тому пірати знайшли його в малесенькій бухточці і випливли ним у море. Але ...

— Але...—урвав Пенкроф, серце якого калатало в грудях.

— Але з ними не було Боба Гарвея, щоб керувати судном, і вони, налетівши на рифи, в друзки розбили й затопили суденце.

— О! Негідники! Бандити! Мерзотники! — хріпів Пенкроф.

— Пенкроф, — скопив його руки, заспокоюючи друга, Герберт. — Не хвилюйся, ми збудуємо друге, ще більше, ніж „Благополучний“. Адже у нас є все для оснащення, всі металічні частини з піратського брига.

— Та знаєш ти, що на збудування тридцяти - сорокатоннажного судна потрібно не менше, як п'ять - шість місяців? — занепалим голосом промовив Пенкроф.

— Ми надолужимо цей час, Пенкроф! — заспокоював репортер. — Що ж робити, цього року іхати не доведеться. Мусимо відкласті на той рік нашу подорож на острів Табор.

— О, мій „Благополучний“, мій „Благополучний“! — стогнав Пенкроф, пригноблений загибеллю свого суденця, яким він так пишався.

Справді, втрата шлюпа була для колоністів великим лихом. Вони умовились, що, як тільки повернуться з своїх розшуків додому, в Гранітний палац, зараз же розпочнуть будувати судно. А тепер треба якнайшвидше взятися за остаточні розшуки таємничого благодійника.

Другого ж дня, 19 лютого, колоністи розпочали свої розшуки і билися цілий тиждень.

Навколо основи гори Франкліна, між її відрогами, утворився цілий лабіrint із скель, ущелин, гротів, печер, гірських долин, гірських майданчиків, капризно покручених і переплетених між собою. Це саме тут, у цьому лабіrintі або навіть у самому, може, масиві гори Франкліна треба провадити розшуки.

Ніяка інша частина острова не здатна була б краще сковати оселю господаря, який побажав би лишитися нікому невідомим.

Плутаниця цих відрогів була така неймовірно складна, що дослідження довелося провадити за особливим методом, розбивши ввесь цей лабіrint на ділянки.

Колоністи спершу оглянули всі долини, що виходили на південний бік вулкана. Якраз тут Айртон знайшов ту печеру, де пірати тримали його ув'язненим. В ній залишалося все так, як було в той момент, коли з неї вийшов востаннє Айртон. Навіть бойові припаси й харчі, що пірати напереносили сюди з корабля про запас, лежали в одному з кутків.

Всю цю долину, куди виходила печера, довгу вузьку долину, порослу розкішними старими хвойними деревами, якнайрельєльніше оглянули колоністи.

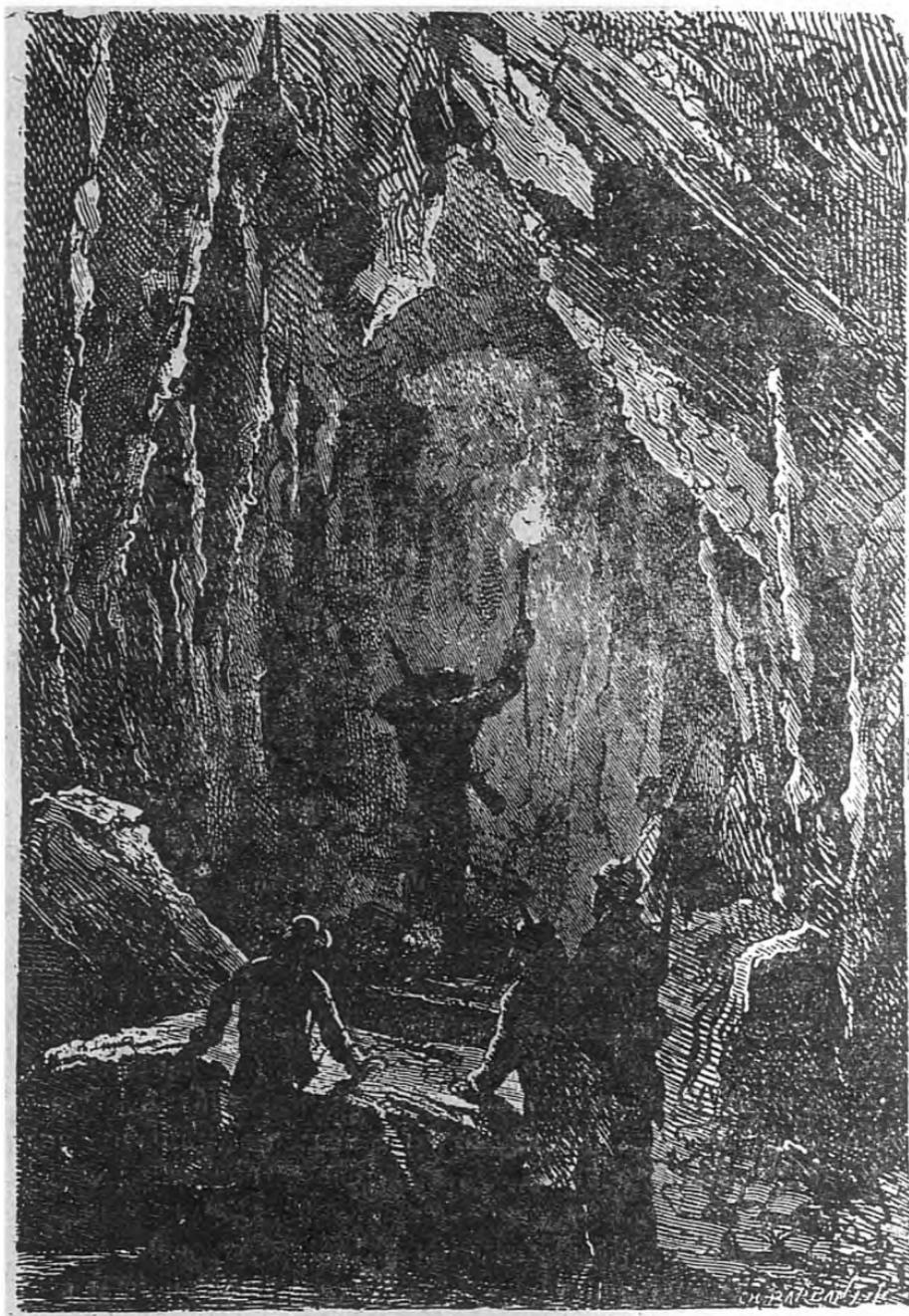
Дійшовши до південно-західного схилу гори, вони натрапили на вузьке міжгір'я, що упиралося в хаотичні базальтові громаддя на самому березі океану.

Дерева росли тут не так густо. Замість зеленої соковитої трави було вже каміння. Дики кози й муфлони перестрибували з брили на брилу між скелями. Звідси починалася межа дикої безплідної частини острова Лінкольна.

З проведеного вже дослідження колоністи могли бачити, що з усіх долин, які прилягали до гори Франкліна, тільки три були вкриті лісом та густою травою, як у коралі. Це були долини, що їх обмивали води річки Водопаду на заході та Червоного струмка — на сході. Ці два струмки, увібравши в себе всі води, що стікали з гори, та зміцнившись притоками, ставали нижче річками і несли з собою родючість ґрунтам та пишність лісам, які обмивали. Щождо річки Подяки, то її живили не гірські струмки, а головно лісові джерела, що ховалися в лісах Якамар. Надземні й підземні струмки та струмочки перед тим, як влитися в річку Подяки, насичували водою всю територію Зміїного півострова.

Отже з усіх трьох багатих на воду й рослинність долин гори Франкліна тільки одна була ще невідома колоністам і могла ховати в собі домівку таємничої особи, бо мала всі потрібні умови для життя людини. Але її всю перерили колоністи і нічого не знайшли.

Невже ж це там, серед цих безплідних голих ущелин, серед скель, серед наверговання захололих потоків лави, накопичення базальтових страховищ склав своє житло таємничий благодійник?

Колонисти пробиралися у найтемніші закутки підземелля.

Підніжжя північної частини гори Франкліна складали дві широкі долини, неглибокі, без усякої рослинності, за- сипані камінням, моренами, уламками скель, посмуговані потоками захололої лави. Ця частина вимагала довгого й важкого дослідження. Тут були тисячі заглибин, ущелин, пе- чер; щоправда зовсім незручних для житла, але цілковито захованих, замаскованих, куди дістатися було неуявно важко.

І все таки колоністи туди пролазили, доходили, оглядали. Вони відвідали навіть темні підземні ходи - тунелі плутонічного походження, чорні від підземного вогню ще з часів вулканічного утворення острова. Ці тунелі тяглися аж до самої середини гори Франкліна. Проходили ці чорні галереї колоністи з запаленими смолистими гілками, обди- влялися всі печери, заглядали в усі, навіть найменші, загли- бини.

Проте всюди тут панував важкий непроглядний морок і мертві нерухомість.

Здавалося, що ніяка жива істота тут не могла існувати; що ніколи нога людська не ступала по цих тунелях або рука людська не торкалася цих кам'яних підвалин. Такі вони чорні, страшні й мертві лишилися з того дня, коли підземний огонь вихопив їх з дна морського і виніс на по- верхню океану, утворивши острів.

Тим часом, якщо ця підземна частина острова була аб-солютно мертві, чорна, порожня, якщо важка цілковита пітьма навічно залягла в ній, то цього не можна було ска-зати про абсолютну тишу.

Сайрус Сміт з великим подивом відзначив, що в одній з найтемніших і найдальших галерей, яка простяглася на сотні футів усередину гори, чути якийсь підземний, майже безупинний гуркіт. Цей гуркіт підхоплювала і, збільшу-ючи його, далеко розносилася порожніми галереями голосна луна.

Гедеон Спілет, який був разом з інженером, теж чув цей віддалений гуркіт, що визначав відновлення діяльності підземного вогню, тобто відновлення вулканічної діяльності.

Кілька разів обидва починали прислухатись і щоразу чули гуркіт. Обоє визнали, що це ознака вулканічної діяльності в надрах острова.

— Виходить, що вулкан не зовсім згаслий? — не то запитав сам себе, не то здивувався репортер.

— Дуже можливо, що з того часу, коли ми оглядали кратер, — відповів Сайрус Сміт, — відбулися якісь зміни в надрах його і він ожив. Дуже часто деякі з вулканів вважають за погаслі, а вони потім знову стають діючими.

— А що як вулкан Франкліна готується вибухнути, чи цей вибух не загрожуватиме всьому острову Лінкольна? — спитав Гедеон Спілет.

— На мою думку, ні! — відповів інженер. — Адже існує кратер, тобто запобіжний клапан для газів і лави, значить завжди, як це, очевидно, було й раніше, зайвина газів та лави може спокійно вилитись через кратер.

— Аби лиш потоки лави не знайшли собі нового виходу й не проклали нових шляхів до родючих частин острова! — тихо промовив репортер.

— Чому ви так думаете, мій любий Спілет? З якої речі потоки лави потечуть новими напрямами, а не підуть старим звичним шляхом?

— Е, вулкани мають іноді капризи! — відповів репортер.

— Чи ви помітили, що нахил усього масиву гори Франкліна сприяє тому, щоб під час вибуху лава стікала в напрямі цієї долини, яку ми зараз досліджуємо? Потріben великий землетрус, який перемістив би центр ваги всієї гори, і тоді тільки зміниться напрям стікання лави.

— Але землетрус завжди можливий, раз вулкан діючий, — зауважив Гедеон Спілет.

— Так, завжди, — підтримав інженер, — особливо, коли підземні сили починають оживати, а виходу із земних надр нема, якщо кратер засипався. Звичайно, любий Спілет, вибух вулкана, коли б він трапився, був би для нас великим лихом; далеко краще було б, якби вулкан мав добристі спати собі й далі. Та що ми можемо вдіяти? В усіком разі, хоч би що там трапилося, а я вважаю, що нашій домівці — Гранітному палацові — на плоскогір'ї Далекого краєвиду ніщо не загрожуватиме. Між горою Франкліна й нашим плоскогір'ям так піднятий ґрунт, що ніколи лава не зможе сюди дістатись; це підвищення неодмінно її відкине назад на дюни та до затоки Акули.

— Так вулкан, виходить, не згас? — спитав Гедеон Спілет.

— Проте ми ще й разу не бачили над вершиною гори Франкліна диму або пари, що вказувало б на близький вибух, — сказав Гедеон Спілет.

— Справді так, — згодився інженер, — якраз учора я довго дивився на вершину гори і нічогісінько не помітив. Але не виключена можливість, що в нижній частині кратера вулкана за довгі часи його сну накупчилося багато каміння, уламків схель, захололої лави і все це закрило вихід за побіжному клапанові, як я тільки що казав. Проте при першому ж серйозному натиску знизу все злетить у повітря і кратер очиститься. Ви можете бути спокійним, любий мій Спілет, ні наш острів, що являє собою казан, ні вулкан, так би мовити димар, не вибухнуть під натиском газів. Ну, а, звичайно, було б далеко краще, коли б взагалі ні про який вибух не йшлося зовсім.

— А, проте, ми не можемо помилятись: ясно чути грізний глухий гуркіт, який виходить з самих надр вулкана.

— Вірно, — проговорив інженер, знов прислухаючись з напружену увагою, — помилитися не можна... Там відбувається якийсь процес і ми поки що не можемо передбачити ні серйозності його, ні кінцевих наслідків.

Вийшовши, нарешті, з цієї підземної галереї, Сайрус Сміт і Гедеон Спілет приєдналися до решти колоністів, яким коротко розповіли про бачене й чуте та свої міркування з приводу цього.

— Гаразд! — скрикнув Пенкроф. — Цей вулкан хоче нам показати свої кігті! Добре, нехай лише спробує! І на нього знайдеться хазяїн!

— Це ж хто? — спитав Наб.

— А наш таємничий благодійник! Він йому зразу заткне горлянку, коли вулкан тільки наважиться роззвявити свою пашу!

З цього видно, яку безмежну віру мав Пенкроф до таємничого покровителя острова. Всі дивні, нез'ясненні й незлагненні події, які траплялися колоністам на острові, вкрай вразили розум та почуття моряка і створили в нього уявлення про якісь надприродні сили, якісь надприродні можливості цієї істоти.

Але цей самий благодійник, не зважаючи на всі старання,

на всю упертість колоністів, уникав їхніх розшуків. Ніде, нічого і ніяк не могли виявити колоністи.

Від 19 до 25 лютого колоністи обшукали всю північну частину острова Лінкольна, до найпотайніших її куточків. Колоністи виступували навіть скелі гори, як це роблять із стінами підозрілих будинків під час обшуку. Інженер навіть зробив найдокладнішу карту гори Франкліна. І за цією картою провадив систематичні дослідження. Якнайдокладніше обдивилися всю гору від підземних її галерей до самої шапки у вигляді зрізаного конуса, в центрі якої відкривався кратер.

Навіть більше того: колоністи лазили в самий кратер, ще згаслий покищо, але в бездонній глибині якого виразно вжечувся підземний гуркіт. А тим часом нагорі ні крапельки пари, ні хмаринки диму. Ніщо не віщувало близького вибуху.

Ні тут, ні в якій іншій частині гори Франкліна колоністи не знайшли навіть найменшого сліду того, кого шукали.

Тоді район своїх розшуків вони перенесли в дюни. Обдивилися високі стрімкі скелі - стіни із захололої лави затоки Акули, від рівня води до самого верху; хоч це й було несказанно важко.

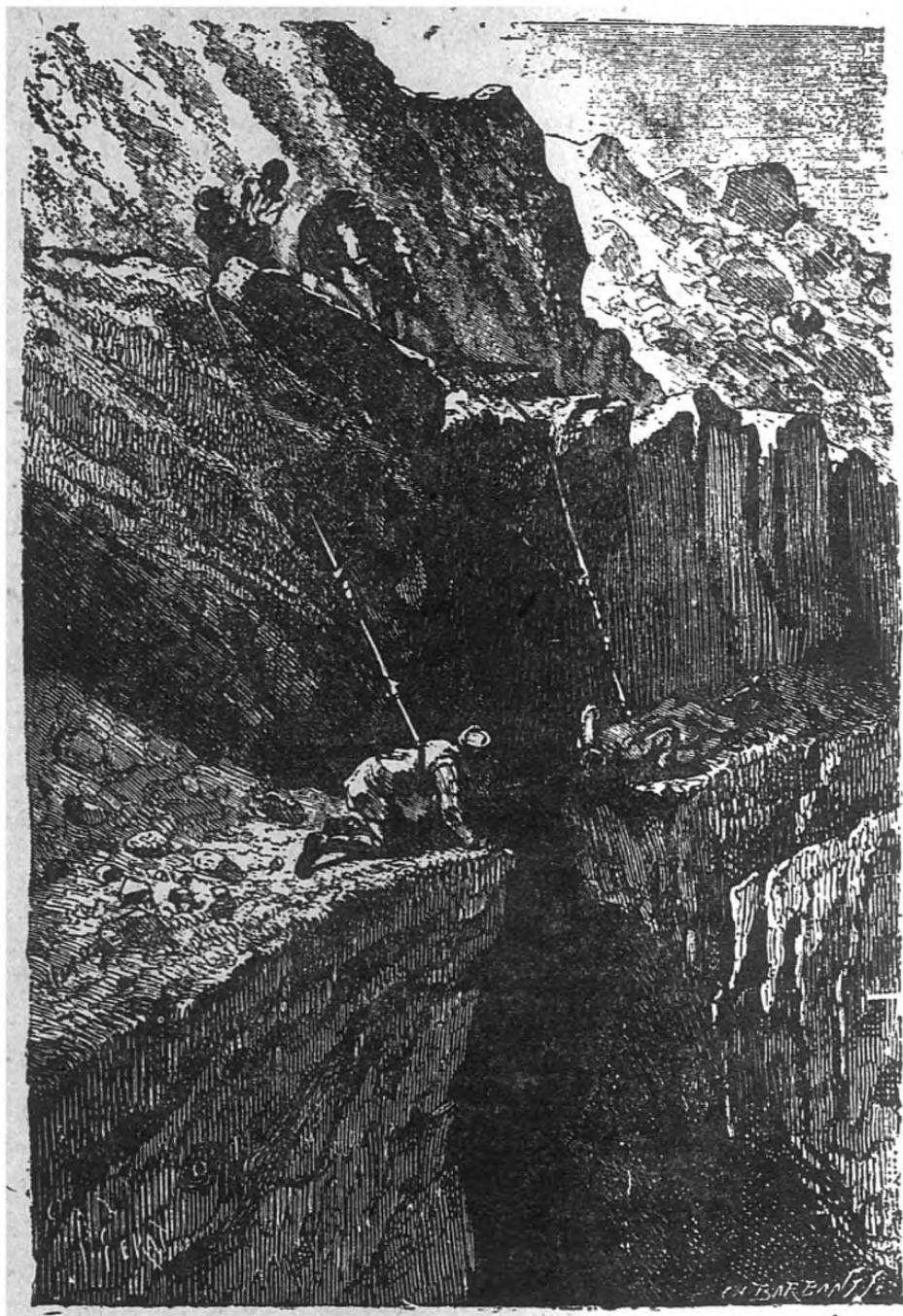
Нікого! Нічого!

Кінець - кінцем у ці два слова вилилися всі зусилля, всі старання колоністів, увесь змарнований час, витрачені безрезультаціально сили... Лишилося тільки почуття глухого гніву і навіть якоїсь невиразної образи не тільки у Сайруса Сміта, але й у його товаришів.

Час уже був подумати про поворот додому, про закінчення, нарешті, цих марних розшуків. Не могли ж вони тривати вічно!

Справді бо колоністи мали підстави казати, що їх таємничий благодійник живе не на поверхні острова. Найбожевільніші гіпотези зароїлися у їх розбурханій уяві. Особливо Пенкроф і Наб, чого тільки вони не припускали! Найбільш химерними, надприродними, неуявними припущеннями намагалися вони пояснити те, чого не могла розкрити їм реальна дійсність.

25 лютого колоністи повернулися додому, в Гранітний

Колоністи навіть на канатах спускалися в провалля й ущелини.

палац. З допомогою влучно пущеної стріли вони зачепили знов один кінець мотуз за виступ скелі біля дверей палацу. Злізли нагору, знову склали та встановили свою підйому й відновили сполучення свого житла з навколишнім світом.

Рівно через місяць, 25 березня, колоністи святкували треті роковини свого життя на острові Лінкольна.

Розділ чотирнадцятий

Минулі три роки. — Проект збудування нового судна. — Ухвала. — Процвітання колонії. — Верф. — Морози в південний півкулі. — Пенкроф скорився. — Прання білизни. — Гора Франкліна.

Минуло три роки з того часу, як річмондські бранці утекли з полону. Скільки то разів за ці минулі три роки розмовляли вони про свою батьківщину, скільки разів загдували її, завжди живу в їхній пам'яті!

Вони були певні, що війна на батьківщині закінчилася вже давно перемогою справедливої ідеї Півночі. Але які втрати вона принесла з собою для країни? Скільки крові пролилося? Хто з їхніх друзів загинув під час війни? Ось теми постійних розмов колоністів про батьківщину. Чи то ж настане колинебудь день, що вони побачать рідні місця?

Вернувшись на батьківщину ненадовго, на кілька днів усього, відновити зв'язки острова з цивілізованим світом, а потім назавжди оселитися тут, на цьому острові, в цій колонії, створеній їх власними руками, їх працею... Хіба це нездійсненна мрія?

Але було тільки два шляхи для здійснення її: або одного чудового дня з'явиться якесь судно у водах острова Лінкольна, або колоністи мусять сами збудувати таке велике судно, яке зможе витримати досить довгу морську подорож, аж до населених земель Тихого океану.

— Якщо наш покровитель, — повторював Пенкроф, — не знайде ще якогось іншого способу переправити нас на батьківщину.

Справді, коли б Пенкрофові з Набом хтось сказав, що в затоці Акули або в порті Кулі їх дожидаеться триста-тоннажний корабель, то вони навіть не здивувалися б, до того їх розум та уява були підкорені впливові й думкам про всемогутність таємничого благодійника.

Але Сайрус Сміт, менш захоплений і менш довірливий, порадив їм спуститися з крил фантазії на тверду реальність і обговорити краще можливість збудування судна — справді невідкладної справи, — бо треба ж було якнайшвидше відвезти на острів Табор документ з визначенням нового місяця перебування Айртона.

„Благодолучного“ більше не було. На збудування нового судна потрібно буде витратити шість місяців. Отже раніш, як наступної весни подорож до острова Табор відбутися не може.

— Адже у нас є час як слід приготуватися до наступної весни, — сказав інженер, розмовляючи з Пенкрофом з природою будівництва судна. — Я гадаю так, друже мій, раз вже нам треба знову будувати суденце, то треба його будувати солідних розмірів. Прибуття шотландської яхти на острів Табор річ дуже проблематична. Та навіть може бути й так, що вже кілька місяців тому вона й приїздила, але відбула назад після марних розшуків Айртона. Чи не краще було б зразу вже збудувати таке судно, яке в разі потреби могло б нас приставити хоч до полінезійського архіпелага, хоч до Нової Зеландії. Яка ваша думка щодо цього, Пенкроф?

— Моя думка така, містер Сміт, — відповів моряк, — що ви з однаковим успіхом можете збудувати і маленьке суденце і велике судно. І дерева і знарядь праці у нас досить, значить усе залежатиме тільки від часу.

— А скільки часу потрібно, щоб збудувати судно на двісті п'ятдесяти - триста тонн? — спитав Сайрус Сміт.

— Сім або вісім місяців, — відповів Пенкроф. — Але слід пам'ятати, що наближається зима і що взимку мірзле дерево обробляти дуже важко. Відкиньмо, отже, кілька тижнів вимушеної дозвілля і, коли наше судно буде готове наступного листопада, то ми зможемо вважати себе за дуже щасливих.

— Ну, що ж, саме добре! — сказав Сайрус Сміт. — Це якраз буде найзручніший сезон, щоб вирядитись у морську подорож — чи на острів Табор, чи на якусь іншу, дальшу землю.

— От і гаразд, містер Сміт, — зрадів моряк. — Готуйте но-

ваші рисунки. Робітники готові. Я гадаю, що Айртон теж не відмовиться нам допомогти своїми знаннями й працею.

Колоністи обговорили й ухвалили план інженера. Справді, це було найкраще, що можна зробити. Хоч збудування тристатонажного судна справа не легка, але колоністи вірили у свої сили і мали підстави, бо запорукою тому були попередні їх успіхи.

Отже Сайрус Сміт, не гаючись, уявився складати розрахунки й готувати рисунки. Тим часом його помічники стали рубати й готувати дерево для майбутнього судна. Аж у лісах Далекого Заходу знайшли вони потрібне дерево: дуби й берести.

Скориставшися з тої просіки, яку прорубали під час останньої екскурсії, колоністи розширили її і, зробивши дорогу, назвали її „Шлях лісів Далекого Заходу“. Тепер легше стало возити й перетягати будівельне дерево. Щоправда, через те, що вибирали потрібні дерева, коли їх рубали, то шлях цей вийшов покручений і нерівний. Проте, все ж таки це був шлях, що з'єднував Гранітний палац з Змійним півостровом.

Конче було необхідно зараз же почати рубати й готувати дерево, бо треба ж спершу було дати йому висохнути. Теслярі працювали невтомно цілісінький квітень. Година стояла майже ввесь час добра, за винятком кількох досить сильних штурмів.

Містер Юп старанно допомагав робітникам. Він то лавив на самий вершок дерева, щоб прив'язати канат і допомагав валити зрубане дерево, то підставляв свої могутні плечі і перетягав колоди.

Біля „Димарів“ улаштували знову верф і тут же склали в стоси наготовлене дерево.

Одночасно колоністам довелось управлятись і з своїми хліборобськими та садово-городніми роботами. Наприкінці квітня, тобто жовтня у північній півкулі, всі сліди руїн і спустошення на полях та городах плоскогір'я Далекого краєвиду були знищенні. Все було полагоджено. Відбудували ново млин, будівлі пташника, бо птахи всі позліталися на старі місця. У конюшні для онагрів було вже

п'ятеро онагрів: четверо старих дужих, що ходили і в запряжці і під верхом, і одне маленьке онагренятко, що допіру народилося.

Господарство колонії збагатилося ще на плуг. І тепер онагри орали цим плугом не гірше, ніж йоркширські або кентуккійські воли.

Кожному з колоністів роботи було більш, ніж треба. Робочі руки не гуляли. А зате, які всі вони були напрочуд здорові! Які веселі чарівні вечори минали після цілоденної роботи в Гранітному палаці! Скільки проектів, планів будували колоністи на майбутнє!..

Нема чого й говорити, що тепер Айртон зовсім злився з загальним життям колоністів і навіть не поставало більше питання про те, щоб йому йти жити в кораль. А втім, він завжди бував сумний, тримався більше самотою. Охоче брав участь у спільніх роботах і майже ніколи — у розвагах своїх друзів. Але це був добрий робітник: сильний, здібний, працьовитий, розумний і витривалий. Всі колоністи не тільки поважали його, але й щиро любили.

Проте й кораль не був занедбаний. Щодва дні хтонебудь з колоністів або запрягав онагрів або сідав верхи і іхав у кораль. Тут треба було доглянути й наготовити іжі цілим отарам муфлонів та кіз; а звідти привезти для Гранітного палацу молока.

Здебільшого поїздки одночасно ставали за привід до полювання. Ось чому найчастіше тепер доглядали кораль Гедеон Спілет та Герберт, а Топ завжди біг попереду. В наслідок — у Гранітному палаці ніколи не виводився запас дичини: завжди бувало вдосталь і агуті, і диких кабанів, і водосвинок, і кенгуру, і диких качок, і тетеревів, і всякої іншої дичини. Кролятник теж поставав кухні палацу свою продукцію, устрична обмілина ніколи не бідніла на устриці та великі морські черепахи. Всіляка городина й садовина з плоскогір'я Далекого краєвиду, дики лісові фрукти... Навіть перелічити не можна, скільки всякого такого добра було у колоністів!..

Нема чого й говорити, що телеграфне сполучення між Гранітним палацом і коралем було відновлене й відремонтоване. І щоразу, коли хтось із колоністів затримувався в

коралі і мусив залишатися там на ніч, він неодмінно телеграфував друзям, хоч на острові тепер було цілком безпечно, принаймні щодо нападу людей.

Проте завжди можна було сподіватись нової навали піратів або каторжників - утікачів. Можливо навіть, що приятели Боба Гарвея, які ще залишилися відвувати каторгу в Норфольку, знали його намір тікати і теж тепер взяли з нього приклад.

Тим то щодня неодмінно підзорна труба колоністів подовгу пересувалася з вікон Гранітного палацу по широкому горизонту бухти Союзу й бухти Вашінгтона. Якщо колоністи приходили в кораль, то з не меншою увагою спостерігали західне узбережжя острова. Вилізши трохи на один з відрогів гори Франкліна, колоністи могли оглянути західний горизонт широченим радіусом.

Хоч нічого підозрілого вони не бачили, проте ухвалено було, що ім треба триматися завжди напоготові.

Одного разу ввечері інженер повідомив своїх друзів про свій план фортифікації кораля. На його думку, варто було б підвищити й змінити огорожу кораля так, щоб, у разі потреби, можна було в ньому висидіти яку завгодно облогу.

Наскільки Гранітний палац з усіма своїми багатствами був неприступний для ворогів вже самим своїм природним розташуванням, настільки кораль своїми тваринними багатствами був цілком відкритий і ласий шматочок для всіх піратів та бандитів, які надумали б висадитись на острові Лінкольна. Коли б таке трапилося і колоністам треба було витримувати облогу, то необхідно зробити так, щоб і облогу легко витримувати, і ворога легко відбивати.

Ось який план треба було всебічно обміркувати і почати здійснення його наступної весни.

15 травня кіль нового судна вже чітко вимальовувався на стапелях верфі. Через кілька днів на кінцях його височіли міцно впосовані у пази форштевень і ахтерштевень. Міцний дубовий кіль мав сто десять футів завдовжки, що дозволяло ширину середньої частини корабля зробити в двадцять п'ять футів.

Але... це й усе, що встигли зробити колоністи до по-

чатку холодів та дощів. Протягом тижня вони ще встигли поставити перші шпангоути кормової частини судна і на цьому припинили працю.

Останні дні травня випала неймовірно погана погода: дощі, холодні східні вітри, що досягали часом сили справжнього урагану.

Інженер хвилювався, що шторми можуть завалити й зруйнувати верф. Він уже шкодував, чому не збудував він верф десь в іншому місці, близче до Гранітного палацу. Острівець Порятунку дуже ненадійний і занадто невеликий захист від навали океанських хвиль. Адже „Димарі“ завжди заливає водою, а під час великих ураганів хвилі докочуються аж до самого підніжжя гранітної стіни.

На щастя, всі побоювання інженера не справдилися. Вітер стъобав більше південно-східну частину острова і в цих умовах частина узбережжя перед Гранітним палацом була під цілковитим прикриттям миса Знахідки.

Пенкроф з Айртоном, обидва найстаранніші робітники, працювали над будуванням нового судна доти, доки це тільки було в людських силах. Вони не звертали уваги на холодний вітер, що тріпав їх чуби, не зважали на холодний дощ, від якого на них рубця сухого не було, удар сокирою хоч під дощ, хоч у ясну годину, все одно лишався ударом сокирою. Але, коли люті морози ударили після дощів та мряки, коли дерево замерзло, як залізо, тоді робота стала не робота, а мука, і 10 червня довелося остаточно відмовитись від будівництва судна до більш сприятливої погоди.

Сайруса Сміта та його товаришів щозими невимовно дивували страшні холоди й люті морози на острові Лінкольна. Колоністи ніяк не могли зрозуміти, чим це можна пояснити. Температура взимку на острові Лінкольна була приблизно така ж, як і в Новій Англії, що лежить майже на однаковій з островом Лінкольна віддалі від екватора. Але там ці люті морози пояснюються близькістю приполярних земель, від яких нічим Нова Англія не захищена, бо має рівнинний характер поверхні. Тут же, на острові Лінкольна, це пояснення не годилося.

— Доведено навіть,— сказав якось Сайрус Сміт своїм

друзям, — що під однаковими широтами приморські райони й острови менше терплять від холодів та морозів, ніж країни континентальні. Мені, приміром, часто доводилося чути, що в Ломбардії зими далеко лютіші, ніж, скажім, у Шотландії. Це пояснюється тим, що море пом'якшує клімат — узимку не так холодно, а влітку не буває великої спеки. Море, ввібралши влітку тепло, помалу його вилучає протягом зими. Острови ж щодо цього ще в кращих умовах.

— Але чому ж, містер Сміт, — спитав Герберт, — острів Лінкольна не підлягає цьому законові?

— Важко це пояснити, — відповів інженер. — В усікому разі я схиляюся до думки, що тут має значення положення острова Лінкольна у південній півкулі, яка, це вже ти знаєш, холодніша від північної?

— Справді, — підтверджуючи, додав Герберт, — плавуча крига заходить набагато далі у південній частині Тихого океану, ніж у північній.

— Вірно, — підтримав і Пенкроф, — коли я ще був китоловом, то мені траплялося бачити айсберги майже на рівні миса Горн.

— Може люті холоди на острові Лінкольна і треба пояснювати близькістю плавучих криг? — не то запитав, не то подумав уголос Гедеон Спілет.

— Ваша думка, любий Спілет, цілком слушна, — відповів Сайрус Сміт, — це справді, можливо, найправдивіше пояснення суворих зим на острові. Але не забудьте про одну цілком фізичну причину, науково вже доведену, чому південна півкуля холодніша від північної. Влітку сонце близче стоять до південної півкулі, отже, природно, воно взимку далі відходить від неї. Цим і слід пояснювати такі великі коливання середньої температури зими порівняно з середньою температурою літа. Пригадайте, що коли взимку бувають люті морози, то влітку тут майже тропічна спека.

— Але чому ж це так, скажіть, будь ласка, містер Сміт, — спитав Пенкроф, нахмурюючи брови, — чому це наша земна куля так погано поділена на півкулі? Це несправедливо!

— Друже Пенкроф, — відповів, сміючись, інженер, — чи справедливо, чи ні, а так воно є! А чому це так виходить, зараз вам поясню. Земля обертається навколо сонця не по

— Наб, — сказав репортер, — я тобі всю свою спадщину залишу,
добудь тільки мені газету.

колу, а по еліпсу — цього вимагають закони механіки. Сонце знаходитьться в одному з фокусів цього еліпса ; отже земля під час свого річного обертання то наближається до нього якнайближче — вступає у свій перигей, то віддається від нього якнайдалі — вступає в свій апогей. Отже виходить так, що південна півкуля взимку завжди стоїть у своєму апогеї, тобто найдалі від сонця, тим то і зими тут холодніші. Це вже так є, друже мій Пенкроф, і люди нічого зробити тут не можуть, хоч нехай які вчені вони будуть !

— А втім, — не згоджувався мало переконаний Пенкроф, — скільки то вчених у нас є, які величезні книги понаписувані про те, що люди вже знають !

— А ще більше книг можна написати про те, чого люди ще не знають ! — засміявся Сайрус Сміт.

Чи з тієї причини, чи з іншої, а тільки у червні почалися такі люті морози, що колоністи мусили відсиджуватись у Гранітному палаці.

Це своє ув'язнення колоністи терпіли неохоче. Особливо ж цього разу найбільше від усіх нудьгував Гедеон Спілет.

— Знаєш, Наб, — сказав раз Гедеон Спілет Набові, — я ладний нотаріально тобі передати право на всю мою спадщину, якщо ти передплатиш для мене якусь газету. Словом, честі, чого мені найбільш бракує тут для повного моого щастя, так це знати щоранку всі новини, які трапилися в світі напередодні.

Наб зареготав.

— А мені, — відповів він, — по щирості сказати, куди цікавіша сьогоднішня робота, ніж учораши новини.

Але, сказати правду, роботи колоністам завжди вистачало як у самому Гранітному палаці, так і надворі.

Колонія острова Лінкольна була на найвищій точці свого добробуту. Подія з піратським бригом дала колонії нові, майже незлічені багатства. Не кажучи вже про повну оснастку, яку можна було цілком використати для майбутнього судна, що будувалось у верфі, комори Гранітного палацу були набиті тепер усіляким знаряддям, інструментами, зброєю, бойовими припасами, одежею, білизною, хар-

човими запасами, — одне слово, всім, що тільки потрібно було для життя колонії.

Тепер уже не треба було самим виробляти товсте сукно або повстю, бо теплого одягу в колоністів були численні запаси. Якщо першої своєї зимівлі колоністи тяжко терпіли від морозів, то тепер ніякі морози, ніякі сніговій не були їм більше страшні.

Білизни було в них тепер теж так багато, що вони прали її тільки чотири рази на рік, як колись бувало в стравинних багатих родинах. Білизну свою колоністи тримали в бездоганному стані. Сайрус Сміт наготовував цілі запаси мила й соди. І Гедеон Сплет, дожидаючи, поки поштар принесе їому газету, тим часом разом з Пенкрофом стали чудовими працьками.

Минули непомітно зимові місяці — червень, липень і серпень. Зима цього року була ще жорстокіша від попередніх. Середня температура зими була $13,33^{\circ}$ холоду, нижча навіть від торішньої.

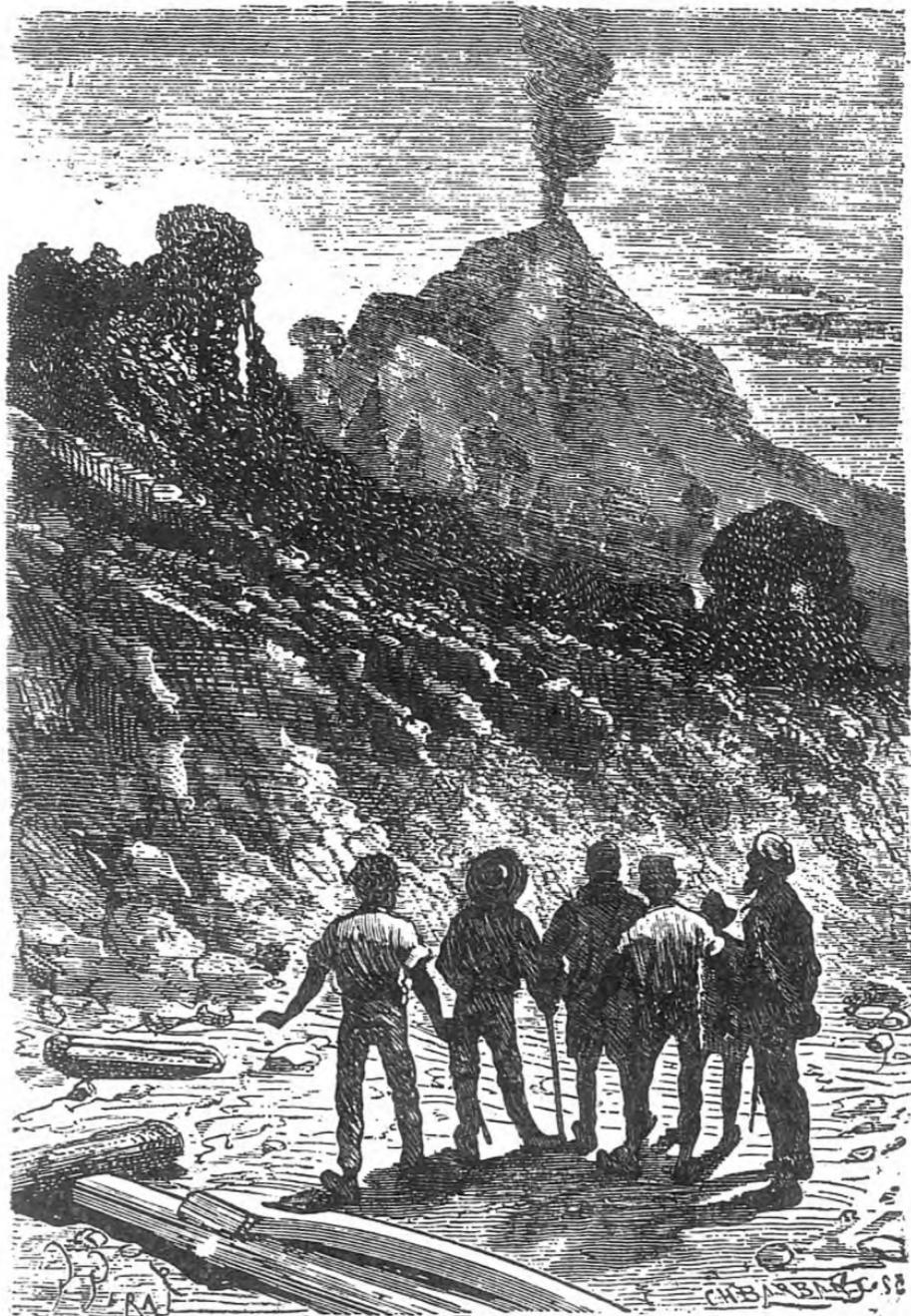
А втім люди й тварини почували себе — краще й не треба. Містерові Юпу, щоправда, цієї зими особливо дошкуляв холод, він став мерзлякуватий. Довелося пошити їому теплий халат. Але це була єдина його вада. Зате, який з нього чудовий слуга — стараний, невтомний, тямуний і... зовсім небалакучий!

— Ще б пак, — казав Пенкроф, — не бути добрим слугою та погано працювати, коли маєш чотири руки замість двох!

Від останньої експедиції — розшуків навколо гори Франкліна — минуло сім місяців. Вересень приніс із собою кращу погоду.

Таємничий благодійник колонії нічим не виявляв своєї присутності. Та, власне, і не було підстав, бо ніяка сумна або грізна для колоністів подія не збаламутила їх щасливого трудового життя.

Сайрус Сміт помітив навіть, що протягом цього періоду ні разу Топ не гавкав так дивно, як раніш, і не підходив до колодязя. Очевидно, коли невідома таємнича особа мала змогу якось сполучатися з Гранітним палацом через гранітний масив, то тепер цього більше не було. Ні Топ,

Легесенький димок здіймався в небо з вершини гори.

ні Юп — двоє майже нерозлучних приятелів — не виявляли більш ніяких ознак занепокоєння, що породжувало у Сайруса Сміта підозру.

Але хіба це значило, що розгадка знайдена? Хіба можна було ручитися, що не трапиться знов якась подія і не викличе знов на сцену таємничу особу? Хто знає, що готове майбутнє?

Нарешті зима скінчилася. Перші весняні дні принесли з собою подію, яка мала дуже серйозні наслідки:

7 вересня Сайрус Сміт, глянувши випадково на вершину гори Франкліна, раптом побачив, що легенький димок куриється над кратером вулкана ...

Розділ п'ятнадцятий

Вулкан прокинувся. — Весна. — Відновлення роботи. — Вечір 15 жовтня. — Телеграма. — Запитання. — Відповідь. — Від'їзд у кораль. — Записка. — Додатковий провід. — Базальтовий берег. — Під час припливу. — Під час відпливу. — Гrot. — Сліпуче світло.

Колоністи, покликані інженером, покидали свої роботи і поприбігали. Вони мовччи дивилися на вершину гори Франкліна.

Значить вулкан прокинувся! Пара пробила, очевидно, нижні мінеральні шари в глибині кратера і тепер виривалася в повітря. Чи дасть підземний огонь страшний вибух, чи ні? Ось чого ніяк не можна було передбачити.

А втім, коли б навіть припустити, що станеться вибух вулкана, то можна сподіватися, що острову Лінкольна в цілому цей вибух дуже не пошкодить. Адже не завжди потоки виверженої лави заходять далеко і руйнують усе — поперше, а подруге, з того, що північні схили гори Франкліна посмуговані захололими потоками лави, можна судити про неодноразові вже вибухи цього вулкана. Крім того, природна щербина в північному боці кратера вказує більш менш імовірно той напрям, яким поллються магматичні маси. Це бік якраз протилежний родючій частині острова Лінкольна.

Проте не завжди минуле наперед визначає майбутнє. Часто на вершині вулканів старі кратери лишаються недіючі, а починають діяти нові. Це не раз бувало і в Старому і в Новому Світі. Так було і з вулканами — Етною, Попокатепетлем, Орізабою. Нічого не можна передбачити навіть напередодні самого вибуху Кінець-кінцем, досить сильно-му землетрусові сколихнути вулкан, — а землетруси майже завжди супроводжують вибухи вулканів, — як уся конфі-

гурація гори вулкана може несподівано змінитись і нічим не стримані потоки лави можуть політись туди, де їх ніхто ніколи не сподівався.

Сайрус Сміт все це пояснив своїм товаришам, нічого не криючи і нічого не перебільшуючи.

Та, крім того, що можна було зробити? Гранітному палацові, здається, ніякі землетруси дуже пошкодити не зможуть. Але кораль під загрозою, особливо, коли відкриється якийсь новий кратер у південному боці гори Франкліна.

Починаючи від цього дня, шапка пари й диму не зникала вже з вершини гори Франкліна. Навіть ясно було видно, як вона що день, то ставала вищою, густішою й чорнішою. Проте полум'я ніколи не пробивалося крізь дим і пару. Це визначало, що грізний процес відбувався ще десь глибоко під землею.

Тим часом весною колоністи відновили всі свої роботи, особливо ж будування судна. Щоб прискорити й полегшити піляння колод на дошки, Сайрус Сміт влаштував гідрравлічний тартак, вірніше, просто лісопилку, скопіювавши побудову з маленьких сільських тартачків Норвегії.

Для цього інженер використав водяну енергію водопаду на березі моря. З допомогою колеса, двох циліндрів та блоків, що їх пускав у рух водопад, колодам надавався рух горизонтальний, а великий пилці — рух вертикальний. Ось є усе! Не зважаючи на такий примітивний механізм чи апарат, лісопилка працювала якнайкраще і дуже швидко.

Наприкінці вересня на стапелях верфі вже стояв майже зовсім готовий каркас судна. Його мали оснащувати, як шхуну. Остов судна і навіть усі шпангоути майже були закінчені. Вузька носова частина і далеко ширша кормова провіщала сталість судна на воді, а звідси можливість відбувати на ньому досить великі рейси. Але обшивання бортів, настилання палуби ще потребували багато часу.

Добре що хоч усі металічні частини й уся оснастка з піратського брига були цілі. Скільки то врятували колоністи мідних цвяхів та взагалі мідних частин з затонулого брига!..

Отже металістам роботи майже не було, зате скільки її ще припадало теслярам!

Проте довелося на тиждень відкласти суднобудівельні роботи, бо наспілі польові та городні роботи на плоскогір'ї Далекого краєвиду. Після закінчення їх з ще більшою енергією взялися колоністи до своєї шхуни.

Коли наставав вечір, колоністій справжнісінько валилися з ніг. Щоб заощадити свій час, вони стали обідати опівдні, а вечеряли вже тоді, коли сонце сідало і починало зовсім смеркати. Тоді вони поверталися додому в Гранітний палац і, швиденько повечерявши, знесилені падали в ліжка.

Проте не раз, коли під час вечері виникала цікава розмова, колоністи, не зважаючи на втому, довгенько сиділи й не лягали спати. Найбільше вони говорили про той час і ті зміни, які принесе з собою закінчення їхньої шхуни і можливість поїхати до цивілізованих країн. Але щоразу і одностайно всі погоджувалися на тому, що повернутися якнайшвидше сюди, назад на острів Лінкольна. Ніхто з колоністів собі не мислив покинути назавжди цю колонію, збудовану їх власними руками з такими важкими зусиллями, але й з такими близькучими успіхами, якій налагодження зв'язків з Америкою надасть ще нового й потужного розквіту.

Особливо Наб та Пенкроф мріяли закінчити тут свої дні.

— Герберт,— питав моряк,— ти ніколи не покинеш нашого острова Лінкольна?

— Ніколи, Пенкроф! Особливо, коли ти тут лишатимешся.

— Добре, мій хлопчику! — відповідав Пенкроф.— Я тебе тут дожидатиму. Ти привезеш сюди свою жінку й дітлахів, а я обіцяю тобі виховати з них справжніх молодців.

— Згода! — червонів і сміявся Герберт.

— А ви, містер Сміт,— починав знову Пенкроф у захваті,— ви завжди будете губернатором острова? О, скільки цей острів може прогодувати людей! Мабуть тисяч десять, не менше!

Все далі й далі розвивалися нестримні мрії колоністів і кінчалися, нарешті, тим, що Гедеон Спілет заснує газету „Нью-Лінкольн-Геральд“.

Мовчазний Айртон думав сам собі, що він хотів би ба-

чити знов лорда Гленарвана і сказати, довести йому, що він зовсім переродився.

Увечері 15 жовтня розмова знов крутилася навколо улюбленої теми колоністів. Вона затяглась довше, ніж звичайно, дехто почав навіть уже позіхати. Пенкроф, вкрай стомлений, попростував був до свого ліжка.

Була дев'ята година вечора. Раптом із залу, де стояв телеграфний апарат, пролунав дзвінок.

Всі були тут, вдома — Сайрус Сміт, Гедеон Спілет, Герберт, Наб, Пенкроф, Айртон. Нікого ж не могло бути в коралі.

Сайрус Сміт похапцем устав. Всі перезиралися між собою, думаючи, що, може, це вони не те почули.

— Що це значить? — скрикнув Наб. — Не інакше, як сам чорт подзвонив.

Ніхто не відповів на жарт.

— Збирається гроза, — сказав Герберт. — Чи не може вплив атмосферної електрики...

Герберт не докінчив фрази. Інженер, на якого всі перевели погляди, заперечливо похитав головою.

— Почекаймо! — сказав Гедеон Спілет. — Якщо це виклик, то той, хто його зробив, повторить його ще раз.

— Але, хто ж це може бути? — здивовано спітав Наб.

— Та той, — відповів Пенкроф, — хто...

Слова Пенкрофа обрівав і заглушив новий сильний дзвінок.

Сайрус Сміт швидко підійшов до апарату і простукав у кораль: „Що вам потрібно?“

Півхвилини згодом стрілка, повільно пересуваючись, вивела: „Приходьте негайно в кораль“.

— Нарешті! — скрикнув Сайрус Сміт.

Так! Нарешті! Таємниця таки розкриється!

Нестримна цікавість вмить прогнала втому, сон колоністів. Ніхто більш про це не думав. Через дві хвилини всі були готові і спускалися вже підйомою на берег моря, не перемовившись і словом. В Гранітному палаці залишилися тільки Топ і Юп, без яких можна було обйтися.

Ніч була темна. Молодик тільки того вечора народився і зайшов майже одночасно з сонцем. Герберт сказав правду.

Важкі чорні хмари облягали небо. Подеколи спалахи далекої блискавки освітлювали на мить горизонт.

Гроза насувалася і, здавалося, що через кілька годин грім ударить над самим островом.

Ніч заходила грізна, грозова.

Але хоч яка була б непроглядна темінь, вона не могла б спинити колоністів. До того ж вони так добре знали дорогу в кораль, що могли б іти туди, заплюшивши очі.

Ішли швидко, мовчки й зосереджено, цілком заполонені цікавістю. Для них не було сумнівів: вони йшли назустріч розгадці, вони йшли віднати, нарешті, ім'я таємничої істоти, що так глибоко ввійшла в їхнє життя, такої благородної своїм впливом, такої всемогутності своїми вчинками. Нарешті вони візнають, як це могла ця істота завжди бути в курсі всіх подій Гранітного палацу, як вона могла знати найменші деталі й ставати на допомогу саме в той момент, коли, здавалося, не було більш ніякої надії.

Кожний з колоністів, заглибившись у свої думки, непомітно прискорював кроки.

В лісі під навислими деревами була така чорна пітьма, що не можна було навіть роздивитись країв дороги. Ліс притих. Четвероногі й птахи, пригноблені грозою, що насувалася, принишкli й замовкli. Навіть вітрець не шелесне, не поворухне листя на деревах. Тільки чіткі кроки колоністів по сухій землі лунають дзвінко й далеко.

Мовчанку протягом першої чверті години дороги порушив тільки Пенкроф, зауваживши:

— Треба було б нам узяти ліхтар.

А потім відповідь інженера:

— Візьмемо в коралі.

Сайрус Сміт з товаришами вийшли з Гранітного палацу о дев'ятій годині дванадцять хвилин. О дев'ятій сорок сім вони вже пройшли три милі з п'ятьох, що відокремлювали кораль від гирла річки Подяки.

В цей момент велика біла блискавка змією мигнула на небі, обдавши все боліче-сліпучим світлом. Аж листя дерев вирізьбилося чорним на світловому фоні неба. Ось - ось мала вибухнути гроза. Блискавки стали спалахувати майже безупинно. Спершу далеко, а далі все більше й більше.

віше почав гуркотіти грім десь глибоко у небі. Повітря було задушливе.

Колоністи, не спиняючись, швидко йшли вперед, щоб іх гнала якась непереможна сила.

Чверть на десяту яскрава блискавка освітила перед їхніми очима огорожу короля і не встигли вони ввійти у ворота, як ударив страшний грім.

В одну мить вони перебігли двір і опинилися перед дверима будиночка.

Можна було сподіватись, що невідома істота буде в будиночку, бо саме звідси вона їм телеграфувала в Гранітний палац. Проте не видно було ніякого світла у вікні.

Інженер постукав у двері.

Відповіді нема.

Сайрус Сміт відчинив двері і колоністи увійшли в кімнату, цілком темну.

Через хвилину Наб, засвітивши ліхтар, обдивився усі кутки кімнати...

Нікого не було. Речі були точнісінько в такому стані, в якому залишили їх колоністи останнього разу.

— Невже ми могли помилитися, стати жертвою самообману? — мурмотів собі під ніс Сайрус Сміт.

— Ні, ні, це неможливо! Телеграма ясно говорила: „Приходьте в кораль негайно“.

Всі підійшли до столика, спеціально прилаштованого для потреб телеграфа. Все було на місці: і батарея, і ящик, у якому вона була закрита, і обидва апарати — приймальний та відрядний.

— Хто тут був останній? — спитав інженер.

— Я, містер Сміт, — відповів Айртон.

— Коли саме?

— Чотири дні тому.

— О! А ось і записка! — скрикнув Герберт, показуючи папірець, покладений на столі.

У записці було написано англійською мовою:

„Ідіть уздовж нової лінії“.

— В дорогу! — скрикнув Сайрус Сміт, зрозумівши, що телеграма була відряджена не з короля, а з житла таємничої особи з допомогою додаткового проводу, приєднаного

до старого в коралі, що сполучався з Гранітним палацом.

Наб узяв засвічений ліхтар і всі вийшли з кораля.

Гроза рвала небо на клапті. Між спалахами сліпучих блискавок і гуркотом грому вже майже не було інтервалів. Удари один за одним сипалися з неба, як гарматна канонада. Освітлену спалахами цих блискавок, ясно видно було вершину гори Франкліна, укороновану сизою хмарою диму й пари.

В усій частині кораля між будиночком та огорожею не помітно було ніякого нового телеграфного провода. Але не встигли вони вийти з кораля за ворота огорожі, як інженер зразу підбіг до першого телеграфного стовпа і вмить побачив, що від ізолятора на землю спадає новий провід.

— Ось він! — сказав інженер.

Провід тягся по землі, але на всю свою довжину він був вкритий ізоляційною обмоткою, що гарантувала правильні функції електричного струму. Цей телеграфний провід спершу заглиблювався далі в ліс, потім звертав до південних відрогів гори Франкліна, нарешті пішов прямо на захід.

— Далі! — проговорив інженер.

Почасти ліхтар, а найчастіше спалахи блискавки допомагали колоністам орієнтуватись щодо напряму провода, не гублячи його з очей.

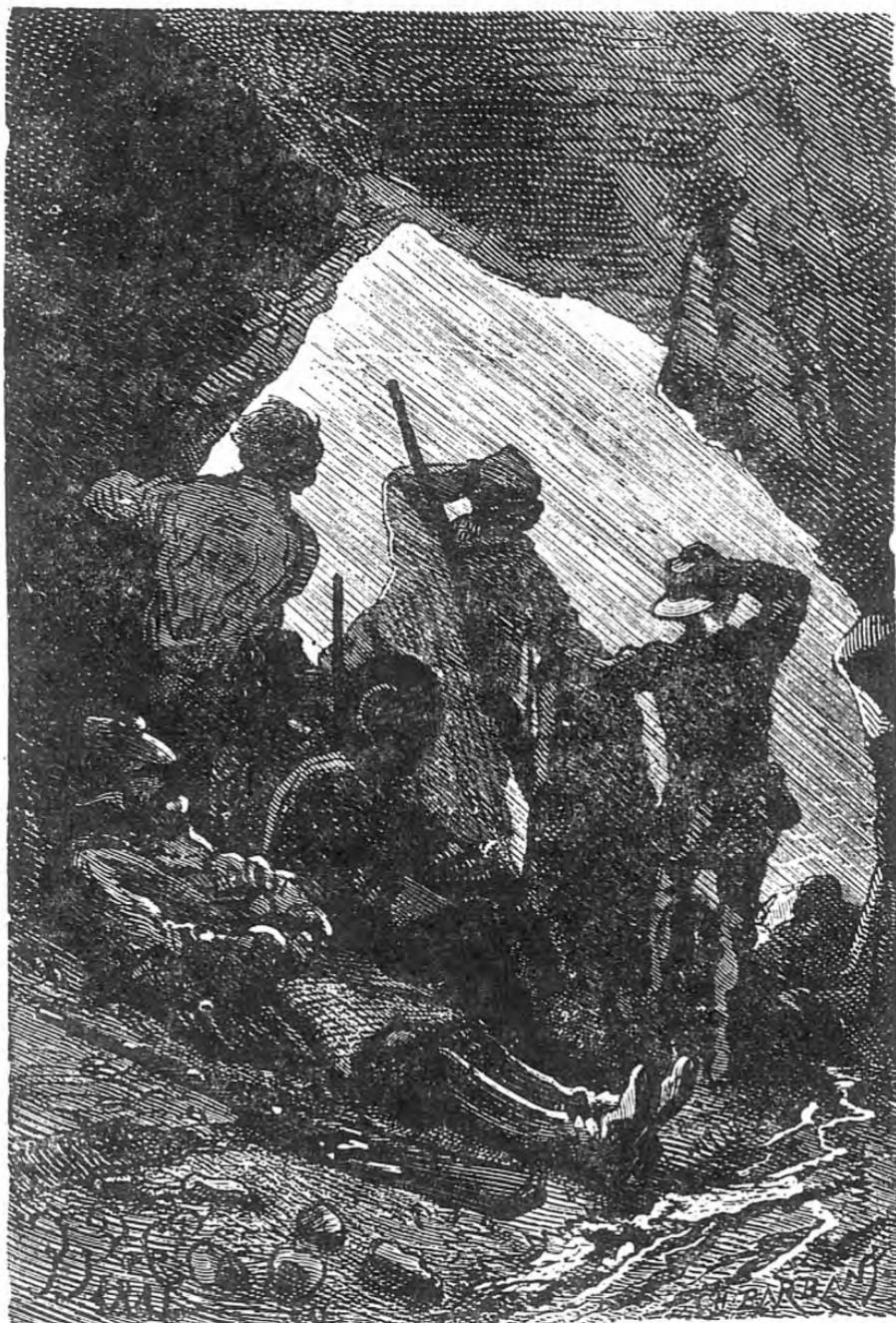
Ішли мовчки. Небо кололося від грози з таким гуркотом, що заглушувало б крик, не то розмову. Колоністи все швидше й швидше рвалися вперед.

Сайрус Сміт з товаришами перейшли спершу один з відрогів гори між коралем і річкою Водопаду у найвужчій його частині.

Провід, то тягнувшись по землі, то почеплений на найнижчі гілки дерев, твердо вказував дорогу колоністам.

Інженер гадав, що провід приведе їх кудись на дно долини, і там буде житло невідомого.

Нічого схожого. Довелося видиратися вгору південно-західним схилом відрога і знову спускатися в пустинну голу долину, що впиралася в дивної форми базальтову стіну.

Оглушива луна подсююала гуркіт грому.

Час від часу то один то другий з колоністів нахилялися до землі і, помацавши провід рукою, переконувались, що провід на місці і що вони йдуть правильно. Але не було більше ніяких сумнівів: провід вів прямо в море. Безперечно тут, десь серед скель, може в гроті розташувалося житло, марно розшукуване досі.

Небо палало. Бліскавки не раз влучали в самий кратер на вершині гори Франкліна. Від цього здавалося, що з кратера разом з чорним димом вихоплюються вогненні язики.

За кілька хвилин до десятої колоністи прийшли до урвистого базальтового берега на західному узбережжі острова. Зірвався вітер. Колоністи стали. Десь там під ногами, на п'ятдесят футів нижче, бурхав прибій.

За розрахунками інженера, вони пройшли не менш як півтори мілі від кораля. Тут провід постелився поміж скелями покрученим, нерівним, важким спуском униз.

Колоністи почали спускатися, щохвилини рискуючи обвалити вниз камінь і, зірвавшись за ним, полетіти сторчолов у море.

Спуск був важкий, небезпечний. Але колоністи вже не мали сили спинитись, вернутись. Таємниця притягала їх, як магніт залізо. Непоборна сила тягla їх униз, не зважаючи на небезпеку.

Потім вони сами собі дивувалися, як у таку негоду вночі, майже несвідомо все ж таки могли вони спуститися цим крутым спуском униз, яким і вдень не всякий злізе.

Велике каміння зривалося спід ніг і котилося вниз, виблискуючи вогнем при спалахах бліскавки. Сайрус Сміт ішов попереду. Айртон позаду. То вони йшли крок по кроцю, то на стрімких схилах прискорювали спуск, а в занадто важких і небезпечних місцях їм доводилось не раз лягати на землю й плавувати, щоб не зірватися з кручі в море.

Нарешті провід, круто завернувши за ріг, зник між скелями, що виступали прямо з води. Колоністи дійшли до підніжжя базальтової стіни.

Далі провід простягся уздовж довгої базальтової паралельної морю гряди. Колоністи посувалися слідом за ним.

Не пройшли вони і сотні кроків, як гряда ця, некрутим спуском, дійшла до самих хвиль океану.

Інженер намацав рукою провід і побачив, що далі він ішов під воду.

Вражені колоністи розгублено стали.

У них вирвався крик розчарування, майже крик розпащу. Навіщо ж, рискуючи своїм життям, ішли вони сюди? Неваже треба тепер лізти ще у воду, щоб знайти якийсь підводний грот. Алё в такому збудженному стані фізично й морально, як були колоністи, вони, не вагаючись, полізли б і в воду.

Проте, подумавши хвилинку, інженер спинив їх.

Покликавши всіх у заглибину під скелями, Сайрус Сміт сказав:

— Почекаймо трохи. Зараз приплив. Напевно після відпливу відкриється дорога далі.

— Чому ви так гадаєте?

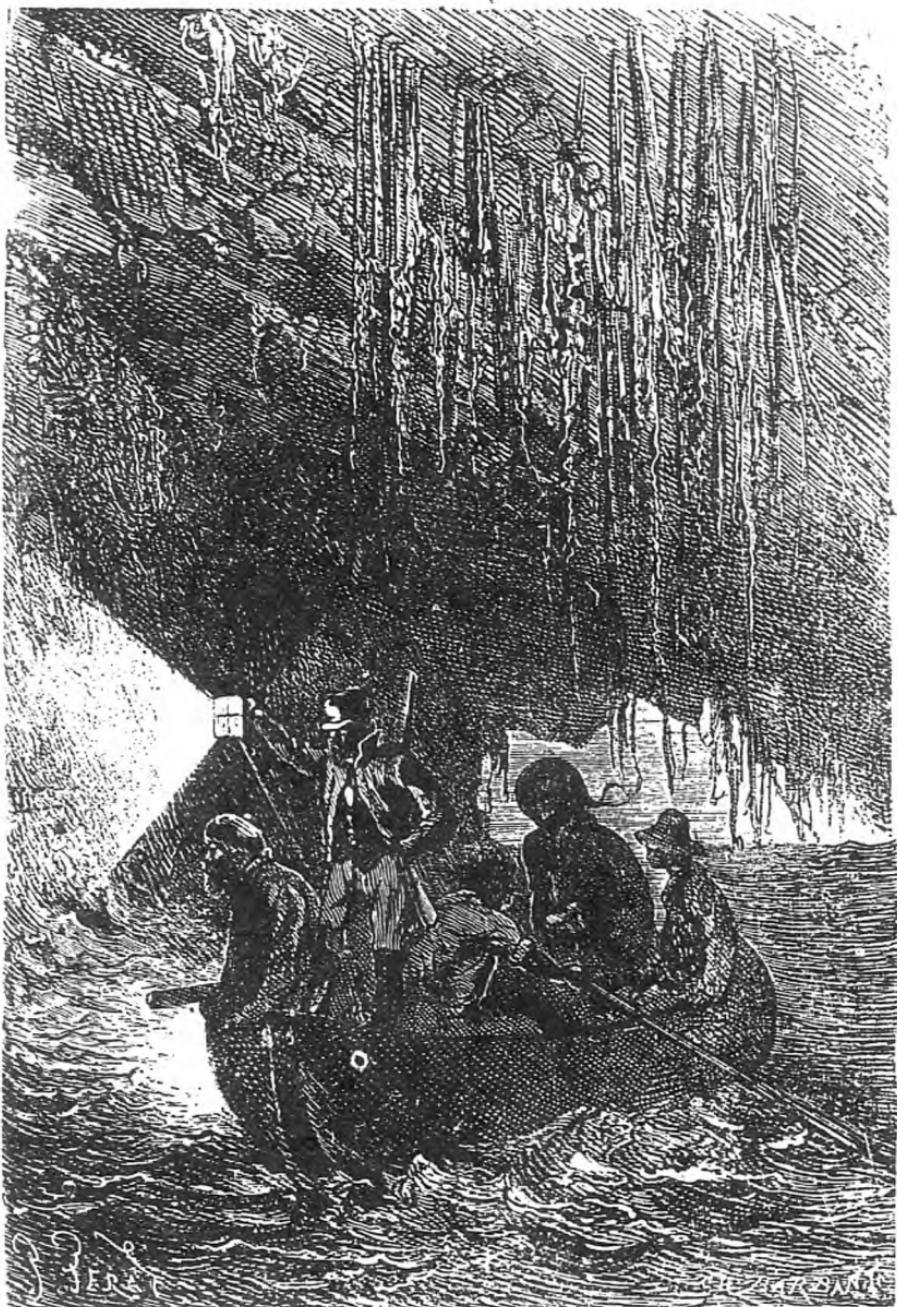
— Бо коли б до *нього* не можна було дійти, *він* не став би нас клікати.

Сайрус Сміт сказав це таким тоном глибокої певності й переконаності, що ні в кого не вирвалося ніякого заперечення. Справді бо, його зауваження було цілком логічне. Вільно можна було припустити, що в самому підніжжі базальтової стіни є отвір або вхід, який під час припливу моря заливає майже цілком.

Треба було почекати кілька годин. Мовчазні колоністи принишки у своїй заглибині. Почав накрапати дощ, а через кілька хвилин з низько навислих над землею чорних хмар ринули цілі потоки справжньої зливи. Безупинний гуркіт грому, подвоюваний прибережною луною, примушував тримати скелі.

Нервове напруження колоністів досягло найвищої точки. Тисячі думок дивних, навіть надприродних, розпалювали їх мозок. Щось величне, надлюдське уявлялося їм, коли вони думали, що ось-ось мають побачити таємничого генія острова.

Опівночі Сайрус Сміт узяв ліхтар і, спустившись до самого рівня води, старанно оглянув скелі. Вже дві години тому почався відплів.

Всі сіли в залізний човен.

Інженер не помилувся. Отвір широченої печери ясно позначався над водою. Тут таки ж, завертаючись під прямим кутом, ішов провід, гублячись десь далі у цій роззявлений пащі.

Сайрус Сміт вернувся до товаришів і коротко сказав:

— Через годину в отвір можна буде ввійти.

— Так він таки існує? — спитав Пенкроф.

— А ви мали сумніви? — спитав і собі теж Сайрус Сміт.

— Але печера ж, мабуть, буде залита водою! — зауважив Герберт.

— Або з печери зовсім зійде вода і тоді ми пішки пройдемо по її дну, або вона залишиться залита водою і тоді, напевно, для нас буде влаштований якийсь спосіб переправитись до нього.

Минула ще година. Під зливою всі спустилися знову до самої води моря.

За три години відпліву рівень води знизився футів на п'ятнадцять. Верхній край отвору печери виступав з води вже футів на вісім. Це було схоже на арку мосту, під якою, бурхливі й запінені, бігли морські хвилі.

Нахилившись під отвір, інженер побачив якусь чорну річ, що гойдалася на хвілях. Він притяг її до себе.

Це був човен, зроблений з тонкого листового заліза і прив'язаний до чогось усередині печери. Два весла лежали на дні його.

— Сідайте! — наказав Сайрус Сміт.

Через мить всі сиділи вже в човні. Наб з Айртоном сіли на весла, Пенкроф — до стерна, Сайрус Сміт став на носі з ліхтарем у руках, щоб освітлювати шлях.

Верхній край отвору, під яким спершу пройшов човен, був дуже низький, потім склепіння печери зразу підвищилось і від цього стало зовсім темно. Світло ліхтаря здавалося таким маленьким, жалюгідним, що пітьма стала ще чорнішою. Не можна навіть було уявити собі хоч приблизно розмірів і висоти печери.

В глибині цієї базальтової печери панувала мертвна тиша. Ніякий грім, ніяка блискавка не доходили сюди.

В різних частинах земної кулі існують такі величезні

гrotи або печери, походження яких губиться десь у першінших ерах. Деякі з них затоплені водою; деякі височіють над водою, але самі мають цілі озера. Приміром, гrot Фінгала на одному з Гебрідських островів або гrot Морга в Бретані, печера Боніфація на Корсіці, печера Мамонта в Кентуккі футів з п'ятсот висоти і миль із двадцять довжини. Таких печер та гrotів чимало набудувала природа на подив людям.

Ця ж печера, в яку потрапили колоністи, здавалося, досягала аж до середини острова. Вже з чверть години посувався човен, повертуючи то туди, то сюди щоразу, коли інженер коротко командував Пенкрофові:

— Праворуч, стій!

Пенкроф підганяв човен праворуч ближче до стіни печери і тоді інженер, переконавшись, що провід нікуди не зник, що він тягнеться й далі, почеплений на виступи скелястої стіни печери, командував знову:

— Вперед!

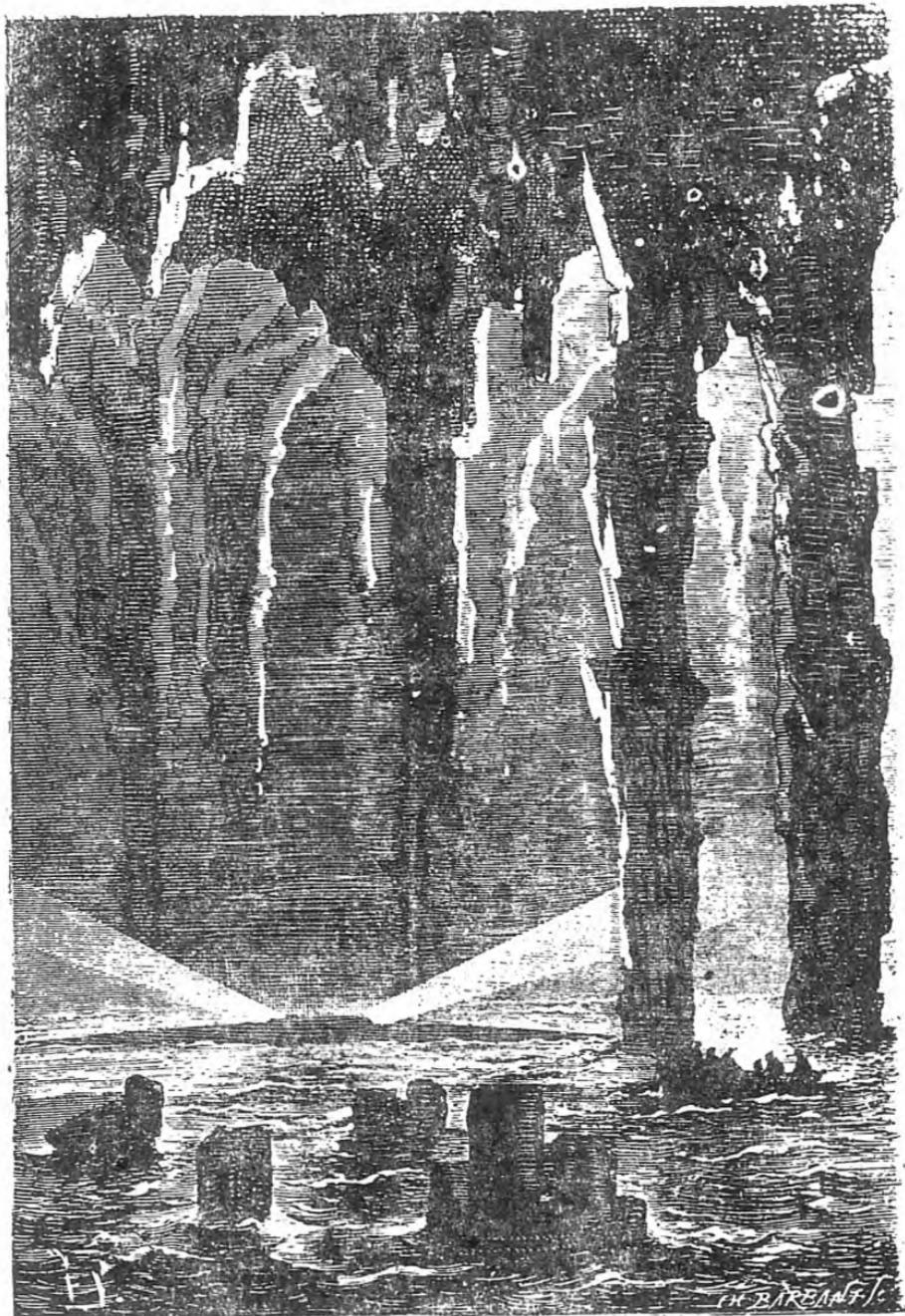
Весла знов починали працювати і човен швидко йшов уперед.

Минуло ще з чверть години. Від початку печери човен пройшов, мабуть, вже з півмілі, коли раптом інженер скомандував:

— Стій!

Човен став. Інженер вказав колоністам надалеке яскраве світло, що осяювало печеру величезних, неуявних розмірів. На висоті ста футів закруглювалося базальтове склепіння; такі ж масивні базальтові колони підпирали це нерівне вибагливо порізане склепіння. Не зважаючи на те, що зовні лютувала буря, тут глибока чорна спокійно-дзеркальна вода ледве помітно плюскотіла між цими базальтовими колонами. Із стелі печери спускалися тисячі сталагмітів різних розмірів і форм. Назустріч їм з води вихоплювалися ряди сталактитів заввишки в сорок — п'ятдесят футів.

Яскраве світло, вказане інженером, дивовижно відбиваючись у кожному зубчику, в кожному виступі базальту, проходячи крізь призматичні вершини сталактитів і сталагмітів, робило стіни печери ніби дзеркальними, прозо-

Два снопи яскраво - сліпучого світла осяювали печеру.

рими, фантастично освітленими різnobарвними вогнями зсередини.

Вода, стеля їй стіни печери виблискували навколо човна незліченними брилантами.

Не можна було помилитися щодо характеру цього рівного яскраво - сліпучого білого світла, що відбивалося від найменшої нерівності на поверхні печери міriadами іскор. Це світло випромінював один центр. Це було сонце цієї печери, що заливало її вщерть своїм світлом, і це світло ... була електрика.

На знак Сайруса Сміта весла впали у воду й знов піднялися, розбризкуючи навколо темночервоні рубіни, алмази, яхонти, всі самоцвіти світу ... Човен поплив у напрямі джерела світла, до якого, здавалося, було не далі як півкабельтова.

В цьому місці ширина водяного простору була не менша як триста п'ятдесяти футів. Це вже було чимале підземне озеро.

В центрі цього озера на поверхні води лежала якась дивно довга веретеноподібна річ, мовчазна і нерухома. Світло з неї виривалося двома прямими жмутами. Ця річ була подібна до величезного кита, довжиною приблизно футів з двісті п'ятдесяти, і височіла вона над рівнем води футів на десять - дванадцять.

Човен помалу наблизався. Сайрус Сміт, не перестаючи пильно вдивлятися в дивну річ, аж підвівся від хвилювання, і раптом, схопивши Гедеона Спілета за руку, крикнув:

— Та це ж він! Це може бути тільки він ...

Потім інженер важко опустився на сидіння човна, повторюючи тихо ім'я, яке міг розібрати тільки журналіст.

Гедеон Спілет, очевидно, знате ім'я, бо, вкрай вражений, пробурмотів глухим голосом:

— Він ... людина поза законом?

— Він! — сказав Сайрус Сміт.

На знак інженера човен підплів до самого плавучого апарату і пристав до лівого борту, біля товстого склялюмінатора, крізь яке виривалося сліпуче світло.

Колоністи вилізли на платформу, де виднівся відчинений люк. Всі спустилися в люк.

Коло основи східців, яскраво освітлений електрикою, був коридорчик. В кінці його виднілися двері. Сайрус Сміт штовхнув двері.

Колоністи ввійшли в розкішний зал, з якого двері вели в не менш розкішну бібліотеку справжнісінько затоплену потоками електричного світла, що лилося з стелі, і опинилися перед зачиненими дверима.

Увійшовши в цю кімнату, вони оставпіли. Це була вітальня, салон, що видше якийсь музей зразків чудес техніки, витворів мистецтва. Це було таке феєричне багатство, що колоністам здалося, ніби це тільки сон, що хтось їх переніс у казковий нереальний світ фантазії.

Розпістерта на розкішному дивані коло стіни, лежала людина, яка, здавалося, не помічала присутності колоністів.

Тоді Сайрус Сміт підійшов ближче і голосно, на велике здивовання решти колоністів, проговорив:

— Капітан Немо, ви нас кликали? Ми прийшли.

Розділ шістнадцятий

Капітан Немо.— Перші слова.— Історія одного бійця за незалежність.— Ненависть гнобителів.— Його товариши.— Підводне життя.— Самітний.— Останній притулок „Наутілуса“ на острові Лінкольна.— Добрий геній острова.

На ці слова людина підвелася і все її обличчя залило світлом із стелі. Це був старик з розкішною благородною головою, з високим лобом, гордим поглядом очей, з довгою білою бородою й довгим пишним, зачісаним назад волоссям.

Старик сперся обома руками на диван і напівпідвівся. Його погляд світився спокоєм. Видно було, що якась тяжка квороба вже давно підточує його сили. Але його голос ще здавався сильним, коли він по-англійському звернувся тоном крайнього здивовання :

— У мене немає ім'я, містер!

— Я вас знаю! — відповів тихо Сайрус Сміт.

Капітан Немо втопив палаючий зір у Сайруса Сміта, наче бажаючи його спопелити, знищити.

Потім, важко упавши назад на подушки дивана, прогурмотів :

— А байдуже, зрештою! Я все одно умираю...

Інженер, а за ним Гедеон Спілет підійшли ближче до дивана. Репортер узяв руку капітана Немо. Рука палала.

Айртон, Наб, Пенкроф і Герберт скромно стояли в кутку цього розкішного казкового салона.

Тим часом капітан Немо, визволивши свою руку, жестом запросив інженера й репортера сіdatи.

Колоністи дивилися на нього глибоко схвильовані. Він був тут! Той, кого вони звали „добрим генієм острова“, та таємнича істота, яка стільки разів, у найтяжчі для них хвилині ставала ім на допомогу, цей добродійник, якому вони мріяли скласти свою безмежну подяку — був тут, пе-

ред їхніми очима! Це була тільки людина, тоді як Наб та Пенкроф уявляли собі цю істоту чимсь надлюдським, надприродним. Це була всього лише стара людина, і людина ця вмирала.

Але як це сталося, що Сайрус Сміт знову згадав капітана Немо? Чому це капітан Немо, почувши від інженера своє ім'я, аж жахнувся?

Капітан підвівся краще на подушках і, вдивляючись пильно й довго в Сайруса Сміта, спитав:

— Ви знаєте ім'я, що колись належало мені?

— Так, я знаю його, як знаю й назву цього чудового підводного судна...

— „Наутлус“? — напівусміхнувся капітан.

— Так, „Наутлус“!

— Але знаєте, ви... знаєте, хто я такий?

— Знаю.

— Проте минуло вже тридцять років з того часу, як я порвав усякі стосунки з людським світом, тридцять років я живу в глибинах океанів — єдине місце на землі, де я знайшов незалежність. Хто ж міг виказати мою таємницю?

— Людина, яка не клялася вам зберігати вашу таємницю і яку через це не можна назвати зрадником.

— Це той француз, якого випадок кинув на борт моого „Наутлуса“ шістнадцять років тому?

— Він самий.

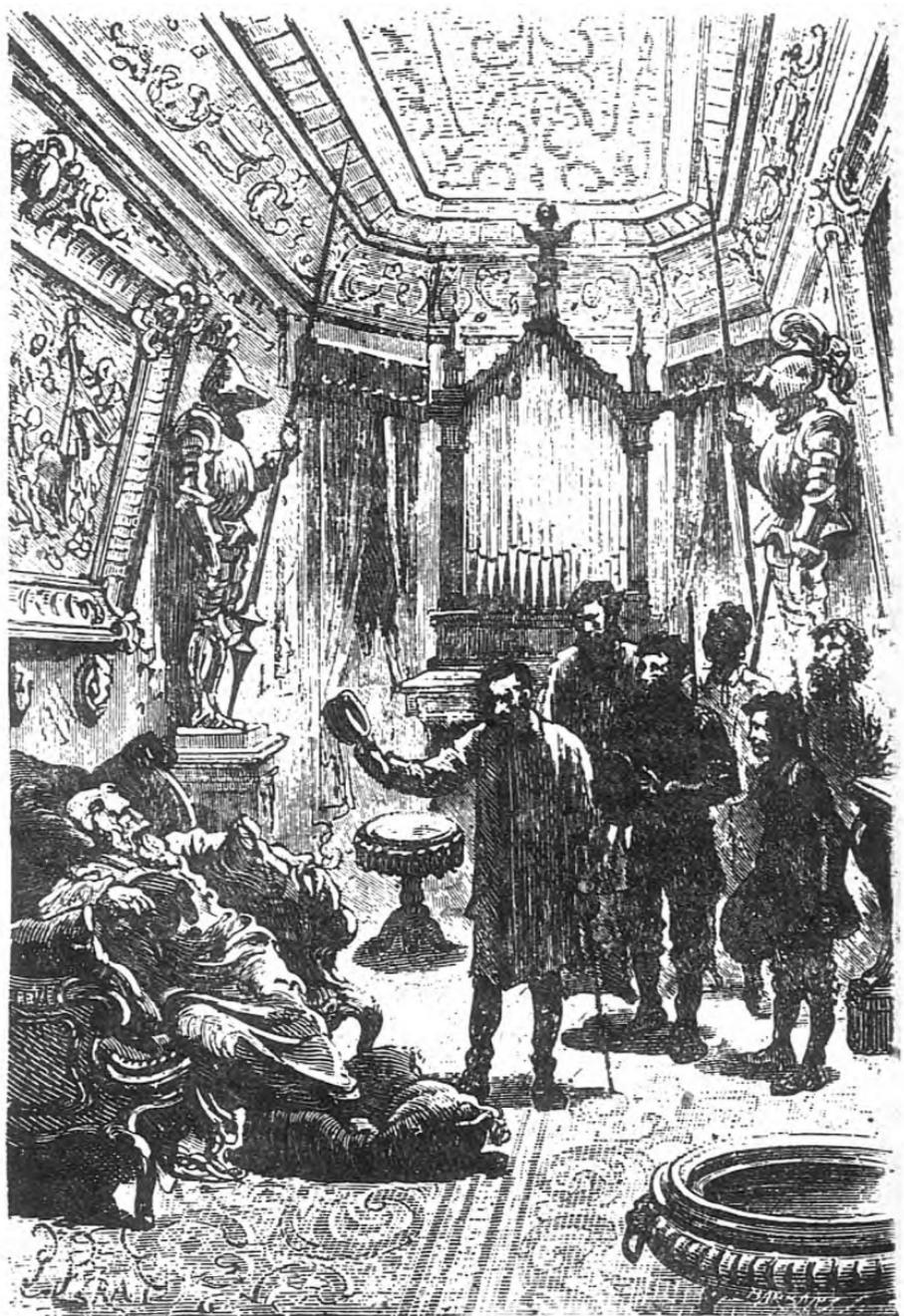
— Так він і його двоє товаришів, значить, не загинули в Мальстремі, що підхопив моого „Наутлуса“?

— Ні, вони не загинули. Потім цей француз видає книжку під назвою „80 000 кілометрів під водою“, в якій надрукував усю вашу історію...

— Мою історію кількох місяців усього, містер! — перевів живо капітан.

— Правда, кількох місяців, — відповів Сайрус Сміт, — але цих кількох місяців вашого дивного життя досить, щоб пізнати вас...

— Як великого злочинця, безперечно? — скривив губи глузливою й гордовитою усмішкою капітан Немо. — Так, повстанець, бунтар, якого треба було, наче хворого на проказу, вигнати з людського суспільства. Так чи що?

— Ка०ітан Немо, ви нас кликали? Ми прийшли.

Інженер мовчав.

— Чого ж ви замовкли, містер?

— Я зовсім не збираюся судити капітана Немо, особливо за його минуле життя. Мені, як і всьому світові, невідомо, що спонукає вас на таке дивне життя. І не можу я судити за наслідки, не знаючи причин. Одне я знаю твердо, це те, що від самого першого моменту нашого прибуття на острів Лінкольна чиясь доброзичлива й добродійна рука завжди рятувала й боронила нас і що ми життя наше ладні віддати цьому нашому доброму генієві, і що цей добрий наші генії — це ви, капітан Немо!

— Це я,— просто відповів капітан.

Інженер і репортер підвелися з своїх місць. Їх товариші тихенько наблизилися до них і слова палкої подяки вже готові були зірватися з їхніх губ, коли капітан Немо жестом їх спинив, і голосом, що несамохіть виказував його схильованість, промовив:

— Спершу вислухайте мене!

Капітан чіткими, ясними фразами коротко розповів їм історію свого життя.

Історія ця була недовга, проте капітанові довелося зібрати всії свої сили, щоб доказати її до кінця. Видно було, як він боровся з нападами слабості. Кілька разів Сайрус Сміт пропонував йому спинитись і перепочити трохи, але капітан Немо, хитаючи головою, відкидав ці пропозиції, як людина, якій вже недовго лишилося жити і яка поспішає, бо „завтра“ у неї більше не буде.

Коли репортер запропонував йому свої медичні послуги, капітан Немо відповів:

— Марна річ! Мені лишилося жити лічені години!

Капітан Немо з походження був індус — принц Даккар. Він був сином раджі вільної й незалежної ще тоді території Бунделькунда і племінником індуського героя — Тіппо-саїба.

Коли принцеві Даккарі минуло десять років, батько-раджа відрядив його до Європи, щоб він здобув повну європейську освіту. Виряджаючи принца до Європи, раджа мав приховану думку — дати синові в руки зброю проти тих, кого він вважав за гнобителів Індії.

Від десяти і до тридцяти років принц Даккар, з природи обдарований, здібний, розумний учився у найкращих школах і найкращих учителів Європи.

Принц багато подорожував по Європі. Його походження й багатство всюди перед ним широко й гостинно разчиняли двері. Але всі аристократичні світські принади не вабили його. Молодий і гарний, він сторонився товариства своїх європейських аристократів - однорічників. Його пекла жажа знань, прагнення охопити всі науки.

Його розум був світливий, але його серце було темне, сумне ... В ньому народжувалося почуття ненависті до гнобителів.

Принц Даккар ненавидів. Він ненавидів країну, куди не хотів навіть їхати, націю, яку не хотів знати: він ненавидів Англію, хоч не міг не захоплюватися нею. Через це він ненавидів її ще сильніше.

В цьому молодому індусові зосередилася вся ненависть, яку будьколи мали пригноблені до своїх гнобителів. Пригноблені не мали в своєму серці милості до гнобителів.

Син владаря країни, яка тільки номінально підкорилася об'єднаному королівству, близький родич Тіппо - саїба, вихований у настроях помсти й відплати, безмежно закоханий у своїй поетичній країні, скутій англійськими ланцюгами — він ніколи не хотів ступити ногою на землю клятої Англії, що загарбала й закабалила його Індію.

Принц Даккар, закінчивши свою освіту, навчився любити й сприймати художні цінності так, як мало хто споміж справжніх художників, артистів та поетів. Він став державним діячем, навчаючись політики при європейських дипломатичних дворах.

На перший погляд він здавався мандрівником космополітом, який цікавиться всім, але мало проходиться суттю, сумуючим магнатом, що мандрами розважає себе знічев'я, переїздить з однієї країни до іншої, а батьківщини не знає.

Але це тільки так здавалося. Насправді він був і лишався індусом. Індусом думками, розумом і почуттями, з невідступною мрією про те, щоб одного чудового дня вигнати з Індії загарбників англійців і вернути своїй країні незалежність.

— Теперь вы знаете все ...

З такими настроями в 1849 році молодий тридцятирічний принц Даккар повернувся в Бунделькунд.

Він одружився з розумною й прекрасною індускою, яка так само, як і принц, уболівала за долю своєї Індії. У них народилося двійко дітей, яких молоде подружжя беззмінно любило.

Але родинне й подружнє щастя не затамувало патріотично-визвольного почуття. Принц ждав тільки нагоди. Нарешті нагода трапилась.

Ярмо англійського панування стало нестерпним для індуського народу. Принц Даккар став виявником незадоволення пригноблених мас. Мало того, він сам вщеплював, впроваджував у маси всю ту ненавість до чужинців, надто ж до англійців, яку сам вивіз із своїх мандрів по Європі.

Принц став обходити й об'їздити охоплені повстанням райони не тільки незалежних раджів, а навіть і безпосередньо підкорених Англії. Він об'їхав усю Індію. Всюди він намагався розбуджувати свідомість індусів спогадами про героїчні дні повстання його дядька Тіппо-саїба, що загинув трагічно під Серенгапатамою, обороняючи свою батьківщину.

1857 року спалахнуло велике повстання сипаїв. Принц Даккар став організатором і натхненником повстання, що поширилося на всю Індію.

Принц Даккар віддав цій справі всього себе, свої таланти, всі свої багатства. Він стояв на чолі. Він бився в перших лавах. Десять разів він був поранений, але смерть його обминула навіть тоді, коли під кулями англійців упав мертвим останній його боєць за незалежність.

Ім'я принца Даккара стало відоме всьому світові. Та він і не ховався, а бився одверто. За його голову англійський уряд призначив велику суму, але хоч не знайшлося зрадника, який спокусився б на ці гроші, зате вся його родина: батько, мати, дружина й улюблені діти загинули, раніше ніж він міг довідатись про небезпеку, що ім загрожувала.

І цього разу право впало під натиском сили.

Повстання сипаїв було розгромлене, а незалежні досі раджі опинилися під п'ятою Англії. Ярмо англійське ще дужче, ніж раніше, здушило індуський народ.

Принц Даккар, який, не зважаючи на постійну небезпеку,

все таки не вмер, утік в гори Бунделькунда і там, самітний, втративши всякий смак до життя, повний ненависті до всього, що звалося цивілізованим світом, він реалізував рештки своїх багатств і, зібравши біля себе з двадцятого найвірніших, найвідданіших друзів, одного чудового дня зник.

Куди ж пішов принц Даккар шукати тої волі й незалежності, якої позбавило його цивілізоване людство?

Під воду, в океанські глибини, куди ніхто не міг піти за ним!

На місце бійця за незалежність став учений. На одному з безлюдних островів Тихого океану він спорудив свої доки і тут, за власними планами, рисунками й розрахунками, він збудував власної конструкції підводний корабель.

Способами, про які людство згодом довідається само, він зумів використати невичерпне джерело електричної енергії, примусивши електрику служити собі і як силу рушійну, і як фрігіальну й світлянну.

Море з його незліченними, неуявними скарбами: природними міriadами риб, істівних молюсків, з стадами ссавців і мільярдами тонн істівних поживних водоростей, а також і з тими скарбами, які людство розгубило на дні морів,— могло цілком задовольнити всі потреби індійського принца з його екіпажем. Це було найпалкіше бажання принца Даккара — обходитись власними силами, не заходити абсолютно ні в які стосунки з людьми. Назвавши свій підводний корабель „Наутлус“, а себе — капітаном Немо, він назавжди зник під водою.

Протягом багатьох років капітан Немо відвідував усі моря й океани від одного полюса до другого. Вигнанець населеного людьми світу, він став владарем підводного, і назбирав тут невичерпні, незлічені багатства. Мільйони золотих піастрів, що затонули 1702 року в бухті Віго, разом з іспанськими галіотами, стали йому фондом, з якого він анонімно допомагав тим народам, які билися за свою незалежність.

Минуло вже багато років відтоді, як капітан Немо, порвавши всякі стосунки з людьми, не мав з ними нічого спільногого. І раптом 6 листопада 1866 року троє людей по-

трапили випадково на борт його „Наутілуса“. Це був француз професор, його слуга та канадський рибалка. Ці троє впали у море під час сутички „Наутілуса“ з американським фрегатом „Авраам Лінкольн“, що переслідував підводне судно капітана Немо.

Француз професор розповів капітанові, що „Наутілус“ вважають у цивілізованому світі то за потвору з родини китоподібних, то за підводний корабель невідомих піратів і що по всіх морях на нього полюють.

Капітан Немо міг би, звичайна річ, викинути назад у море цих своїх непрошених гостей, які силоміць удерлися в таємницю його існування. Але він цього не зробив. Капітан залишив їх у себе, як полонених, і протягом семи місяців вони мали змогу споглядати з насолодою всі красоти, всі чудеса незвичайної подорожі, під час якої пропливли вісімдесят тисяч кілометрів під водою.

22 червня 1867 року цим трьом полоненим капітана Немо, які нічого не знали про його минуле, вдалося, захопивши шлюпку з „Наутілуса“, втекти. Але тому, що в цей момент „Наутілус“ підхопила потужна, нестримна течія Мальстрemu і відкинула його аж до берегів Норвегії, то капітан Немо був певен, що троє втікачів неминучо загинули у вирі Мальстрemu, не подолавши шаленої течії.

Капітан Немо, отже, не здав, що француз і його двоє товаришів урятувались, що їх викинуло на берег, де їх підібрали лофоденські рибалки і вони щасливо повернулися на батьківщину. Не здав також капітан і про те, що француз професор, повернувшись додому, видав книжку, в якій розповів про своє дивне, чудесне подорожування під водою протягом семи місяців; книжку, що викликала неймовірне зацікавлення всього світу.

Протягом ще багатьох років капітан Немо продовжував таке своє життя під водою океанів.

Але помалу стали вмирати його товариші по вигнанню. Один за одним пішли вони спочивати на коралове кладовище на дні Тихого океану. Все порожнів, затихав дедалі „Наутілус“, поки капітан Немо залишився, нарешті, сам один. Не лишалося більше нікого з них, хто поділяв його сумну, але красиву долю — підводного мандрівника.

Капітанові Немо минуло шістдесят років. Залишившись самітним, він привів свого „Наутілуса“ в один з тих підводних портів, які не раз йому правилали за пристановище, коли треба було провадити якийсь ремонт свого підводного корабля.

Якраз одним з таких портів був і підземний грот. Шість років капітан Немо залишався тут, дожидаючи смерті.

Випадково йому довелося бути свідком катастрофи повітряної кулі. Одягнений у скафандр, він гуляв під водою, коли враз він помітив, що за кілька кабельтових од берега у воду впала людина. Поривання людяності прокинулося в ньому і він... урятував інженера.

Коли на острові з'явилися люди, капітан Немо зібрався був тікати. Але за той час, що „Наутілус“ стояв нерухомо в підземному порті, в силу якихось зрушень, може навіть вулканічного походження, базальтова стіна печери піднялась і загородила вихід. Пройти невеликому човнові можна було легко, але такому велетневі, як „Наутілус“, прийшлося лишитися на місці.

Капітан Немо залишився. Потім він став придивлятися до життя на острові колоністів, закинутих сюди без найменших життєвих ресурсів. Але сам, спостерігаючи колоністів, уникав показуватись їм.

Помалу, бачачи їх чесність, працьовитість, енергію, розум, дружні почуття, що пов'язували їх так міцно, капітан Немо кінчив тим, що прив'язався до цих людських істот. Потроху він став у курсі не тільки всіх їхніх подій, а навіть розмов, мрій і думок. Одягши свій скафандр, він під водою проходив до нижнього отвору колодязя і вилізши по приступках нагору до верхнього отвору в залі Гранітного палацу, капітан Немо, небачений ніким, був присутнім при їхніх розмовах, планах на майбутнє, спогадах про минуле. Так, ці люди були гідні того, щоб примирити хоч настанку капітана Немо з людством,— так вони своєю чесністю й чеснотами презентували це людство на безлюдному досі острові.

Капітан Немо врятував інженера Сайруса Сміта. Це він привів Топа до „Димарів“, він же викинув Топа спід води

озера, він же викинув на мис Знахідки скриню, повну всіляких, конче потрібних для колоністів речей, він одв'язав і пустив по річці Подяки човен, скинув канат з висоти Гранітного палацу під час атаки його мавпами, повідомив підкинутою в пляшці запискою про існування Айртона на острові Табор, висадив у повітря піратський бриг з допомогою міни, покладеної на дно протоки, він же врятував Герберта від неминучої смерті, принісши коробочку з хініном, він же повбивав піратів електричними кулями, секрет яких знов тільки він сам і яких вживав для своїх підводних полювань.

Так з'ясувалися всі надзвичайні, здавалося б, надприродні, таємничі події, які насправді доводили тільки чулість і добрість до людського лиха капітана Немо.

Цей мізантроп, що втратив усі радості життя, що зненавидів рід людський і мав нехіть до всього людського та цивілізованого, все ж таки відчував жагу зробити добро людям, допомогти їм у тяжкі хвилини.

Почуваючи наближення смерті, він схотів дати ще кілька корисних порад цим колоністам, яких він опікав за свого життя. Він, як уже знає читач, з допомогою додаткового телеграфного провода, що сполучив „Наутлус“ з Гранітним палацом, викликав колоністів до себе...

Може він цього не зробив би, коли б знов, що Сайрус Сміт відомо, хто він такий...

Капітан Немо закінчив оповідати про своє життя. Сайрус Сміт тоді, нагадавши всі добре вчинки капітана щодо колоністів, від імені своїх товаришів і від свого власного став дякувати капітанові Немо.

Але капітанові не потрібна була їхня подяка, його мутила одна думка. І раніше, ніж потиснути простягнену йому Сайрусом Смітом руку, він промовив:

— Тепер ви знаєте мое життя! Судіть його!

Кажучи так, капітан Немо, мабуть, натякав на одну серйозну подію, очевидцями якої були француз професор, з товаришами. Він не знов, що француз розповів про цю подію в своїй книжці і вона викликала цілу бурю в усьому світі.

Справді, за кілька днів перед тим, як утекли з „Наутлуса“

луса“ француз з товаришами, на півночі Атлантичного океану один фрегат узявся переслідувати „Наутілуса“. Підводний корабель капітана Немо занурився у воду, під водою напав на фрегат, протаранив його і в одну мить потопив.

Сайрус Сміт зрозумів натяк і змовк.

— Але це був фрегат англійський, містер! — скрикнув капітан Немо, знову на мить ставши принцем Даккаром. — Чуете, англійський фрегат! Він мене атакував Я опинився у вузькій затоці і навіть не дуже глибокій... Мені треба було пройти і... я пройшов.

Потім, трохи заспокоївшись, додав:

— Справедливість на моєму боці. Всюди, де тільки було можна, я чинив добро, а коли треба було, то карав за зло. Справедливість не тільки в тому, щоб прощати зло.

Після цих слів запала на хвилину мовчанка.

Потім капітан Немо озвався:

— Яка тепер ваша думка про мене, містери?

Сайрус Сміт простяг руку капітанові Немо і на його запитання відповів глибоко зворушеним голосом:

— Капітане, ні виправдувати, ні обвинувачувати вас ми не можемо. Кожна людина в своєму житті може помилитися. Але люди, що стоять перед вами і яких ви завжди рятували, ніколи вас не обвинувачуватимуть, але вічно будуть оплакувати.

Груди капітана Немо важко піднялися і він простяг руку.

— Чи був я правий чи помилувався? — прошепотів він.

Герберт підійшов до дивана, став на коліна і, піднісши руку капітана до губ, поцілував її.

Важка сльоза скотилася з очей вмираючого.

— Будь щасливий, моя дитино! — проказав він ледве чутно.

Розділ сімнадцятий

Останні години життя капітана Немо. — Заповіт уми або чого — Подарунок на спогад про один день дружби. — Труна і мосила капітана Немо. — Кілька порад колоністам. — Урочиста хвилина. — На дно моря.

Настав ранок. Жоден сонячний промінь не доходив сюди в це глибоке підземелля. Високий приплив у цей момент зовсім закрив отвір водою. Але власне світло печери, що вихоплювалося двома рівними стовпами з ілюмінаторів „Наутілуса“, ні трохи не послабло. Як і раніше, воно заливало рівним білим сліпучим світлом усю печеру, як і раніше, вся печера сяяла брилантами й самоцвітами навколо плавучого замку.

Передсмертна слабість охопила капітана Немо. Він важко впав на подушки дивана.

Нічого було й думати переносити його до Гранітного палацу, та він категорично й запротестував. Він хоче до останньої хвилини лишитися на своєму „Наутілусі“.

Капітан Немо досить довго лежав нерухомий, навіть здавалося, непритомний. За цей час Гедеон Спілет і Сайрус Сміт уважно вдвівлялися в хворого.

Було ясно, що життя помалу покидало капітана. Сили, колись могутньої людини, згасали в тілі. Життя, що збереглося тільки в ясному розумі та в слабому битті серця, ось-ось мало відлетіти.

Інженер з репортером почали стиха радитись. Чи не можна б чимсь допомогти вмираючому? Чи не можна б, якщо не врятувати, то хоч продовжити його життя на кілька днів?

Сам капітан сказав, що нема для нього ніяких ліків; і тепер він спокійно дожидав смерті, ві трохи не боячись.

— Ми не можемо нічого зробити, — сказав Гедеон Спілет.

— Але від чого він умирає? — спитав Пенкроф.

— Він доторів, виснажився, немає більш життєвих сил, — відповів репортер.

— А що коли б його перенести на свіже повітря, на сонячне світло, чи не відновило б це його сили? — спитав знову Пенкроф.

— Ні, Пенкроф, ніщо вже йому не допоможе! — відповів інженер. — До того ж і капітан Немо не схоче залишити борт свого „Наутлуса“. Тридцять років він прожив на „Наутлусі“, на ньому ж хоче й умерти.

Капітан Немо, видимо, почув відповідь Сайруса Сміта, бо підвівся трохи і голосом слабим, але виразним, озвався:

— Ваша правда, містер. Я мушу і я хочу вмерти тут. У мене до вас є одне прохання...

Сайрус Сміт і його товариши наблизились до дивана; вони поправили краще подушки, щоб умираючому зручніше було лежати.

Капітан Немо тихо повів поглядом навколо і спинив його на чудесах, зібраних у його салоні й освітлених яскравим світлом електрики, що лилося із стелі. Він почержно спинявся поглядом то на картинах, почеплених на розкішних гобеленах стін, цих художніх витворах мистецтва італійських, фландрських, французьких та іспанських майстрів, то на прекрасних скульптурах з мармуру й бронзи, що височіли на своїх п'єdestалах, то на чудовому органі, що стояв коло задньої стіни салона, потім на вітринах, що групувалися навколо центрального акваріума, де під склом розкладені були найдивовижніші дарунки моря — рослини, зоофіти, перли небаченої краси й ціни — і, нарешті, його погляд спинився на написі над дверима цього своєрідного музею:

„РУХОМІЙ У РУХОМОМУ“

Здавалося, він хотів востаннє намиливатися на ці витвори природи й мистецтва, такі дорогі йому за життя, з якими він прожив стільки років, з якими разом відбув стільки подорожей під водою в океанських глибинах.

Сайрус Сміт з повагою ждав, поки капітан Немо порушить свою споглядальну мовчанку. Він ждав.

Після кількох хвилин, протягом яких перед очима капітана Немо перебігло, очевидно, все його життя, капітан звернувся до колоністів і сказав :

— Ви кажете, містери, що ви мені дуже вдячні?

— Капітане, ми б раді віддати наше життя, щоб продовжити ваші дні!

— Добре, — відповів капітан Немо, — добре! Обіцяйте мені виконати мое останнє бажання, мій заповіт, і ви мені відплатите за все, що я для вас зробив.

— Клянемося! — відповів за всіх Сайрус Сміт.

— Містери, — продовжував капітан Немо, — завтра я умру ...

Герберт зробив невиразний рух протесту, але капітан Немо спинив його знаком руки і продовжував :

— Завтра я умру. Я не хотів би мати іншої труни й могили як мій „Наутлус“. Це моя домовина. Всі мої друзі поховані на дні морів, я теж хочу лежати там же.

Глибокою мовчанкою зустріли колоністи слова капітана Немо.

— Слухайте мене уважно, друзі мої, — вів він далі. — „Наутлус“ ув’язнений у цій печері. Він не може вийти звідси: піднялося дно виходу і закрило для нього прохід. Але, якщо він не може вийти з своєї тюрми, то, принаймні, може опуститись у безодню цього грота й охороняти там мої смертні останки.

Колоністи з побожністю слухали слова умираючого.

— Завтра, після моєї смерті, містер Сміт, — почав дедалі слабшим голосом капітан Немо, — ви й ваші друзі залишите „Наутлус“, бо всі його багатства мають зникнути разом зі мною. Тільки один подарунок на згадку про принца Даккара ви візьмете з собою. Цю скриньку ... там ... онде ... в ній на багато мільйонів бриліантів і ціла колекція алмазів, що я й мої друзі назирали на дні морському. З цим скарбом ви можете зробити багато добра. У ваших руках і руках ваших друзів, містер Сміт, ці багатства не пропадуть марно і не будуть повернені на лихе. Я певен!

Перепочивши хвилину й набравшись трохи сили, капітан Немо продовжував :

— Завтра ви візьмете скриньку, ви вийдете з салона

й зачините міцно двері; потім ви вийдете на платформу „Наутілуса“ і щільно загвинтите гвинтами люк.

— Зробимо, капітане! — проговорив Сайрус Сміт.

— Добре! Потім ви сядете в той човен, яким приїхали сюди. Але раніше як від'їхати геть, ви підплівете човном до задньої частини — до корми „Наутілуса“ і відкриєте крани на рівні води. Вода рине в резервуари і „Наутілус“ повільно стане поринати, щоб піти навіки спочивати на дні цієї прірви.

На жест протесту, що мимохіть зірвався у Сайруса Сміта, капітан Немо відповів:

— Не бійтесь нічого! Адже ви поховаете тільки мерця.

Ні в кого з колоністів не ворухнувся язик зробити якесь зауваження або чимсь заперечити. Воля умираючого, його останній заповіт для них був закон.

— Чи обіцяєте ви мені, містери, виконати все так, як я просив? — спітав тихо капітан Немо.

— Клянемося! — відповів Сайрус Сміт.

Капітан жестом подякував колоністам і попросив їх залишити його самого на кілька годин. Гедеон Спілёт запропонував йому лишитися з ним, на випадок, коли б капітанові погіршало, але той відмовився, кажучи:

— Не турбуйтеся, я доживу до завтра.

Всі вийшли з салона, перейшли бібліотеку, ідалню і прийшли до приміщення, де були розташовані машини та електричні прилади, що постачали „Наутілусові“ світло, тепло й рушійну енергію.

„Наутілус“ був справжнім чудом техніки й мистецтва. Сайрус Сміт не переставав захоплюватися ним.

Колоністи вийшли на платформу, що виступала з води на сім - вісім футів над водою. Тут вони спинилися біля ілюмінатора з товстелезним склом, звідки виходило світло. Це був електричний прожектор, встановлений у рубці керування. Бо коли „Наутілус“ розгинав чорні морські глибини, пливучи під водою, то ці потужні електричні промені мали освітлювати на далеку віддалі океанські простори.

Сайрус Сміт і його товариші мовчали. Не хотілося навіть говорити, так вони були вражені всім баченим і чутим.

— Онде ... там скринька ... в ній ... на мільйони бриліантів ...

У кожного з колоністів тugoю стискалося серце, коли вони думали, що незабаром руки, які стільки ім допомагали, скам'яніють, скуті смертю, а людини, яку вони кілька годин тому вперше побачили, але яка лишила у них незабутній слід, людини цієї скоро не стане.

— Оце людина! — сказав Пенкроф. — Чи то ж можна повірити, щоб він половину свого життя прожив на дні океанів! І тільки подумати, що він і там не знайшов спокою, як і на землі!..

— „Наутілус“, — сказав Айртон, — міг би нас довезти до якоїсь населеної землі.

— Тисячу чортів! — скрикнув Пенкроф. — Хто ж би міг керувати цією машиною? В усякому разі не я. Плавати по воді, — прошу, скільки завгодно, але під водою... ні, красненько дякую!

— На мою думку, — озвався репортер, — керувати таким підводним судном, як „Наутілус“, дуже легко, Пенкроф, і ми б швидко призвичаїлись. Адже в морських глибинах нічого боятись — ні штурмів, ні сутичок з іншими суднами. Спустишся на кілька футів униз під воду і... маєш собі цілковитий спокій, наче в якомусь озері.

— Можливо, — вів своє Пенкроф. — Але я волів би краще добрий штурм на добре оснащенному судні, аніж цей спокій під водою. Судно існує для того, щоб плавати по воді, а не під водою.

— Друзі мої, — звернувся до всіх інженер, — дискутувати це питання про підводні судна, принаймні, з приводу „Наутілуса“, — марна річ. „Наутілус“ нам не належить і ми не маємо права ним розпорядитись. Він не може нічим нам бути корисним. Мало того, що „Наутілус“ все одно не може вийти з цієї печери, як сказав капітан, але й сам капітан Немо висловив бажання після своєї смерті бути похованним у своєму підводному судні. Його останній заповіт для нас — закон. І ми його виконаємо.

Колоністи поговорили ще трохи, потім спустилися всередину „Наутілуса“, трохи поїли і вернулися в салон.

Капітан Немо вже опритомнів від свого напівзабуття, його очі знов заблищають, а ледве помітна усмішка зазміїлася на губах.

Колоністи підійшли до нього.

— Містери, — сказав їм капітан, — ви мужні, чесні й добрі люди. Ви віддані спільній справі. Я часто вас спостерігав і встиг полюбити. Я й тепер вас люблю... Вашу руку, містер Сміт.

Сайрус Сміт простяг капітанові руку, яку той гаряче потиснув.

— Як добре! — прошепотів капітан Немо.

Потім, трохи помовчавши, продовжував:

— Але досить усе про мене. Я хочу поговорити про вас, про острів Лінкольна, на якому ви знайшли свій притулок... Ви збираєтесь його покинути?

— Щоб знов сюди повернутись, капітане! — живо відповів Пенкроф.

— Сюди вернутись?.. Справді, Пенкроф, — усміхнувся капітан Немо, — я знаю, як ви любите ваш острів Лінкольна. Ви його переробили і він дійсно ваш..

— Наш проект, капітане, — сказав тоді Сайрус Сміт, — зробити з острова Лінкольна справжню колонію Сполучених Штатів, а в одній з його заток спорудити порт-стоянку для кораблів Сполучених Штатів у цій частині Тихого океану.

— Ви дбаєте про свою батьківщину, ви любите її, а я, я не маю її... і вмираю далеко від неї, самітний, — проговорив уривистим голосом капітан Немо.

— Може ви хотіли б, капітане, передати якесь своє останнє бажання друзям, що залишилися в горах Індії? — спитав Сайрус Сміт.

— Ні, містер Сміт! — відповів тихо капітан Немо. — У мене немає більше друзів. Я останній з моого роду... і... давно вже помер для всіх, хто мене знову раніше. Але вернімося до розмови про вас. Самотність, відірваність від усіх — тяжка річ, її не можуть витримати людські сили... Я вмираю від того, що думав, ніби зможу жити самотою... Ви мусите зробити все, щоб вибратися з острова Лінкольна й вернутися на батьківщину. Я знаю, що ті негідники - пірати потопили ваш шлюп...

— Ми будуємо нове судно, — сказав Гедеон Спілєт, — судно досить велике, яке зможе довезти нас до найближчої населеної землі; але, якщо нам пощастиТЬ вибратися з

острова Лінкольна, ми все одно повернемося сюди. Занадто багато спогадів нас зв'язують з ним, щоб ми могли коли-небудь забути цей острів Лінкольна.

— Це якраз тут ми взнали капітана Немо,— сказав Сайрус Сміт.

— Це тільки тут ми особливо будемо згадувати вас,— додав Герберт.

— І це тут,— замислено сказав капітан Немо,— я спатиму останнім сном смерті, якщо ...

Він трохи повагався і, замість закінчити фразу, звернувся до інженера :

— Містер Сміт, я б хотів поговорити з вами сам - на - сам.

Колоністи, поважаючи волю вмираючого, тихенько вийшли.

Сайрус Сміт залишався всього кілька хвилин насамоті з капітаном Немо. Через дві - три хвилини він покликав своїх друзів, але й словом не прохопився про ті секретні слова, які сказав йому умираючий.

Гедеон Спілет дуже уважно оглянув хворого. Було цілком очевидно, що капітана тримає на світі тільки його енергія, напруження волі, але вона ввесь час згасає, і скоро настане момент, коли моральна сила не в змозі буде підтримувати фізичне ослаблення.

День схилявся до вечора. Колоністи й на хвилину не залишали „Наутлуса“. Настала ніч, хоч у цій печері зміни дня й нічі вічим не позначались.

Капітан Немо не мучився. Він просто доходив, конав. Його благородне обличчя все блідло, бо наближалася смерть, але було спокійне. Подеколи з його губ зривалися ледве чутні невиразні слова, які стосувалися, мабуть, до якихось давніх подій його життя. Почувалося, що життя все завмирає й завмирає в ньому. Кінцівки його вже почали хлонути.

Раз або двічі він ще починав щось говорити до колоністів, що стояли навколо нього, і ще привітав їх слабою усмішкою.

Після опівночі капітан Немо раптом зробив надлюдське зусилля і склав руки на грудях, так наче він хотів умерти саме в цій позі.

О першій годині ночі капітан вже не міг поворухнутись. Всі рештки сил і життя в ньому зосередилися в самих очах. Ще ледве помітно блищали ті очі, які колись мешкали бліскавки...

Потім він невиразно щось пробелькотів, легенько зітхнув...

Капітана Немо не стало.

Сайрус Сміт нахилився над ним і закрив очі тому, хто колись був принц Даккар, а потім став безталанним вигнанцем — капітаном Немо.

Герберт і Пенкроф плакали. Айртон відвернувся, щоб сковати сльозу. Наб стояв навколошки біля непорушного Гедеона Спілета.

Сайрус Сміт підняв руку і проговорив, звертаючись до померлого:

— Ми ніколи не забудемо тебе! Вічно з подякою згадуватимем!

Через кілька годин колоністи виконали те, що обіцяли капітанові Немо перед його смертю.

Вони виконали його заповіт.

Сайрус Сміт з товаришами залишили салон, узявши тільки єдину річ, залишену ім на спогад іхнім добрим генієм — маленьку скриньку з цілим скарбом.

Розкішний салон з його незліченними багатствами, завжди залитий сліпучим світлом, вони старанно зачинили. Потім вийшли через усі кімнати на платформу і, загвинтивши наглухо кришку люка, так що жодна крапля води не могла пройти всередину судна, спустилися в човен, прив'язаний до борта „Наутілуса“.

Потім колоністи підплівили човном до корми підводного корабля. Тут на рівні ватерлінії вони знайшли два крані, сполучені з резервуарами.

Колоністи відкрили обидва крані.

Вода ринула в резервуари.

Враз „Наутілус“ здригнув, похитнувся і став помалу опускатися під воду.

Колоністи ще довго стежили за ним очима, дивлячись

— Ми ніколи не забудемо тебе! Вічно з подякою згадуватимем!

у воду. Його яскраві прожектори, освітлюючи дедалі товщі шари води над ним, помалу зникали в глибині.

В печері все поночіло, поки глибокий морок не заполонив її всю. Це зникли глибоко під водою останні відблиски прожекторів „Наутілуса“.

Капітан Немо в своїй плавучій домовині спочив у безодні морської печери.

Розділ вісімнадцятий

Думки кожного колоніста. — Відновлення суднобудування. — Перше січня 1869 року. — Хмара диму на вершині вулкана. — Перші ознаки вибуху. — Айртон і Сайрус Сміт у коралі. — Дослідження в печері Даккара. — Що сказав перед смертю капітан Немо Сайрусові Сміту.

Почало світати, коли, поховавши капітана Немо, колоністи підплівли до вихідного отвору з „печери Даккара“, як вони її назвали на честь і загадку про капітана Немо.

Був повний відплив і вони легко пройшли під вихідним базальтовим склепінням печери.

Залізний човен вони прив'язали на старому місці під захистом навислих скель у тихій заводі.

Гроза давно минула. Останній далекий і глухий гуркіт грому десьчувся далеко на заході. Дощ перестав, але небо важко звисало темними хмарами. Хоч був жовтень — початок весни в південній півкулі, — проте погода була така кепська, така не стала, що не провіщала нічого доброго.

Попрощавшись з печерою Даккара, колоністи пішли до коралю. По дорозі Наб з Гербертом змотували провід, який сполучав печеру Даккара з коралем, бо він міг придатися в господарстві.

Майже всю дорогу колоністи йшли мовчкі. Події цієї ночі — з 15 на 16 жовтня їх приголомшили. Мало того, вони почували себе якось пригнобленими.

Таємничої особи, доброго генія острова, — як вони звикли його звати за всі його добре вчинки щодо них, а насправді звичайної людини — капітана Немо, більше не було. Його „Наутілус“ і він сам були поховані на дні прірви. Кожному колоністові здавалося, що зараз він самотніший, ніж будь-коли. Вони звикли до того, що хтось піклується ними,

що чиясь могутня рука завжди їх підтримує. Тепер цієї руки більше не було... Навіть Сайрус Сміт і Гедеон Спілет не могли позбутися цього гніючого почуття. Ось чому всі йшли мовчкі, зажурені по дорозі до короля.

О дев'ятій годині ранку колоністи ввійшли в Гранітний палац.

Було ухвалено, що будування нового судна колоністи гнатимуть, скільки буде сили. Сайрус Сміт віддав цьому будівництву ввесь свій час, всю свою енергію. Хто міг передбачити, що їм готувало майбутнє!

В усякому разі це вже була до певної міри гарантія для колоністів — мати таке судно, яке не боялося б ніякого штурму і в разі потреби змогло б витримати далекий рейс.

Навіть коли б, закінчивши судно, колоністи й не звалися на далеку подорож до Нової Зеландії або островів Полінезійського архіпелага, то в усякому разі треба ж було неодмінно поїхати до острова Табор, щоб залишити там записку для яхти „Дункан“.

Всі без винятку колоністи, не гаючи й години, працювали над збудуванням своєї шхуни. Необхідно було закінчити її за п'ять місяців, щоб до початку березня відбути подорож до острова Табор, бо, починаючи з березня, шалені шторми вже не дадуть змоги попливти.

Отже теслярі працювали, не знаючи спочинку. А що вся оснастка й усі металічні частини були готові — врятовані з „Швидкого“, то треба тільки було закінчити сам корпус майбутнього судна.

Кінець 1868 року був присвячений, майже без винятку, суднобудівельній роботі. Наприкінці третього місяця вже можна було ясно бачити всі форми майбутньої шхуни, і можна було вітати Сайруса Сміта із вдалими розрахунками.

Пенкроф справжнісінько захоплювався роботою. Він навіть лайливо бурчав, коли хтонебудь з колоністів залишав на час сокиру тесляра і брався, скажімо, за рушницю, щоб пополювати. А тим часом треба ж було подбати і про запаси Гранітного палацу, бо наближалася зима.

Та йому було байдуже. Він був задоволений тільки

тоді, коли всі колоністи працювали у верфі. Очевидно, щоб заохотити інших, Пенкроф працював за шістьох.

Цього літа ввесь час була негода. То стояла шалена спека і повітря було насычене електрикою, то потім вибухали страшні грози, після яких довго не могла заспокоїтись природа. Майже не минало дня, щоб далекі або близькі грози не громіли над головами колоністів. Безнастанно чувся приглушений, але безупинний гуркіт, як це буває влітку в тропічних зонах земної кулі.

Перше січня 1869 року відзначилося особливо сильною грозою й ураганом: кілька разів блискавка падала на острів Лінкольна, чимало дерев були повалені цим ураганом. Між іншим, розтрощила в друзки й спалила блискавка велетенське дерево, в затінку якого стояв пташник.

Чи був же якийсь зв'язок між цими атмосферними явищами і процесами, що відбувалися в надрах острова Лінкольна?

Сайрус Сміт був переконаний, що залежність в цьому якась була і що саме грози з ураганами були зумовлені відновленням вулканічної діяльності острова.

Третього січня Герберт, вийшовши удосвіта на плоскогір'я Далекого краєвиду, щоб засідлати онагра, побачив величезний стовп чорного диму над вершиною гори Франкліна.

Герберт зараз же покликав колоністів, щоб ішли подивитись.

— Еге! — скрикнув Пенкроф, — це вже не пара, ні! Мені здається, що велетень вже не задовольняється тим, що дихає, а ще й закурив!

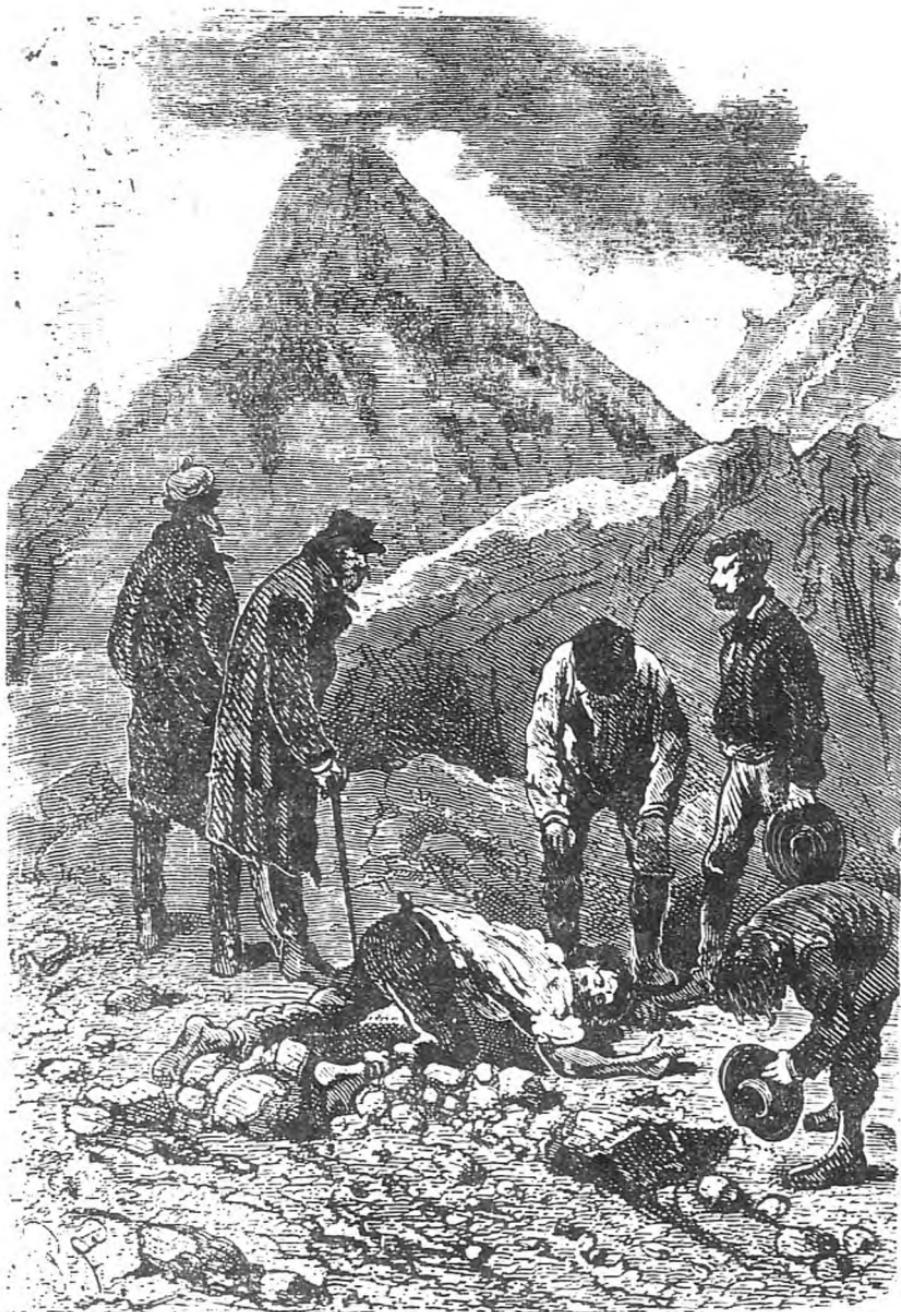
Це порівняння було дуже влучним. Три місяці вулкан випаровував більш-менш густі сірі хмари, тепер до сірої пари приєднався густий чорний дим. Він виривався з пащи вулкана у формі товстого стовпа, шириною при основі до трьох сот футів, розцвітаючи величезним шампіньоном на висоті семи-восьми сот футів над вершиною гори.

— Вогонь у самого димарі, — сказав Гедеон Спілет.

— І ми не можемо його погасити! — додав Герберт.

— Треба було б добре потрусити сажу в димоході вулкана, — найсерйознішим у світі тоном зауважив Наб.

— Коли б ти згодився, Наб, бути цим сажотрусом! — зареготав Пенкроф.

— Мені здається, ніби під землею щось гуркотить ...

Сайрус Сміт з надзвичайною увагою вдивлявся в цей чорний стовп диму і навіть, одійшовши трохи останнь, пильно прислухався, так наче хотів почути підземний гуркіт. Потім, вернувшись до товаришів, сказав:

— Так, друзі мої, не можна більше помилятися. За цю ніч сталися серйозні зміни в стані вулкана. Досі це було внутрішнє кипіння в надрах землі, а відсьогодні вони спалахнули вогнем. Нам загрожує вибух.

— Ну, ну, містер Сміт! — засміявся Пенкроф. — Подивимося, що воно за вибух; цікаво! Ми навіть зустрінемо його оплесками, якщо воно буде красиве. Гадаю, що нам нема чого особливо про це турбуватись.

— Звичайно, нема чого, Пенкроф, — відповів інженер, — бо кратер розташований так, що має природний схил на північ. А втім ...

— А втім, — озвався репортер, — коли нам нема ніякої користі від цього вибуху, краще було б, якби його й зовсім не було.

— Хто знає, — відповів моряк. — А може в надрах вулкана є якісь цінні для нас речовини, що їх вулкан охоче відригне, а ми тоді скористаємося з них.

Сайрус Сміт похитав головою з виглядом людини, яка не сподівається нічого доброго з усього цього. Він не уявляв собі так легковажно, як Пенкроф, усіх можливих наслідків вибуху вулкана. Якщо потоки лави, дякуючи схилові гори, і не загрожували безпосередньо родючій і вже обробленій частині острова, проте інші супровідні обставини могли б виникнути під час вибуху.

Справді, здебільшого вибухи вулканів супроводжуються землетрусами. А такий острів, як острів Лінкольна, що сам ввесь вулканічного походження і складається з найрізноманітніших речовин: базальт — в одній його частині, граніт — у другій, накупчення захололої лави — у третьій, сипка болотиста земля — в центрі, не провіщає нічого доброго. Всі ці складові його речовини погано сполучені між собою і при доброму землетrusі острів може простісінько собі розсипатись. Не від лави, так від землетрусу, а острову загрожувала серйозна небезпека.

— Мені здається, — сказав Айртон, лігши на землю і

прикладши до неї вухо, — мені здається, що я чую глухий гуркіт. Так наче іде віз, навантажений залізними брусами.

Всі колоністи стали прислухатись і погодилися, що Айртон не помилюється. До гуркоту цього часом домішувався звук наростаючого виття, так наче під землею вивітер. Досягши найвищого тону, звук завмирав. Але справжніх підземних ударів ще не було чути. Очевидно вулканічний процес у надрах острова мав вільний вихід через центральний димар - кратер. Це доводило, що центральний клапан вулкана досить широкий і нема чого боятись його вибуху.

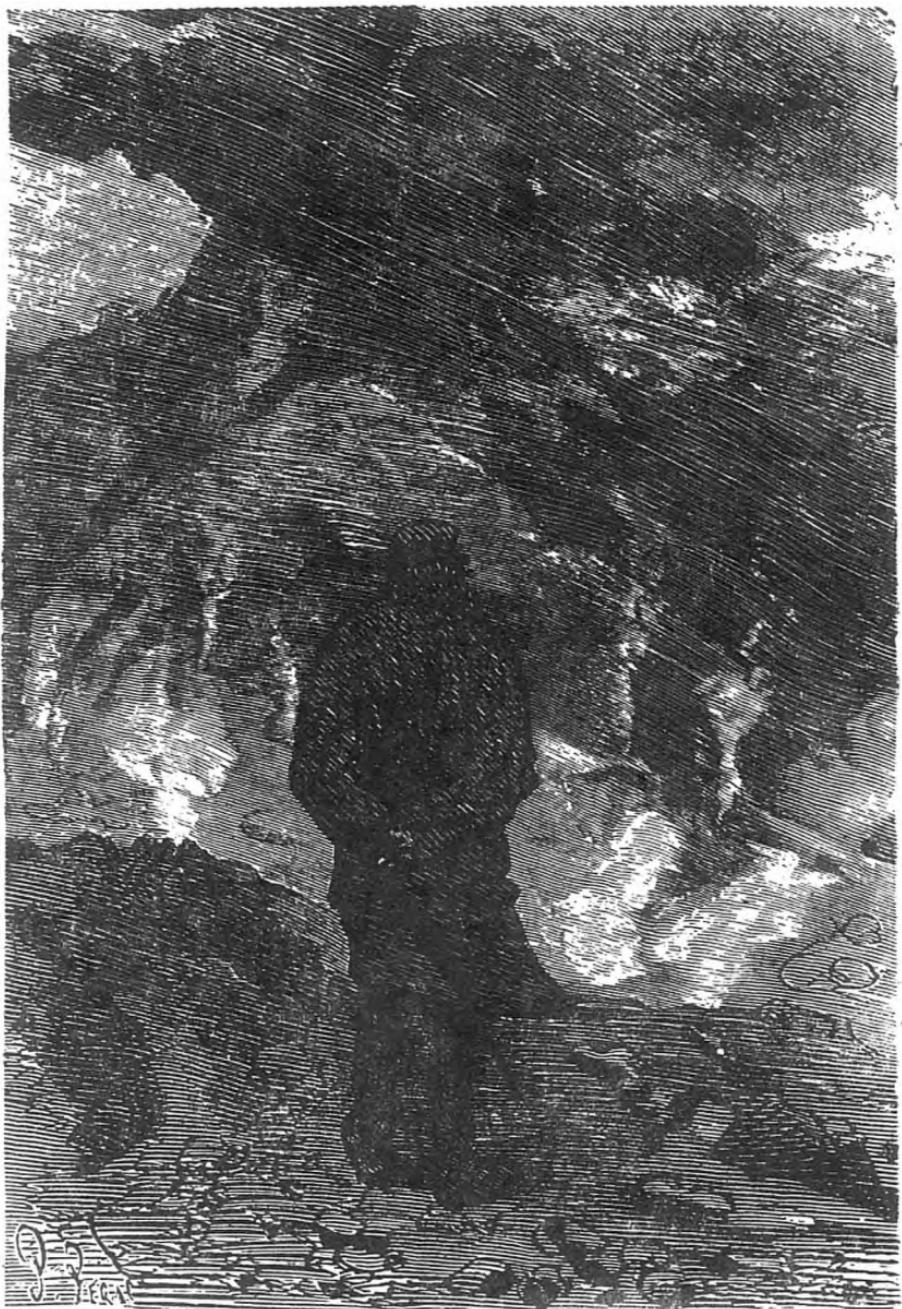
— Ну, гаразд, — озвався, нарешті, Пенкроф, — а що ми сьогодні хіба не будемо працювати? Нехай собі гора Франкліна димує, курить, виє, плюється вогнем і полум'ям скільки їй завгодно, це не підстава для нас гуляти. Ану, лиш, Айртон, Наб, Герберт, містер Сміт і містер Спілет, треба сьогодні неодмінно всім прикласти свої руки до роботи. Сьогодні будемо ставити переборки, і дюжина рук не буде занадто багато. Я хочу, щоб не минуло ще й двох місяців, а наш новий „Благополучний“ — адже ми так його назовемо, згода? — вже гойдався б на хвілях порту Кулі. Отож, гайда до праці! Кожна година дорога!

Всі колоністи зараз же спустилися на берег до своєї верфі й ретельно взялися до роботи. Сьогодні був важкий день. Треба було закінчити найважчу фізично і найвідповідальнішу роботу — ставити, припасовувати до шпангоутів переборки та фіксувати обшивку.

Працювали, не відриваючись, цілий цей день, 3 січня, забувши про вулкан, бо його, до речі, і не було видно з берега коло підніжжя Гранітного палацу.

Раз або двічі великі чорні хмари, несподівано закриваючи собою сонце на абсолютно чистому небі і зараз же розвіюючись, доводили, що це не звичайні хмари, а дим з вулкана, пронесений вітром між сонцем й землею. Сайрус Сміт та Гедеон Спілет, щоразу помічаючи це затьмарення сонця, довго розмовляли про занадто швидкий темп розвитку вулканічної діяльності на острові.

Роботи ніхто не кидав. Всі розуміли, яка невідкладна і необхідна вона для колоністів. Що швидше закінчати колоністи будувати судно, то спокійніше вони можуть диви-

Зловісний став вигляд гори.

тись на майбутнє. Готова шхуна буде їм своєрідною гарантією. Хто знає, чи не стане це судно єдиним притулком для колоністів?

Увечері після вечері Сайрус Сміт, Гедеон Спілет і Герберт вирішили піти на плоскогір'я Далекого краєвиду. Ніч вже була зовсім темна, і коли б до стовпа диму, що вириався з кратера, приєднався огонь, то його б зразу могли помітити колоністи.

Герберт, молодший і прудкіший, перший вибіг на плоскогір'я і, не встиг глянути на гору Франкліна, як злякано закричав:

— Кратер у вогні!..

Гора Франкліна, що лежала на віддалі шести миль, здавалася колоністам велетенським палаючим факелом, що розкидав на всі боки жмути іскор. Проте густі хмари диму й попелу навколо вогню зменшували його яскравість і від цього над горою стояла темночервона лиховісна заграва, тъмяно освітлюючи гору й частину лісів коло південного її схилу. Крізь навислу над горою важку хмару диму й попелу якось боязко прозирали зірки.

— Успіхи швидкі! — промовив інженер.

— Не дивно, — відповів репортер, — бо вулкан прокинувся вже давненько. Ви пригадуєте, Сайрус, що першу хмару пари ми помітили ще тоді, коли досліджували відроги гори Франкліна, шукаючи житло капітана Немо. Це було, якщо я не помиляюся, місяців зо два тому.

— Так, — поправив Герберт, — два з половиною місяця тому.

— Підземні вогні розгоралися протягом десятьох тижнів, що ж дивного, що тепер полум'я бушує повним ходом! — зауважив Гедеон Спілет.

— А що, чи не почуваєте ви, наче ґрунт хитається під ногами? — запитав інженер.

— А так... справді, — прислухався репортер. — Але від дрижання до землетрусу ще далеко...

— Та я й не кажу, що нам загрожує землетрус, — за спокоїв Сайрус Сміт. — Ні! Ця вібрація землі є наслідком кипіння розтоплених мас у надрах острова. Земна кора подібна в даному разі до стінок казана. І як казан під на-

тиском пари та газів, стінки ці можуть вібрувати, наче камертон.

— Гляньте, які розкішні стовпи вогню! — скрикнув у захопленні Герберт.

В цей момент з кратера вилетів цілий сніп вогню і, злетівши високо вгору, розсипався феєрверком, ще довго лишаючи після себе високо в небі вогненний слід іскор. Цей спалах огню супроводжувався вибухами, подібними до гарматних пострілів.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет та Герберт, пробувши згодину на плоскогір'ї і надивившись на вулкан, повернулися в Гранітний палац. Інженер був замислений, якось заклопотаний, — так що Гедеон Спілет навіть запитав його, чи не боїться Сайруса, що вибух вулкана спричинить їм або навіть і всьому острову якесь нещастя?

— I так і ні! — відповів Сайрус Сміт.

— А втім, найбільше нещастя могло б статися тоді, коли від землетрусу острів захистався б до основи й розсипався, — висловив свою думку Гедеон Спілет. — Так цього ж можна не боятись, бо пара й лава мають собі вільний вихід через кратер.

— Hi, — відповів інженер, — землетрусу як такого в звичайному розумінні я не боюся. Але є трохи інші, грізніші підстави.

— Які, любий Сайрус?

— Я ще сам гаразд не знаю... треба мені ще подивитись... побувати коло гори... через кілька днів я це з'ясую...

Гедеон Спілет більше не домагався. Не зважаючи на безупинний, хоч і приглушений гуркіт вулкана, подвований луною, потомлені працею колоністи поснули глибоким сном.

Минуло три дні — 4, 5 й 6 січня. Спішна робота кипіла у верфі. Тепер вже інженер підганяв товаришів, форсував темпи будування судна, хоч і не пояснював причин.

Гора Франкліна стояла тепер оповита чорним, густим, зловісним, наче жалобним, серпанком.

Подеколи з кратера вихоплювалося полум'я, а іноді разом з полум'ям високо в небо злітали уламки скель,

а часом і цілі скелі, розжарені на червоне. Деякі з них падали назад у кратер. Це викликало у Пенкрофа, що не зовсім уявляв собі серйозність становища, жартівліві зауваження:

— Дивись, дивись,— кричав він,— вулкан сам з собою грається, жонглює!

Справді, відригнута вулканом магма здебільшого падала назад у пашу його кратера. З цього можна було зробити висновок, що під натиском знизу лава ще не дійшла до верхнього отвору кратера. Другим підтвердженням цього було те, що лава ще ніч потекла по північно-східному схилу гори.

Хоч як квапилися колоністи добудувати своє судно, проте їм все таки доводилося іноді відриватись на інші теж невідкладні роботи на острові.

Насамперед треба було навідуватись до короля, щоб доглянути й приготувати запас їжі муфлонам та козам.

Цього разу, 7 січня, Айртон зібрався був іти сам, бо звик вже там поратись, коли раптом колоністів здивували слова інженера:

— Ви збираєтесь до короля, Айртон? — спитав інженер.— Ну, то я піду з вами.

— Е, містер Сміт! — скрикнув моряк. — У нас лічені дні на роботу, треба поспішати, а ви теж ідете. Це вже меншає на дві пари рук.

— Ми повернемося завтра, Пенкроф, — відповів інженер. — Мені треба навідатись у кораль... Я хочу подивитися зблизька вулкан, як там справа з виверженням...

— Виверження! Вибух вулкана! Подумаєш, важлива річ! — бурчав незадоволено Пенкроф. — Он я так і не згадував би зовсім про це!

Герберт попросився був і собі піти з інженером, але Сайрус Сміт зважив за краще для Герберта лишитись працювати над шхуною.

Інженер з Айртоном, запрігши онагрів, поїхали в кораль.

Над лісом безупинно пливли сірі важкі хмари, які постачав кратер вулкана. Ці низько навислі над землею хмари складалися не тільки з самого диму, але також з найдрібнішого пилу та попелу. Вулканічний попіл такий

легкий, що іноді він тримається в повітрі протягом цілих місяців, не осідаючи на землю. Після вибуху вулкана в Ісландії 1783 року понад рік тримався в повітрі цей вулканічний попіл, крізь який ледве прозирало сонячне проміння.

Але частіше цей попіл осідає зразу на землю. Так було і на острові Лінкольна. Не встигли Айртон з інженером приїхати в кораль, як щось подібне до чорнуватого снігу вкрило все навколо. Дерева, моріжок у коралі, пасовища, будівлі — все вкрилося товстим шаром пороху. На щастя, знявся вітер і трохи розвіяв цей шар, понісши цілі хмари його в море.

— Ото чудернацька річ, містер Сміт! — здивувався Айртон.

— Це страшна річ, Айртон! — сказав інженер занепалим голосом. — Оцей порох, вірніше, розпорошене каміння, мінерали, всі підземні речовини свідчать про те, що в глибинах вулкана відбувається катастрофічний процес руйнування.

— Але тут же нічого не вдієш?

— Нічого! Лишається тільки спостерігати розгортання подій. Ну, Айртон, робіть свої справи в коралі, а я піду подивлюся, що робиться на північному схилі гори. А потім ...

— А потім що, містер Сміт?

— А потім години через дві я повернуся по вас, Айртон, і ми відвідаємо печеру Даккара... Я хочу подивитись ... Ну, гаразд, через дві години я повернусь.

Айртон залишився господарювати в коралі. Отари овець та муфлонів, занепокоєні близькими вибухами й спалахами вулкана, безпорадно тинялися, наче хворі.

Тим часом Сайрус, заглибившись між східні відроги гори, натрапив на те сірчане джерело, жовта пара якого налякала колоністів під час їх перших відвідин гори майже чотири роки тому.

Але як все змінилося відтоді! Замість одного цього сірчаного джерела їх було тепер не менш тринадцяти. Стовпи жовтої пари з страшною силою виривалися вгору. Інженерові ясно стало, що в цьому місці кора земна ледве стримувала шалений натиск зсередини. Повітря навколо було насичене випарами сірки, вуглекислоти, водяною парою. Сайрус Сміт ясно відчував і навіть бачив, як двигтів тут

грунт, як тремтіло каміння. Але нових слідів лави він не побачив.

Стовпами диму й полум'я плювалася гора Франкліна, але потоків лави ніде не було видно. Це свідчило, що рівень магматичних мас не дійшов ще до верху кратера.

— А проте, я б зрадів, коли б побачив лаву, — прошептів собі під ніс інженер. — Я б тоді був певен, що лава потече старим шляхом. А так, хто його знає, де може прорватися гора і звідки й куди ринуть потоки лави? Але навіть і не це найстрашніше. Капітан Немо правильно передбачав. Ні, не тут головна загроза!

Сайрус Сміт пройшов ще трохи далі в напрямі затоки Акули і, придивившись до потоків захололої лави, вирішив, що останній вибух вулкана був, мабуть, дуже, дуже давно.

Вертаючись назад до короля, інженер усю дорогу прислухався до безупинного підземного гуркоту.

О дев'ятій годині він був уже в коралі.

Айртон його дожидав.

— Я нагодував тварин і вже впорався з сіном, містер Сміт! — зустрів інженера Айртон.

— Прекрасно, Айртон!

— Тварини дуже занепокоєні, містер Сміт.

— Так, ними керує інстинкт, Айртон. А інстинкт ніколи не помиляється. Візьміть, Айртон, ліхтар і їдьмо.

Приготувавши все потрібне й замкнувши кораль ззовні, Айртон і Сайрус Сміт вирушили в напрямі на захід вузенькою стежкою, що вела до берега моря. Вони йшли, наче по сірій ваті ступаючи, такий був м'який порох, що падав з хмар. Жодної чотириногої тварини не трапилося їм дорогою. Навіть птахів не помітно було ніде. Легкий бриз, що подував з моря, крутив смерчем цей легкий порох. Інженерові з Айртоном довелося закривати обличчя носовими хустками, щоб не запорошити очі й не задихнутись.

В таких умовах колоністи не могли швидко посуватися. Повітря було важке, дихати можна було з великим напруженням, так наче ввесь кисень пішов на горіння вулкана. Через кожні сто кроків доводилося спинятись, щоб набратися духу й пересапнути.

Була вже десята година, коли інженер з Айртоном дійшли, нарешті, до вершини нагромадження базальтових та порфірових скель, що створювали північно-західне узбережжя острова.

Айртон з інженером почали спускатися з гори, ідучи майже тією ж самою дорогою, яка недавно грозової ночі привела їх до печери Даккара.

Вдень цей спуск був не такий небезпечний, як уночі, і через товстий шар попелу не так ковзли ноги по стрімкому каменю.

Невдовзі дійшли до невисокої гряди, яку так добре ще пам'ятав Сайрус Сміт. Спустившись нею до самої води, вони одразу знайшли отвір печери, бо був саме відплів і його легко можна було побачити.

Підійшовши до самого отвору і заглянувши всередину, інженер зразу не помітив залізного човна.

— Тут же десь повинен бути той човен? — запитав інженер.

— Та ось він і є! — відповів Айртон, витягаючи спід скелі човен, який вони сами минулого разу примостили туди.

Обое сіли в човен.

Як тільки пропливли під склепінням входу в печеру Даккара, Айртон засвітив ліхтар і приладнав його на носі човна, щоб освітлювати дорогу вперед. Потім узявся за весла, а інженер сів до стерна.

Човен поплив у темряву.

Минулого разу „Наутілус“ своїми прожекторами феєрично освітлював печеру, а тепер тут була мертвa тиша й пітьма. Може там, у безодні, де спав вічним сном капітан Немо, „Наутілус“ ще й досі освітлював своїм сліпучим світлом водяні простори, але тут у печері Даккара була смерть.

Світляна крапочка ліхтаря дозволяла все ж таки посуватися вперед інженерові з Айртоном.

Глибока тиша панувала в передній частині печери, але що далі посувався човен, то все виразнішечувся глухий туркіт, який виходив, здавалося, з далеких стін печери.

— Це вулкан! — сказав інженер.

Минуло ще кілька хвилин. Човен тихо йшов уперед.

З розколин вихоплювався чим.

І раптом інженерові й Айртонові в ніс ударило і навіть голова запаморочилася від задушливих газів. Якась хемічна реакція відбувалася в надрах землі.

— Ось чого боявся капітан Немо, — пробурмотів невиразно інженер, зблідши на обличчі. — Проте треба дійти до самого кінця, — додав він голосно, звертаючись до Айртона.

— Пішли! — відповів Айртон, налягаючи на весла.

Через двадцять п'ять хвилин після входу в печеру човен дійшов до крайньої, найдальшої стіни і став.

Сайрус Сміт устав на ввесь свій зріст у човні і, піднявши ліхтар, став ним світити, водячи по стіні, що відокремлювала печеру від центральної порожнини вулкана. Яка була завтовшки ця стіна? Чи сто футів, чи, може, десять? Хто може знати? Але підземний гуркіт і клекотіння тут було так виразно чути, що можна було, не помиляючись, сказати — стіна не товста.

Обдивившись на рівні своїх очей нижню частину стіни, інженер прив'язав до кінця весла ліхтар і став водити ним угорі на найбільшій висоті, скільки тільки міг дістати.

Тут з ледве помітних щілин та розколин крізь базальтові брили проривався ледве помітний їдкий димок, що отруював повітря печери.

Можна було ясно бачити, як ці щілини помережили всю стіну й спустилися вже майже до самої поверхні води. Всього якихось двა - три тути відокремлювали їх від рівня води в печері.

Сайрус Сміт опустився в човен і довго сидів, замислившись. Потім він прошепотів:

— О! капітан Немо сказав правду! Ось де небезпека, і яка небезпека!..

Айртон мовчав. На знак інженера він узявся за весла і через півгодини обидва вже виходили з печери Дакара.

Розділ дев'ятнадцятий

Доповідь Сайруса Сміта про своє дослідження. — Прискорення темпів будівництва шхуни. — Останні відвідини короля. — Смертний бій між огнем і водою. — Те, що лишилося від острова. — Вирішили спустити судно на воду. — Ніч з 8 на 9 березня.

Пробувши в коралі день і ніч і впоравши всі справи, Сайрус Сміт з Айртоном повернулися ранком 8 січня додому в Гранітний палац.

Зараз же по приїзді Сайрус Сміт зібрав усіх колоністів і повідомив їх про страшну небезпеку, про неминучу катастрофу, що насувається на острів Лінкольна.

— Друзі мої, — сказав інженер голосом, який виказував його глибоку стурбованість, — острів Лінкольна не належить до тих, які існуватимуть доти, поки існуватиме вся наша планета. Рано чи пізно, а він мусить зникнути. Він рокований на руйнацію. І причини криються в ньому самому. І ніщо, ніщо не може його врятувати!..

Колоністи позирали один на одного, а потім на інженера, гаразд не розуміючи, в чому справа.

— Кажіть ясніше, містер Сайрус! — сказав, нарешті, Гедеон Спілет.

— Я вам зараз поясню, — відповів Сайрус Сміт, — або, швидше, я вам перекажу те пояснення, яке дав мені капітан Немо в останні свої хвилини перед смертю, коли ми залишилися насамоті.

— Капітан Немо?! — скрикнули колоністи.

— Так! І це була його остання послуга нам перед смертю.

— Остання послуга! — скрикнув Пенкроф. — Остання послуга! Ні, ви ще побачите, навіть і після своєї смерті, він нам зробить не одну.

— Але що ж вам сказав капітан Немо? — нетерпляче запитав репортер.

— Знайде ж, друзі мої, — відповів інженер. — Острів Лінкольна зовсім відмінний від інших тихоокеанських островів своєю одною особливістю, на яку мені вказав капітан Немо. Ця його особливість раніше чи пізніше, а спричинить цілковитий розпад його підводної основи — фундаменту.

— Розпад основи! Острова Лінкольна! Ну й вигадали! — скривнув, знизвавши плечима, Пенкроф, не зважаючи на всю свою повагу до інженера.

— Слухайте мене уважно, Пенкроф! — серйозно вів далі інженер. — Ось що констатував капітан Немо і що я міг констатувати сам учора, коли досліджував печеру Даккара. Ця печера тягнеться під островом аж до вулкана і відокремлюється від центральної порожнини вулкана тільки досить тонкою стіною. Вся ця стіна помережана щілинами й розколинами, які пропускають уже сірчані гази з середини вулкана в саму печеру.

— Ну, і що ж? — спитав Пенкроф, наморщуючи лоб.

— А те, що ці розколини й щілини невпинно більшують під натиском газів зсередини, що базальтова стіна помалу подається і що невдовзі, Пенкроф, невдовзі вона стане пропускати морську воду в самий центральний кратер вулкана.

— От і добре! — скривнув жартома Пенкроф, який ніяк не міг збагнути, в чому небезпека. — Море погасить вулкан і всьому буде кінець!

— Так, всьому буде кінець. Ваша правда, Пенкроф! — з сумом проговорив інженер. — В той день, коли море рине крізь стіну печери в кратер до самої нутрії землі, де киплять розтоплені речовини, того дня, Пенкроф, острів Лінкольна вибухне й злетить у повітря, розсиплеТЬСЯ...

Колоністи мовчали. Та й що могли вони сказати на такі переконливі слова інженера! Вони зрозуміли, нарешті, в чому найстрашніша, найнеминучіша небезпека для острова Лінкольна.

Варто зауважити, до речі, що Сайрус Сміт ні трохи не перебільшував. Є багато таких, що гадають, ніби вулкани, здебільшого розташовані на берегах морів та озер, можна

загасити водою, коли відкрити доступ води з морів та озер у надра цих вулканів. Але вони не знають, що цим можна висадити в повітря цілу частину земної кулі. Вода, ринувши в розжарене на кілька тисяч градусів, закрите середовище, вмить обернеться на пару, а що пара має більший об'єм, ніж вода, то ніякі стіни, ніякі перепони не витримають такого тиску.

Не було сумнівів, що острів, якому загрожувала близька катастрофа злетіти в повітря, проіснує стільки, скільки витримає стіна печери Даккара. Це було питання навіть не місяця, навіть не тижнів, а всього лише... днів, а, може, й годин,

Перше почуття, що охопило колоністів, було глибоке горе. Вони згарячу не подумали про безпосередню загрозу їм особисто, а іх глибоко вразила перспектива цілковитої загибелі їхнього острова, цієї землі, що іх прихистила, цього острова, такого багатого, родючого, який вони власними руками обробили, з дикого перетворили на культурний, який вони, кінець - кінцем, так гаряче полюбили. Стільки праці! Стільки витрачених марно зусиль!..

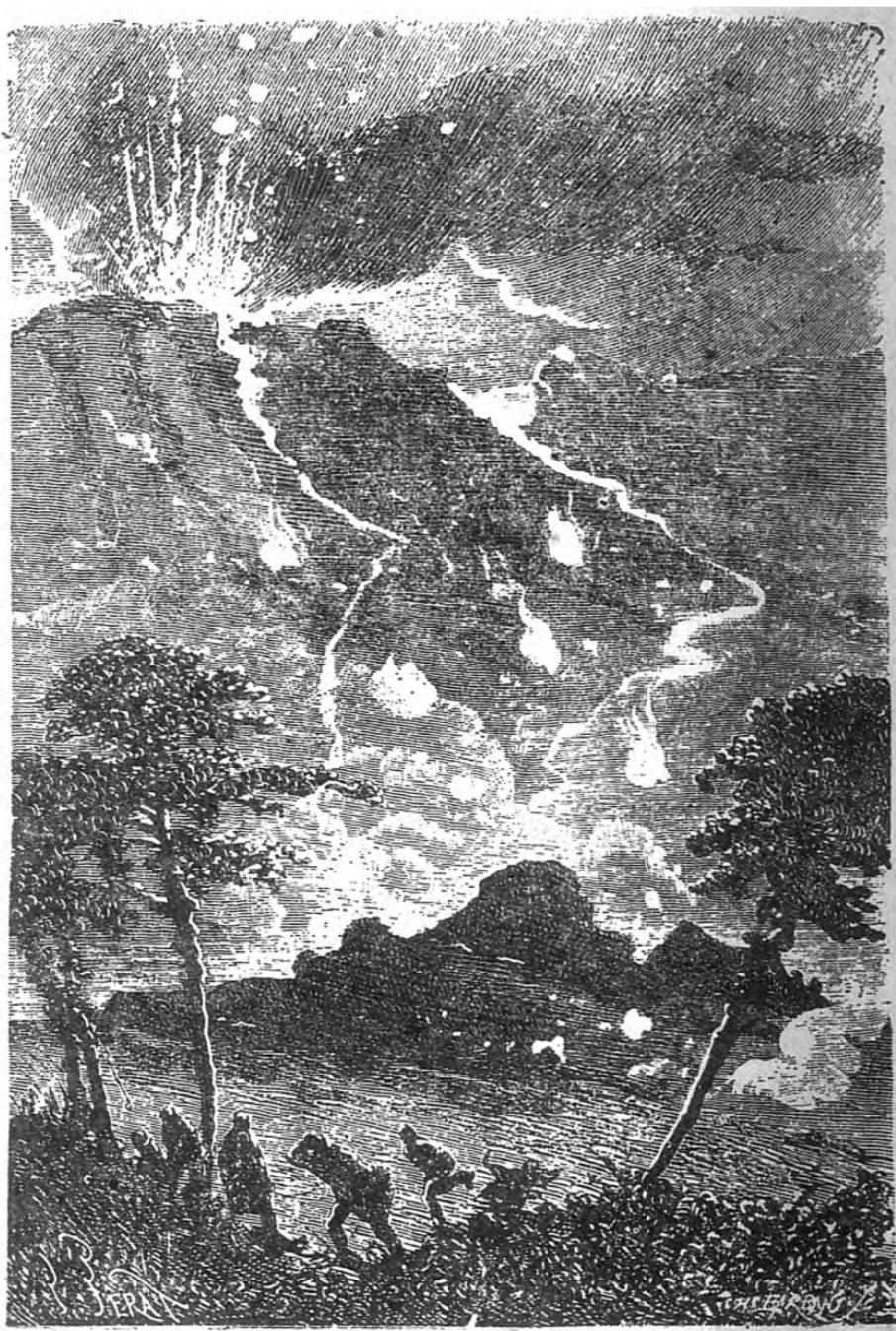
Пенкроф не міг стриматися і велика сльозина тихо сповзла по його щоці, а він навіть і не похопився її приховати.

Розмова ще тривала якийсь час. Обговорили всі засоби й способи порятунку і вирішили, що не можна гаяти й години. Треба неодмінно якнайшвидше кінчати судно і спускати його на воду, що це, може, єдиний шанс на порятунок для жителів острова Лінкольна.

Тепер всі без винятку, не відриваючись і на годину, взялися добудовувати судно. Навіщо тепер були потрібні жнива, городи, всякі запаси? Того, що лишалося в Гранітному палаці, вистачить, щоб навантажити судно, хоч нехай як довго триватиме їхня подорож. Аби лише встигнути навантажити судно раніше, ніж станеться неминуча катастрофа.

Гарячково, шалено працювали колоністи на своїй верфі. До 23 січня корпус судна був уже наполовину обшитий.

До цього дня зовнішній вигляд вулкана не змінився. Все так само над кратером здіймався чорний стовп диму,

Триматися тут довше було неможливо.

крізь який вибивалося іноді полум'я й злітало вгору, в повітря, розжарене каміння. Але вночі під 24 січня, під на тиском лави, що піднялася до рівня першого конуса, цей конус, що нагадував шапку, одягнену набакир, відколовся від гори, злетів у повітря і впав. Страшний, дикий гуркіт струсонув повітря. Колоністи подумали, що це вже ви бухнув, розпадаючись,увесь острів, і стрімголов вискочили з Гранітного палацу.

Була приблизно друга година ночі.

Небо палало вогнем. Верхній конус — масив на тисячу футів заввишки, мільйони тонн вагою, — відрівавшись від гори, впав на острів, ажувесь острів здригнувся. На щастя, гора вся трохи нахилилася в північний бік і тому цей конус упав якраз на піщані дюни, між горою й морем.

Тепер кратер, широко розлявивши свою пащу, дихав у небо таким стовпом яскравого, нічим не прикритого полум'я, що все небо здавалося охоплене пожежею. Одночасно магматичні маси, шапкою здувшись на новій вершині, бурхнули через вінця кратера довгими каскадами й оперезали схили гори вогненими зміями потоків лави.

— Кораль! Кораль! — скрікнув Айртон.

Справді в наслідок зрушень на самій вершині, що змінили форму кратера, потоки лави понеслися прямісінько на кораль, потім на витоки Червоного струмка, далі на ліси Якамар. Одне слово, найродючіша, найбагатша частина острова опинилася під загрозою загинути в першу чергу.

На крик Айртона колоністи кинулися до конюшні онагрів. Вмить їх запрягли у воза. В усіх була одна думка — бігти в кораль і швидше випустити звідти тварин, бо вони загинуть.

Ще не минула третя година ранку, а колоністи вже були в коралі. Страшний рев і мекання неслісся зза огорожі короля, свідчачи про шалений переляк, що опанував тварин.

Один з огнених потоків лави, спадаючи каскадом з південного відрога гори, підбирався до самого частоколу огорожі. Айртон зразу штовхнув обидві половини воріт короля і оскаженілі тварини кинулися геть з короля вроцтіч.

Через одну годину виуючі вогнем потоки лави затопили кораль. Вмить випарували струмочок, що біг міріж-

ком кораля, і запалили будиночок Айртона. Він спалахнув, як смолоскип. Вогненна лава пожерла до останнього стовпа огорожу.

Від кораля не лишилося більше нічого.

Настав день 24 січня. Колоністи, перш ніж вернутися додому, в Гранітний палац, хотіли переконатись остаточно, яким напрямом піде далі лава. Загальний схил ґрунту від гори Франкліна був до східного берега. Отже можна було побоюватись, що, не зважаючи на густі ліси Якамар, потоки лави доберуться до плоскогір'я Далекого краєвиду.

— Озеро нас урятує! — заспокоював себе й друзів Гедеон Спілет.

— Сподіваюся! — відповів Сайрус Сміт і більше нічого не ддав.

Колоністи хотіли бути дійти до піщаної рівнини, куди впав верхній конус гори Франкліна, але потоки лави перегородили їм шлях.

З одного боку гори лава сунула долиною річки Водопаду, а з другого — долиною Червоного струмка, обертаючи в пару і вмить висуشعочи обидві річки, спопеляючи ліси, траву і все навколо себе.

Перейти ці потоки було неможливо. Навпаки, треба було тікати.

Вулкан, втративши свою вершину й шапку — свій конус, був невізнаний. Крізь дві проломини в горі Франкліна — на південь і на схід — не спиняючись і на мить, лилися й лилися невичерпні потоки вогненної лави.

Наче відповідаючи на страшний гуркіт під землею, почав громіти грім у небі. Гроза вгорі й гуркіт унизу злилися в безнастаний неуявний хаос. Небо затяглося хмарами. Щохвилини його розтинали блискавки, а в цей же час назустріч їм виривалися з вибухом стовпи полум'я з кратера.

Небо відповідало ударами грози на гуркіт і вибухи вулкана.

О сьомій годині ранку колоністи, що стояли на галявині лісу Якамар, мусили тікати. Навколо них стало сипатись розжарене на червоне каміння, а потік лави, виповнивши собою долину Червоного струмка, загрожував перетнути їм шлях.

На узлісся зайнялися перші дерева. Деревний сік, вмить перетворюючись на пару, розривав дерева, наче динаміт. Ліс Якамар палає.

Колоністи пішли додому. Вони йшли повільно, розгублені, часто позираючи назад. В цьому місці був схил ґрунту на схід і тому потоки лави потекли ще швидше, наздоганяючи колоністів.

Головний потік лави, що котився долиною Червоного струмка, щодалі ставав грізнішим. Вся частина лісів Якамар, що межувала з Червоним струмком, була охоплена вогнем. Хмари диму стелилися в повітрі, низько нависаючи над деревами, стовбури яких вже лизали перші потоки лави.

Колоністи спинилися коло озера за півмілі від гирла Червоного струмка. Тут мала вирішитися їхня доля — життя чи смерть.

Сайрус Сміт, звиклий дивитись небезпеці просто в обличчя і знаючи, що товариші його теж не боягузи, сказав їм:

— Або це озеро спинить цей непереможний потік і тоді частина острова буде врятована від цілковитої руйнації, або ця злива вогню затопить, спопелить і винищить ліси Далекого Заходу й піде далі. Тоді жодного дерева, жодної рослинки не залишиться на поверхні нашого острова. Гола пустиня. І нам доведеться ждати на ній смерті. Щоправда, вибух і розпад усього острова не примусить нас довго ждати.

— Тоді, виходить, — скрикнув Пенкроф, — нема чого й старатись будувати судно?

— Ні, Пенкроф, треба битися до кінця.

В цей момент річка лави, проклавши собі шлях через ліси й знищивши вщент чудові дерева, підкотилася до гранітних берегів озера. Тут було природне підвищення і, коли б воно було хоч трохи вище, воно, можливо, затримало б наступ огню, лави, руйнації.

— До праці! — крикнув Сайрус Сміт.

Думку інженера схопили без слів колоністи. Треба було спробувати відвести потік лави так, щоб він вилився в озеро.

Колоністи кинулися біgom до верфі і через кілька хвилин принесли лопати, кирки, ломи, сокири. За кілька годин

вони нарубали товстих стовбурів дерев і, заваливши їх камінням та землею, зробили загату футів зо три заввишки і кроків із сотню завдовжки. Ім здавалося, коли вони закінчили, що вони попрацювали кілька хвилин усього.

Не встигли вони закінчити, як річка рідкого вогню вже атакувала перші стовбури зробленої колоністами греблі. Річка лави збутніла, надулася і, наче гніваючись на перешкоду, стала шукати виходу. Ось-ось ще хвилина і вона кинеться жерти ліси Далекого Заходу. Але тут ця перешкода, ця гребля. Ще мить і... розтоплені вогненні маси з висоти в двадцять футів шубовснули прямо в воду озера Гранта.

Остовпілі, скам'янілі колоністи дивилися на боротьбу двох стихій.

Що за видовище, оцей смертний бій води й огню! Чиє перо може описати цю сцену, чарівну й жахливу, чий пензель може змалювати? Вода з оглушливим свистом обертається на пару від найменшого дотику киплячої лави і білим клубами близкавично злітає вгору, де в кілька секунд виникають важкі дощові хмари.

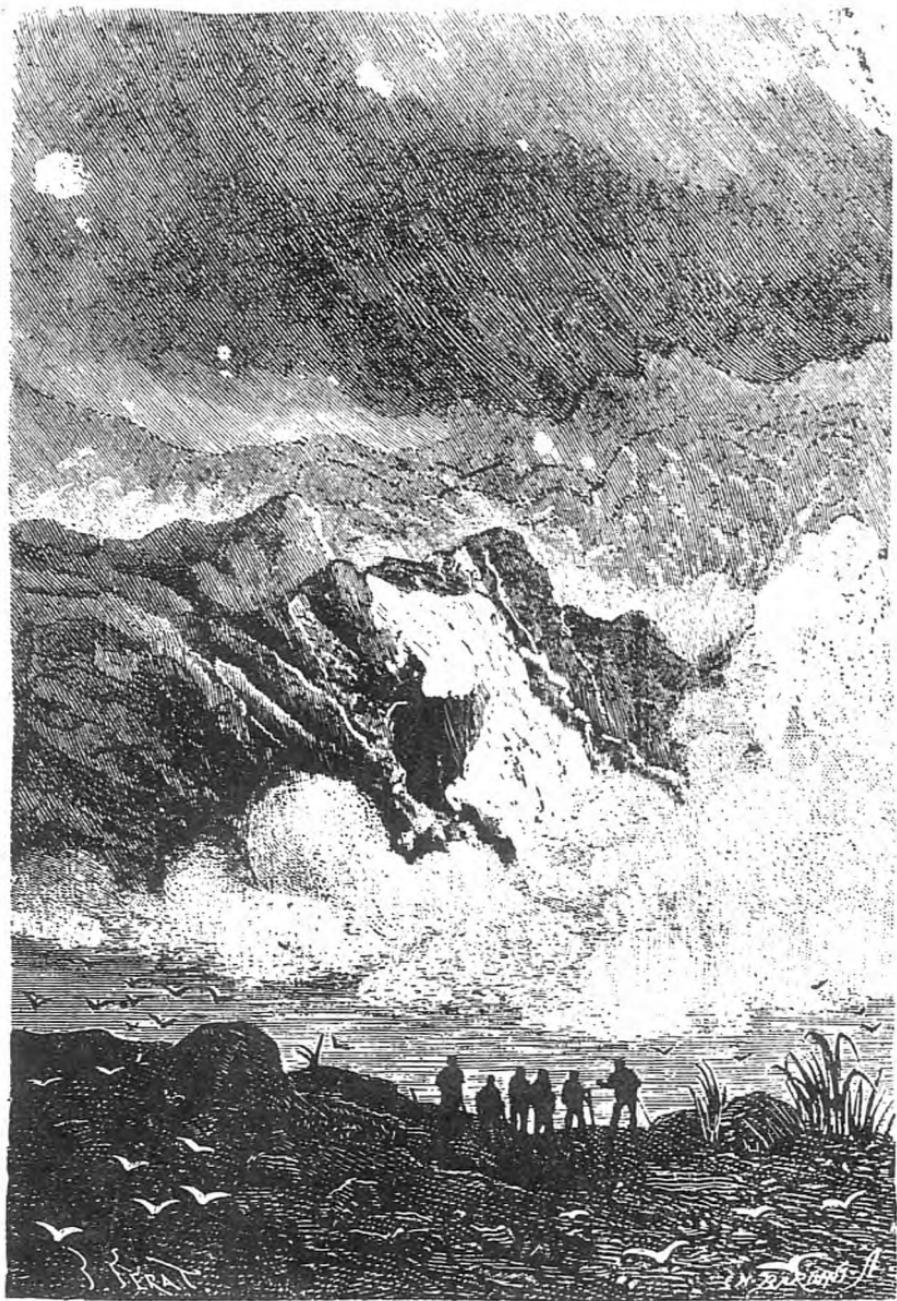
Але хоч в озері й багато води, проте вона тепер більш не поновлюватиметься. Зникли під огнем лави річки і струмки, що його живили, а потоки лави з невичерпного свого джерела — вулкана — все прибували й прибували. Богонь брав гору над водою.

Перші потоки лави, упавши в озеро, враз захололи, утворивши скам'янілий шар. Але на їх поверхню стали падати нові і теж враз тужавіли. Помалу озеро стало виповнюватися лавою. Проте вода не виступала з берегів, бо її й так вже лишалося мало — вона випаровувалася.

Свист, шипіння, гуркіт розривали повітря, оглушували, запаморочували голови...

Там, де раніше тихо стелилася дзеркальна поверхня води озера Гранта, тепер виросло дике наверговання ще димуючих скель... Огонь переміг воду.

А втім те, що колоністам пощастило скерувати потоки лави в озеро Гранта, дало їм змогу перепочити кілька день. Плоскогір'я Далекого краєвиду, Гранітний палац і верф були цим врятовані, але чи надовго?

Смертний бій між огнем і водою.

Отже ці кілька день треба було використати, щоб добудувати корпус шхуни. Потім спустити її на воду і, навантаживши всім потрібним, перебратись на неї. А потім, коли стихії вгамуються, тоді, вже на воді, можна буде її оснастити.

Цей вибух вулкана, що загрожував висадити в повітря ввесь острів, розвіяв усяке довір'я до безпечності життя на землі. Гранітний палац, цей непохитний досі притулок колоністів, тепер кожної хвилини міг зімкнути свої гранітні стіни.

Протягом кількох днів, з 25 по 30 січня, колоністи так завзято працювали, що й двадцять звичайних робітників не могли б того ж зробити за цей час. Майже без відпочинку вони працювали і вдень і вночі. Заграва від полум'я над кратером давала їм змогу працювати цілі ночі.

Лава все лилася й лилася з вулкана, але тепер, здавалося, з меншим натиском. І це вже було щастям, бо коли б і тепер річки лави з такою ж інтенсивністю лилися в озеро Гранта й нашаровувалися б одна на одну, то, заполонивши собою озеро, потоки лави полилися б по затужавілій його поверхні далі і досягли б швидко плоскогір'я Далекого краєвиду, потім Гранітного палацу і, нарешті, докотилися б до берега моря.

Але, якщо ця східна частина острова більш - менш була врятована, то зовсім інша річ була на західній.

Справді, другий потік лави, що полився долиною річки Водопаду, долиною широкою й рівною, не мав ніяких перешкод. Вогненна рідина, отже, врізалася прямо в ліси Далекого Заходу. О цій порі року висушені літньою спекою старі дерева вмить спалахнули, як сірники. Ліси горіли якось дивно — двома поверхами. Знизу, де лава лизала пеньки й коріння дерев, почали горіти стовбури, а потім вогонь, перекинувшись на верховіття, що густо сплелося зеленим склепінням, почав жерти вершки дерев. Три річки вогню: лава внизу, стовбури — посередині і верховіття вгорі тріщали, палахкотіли і нищили, нищили прекрасні ліси Далекого Заходу... Особливо швидко перебігало полум'я по вершках дерев. Воно навіть випереджalo річку вогненної лави внизу.

Пошаленілі з ляку птахи та лісові тварини — і хижі й травоїдні, перемішавшись, укупі безтак летіли й бігли в напрямі болот Казарки, гирла річки Подяки й порту Кулі. Але колоністи, напружені всі сили, гарячково працювали коло свого судна і не звертали на це ані найменшої уваги.

Колоністи тепер навіть не жили в Гранітному палаці, навіть не хотіли шукати притулку у „Димарях“: тут же біля самого свого судна в наметі їли й спали.

Щодня Сайрус Сміт і Гедеон Спілет виходили на плоскогір'я Далекого краєвиду. Іноді разом з ними йшов і Герберт, але ніколи Пенкроф, який не хотів бачити нового страшного вигляду улюблена острова.

Справді, вигляд був такий, що серце спинялося. Вся лісиста частина острова зникла. Було рівне чорне згарище. Самотня невелика купка дерев виднілася ще на Змійному півострові. На тому місці, де пишно буяли зелені велетні, де колоністи не могли намиливатися вдосталь красою лісів та багатством рослинності, стелилася тепер гола пустиня вулканічного попелу й лави.

Долини річок Подяки й Водопаду не несли більше жодної крапельки води, і колоністи, коли б не мали змоги напитися з південного кутка озера Гранта, яке ще залишалося ціле, мусили б умерти від спраги. Але цей куточек озера, на щастя, ще лишався. Це було єдине джерело прісної води на всьому острові. Над усім островом тепер височіла видна звідусіль, вся в огні, гора Франкліна. Її відроги, подібні до кігтів лапи страшного птаха, вп'ялися в серце острова, випиваючи з нього рештки всякого життя.

Який страшний, жахливий, убійчий для колоністів вигляд! Любой іхнім серцям остров, нова іх батьківщина, така пишно красива, багата, вже культивована, і раптом ця гола, дика, мертвва, страшна пустиня...

— Це мені серце крає, не можу дивитись! — сказав одного дня Гедеон Спілет.

— О, так, Спілет! Тяжко! — відповів інженер. — Тепер тільки б закінчити наше судно — єдиний захисток наш.

— Чи не здається вам, Сайрус, що вулкан почав затихати? Він ще викидає лаву, але вже не з такою силою.

— Байдуже, — відповів інженер, — все одно в надрах гори клекоче полум'я і море можеожної хвилинки ринути туди. Ми подібні до мореплавців, корабель яких вже охоплений полум'ям, загасити якого не можна, і вогонь вже підбирається до порохового погреба. Ходім, Спілет, ходім! Не можна нам марнувати й одної години!

Минуло вісім день. Було 7 лютого. Лава, як і перше, все текла з свого невичерпного джерела, але не поширювалася так нестримно, як раніше. Сайрус Сміт вже почав боятись, що лава помалу дійде до Гранітного палацу, а звідти на берег, знищить верф і вже на три чверті закінчене судно — останню їх надію на порятунок.

Приблизно починаючи з цих днів лютого, колоністів стали лякати часті підземні поштовхи.

20 лютого колоністам ще лишалося працювати, і то не покладаючи рук, над своїм судном не менш місяця, поки його можна буде спустити, хоч і не зовсім закінчене, на море. Чи витримає ж такий час острів?

Сайрус Сміт і Пенкроф вирішили, що тільки корпус судна зможе триматися на воді, його зараз же спустять. Настилання палуби, остаточне закінчення внутрішніх перегородок та оснащування кінчатимуть вже на воді, аби тільки мати надійніший притулок, ніж острів Лінкольна. Може навіть пощасти відвести судно в порт Кулі подалі від гирла річки Подяки, бо між острівцем Порятунку й островом Лінкольна, власне його гранітною стіною, було ще небезпечніше для судна, яке може бути враз розчавлене між ними, коли станеться останній страшний вибух — розпад острова. Отже всі сили свої колоністи віддавали на те, щоб якнайшвидше добудувати корпус шхуни.

Так тривало до 3 березня. Колоністи вже лічили дні, коли можна буде спускати судно на воду. За їх розрахунками їм лишалося з десяток днів.

Надія зажевріла в серцях колоністів, яким довелося так багато витерпіти горя за цей, четвертий, рік їхнього життя на острові Лінкольна.

Навіть Пенкроф вийшов трохи з свого тепер постійно пригнобленого безнадійного настрою, спричиненого катастрофою й руйнацією його улюблена острова. Щоправда,

він більше й не дивився на острів. Всі його надії й думки тепер зосередилися на шхуні.

— Ми таки закінчимо, — говорив він інженерові. — Встигнемо, побачите! Та й треба конче, бо заходить осінь. Що ж, доведеться тоді перезимувати на острові Табор. Острів Табор... після острова Лінкольна! О, нещасне мое життя! Чи ж я думав коли побачити отаке лихо!..

— Поспішаймо, Пенкроф! — щоразу відповідав на ці зойки моряка інженер.

І вони працювали, працювали без відпочинку.

— Містер Сміт, — звернувся якось раз Наб до інженера, — як, на вашу думку, коли б капітан Немо був живий, сталося б усе це на острові?

— Так, Наб! — відповів інженер.

— А я певен, що ні, — прошепотів Пенкроф, нахилившись до Наба.

— Я так само! — відповів серйозно Наб.

Протягом першого тижня березня гора Франкліна набрала ще загрозливішого вигляду. Тисячі тонких струмків лави, як залізні, розжарені на червоне дроти, оперезали й обплутали всю гору. Над кратером знов набухла шапка лави і вона суцільною стіною в усіх напрямах посунула з гори вниз.

На затужавілій вже шар перших лав полилися нові, остаточно стираючи знайомі контури острова.

Потік лави, кинувшись цього разу в напрямі південно-західного берега озера Гранта, помчав далі до Гліцерино-вого струмка і затопив нарешті все плоскогір'я Далекого краєвиду.

Цей останній удар був для колоністів нестерпним. Серце, мозок рвалися з болю.

Від млина, пташника, конюшні не залишилося нічого. Нажахані птахи летіли наосліп кудипопадь. Топ і Юп тулилися до ніг колоністів, налякані до останньої міри. Їх інстинкт віщував їм близьку й неминучу катастрофу.

Більша половина птахів та тварин загинула ще під час першого наступу лави. Ті ж, що лишилися живі, повтікали на болото Казарки та деякі на плоскогір'я Далекого краєвиду. А тепер уже все плоскогір'я було вщерть повне кип-

Острів злетів у повітря й розпався ...

лячої лави, і вона, все прибуваючи, доповзла нарешті до гранітної стіни і раптом звідти почала лити із стофутової висоти спершу вогненні брили розтоплених металів, а потім стала литися цілим водопадом. Вночі здавалося, що це вириє й клекоче Ніагара, тільки Ніагара з огню, заліза й розжареного на біле каміння.

Колоністи, застукані цією вогненною смертю в своєму останньому притулку, вирішили, хоч шхуна була ще не остаточно законопачена, спустити її на море.

Пенкроф з Айртоном почали готовувати котки, щоб завтра на ранок, 9 березня, спустити судно.

Але цієї ночі, 8 березня, сталося щось неуявне. Наче небо й земля разом розкололися від оглушливого неймовірної сили удару. З кратера вихопився з такою силою стовп пари, що він злетів тисячі на три футів заввишки.

Стіна печери Даккара таки не витримала внутрішнього тиску газів і, мабуть, упала. Море линуло всередину вулкана, обернулося вмить на пару і... кратер не міг дати виходу всій пárі...

Стався вибух, останній вибух! Його чути, мабуть, було на сто миль навколо. Цілі скелі злітали в повітря і падали потім у море. Острів розпадався. Море кинулося на рештки острова і через кілька хвилин поглинуло їх.

Тихий океан залив те місце, де був раніше острів Лінкольна.

Розділ двадцятий

Самітна скеля серед Тихого океану.— Останній притулок колоністів острова Лінкольна.— Неминуча смерть.— Несподіваний порятунок. Звідки і як? — Останній добрий вчинок.— Острів на суші.— Могила капітана Немо.

Самітна гола скеля серед Тихого океану шириною в п'ятнадцять футів, довжиною в тридцять і висотою ледве на десять футів над водою— було те, чого не поглинули хвили Тихого океану.

Це все, що лишилося від непохитного колись масиву Гранітного палацу. Все, все навколо зникло в безодні океану. Навіть найвіддаленішу від вулкана частину острова— Зміїний півострів— поглинуло море.

Від острова Лінкольна залишився тільки цей уламок скелі, на якому тулилися тепер шестеро колоністів та їх вірний пес Топ.

Всі тварини загинули разом з островом: побиті вибухом або потоплені в морі. Нещасного Юпа теж спіткала смерть. Він провалився в бездонну розколину острова.

Сайрус Сміт, Гедеон Спілет, Герберт, Пенкроф, Наб і Айртон лишилися живі тільки тому, що в момент останнього вибуху були на самому березі острова в наметі і їх просто змило велетенською стіною води в море в той час, як уламки острова сипалися навколо дощем.

Коли вони виборсалися з води й відсапнули, всьому вже був кінець. Острова більше не існувало. Над поверхнею океану самотньо стриміла лише ця скеля за півкабельтова від них; вони підплівли і на превелику силу видерлися на неї.

Тут вони жили ось уже дев'ять днів. Те, що з ними було їжі в кишенях та кілька крапель дощової води в залибинці скелі, оце було й усе, чим вони підтримували своє жалюгідне животіння.

Остання їхня надія — шхуна, як і все навколо, загинула. Нічого було тепер сподіватися якимось способом вибратися з цієї самотньої скелі серед неосяжного океану. Ні вогню, ні їжі, ні води... Тепер вже тільки смерть, тільки загибел.

18 березня у колоністів вже майже нічого не лишалося з їжі, якісъ крихти. Ні розум, ні наука, ні енергія тепер їм не могли більш нічим посодити. Видима смерть перед очима.

Сайрус Сміт був спокійний, Гедеон Спілет і Пенкроф, нервуючись, ходили ще по скелі. Герберт тримався рядом з інженером, дивлячись іноді на нього так, ніби сподіався ще від нього якогось порятунку. Наб з Айртоном скорилася своїй долі.

— О, нещастя, нещастя! — одно повторював Пенкроф. — Коли б хоч горіхова шкаралупа, ми б і нею добилися до острова Табор. А то ж нічого... нічого...

— Капітан Немо добре зробив, що вмер! — якось сказав Наб.

Минуло ще п'ять днів. Вже ніхто з колоністів не ходив не розмовляв. Передсмертна слабість звалила всіх. Герберт і Наб почали марити.

Хіба в такому становищі може жити ще якась надія? На що? На корабель, що пройде повз цю нікому невідому, зовсім непомітну серед океану скелю? Так колоністи ж з власного досвіду вже знали, що кораблі цю частину Тихого океану не відвідують ніколи. Невже ще й тепер можна було марно сподіватися, що прибуде шотландська яхта по Айрtona на острів Табор?

Це вже було б чистим безглуздям! Коли навіть пропустити, що яхта, і саме тепер, прибула на острів Табор, то, перешукавши ввесь острів і не знайшовши Айрtona, вона собі відпліве додому. Звідки ж лорд Гленарван зможе довідатися, де тепер Айрton, коли вони так і не встигли одвезти на острів Табор своєї записки?

Ні! Нічого їм не лишалося більше, як дожидатися на цій голій скелі страшної, болізної смерті від голоду й спраги...

Ніхто з колоністів вже не в силі був підвестись. Майже нерухомо лежали вони, напівбожевільні, напівнепритомні.

Тільки Айртон ще зрідка підводив трохи голову і все по-зирав на мертву гладінь океану...

Але ранком 24 березня руки Айртона мляво піднялися, потім він підвівся на коліна і, нарешті, на превелику силу випроставшись, зіп'явся на ноги. Його руки змахнули кілька разів, так наче він комусь робив якісь знаки.

Судно йшло на скелю. Воно не випадково натрапило на неї, ні! Воно швидко, наче поспішаючи, пливло, тримаючи курс просто на скелю. Колоністи давно б його помітили, коли б вони мали силу підвести голову й подивитись.

Айртон все стояв, хитаючись. Нарешті хрипкий крик вилетів у нього з грудей:

— „Дункан“! — і він упав непритомний.

Коли Сайрус Сміт і його товариши опритомніли і побачили себе в каюті корабля, вони ніяк не могли збагнути, що і як з ними трапилося.

Одне слово Айртона зразу з'ясувало їм стан речей.

— „Дункан“! — шепотів Айртон.

— „Дункан“?! — пробелькотів інженер.

Це була справді „Дункан“, шотландська яхта лорда Гленарвана, під командою Роберта, сина капітана Гранта, якого батько відрядив на острів Табор, щоб після дванадцятирічної каторжної самотності - вигнання забрати звідти Айртона.

Колоністи були врятовані і поверталися тепер додому, на батьківщину.

— Капітан Роберт, — спитав Сайрус Сміт, — як ви могли, не знайшовши Айртона на острові Табор, догадатись піти далі на північний схід на якихось сто миль?

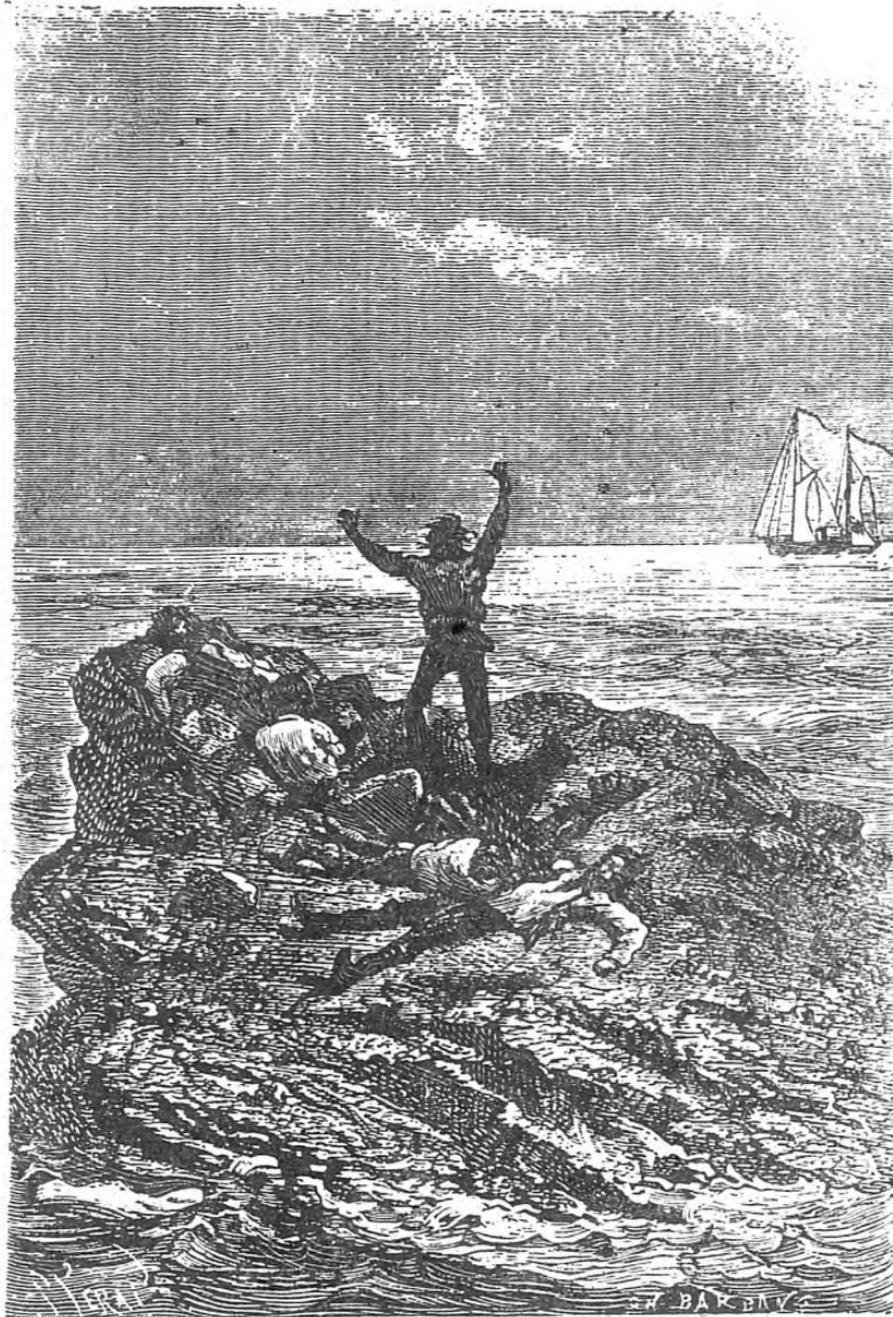
— Містер Сміт, — відповів Роберт Грант, — адже я їхав шукати не тільки Айртона, а забрати й вас з вашими товаришами.

— Мене з моїми товаришами?

— Безперечно, на острові Лінкольна.

— На острові Лінкольна?! — скрикнули разом усі колоністи, вражені вкрай.

— Як же ви могли знайти острові Лінкольна, коли він ніде не позначений на картах? — спитав Сайрус Сміт.

На превелику силу Айртон зіп'явся на ноги й закричав: „Дункан!..

— Так я ж довідався про нього з вашої записки, яку ви лишили на острові Табор,— відповів Роберт Грант.

— Записки?!— пробелькотів, запинаючись, Гедеон Спілет.

— Ну да! Ось вона, ця записка,— проговорив Роберт Грант, простягаючи документ, де були зазначені координати острова Лінкольна, що „дав притулок Айртонові й п'ятьом потерпілим аварію американцям“.

— Капітан Немо ...— промовив Сайрус Сміт, прочитавши записку й побачивши, що вона писана тією самою рукою, що й записка, знайдена в коралі на столі.

— О!— скрикнув Пенкроф.— Так це він, значить, брав нашого „Благополучного“ і сам, один, їздив на остров Табор ...

— Щоб одвезти цю записку! — додав Герберт.

— А що, чи я не казав,— схлипнув моряк,— що і після своєї смерті капітан Немо нам зробить ще не одну і не останню послугу. О, наш рятівник ...

В цей момент Айртон, підійшовши до Сайруса Сміта, спитав його:

— Куди покласти цю річ?

Це була маленька скринька капітана Немо, яку з небезпекою для свого життя врятував від загибелі Айртон, а тепер передавав її інженерові.

— Айртон! Айртон!— тільки й міг вимовити вкрай схвилюваний Сайрус Сміт. Тоді, звертаючись до Роберта Гранта, продовжував:— Містер, ви залишили на острові злочинця, а тепер ви маєте чесну людину, якій я з гордістю за нього простягаю й тисну руку.

Робертові Гранту розповіли всю дивну історію про капітана Немо та його опікування колоністами на острові Лінкольна.

Капітан Роберт, відзначивши на карті місце самотньої скелі, як спомін про могилу капітана Немо, дав наказ іти повним ходом.

Через п'ятнадцять днів колоністи висадилися в Америці, де вже давно забули про війну, що закінчилася перемогою прибічників скасування рабства.

Скарб, залишений у скриньці капітаном Немо на згадку

колоністам, був реалізований і на більшу частину грошей купили величезну ділянку землі у штаті Іова.

Там, на цій ділянці, колоністи оселили всіх тих, кого вони збиралися кликати на острів Лінкольна, і утворили трудову сільськогосподарську колонію, назвавши її ім'ям острова, загинулого серед хвиль Тихого океану. Річку, що бігла через їхню теперішню колонію, назвали річкою Подяки, невисоку гору, що височіла серед їхніх володінь, назвали горою Франкліна, маленьке лісове озеро назвали озером Гранта, а свої теперішні ліси — лісами Далекого Заходу.

Це був острів на твердій землі, острів на суші.

Тут під розумним, освіченим і вмілим керівництвом інженера та його товаришів все процвітало. Всі до одного колоністи острова Лінкольна були тут, бо вони поклялися ніколи не розлучатися і жити разом. Наб і Айртон були найвідданішими членами колонії, Пенкроф — тепер палкіший фермер, ніж колись моряк, Герберт, що закінчив освіту під керівництвом Сайруса Сміта, і Гедеон Спілет — редактор „Лінкольнських вістей“ — найкращої, на їх думку, газети в світі.

Тут же, у їхньому новому господарстві, не раз відвідували колоністів лорд і леді Гленарван, капітан Джон Мангльс з дружиною — сестрою Роберта Гранта, сам Роберт Грант, майор Мак Набс і всі ті, хто так чи інакше були чимсь пов'язані з життям двох капітанів — капітана Немо і капітана Гранта.

Колоністи тепер були цілком щасливі. Все так само, як і на острові Лінкольна, вони були пов'язані між собою глибокими дружніми почуттями. Ніколи не забували вони того острова, на якому прожили чотири роки, протягом яких з голих, босих і голодних власною працею, розумом і знаннями перетворились на цілком заможних колоністів багатої колонії. Ніколи вони не могли забути й тої самотньої гранітної скелі серед Тихого океану, що залишилася від усього острова, наче пам'ятник над могилою незабутнього для колоністів капітана Немо.

Кінець третьої й останньої книги.

З М И С Т

Розділ перший	5
" другий	20
" третій	38
" четвертий	56
" п'ятий	73
" шостий	83
" сьомий	98
" восьмий	111
" дев'ятий	118
" десятий	131
" одинадцятий	143
" дванадцятий	159
" тринадцятий	174
" чотирнадцятий	192
" п'ятнадцятий	206
" шістнадцятий	225
" сімнадцятий	239
" вісімнадцятий	252
" дев'ятнадцятий	270
" двадцятий	288

Одобліт № 1734. Уповн. Головліту № 2883. Замовл. № 924. Тираж 20000. Формат паперу
62 x 94¹₁₆. 18¹₂ друк. арк. 14,21 облік. авт. арк. Здано на виробництво 29-VI 36 р. Підписано до
друку 30-XI 36 р. Чергове видання № 158.

Друкарня ім. Леніна, Одеса, Пушкінська, 18.

Ціна 8 карб. 50 коп. Оправа 60 коп. Перкалева оправа 1 карб. 20 коп.

Ціна 4 карб. 10 коп.